

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG’LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI**

TOSHKENT FARMATSEVTIKA INSTITUTI

FARMAKOLOGIYA VA KLINIK FARMATSIYA KAFEDRASI

“FARMASEVTIK YORDAM FANIDAN”

O‘QUV – USLUBIY MAJMUA

Bilim sohasi: 500000- Sog’liqni saqlash va ijtimoiy ta’minot

Ta’lim sohasi: 510000- Sog’liqni saqlash

**Ta’lim yo’nalishi: 510500-farmatsiya (farmatsiya ishi)
510500-farmatsiya (klinik farmatsiya)**

TOSHKENT – 2020

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG’LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI**

TOSHKENT FARMATSEVTIKA INSTITUTI

FARMAKOLOGIYA VA KLINIK FARMATSIYA KAFEDRASI

“FARMASEVTIK YORDAM FANIDAN”

O’QUV – USLUBIY MAJMUA

Bilim sohasi:	500000- Sog’liqni saqlash va ijtimoyi ta’minot
Ta’lim sohasi:	510000- Sog’liqni saqlash
Ta’lim yo’nalishi:	510500-farmatsiya (farmatsiya ishi)
	510500-farmatsiya (klinik farmatsiya)

TOSHKENT – 2020

Fanning ishchi o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2019 yil "12" sentyabrdagi 231- sonli buyrug'i bilan (buyrug'ining 1- ilovasi) tasdiqlangan "Farmatsevtik yordam" fani dasturi asosida tayyorlangan.

Tuzuvchilar:

Fayziyeva Z. T.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrasining mudiri, dots., t.f.d.
Tulyaganov R.T.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrasining dots., b.f.d.
Shiltsova N.V.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrasining dotsenti, b.f.n.
Sultanova R.X.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrasining, kat.o'q, PhD
Saydaliyeva F.A.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrasining kat. o'q.

Taqrizchilar:

Allaeva M.J.	TTA, Farmakologiya kafedrasini mudiri, t.f.d., dots.
Rasulova V.B	Toshfarmi, Tibbiy fanlar kafedrasini t.f.n., dots

Fanning o'quv uslubiy majmuasi tibbiy va biologik soha uslubiy kengashining 2020 yil " 10 " iyundagi 10- sonli bayoni bilan tasdiqlangan.

Soha uslubiy kengashi raisi Fayzieva Z.T.

Toshkent farmatsevtika instituti MUK 2020 yil "7" iyuldagi 12- sonli bayoni bilan tasdiqlangan.

Markaziy uslubiy kengash raisi Z.A. Yuldashev

Fanning o'quv uslubiy majmuasi Toshkent farmatsevtika instituti institute Kengashining 2020 yil "30" iyundagi 11- sonli bayoni bilan tasdiqlangan.

Kengash kotibi Haydarov V.R.

MUNDARIJA

	Kirish.....	4
I.	Nazariy materiallar.....	8
1.	Farmatsevtik yordam fanining vazifalari va ahamiyati. Retseptsiz dori moddalari bilan davolanadigan asosiy kasallik va patologik holatlarda qayd etiladigan simptom va sindromlar haqida tushuncha.	22
2	Allergiya simptomlarini davolashda retseptsiz beriladigan dori vositalarini tanlash.	25
3	Yod tanqislik holatida va tireotoksikozda F.Yo tamoyillari. Temir tanqisligi bilan bog‘liq kamqonlik va ularni davolashda farm yordam berish tamoyillari.	25
4	Yuqori nafas yo‘llari yallig‘lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (rinit va bronxitlar) Yuqori nafas yo‘llari yallig‘lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (yotal va isitma)	33
5	Tomoq og‘riqlarida farm yordam Yalliglanishga qarshi dori vositalarining farmatsevtik yordamdagi o‘rni	43
6	Nerv tizimi faoliyati buzilishida farmatsevtik yordam tamoyillari (Uyqusizlik holat-lari, nevrozlar, stress holatlari, depressiyalar). Tayanch- xarakat apparati patologiyasida (bo‘g‘im va mushak og‘riqlari, osteoartroz, oteopoz) F.yo tamoyillari.	55
7	Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (qabziyat) Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (disbakterioz, diareyalar, meteorizm).	72
8	Jigar va o‘t yo‘llari kasalliklarida farm yordam Terining zamburug‘li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.	103
9	Poligipovitaminoz, mikroelementlar xolatida F.yo tamoyillari Dezinfektsialovchi dori vositalar hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro‘yhati va ularni qo‘llashda farmasevtik yordamning ahamiyati.	111
II	Amaliy mashg‘ulotlari materiallari.....	
III	Mustaqil ta‘lim mavzulari.....	200
IV	Glossariy.....	203
V	Testlar.....	206
VI.	Namunaviy dastur	217
VII.	Ishchi dastur.....	226
VIII.	Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.....	247

Hozirgi zamon Fan va texnikasining rivojlanishi bemorlar qabul qiladigan turli xil dori moddalarining o'ziga xos, original dori shakllarini yuzaga keltirmoqda. Dorixonadagi dori moddalarining 75 % dan ortig'ini tayyor dori turlari tashkil etadi. Bemorlarning ko'pchiligi shifokorlarga emas, balki to'g'ridan-to'g'ri farmatsevtlarga murojaat qiladilar. Shuning uchun ham farmatsevtlarni turli xil kasalliklarning asosiy simptom va sindromlari bilan tanishtirish, dori vositalaridan samarali foydalanish, zarurat tug'ilganda ma'lum bir preparat o'rnini bosuvchi boshqa preparatni tavsiya etish, dorilarni kombinirlangan holda ishlatilganda yuzaga keluvchi holatlar haqida ma'lumotlar bilan tanishtirish lozim.

Yosh mutaxassislariga har bir sohada chuqur va keng qamrovli ma'lumot berish, ularga berilgan bilim ishlab chiqarishda va jamiyatda o'z aksini va dolzarbligini yo'qotmaydigan bo'lishiga va ularning bilim darajalari dunyo ta'lim standartlari qo'ygan talabga javob berishiga asosiy ahamiyat qaratilmoqda. Zamonaviy hayotdagi ishlab chiqarish samaradorligini etuk kadrlarsiz tasavvur etish mumkin emas. Har sohada inson omili, uning qadr-qimmatini birinchi o'ringa qo'yilib ish tashkil etilgan joyda yutuqlar barqaror bo'lishi shubhasiz. Inson tug'ilishi bilan yashash, erkinlik va baxtga intilish huquqiga ega bo'ladi. Inson o'zining yashash, dam olish, sog'ligi haqida qayg'urish, qulay atrof-muhit, xavfsizlik va gigiena talablariga javob beradigan mehnat sharoitida ishlashga bo'lgan xuquqlarini hayot faoliyati jarayonida amalga oshiradi. Uning bu huquqlari O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida kafolatlangan. farmatsevtlar asosiy fanlar bo'yicha etarli ma'lumotga ega bo'lishlari, bilimlarini oshirib borishlari va undan foydalangan holda dorilarni samarali ishlatishlari lozim bo'ladi.

Rivojlanib kelayotgan davlatlarda dori moddalarining samarasiga oid barcha javobgarlik farmatsevtlarga yuklanadi. Dorixona amaliyotining asosiy vazifasi aholini samarali DMLari bilan, tibbiy asbob-uskunalar bilan ta'minlash va ularni qo'llashda yordam berishdir. Bemorlarga optimal terapevtik yordam berish va ularni turli xil nojo'ya ta'sirlardan himoya qilishda berilayotgan DMLarning sifati katta rol o'ynaydi.

Yuqorida qayd etilgan vazifalarni oqilona va ratsional darajada yuzaga chiqarish uchun farmatsevtlar klinik farmatsiya va farmakokinetika fanlar asoslarini yaxshi o'zlashtirishlari lozim. Xozirgi kun farmatsevtlarni shunday tarbiyalash kerakki, ular asosiy kasalliklarning ma'lum simptomlari yuzaga chiqqanda ularga retseptsiz dorilar bilan davolash uchun kerakli va ratsional maslaxatlarni bera oladigan, va shunga o'xshash boshqa simptomlari bor bemorlarni vrachga murojaat qilishlari kerakligini o'qtirib utadigan darajada bo'lishlari kerak. SHu nuqtai-nazardan «Farmatsevtik yordam» fanini uquv rejasiga kiritilishi va uni asosiy vazifalarini chuqur o'rganish o'ta muxim vazifadir.

Ushbu majmua chet el adabiyotlaridan foydalanilgan holda tuzib chiqildi.

I. O'QUV MATERIALLARI

1-MA'RUZA

MAVZU: FARMATSEVTIK YORDAM FANINING VAZIFALARI VA AHAMIYATI. RETSEPTSIZ DORI MODDALARI BILAN DAVOLANADIGAN ASOSIY KASALLIK VA PATOLOGIK HOLATLARDA QAYD ETILADIGAN SIMPTOM VA SINDROMLAR HAQIDA TUSHUNCHA.

Reja:

1. Farmatsevtik yordam fanining vazifalari, mazmuni, uning farmatsevtlar tayyorlashdagi ahamiyati.
2. Asosiy kasalliklarning simptom va sindromlari haqida tushuncha
3. simptom va sindromlar haqida tushuncha.

Tayanch iboralar: JSS, farm.yordam, simptom, sindromlari.

1. Farmatsevtik yordam fanining vazifalari, mazmuni, uning farmatsevtlar tayyorlashdagi ahamiyati.

Jahon Sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) o'zining dorilar siyosati doirasida strategik qarashini qayta ko'rib chiqishni JSS Assambleyasi oldiga qo'ydi. JSS Assambleyasi ushbu taklifni qo'llab-quvvatladi va dorilar muomalasida farmatsevtlarning rolini yanada oshirish maqsadida 1988 yil Dexlida va 1993 y Tokioda maxsus 2 ta kengash o'tkazdi. Bu kengashlarda Jahon farmatsevtlar federatsiyasi (MFF) dorilar siyosatiga va strategik yo'nalishga oid standartlarni qabul qildi. Bu standartlar bo'yicha 1994 yilning may oyida JSS Assambleyasi alohida rezolyusiya qabul qildi. SHu rezolyusiyaga muvofiq JSST dorixonalarda «YAxshi dorixona amaliyoti» (GAP) nomli dorixona xizmatchilarining munosib ishlashlari bo'yicha standart ishlab chiqadi. Ishlab chiqilgan standartda dorixona xizmatchilarining aholiga ko'rsatadigan xizmatlarini sifat jixatidan yangi pag'onaga ko'tarish masalalari qayd etilgan.

Qabul qilingan standartning asosini jahon farmatsevtlarining professional xizmatini qaerda va kim bilan ishlashidan qat'i nazar oliy darajaga ko'tarish tashkil etadi. SHu standart asosida MFF dunyo bo'yicha barcha milliy farmatsevtik tashkilotlarga JSST qabul qilgan qo'llanmaga binoan, o'zlarining taktika va strategiyasini qayta ko'rib chiqishni va shunga yarasha yangi yo'nalishlarni qabul qilishni o'rtaga tashlaydi.

YUqoridagilardan kelib chiqib farmatsevtlar asosiy fanlar bo'yicha etarli ma'lumotga ega bo'lishlari, bilimlarini oshirib borishlari va undan foydalangan holda dorilarni samarali ishlatishlari lozim bo'ladi.

Rivojlanib kelayotgan davlatlarda dori moddalarining samarasiga oid barcha javobgarlik farmatsevtlarga yuklanadi. Dorixona amaliyotining asosiy vazifasi aholini samarali DMLari bilan, tibbiy asbob-uskunalar bilan ta'minlash va ularni qo'llashda yordam berishdir. Bemorlarga optimal terapevtik yordam berish va ularni turli xil nojo'ya ta'sirlardan himoya qilishda berilayotgan DMLarning sifati katta rol o'ynaydi.

Keyingi yillarda bemorlarni farmatsevtlarga birlamchi murojaat qilishini ko'payishi munosabati bilan «farmatsevtik yordam berish» ideologiyasi ishlab chiqildi. Bunda ijtimoiy tomondan kam ta'minlangan, DMni qabul qilish uchun etarli mablag'i yo'q aholining bir qismini yoshi katta bemorlar, onalar va bolalar, sununkali kasalliklarga chalinganlar tashkil etishini inobatga olgan xolda farmatsevtik yordam berish NAP ning asosini tashkil etadi.

YUqoridagilardan kelib chiqqan holda, NAP ning oldiga qo'yilgan asosiy talablar quyidagilarni tashkil etadi:

- farmatsevtlar oldidagi birinchi masala bemorlarga kim va qaerda yashashidan qat'i nazar yaxshi sharoitni tashkil qilish,

- Dorixona amaliyotining asosini bemorlarni DMLari, tibbiyot amaliyotida ishlatiladigan asbob-anjomlar bilan ta'minlash hamda ularga kerakli ma'lumotlar, maslaxatlar berish bilan bemorlar qabul qilayotgan preparatlarning samarasini oshirish,

- DMLarining to'g'ri va tejamli qo'llashni tashkil etish,

- Dorixona xizmatchilarining har bir xatti-xarakati aniq bemor uchun qaratilgan va aniqlangan bo'lib, uni samarasi o'sha bemor shaxsiga va xolatiga bog'liq bo'lishi kerak.

SHu talablarni oqilona amalga oshirish uchun farmatsevtlar quyidagi masalalarni hal qilishi kerak:

- farmatsevtlar mehnat ideologiyasining asosini iqtisodiy omillar bilan birga professional omillar tashkil etadi.

- bemorlarning DMLarini ratsional qabul qilishida farmatsevtlar ma'lum xissa qo'shadi.

- farmatsevtlarning boshqa SSVgi mutaxassisleri bilan o'zaro munosabati, farmakoterapevtik davoni amalga oshirishda o'zaro bir-biriga ishonchli, ochiq, oqilona va beg'araz bo'ladi.

- farmatsevtlarni boshqa xamkasblari bilan munosabati bir-birini ko'ra olmaslik asosida emas, balki xamjixatlikka va dorixona xizmatini yaxshilashga qaratiladi.

- tibbiyot maskanlaridagi raxbar farmatsevtlar amaliyotda ishlatiladigan DMning sifati va bahosini aniqlashda bemorlarga hamdard bo'lgan holda ishtirok etadilar.

- farmatsevtlar har bir bemor ustidagi tibbiy va farmatsevtik ma'lumotlardan baxobar bo'lishi va bemorlarni bir dorixonadan foydalanishini yuzaga chiqaradi.

- farmatsevtlar davolash uchun qo'llanilayotgan dorilar ustida to'la va ob'ektiv ma'lumotga ega bo'ladi.

- farmatsevt butun umri davomida, o'zini professional xizmatini amalga oshirishda o'zini kompetentligini baholash va saqlash uchun shaxsan javobgarlikni xis etadi.

- qabul qilingan milliy davlat standartlariga NAP xizmatlarida amal qiladilar.

Mana shu nufuzli MFF, JSST va JSS Assambleyasi muxokama qilgan, lozim topgan va uni qabul qilgan rezolyusiyalari asosida Toshfarmi yildan-yilga o'zini o'quv plan va programmalarini qayta ko'rib chiqmoqda va rivojlantirmoqda. Xususan, 1966-1967 o'quv yillarida Evropadagi rivojlangan davlatlarga (Daniya, Angliya), JSST tashkil etgan o'quv kurslariga Institutimiz xodimlari jalb etilmoqda (Moskva, Barselona va b). Natijada farmatsiya fakultetining o'quv rejalarga bir necha yangi fanlar va yo'nalishlar kiritildi. Masalan, farmakokinetika, klinik farmatsiya, biokimyoviy farmakologiya, yig'ma preparatlar texnologiyasi va b.

2005 yil JSST 7- regional kengashida institutimiz o'quv rejasiga farmatsevtik yordam kiritish taklif etildi.

Axolini sog'ligi va uni kundalik hayoti bilan bog'liq xolatlarda ularni xayotiy zarur dori-darmonlar bilan ta'minlash farmatsevtlarning asosiy va professional burchidir. SHunday ekan, farmatsevtlar asosiy kasalliklarning simptom va sindromlari haqida tushunchaga ega bo'lishlari kerak. SHuning uchun xam xozirgi kunda farmatsevtlar o'zlarining bilim salohiyatlarini yanada chuqurlashtirib bormoqdalar. Olib borilgan adabiyotlarning analizlari keyingi 15-20 yil ichida farmatsevtlarning ish soxasi va ularning axoliga ko'rsatadigan yordamlarini qanchalik o'zgarib ketganligini ko'rsatmoqda.

2. Asosiy kasalliklarning simptom va sindromlari haqida tushuncha

Xo'sh, simptom deb nimaga aytiladi-yu, sindrom nima?

Simptom-kasallik yoki patologik xolatning belgisi bo'lib, u sub'ektiv va ob'ektiv bo'lishi mumkin. Sub'ektivni bemordan so'rab olinadi, ob'ektivda bemorni turli yo'llar bilan tekshirib olinadi.

Sindrom-yagona patogenez bilan bog'liq kasallik belgilarining birgalikda yuzaga chiqishi. U biror kasallik (Mener sindromi) yoki kasallikning bosqichi (nefrotik sindromidagi uremiya xolati) deb qaraladi.

Men'er sindromi-ichki quloq kasalliklaridan biri. Bunda endolimfa suyuqligi ko'payib, ichki quloq bosimi oshadi; natijada ko'z soqqalari bejo harakat qiladi va kungil aynishi, bosh aylanishi, qayt qilish, muvozanat yo'qolishi, quloq shang'illashi, eshitish faoliyati buzilib, asta-sekin karlikka olib kelishi kuzatiladi.

Nefrotik sindrom (uremiya) surunkali glomerulonefritning bosqichi bo'lib, azot shlaklarining tanada yig'ilib qolishi va uning zaharlanishi bilan namoyon bo'ladi.

Xozirgi kunda farmatsevtlar oddiygina dorilarni tayyorlash yoki sotishdan tashqari bemorlarni davolashda ishtirok etuvchi oila a'zosiga aylanadilar va SSV-ligiga qarashli barcha nufuzli tashkilot va korxonalar bilan bog'liq bir butun komandani tashkil etadi.

Farmatsevtik yordam konsepsiyasi o'zini-o'zi davolash va o'z-o'ziga yordam berish, xolatlarini zo'rayib borishi va dorixonalariga birlamchi murojaat xolatlarining ko'payib borishi munosabati bilan yaqqolroq yuzaga chiqmoqda. Nima uchun degan savol tug'iladi? CHunki bu jarayon turli xil omillar bilan bog'liqdir. Masalan:

- insonning hayot tarziga (ichish, chekish, parhez va b).
- ijtimoiy-iqtisodiy omillarga,
- dori vositalari bilan ta'minlanganlik darajasiga,
- epidemiologik va demografik omillarga va b.faktorlarga bog'liq

Tibbiy yordam ko'rsatish jarayonining qimmatlashishi, demografik o'zgarishlar va kasalliklarning xarakteri bemorlarga xizmat qilish tizimida o'zgarishlarni keltirib chiqarmoqda. Bunday xolatlarda zamon provizorlardan dori vositalaridan aniq, ob'ektiv va samarali foydalanishni talab qilmoqda. Buning uchun ular asosiy kasalliklarning retseptsiz davolanadigan simptom va sindromlarini yaxshi bilishlari zarur. CHunki noto'g'ri beriladigan preparatlar yoki davoga mos tushmaydigan davo muolajalari uchun pul to'lash bemorlar uchun, qolaversa jamiyat uchun zarardir.

Bu borada tibbiyot amaliyotiga kirib kelayotgan yangi soxalar, xususan farmakoepidemiologiya yoki farmakoekonomikaning yuzaga kelishi dorilarning ongli va ratsional qo'llashda o'z ta'sirlarini ko'rsatadi. Bu yangi yo'nalishlar davo uchun noto'g'ri va foydasiz mablag' sarflashni va shu tufayli nojo'ya ta'sirlarni yuzaga chiqishini oldindan aniqlab berishi mumkin...!

Bozor iqtisodiyotiga o'tish munosabati bilan bemorlarni dori-darmonlarga erishish masalasi kundan-kunga murakkablashib bormoqda. Bu masalada Respublikada ishlab chiqilgan «qzbekiston Respublikasida ishlatiladigan hayotiy dori vositalari qo'llanmasi ma'lum darajada yangilik kiritishi mumkin. CHunki qo'llanmaga kiritilgan yuqori aktivlikka va sifatga ega dorilardan foydalanish bemorlarning byudjetini - mablag'ni tejimli sarflashga yo'l ochib beradi.

Savdodagi dorilar sifatini oshirish bilan birga farmatsevtlarning soxa spetsialisti sifatida maxoratlarini yanada oshirish zarur bo'ladi. SHundagina farmatsevtlarning amaliyotidagi xizmatlarida dorilar ustidan sifatli nazoratni yuzaga chiqarishi va asosiy kasallik va patologik xolatlarda qayd etiladigan simptom va sindromlarini davolashni yuqori darajaga kutarish va shu yo'l bilan bemorlarni ijtimoiy axvolini yaxshilash mumkin.

Xozirgi zamon SSV tizimining bir bo'lagi o'z-o'zini davolash jarayonidan iborat bo'lib qolmoqda. Bunda bemorlar o'z sog'ligi uchun to'la javobgarlikni xis etishlari kerak.

Uz-o'zini davolash bilan bog'liq turli xil nojo'ya ta'sirlardan o'zini ximoya qilish borasida bemorlarni farmatsevtlarga shifokorlarga qaraganda ko'proq murojaat qilishi, dorilar assortimentining kundan-kunga ortib borishi, retseptsiz beriladigan dorilar soni ko'payishi farmatsevtlarning ijtimoiy axvoliga ta'sir etadi va ularni jamiyatdagi rolini oshiradi. CHunki xozirgi kunda dorilarning 95 % dan ortig'i tayyor dori turlaridan iborat bo'lib, bemorlar farmatsevtlarga murojaat qilganda ushbu dorilar bemalol berib yuboriladi. SHu yo'l bilan bemorlar o'z-o'ziga yordam berish tizimi tashkil qilinadi. Berilgan dorilarning ratsional ishlatishni taklif etish uchun farmatsevtlar o'z ongini, bilimini va ish faoliyatini xozirgi zamon talablari asosida qayta ko'rib chiqishlari lozim va shu yo'l bilan bemorlarni o'zini-o'zi davolashida ularga munosib yordam berishlari kerak.

Uz-o'zini davolash jarayonida quyidagi kamchiliklar qayd etilishi mumkin:

-o'z vaqtida shifokorga murojaat etmaslik, nojo'ya ta'sirlarni yuzaga chiqish shansini oshirishga olib keladi va nojo'ya xolatlar ko'payadi va b.

uz-o'ziga yordam berish jarayonlari ko'pincha surunkali kasallarga chalingan bemorlarda, kasallikni qayta xuruji yuzaga chiqqanda o'zini og'ir xolatdan olib chiqish uchun foydalaniladi.

Ukrainalik olimlar 40 dan ortiq xorijiy izlanishlarni analiz qilib, retseptsiz o'zini-o'zi davolayotgan xolatlarda eng ko'p tarqalgan simptomlarga quyidagilarni kiritishgan:

- bosh og'rig'i,
- yo'tal,
- shamollash,
- tomoq og'riqlari,
- me'dadagi buzilishlar,
- qabziyat va diareya,
- xusnbuzarlar,
- mushaklardagi og'riqlar,
- kesilish va qirqilish xolatlari,
- shilingan va ezilgan xolatlar.

Mana shunga o'xshash patologik xolatlarni qayd etiluvchi asosiy simptomlarni davolashda farmatsevtik yordam katta rol o'ynaydi. Bemorni davolashda provizorlar zimmasida bemorlarni nafaqat sifatli dorilar va tibbiyot aslaxalari bilan ta'minlash, balki shifokorlar bilan birgalikda dorilarni ratsional qo'llashda faol ishtirok etish mas'uliyati ham bor. Bu masalalarni oqilona amalga oshirish uchun va ularga samarali farmatsevtik yordam berish uchun ular o'z tajribalarini, farmatsevtik etika masalalarini, professional salohiyatlarini bemorlarga nisbatan munosabatini va bemorlar oldidagi burchini yuqori pog'onaga kutarish zarur. SHundagina provizorlar bemorlarga BTYO ko'rsatish borasidagi o'z mavqeini, shuningdek, retseptsiz beriladigan preparatlar bilan o'z-o'zini davolashni yuzaga chiqishida va o'z-o'ziga yordam berishda zamon talablari darajasiga ko'tarilishi mumkin.

SHu ko'rsatib o'tilgan simptomlarni aniqlash uchun farmatsevtlar nimalarga ahamiyat berishlari kerak:

1. Farmatsevtlar bemorlar bilan muloqotda bo'lib, bemor xolatiga bog'liq ma'lumotlarni olishlari kerak,
2. Aniqlanayotgan simptomlarga oid eng kerakli savollarni berish, nojo'ya ta'sirlarga oid ma'lumotlarni berish.
3. Yuqoridagi simptomlarni aniqlash uchun farmatsevtlar etarli darajada bilimga ega bo'lishlari zarur va shu bilim darajasida vrachlar ko'rgunicha to'g'ri yordam berishlari zarur.
4. Ob'ektiv yordam ko'rsatish uchun farmatsevtlar dori moddalariga oid zarur ma'lumotlarni bilishlari kerak.
5. Bemor talabini to'la qondirish uchun farmatsevtlar qo'shimcha adabiyotlardan ma'lumotlar olishlari va ularni to'g'ri qo'llashlari zarur
6. Farmatsevtlar bemorlarga adekvat yordam berib, o'z-o'zini davolashdagi javobgarlikni xis etishlari zarur.
7. Farmatsevtlar bemorlar ustidagi bor ma'lumotlarni konfidentialligini ta'minlashlari zarur.

Yuqorida qayd etilgan vazifalarni oqilona va ratsional darajada yuzaga chiqarish uchun farmatsevtlar klinik farmatsiya va farmakokinetika fanlar asoslarini yaxshi o'zlashtirishlari lozim. Xozirgi kun farmatsevtlarni shunday tarbiyalash kerakki, ular asosiy kasalliklarning ma'lum simptomlari yuzaga chiqqanda ularga retseptsiz dorilar bilan davolash uchun kerakli va ratsional maslaxatlarni bera oladigan, va shunga o'xshash boshqa simptomlari bor bemorlarni vrachga murojaat qilishlari kerakligini o'qitirib utadigan darajada bo'lishlari kerak. SHu nuqtai-nazardan «Farmatsevtik yordam» fanini uquv rejasiga kiritilishi va uni asosiy vazifalarini chuqur o'rganish o'ta muxim vazifadir.

Dori moddalarining klinik samaradorligiga ta'sir etuvchi asosiy omillardan biri oziq-ovqatlar bilan o'zaro munosabatidir. Inson organizmida dori moddalari bilan oziq-moddalarining o'zaro ta'sirlari o'ta murakkab jarayon bo'lib, xozirgacha bu muammoning barcha aspektlari to'laligicha o'rganilmagan. Provizorlar dorixonada bemorlarga dori moddalarini tafsiiya etish uchun ovqatdan oldin yoki keyin berilishi bo'yicha tafsiiyalarni bilishlari muximdir. CHunki ovqatlar davolashga va davolash jarayoniga ta'sir ko'rsatadi.

Dori vositalarining oziq-ovqatlar bilan munosabati.

Dori moddalarining o'zaro munosabatida klinik farmatsevtik aspektlar.

Farmatsiyaning klinik yo'nalishida dori moddalarining samaradorligini oshirish va ularning nojo'ya ta'sirlarini kamaytirish asosiy maqsad xisoblanadi. Organizmga dori moddalarini yuborishning keng tarqalgan turi og'iz orqali berish usulidir. Birinchidan bemor uchun qabul qilinishi qulay, 2 chidan tabiiy va nisbatan zararsiz (jigarning tabiiy bar'eri xisobiga), 3 chidan OIT da og'iz orqali yuborilgan moddalar bir necha soatdan bir necha kungacha saqlanib, fermentlar va ozuqa moddalari bilan o'zaro ta'sirlashadi. Ammo dori moddalarini uzoq vaqt qabul qilish OIT faoliyati buzilishini kuchaytirishi mumkin.

Dori moddalarining ovqat bilan o'zaro munosabatida klinik farmatsevtik aspektlarining asosiylari quyidagilardir:

- ovqat tarkibiy qismlarining DM terapevtik effektiga ta'siri: so'rilishi, tetratsiklin va boshqalar
- ovqat tarkibiy qismlarining DM zaxarliligiga ta'siri: so'rilishi, metabolitlar va boshqalar
- DM ning OIT fiziologik jarayoniga ta'siri: qon bilan ta'minlanishi, motorikasi
- DM ning xazm qilish tizimi patalogiyasining kelib chiqishiga ta'siri: me'da shiralari, gastritlar
- biologik faol qo'shimchalarni qo'llashning klinik – farmatsevtik aspektlari:
- ovqat tarkibida etishmaydigan zarur moddalarning DM xisobiga kompensatsiyalash (vitaminlar, oqsillar, mikroelementlar va b.)
- oziq moddalarini iste'mol qilish natijasida kelib chiqqan kassaliklarni medikamentlar bilan davolash: me'da yaralari misolida.

DM ning ovqatlar bilan o'zaro munosabatida ahamiyatga molik asosiy omillar.

- Dori moddalarining fizik-kimyoviy xususiyatlari
 - DM larining farmakokinetik xususiyatlari (so'rilishiga me'da shirasining ta'siri)
 - Ovqat tarkibi va miqdori
 - Ovqat xazm qilish tizimi organlarining fiziologik xotatlari
- YUqorida keltirilgan omillar DM farmakokinetik va farmakodinamik ko'rsatkichlarining o'zgarishlariga olib keladi.

DM farmakologik xususiyatlariga ovqatning ta'sir qilish yo'llari

- xazm qilish tizimidan DM larning so'rilishiga ta'siri
- DM biomasligiga ta'siri (ichak devorlarida presistem metabolizm)
- DM larining antogonizmi va senergizmiga ta'siri
- preparatning organizmdan chiqib ketishi tezligiga ta'siri

Ovqat tarkibidagi moddalar va DM o'rtasida (sut maxsulotlari, tanin va boshqalar)

- DM ning ovqat tarkibi bilan kimyoviy va fizikaviy o'zaro ta'sirlashuvi
(DMning ovqat qoldiqlarida adsorbsiyalanishi, DM sining ovqat qoldiqlari ichiga kirib qolishi, DM ning shilliqalar bilan qoplanishi va b.)

- oshqozon rN muxitining o'zgarishi (penitsillin va adrenalin misolida)

- ichak mikroflorasi ta'sirida DM metabolizmining o'zgarishlari kabilar va bulardan tashqari oshqozonning to'yinish darajasi, DM sininig fizik-kimyoviy xususiyatlari, sekretinlar tarkibi va qovushqoqligi, DM larning kompleks, xelat birikmalar, ionlar xosil qilish qobiliyatlari, DM va ovqat maxsulotlarining shilliq qavatlarga shikastlovchi ta'sirlari ham muxim ahamiyatga ega. DM va ovqatning o'zaro ta'sirlashuvida dori shakli xam ahamiyatga ega. Dorilar bilan davolashda preparatning davolovchi ta'siridan maksimal foydalana bilish, nojo'ya ta'sirlarini imkon qadar kamaytirish, DM ta'sirini uzaytirish, ta'sir qiluvchi ingredientning so'rilishini kuchaytirish yoki kamaytirish, allergik xotatlarni kamaytirish, ingredientning yoqimsiz fizik-kimyoviy ta'sirlarini (xid, rang, ta'm) yo'qotishga e'tibor berish kerak.

Suyuk dori shakllari ovqatlar bilan kamrok o'zaro munosabatda bo'ladi, ya'ni ular bemalol oshqozondan ichakka o'tadi. Qattiq dori shakllari ovqat bilan birgalikda qabul qilinganda oshqozon bo'shlig'ida ancha vaqt saqlanib qolishi va natijada ta'sirlovchi moddaning so'rilishi buziladi. Mikrogranullalar asosida ajratib olingan va qobiq bilan o'ralgan dori shakllariga xam ovqatning unchalik ta'siri yo'k. Ichakda eruvchan qobiq bilan o'ralgan tabletkalarni ovqat bilan birga berib

bo'lmaydi. Chunki ovqat ularning oshqozonda uzoq qolib ketishiga olib keladi, so'rilishiga qarshilik ko'rsatadi. Bundan tashqari bu dori shakllarini ishqorli ovqatlar (suyukliklar) bilan qabul qilish natijasida qobiqlarning erib ketishi va oshqozonda ta'sir etuvchi moddaning parchalanishi kuzatiladi.

2.DM va suyuqliklar

Farmatsevtlardan bemorlar dori moddasini nima bilan ichishni tavsiya etish mumkinligini so'rashadi. DM ni qabul qilishda suyuqlik miqdori preparatning maksimal effektining yuzaga chiqishi katta ahamiyatga ega bo'lib, suyuqlik miqdori preparatning so'rilishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Masalan, konsentrlangan eritmalarining so'rilishi asuyultirilgan eritmalariga nisbatan ancha qiyin. Nordon yoki ishqoriy eritmalar og'iz orqali berilsa ularning biomosl原因 konsentrlangan eritmalarinikiga nisbatan yuqori (aspirin, fenobarbital va b.) Suvda yomon eruvchi dorilarda xam (eritromitsin) shunday.

Antibiotiklarning, masalan, tetratsiklinning so'rilishida eritma konsentratsiyasining ahamiyati yo'k. Suvda yaxshi eruvchan preparatlarning (aspirin, amoksitsillin) so'rilishi suyuqlikning miqdoriga bog'liq bo'lib, ko'p miqdordagi suyuqlik bu dorilarning biomosl原因ini oshirishi mumkin. Bugungi kunda DM va suyuqliklarni birga qullash uchun quyidagi umumiy takliflarni kiritish mumkin:

- 1) rezorbtiv ta'sirga ega dori moddalarini 30-40 min. ovqatdan oldin, 50-100 ml. dist. suv yoki qaynatilgan suv bilan ichish mumkin
- 2) ko'p miqdorda suyuqlik bilan suvda yomon eriydigan dorilar qabul qilinsa, ularning biomosl原因i oshib ketadi.
- 3) Suvda yaxshi eriydigan dorilarning biomosl原因i suyuqlik miqdoriga bog'liq emas.

Yuqoridagilardan tashqari DM suyuq oziq moddalar bilan quyidagicha o'zaro ta'sirlashadi:

DM va sut maxsulotlari Ushbu ta'sirga antibiotiklar guruxiga mansub tetratsiklinning sut bilan o'zaro ta'siri yaqqol misol bo'la oladi. Sut tarkibidagi kazeinogen oshqozon shirasi ta'sirida kazeinat-kalsiyga aylanadi va tetratsiklin va boshqa antibiotiklar bilan (metatsiklin, doksitsiklin kabilar) so'rilmaydigan kompleks xosil qiladi. Natijada sut va sut maxsulotlari 20-80 % ga ularning so'rilishini xamda terapevtik effektlarini kamaytiradi.

SHuningdek, sut og'iz orqali beriladigan penitsilin va sefalosporinlar guruxi antibiotiklarining so'rilish tezligini xam kamaytirishi aniqlangan. Ammo sut nosteroid yallig'lanishga qarshi (butadion, indometatsin, voltaren), rezerpin, buyrak usti bezi gormonal preparatlarining (prednizolon, deksametazon) so'rilish tezligini oshiradi. SHu sababli bu preparatlarni 30-40 min. ovqatdan oldin sut bilan ichish tavsiya etiladi. Bolalarga dorilarni sut bilan aralashtirib sut idishida berish tavsiya etilmaydi. Sababi dorilarning qanchadir miqdori idish devorlarida, bolalar surgichlarida qolib ketishi natijasida dorining etarlicha dozasi organizmga tushmaydi

Ishqoriy mineral suvlar bilan kislotaga chidamli qobiq bilan o'ralgan dorilar tavsiya qilinmaydi, chunki qobiqning parchalanishi oqibatida dorining ta'sir qiluvchi moddasi xam parchalanib ketishi mumkin. Ammo sulfanilamid preparatlarini ishqoriy mineral suvlar bilan ichish maqsadga muvofikdir. Sababi ular mineral suv ta'sirida organizmda atsetillanadi va buyrakda kristallar xosil bo'lishini oldi olinadi.

Toniziruyushiy ichimliklar «Fanta», «Pepsi-kola» o'z tarkibida temir va kalsiy ionlarini saqlaganligi sababli tetratsiklin guruxi va makrolidlar bilan qiyin eruvchi kompleks xosil qiladi va ularning antibakterial effektlarini kamayishiga olib keladi. **Greypfrut** ichimligi tarkibida ko'plab biologik aktiv moddalar bo'lib, kalsiy antagonistlarining jigarda metabolizmini susaytiradi, natijada ularning zaxarililigi oshadi. Bunda bosh og'rig'ini, yurak ritmining o'zgarishini, depressiya xolati kabilarni keltirib chiqaradi.

Nordon mevali va sabzavot soklari antibiotiklardan eritromitsin va ampitsillinlar bilan birga tavsiya etilmaydi. Chunki ushbu ichimliklar ta'sirida ularning ionlanish darajalari va biomosl原因lari o'zgaradi, natijada terapevtik ta'sirlari kamayadi. Aksincha, salitsilatlar, barbituratlar, nitrofuranlar, atsetazolamid kabilarning effektlari ushbu soklar ta'sirida kuchayadi.

Choy va kofe bir qator biologik aktiv moddalardan iborat. Kofein bir kator preparatlarning (ergotamin) soʻrilishini, boshlangʻich taʼsirlarini oʻzgartiradi, gematoensefalik toʻsiqdan oʻtishini kuchaytiradi va parasetamol, aspirinlarning analgetik effektlarini tezlashtiradi, organizmdan filtratsiya yoʻli orqali buyrak kanalchalaridan chiqib ketuvchi preparatlarning (ampitsillin) organizmdan chiqishini tezlatadi. Tanin choy tarkibida etarli miqdorda boʻlib, atropin, kodein, morfin, papaverin va platifillin alkaloidlarining, aminazin va galloperidol neyroleptiklarning, N-2 antagonist simetidinning xamda ogʻiz orqali beriluvchi kontratseptiv dorilarning soʻrilish tezligi va darajasini kamaytiradi.

3.Dori va ovqat.

Dori moddalarining ovqatlar bilan munosabatida bir qator xolatlarni xisobga olish zarur:

- DM ovqatdan oldin tavsiya etilsa ularning oʻzaro taʼsirlashuvining oldi olinadi, ovqat DM soʻrilishiga taʼsir kilmaydi, shuningdek. xazm shiralarning DM ga nisbatan nojoʻya taʼsirlari kamaytiriladi.
- Ovqat oʻtning ajralishini kuchaytiradi, lipofil moddalarning esa soʻrilishi kuchayadi. SHuning uchun xam lipofil moddalarni ovqatdan soʻng berish kerak.
- Koʻp miqdorda goʻshtdan, oʻsimliklardan tayyorlangan ovqatlar, sut peshobning rN muxitini ishkoriy tomonga siljitadi va kuchsiz kislotalarning (salitsilatlar, barbituratlar) organizmdan chiqib ketishini taʼminlaydi.
- Nordon taʼmli maxsulotlar (sitrus mevalar, klyukva, olxuri) kuchsiz asosli dori moddalarining organizmdan chiqib ketishini ragʻbatlantirib, kuchsiz kislotalarning organizmdagi taʼsirlarini esa kuchaytiradi.

Bir kator ozuqa maxsulotlari dori moddalari bilan birga qabul qilinishi natijasida ularning farmakodinamikasining oʻzgarishiga olib keladi. Masalan, ayrim sabzavotlar (belokachannaya kapusta, listovoy salat, redka) progvatrin moddasini saqlab antiteroid taʼsir koʻrsatadi. Bu maxsulotlarni antiteroid moddalar bilan qoʻshib berilsa preparatlarning antiteroid xususiyati oshadi, va aksincha qalqonsimon bezi gormonal preparatlarining taʼsiri susayadi.

Kalina, chernoplodnaya ryabina, kulupnay, lavlagilar tarkibidagi aktiv moddalar periferik qon-tomirlarni kengaytirib arterial bosimni tushiradi. Demak, gipotenziv dorilarning effektini potensirolovchi xususiyatga ega. SHu sababli turli gipotenziv dorilar bilan birgalikda tavsiya etiladi. Bilvestia antikoagulyantlarning taʼsir mexanizmi vitamin K ga antagonistligi bilan tushuntiriladi. Demak, shpinat, choʻchqa jigari, pomidor, yashil noʻxat, karam (belokochannaya) lar vit. K ga boy boʻlib, antikoagulyantlar bilan birga berilsa ularning taʼsiri oshadi.

Xuddi shunday sulfanilamid preparatlarining taʼsir mexanizmi foli kislota sintezining blokadasi bilan bogliq. Tarkibida Foli kislota saqlovchi qoramol jigari, boby, achitqi, petrushka, shpinat, tomatlarni sulfanilamid preparatlari bilan birga tavsiya etish kerak.

Uglerod saqlovchi maxsulotlar (tuxum) sulfanilamidlar bilan birga berilganda metgemoglobin xosil boʻlishini ragʻbatlantiradi.

Vitamin V₆ ga boy goʻsht, baliq, sut, pishloq, soya, bugʻdoy uni, makkajoʻxori uni, yachmen, achitqilar taʼsirida levadopa (Nakom, Madopar, Sinemet) preparatlarining samaradorligi kamayadi. Vit 6 aminokislotalar almashinuvida faol ishtirok etadi va natijada levadopaning dofaminga aylanishi tezlashadi, dofamin esa gematoensefalik toʻsiqdan yomon oʻtadi. Tiramin va seratonina boy ozuqa maxsulotlari bilan katexolaminlar taʼsirining oshishi bilan bogʻliq dorilar birga berilganda (сырны синдром) monoaminooksidaza ingibitorlari (MAO), psixostimulyatorlar, qon-tomirlarni toraytiruvchilar bilan birga berilganda gipertonik kriz va shunga oʻxshash ogʻir xolatlar yuzaga chiqadi (bosh ogʻrigʻi, taxikardiya, ADning koʻtarilishi, kalla suyagi ichida qon quyulishi kabi), SHu sababli MAO ingibitorlari va psixostimulyatorlarni qabul qilganda pishloq, brinza, dudlangan seld, goʻshtli va baliqli konservalar, kofe, shokolad, pivo, vino, banan, ananas, limon, apelsin, mandarin, uzum, smorodinalar birga tavsiya etiladi. Nitrat va nitritlarga boy oziq moddalari bilan antigistamin preparatlarni, N 2 blokatorlarni (ranitidin, simetidin, famotidin),

qand miqdorini tushiruvchi- glibenklamid, gliklazid, organik nitratlar (nitroglitserin) birga tavsiya etish kanserogen aktivlikning kuchayishiga olib keladi.

Nazorat savollari.

1. Farmatsevtik yordam fanining vazifalariga nimalar kiradi
2. Farmatsevtik yordam fanining mazmuni, uning farmatsevtlar tayyorlashdagi ahamiyati qanday.
3. Asosiy kasalliklarning simptom va sindromlari haqida nimalar bilasiz.
4. Dorilarning soʻrilish jarayoniga oziq-ovqatlarining taʼsiri va uni xisobga olib bilish.
5. Dori vositalarining oziq-ovqatlar bilan munosabati haqida fikringiz.

2 MARUZA. ALLERGIYA SIMPTOMLARINI DAVOLASHDA RETSEPTSIZ BERILADIGAN DORI VOSITALARINI TANLASH.

1. Allergik kasalliklarida retseptsiz dorilarning oʻrni

2. allergik reaksiyalarning sabablari

Allergiya juda qadim zamonlardan buyon insoniyat turmush tarziga salbiy taʼsir etgan. Mil. avv. V asrdayoq Gippokrat oshkozon-ichak sistemasining buzilishi va toshma toshishiga olib keluvchi baʼzi-bir oziq-ovqat maxsulotlarini taʼriflab bergan. Rim shifokori Galen esa atirgul xididan kelib chiqqan tumovni kuzatib borgan. Oxirgi 10 yil ichida allergiya butun dunyo mediklari, biologlarining aktual muammosi boʻlib qoldi. Butun dunyo Sogʻliqni saqlash tashkilotining bergan maʼlumotlariga koʻra hozirgi paytga kelib allergik kasalliklar tarqalishi buyicha 3 oʻrinda, 2005 yilga kelib esa 1 oʻringa chiqishi aniqlangan.

Turli xil yoshdagi va turli xil kasb egalari orasida allergik kasalliklar keng tarqalayotganligi maʼlum boʻldi. Ayniqsa, bolalar orasida allergik kasalliklarning oʻsishi koʻp kuzatilmoqda. Bularning sababi boʻlib, irsiy naslga tortish, atrof- muxitning ifloslanishi, xar kungi turmush xayotda ishlatilayotgan turli xil ximiyaviy maxsulotlarning koʻpayishini koʻrsatish mumkin.

Koʻpgina xolatlarida terida paydo boʻlgan allergik formalarda, allergik rinit yoki konʼyuktivlarda bemor dorixonadan retseptsiz dori olib oʻzi davolanadi, allergiya xolati qaytarilsagina vrachga murojat qiladi.

Allergiya - organizmning biron-bir yot modda - allergenga boʻlgan sezuvchanligining ortishi.

«Allergiya» termini (lot. Allos-boshqa, yot; ergon- oʻzgacha taʼsir) avstriyalik pediater Pirke tomonidan 1906 yilda taklif etilgan.

Xozirgi paytga kelib quyidagilar aniklangan:

- spetsifik allergik (xaqiqiy allergik) reaksiyalar
- nospetsifik allergik (yolgʻon yoki soxta, psevdallergik) reaksiyalar

Spetsifik allergik reaksiyalar. Organizmga endi tushgan allergen maʼlum bir vaqtdan soʻng (birinchi davr, immunologik bosqich) yuqori sezuvchanlik- sensibilizatsiya (lot. Sensibilis-sezuvchan) ni rivojlantiradi. Organizmda sensibilizatsiyaning paydo boʻlishi natijasida allergenlarga nisbatan spetsifik antitelalar ishlab chiqarilishi boshlanadi. Sensibilizatsiyani yuzaga chiqargan allergenning organizmga qayta tushishi natijasida, uning sensibilizatsiya paytida xosil boʻlgan antitelalar bilan reaksiyaga kirishuvi kuzatiladi, natijada organizmda biologik aktiv moddalar - allergiya mediatorlari (gistamin, serotonin va b.lar) xosil boʻladi.

Allergiya mediatorlari taʼsirida maʼlum bir simptomlar yuzaga chiqadigan allergik reaksiyalar rivojlanadi.

Qachondir paydo bulgan sensibilizatsiya koʻp oylar va xattoki yillab saqlanishi mumkin.

Nospetsifik (psevdallergik) reaksiya. Allergen bilan birinchi aloqadayoq, sensibilizatsiyasiz yuzaga keladi.

Allergik reaksiyalarni yuzaga keltiruvchi moddalar- allergenlar deyiladi. Organizmga tashqi muxitdan kirgan allergenlar- ekzoallergenlar, organizmning o'zida yuzaga keladigan, lekin o'zgargan oqsil shaklida bo'lgan allergenlar- endoallergenlar yoki autoallergenlar deyiladi.

Nisbatan ko'p tarqalgan ekzogen allergenlar

Oziq-ovqat, sigir suti, tuxum, shokolad, asal, sitrus mevalar, dukkaklilar va boshqalar.

Maishiy- uy, mexmonxona, kutubxona, changi va uning ayrim komponentlari (mikroskopik xashorotlar- dermatofagoidlar, mikroorganizmlar va b.lar)

Kepaklar va kuchuk, mushuk, ot va boshqa xayvon junlari, patlar (yostiqlik patlari, baliqlarning quruq emi, uy qushlarining ekskrementi), suvaraklar, mog'or zamburug'ining sporalari (ayniqsa zaxonalarda).

Kontakt- Kir yuvish kukunlari, sintetik buyumlar, kosmetik maxsulotlar.

O'simlik changlari- daraxtlar, dala o'tlari, donli o'simliklar (makkajuxori, kungaboqar).

Ximiyaviy- kichik (platina, nikel, xrom, simob, dinitrokslorbenzol tuzlari va b.lar) va yuqori molekulyar moddalar (laklar, buyoqlar, polimerlar va boshqa tabiiy va sunniy ximiyaviy moddalar).

Insektid (xashorotlar)- asalari, qovoq ari, chivin va boshqalarning zaxarlari, allergen substansiyalari.

Dori moddalari- har qanday dori moddasi allergen bo'lishi mumkin.

Allergik reaksiyalar 2ta katta guruxga bo'linadi

1. Spetsifik allergik reaksiyalar. Organizmga endi tushgan allergen ma'lum bir vaqtdan so'ng organizmda yuqori sezuvchanlik sensibilizatsiyani rivojlantiradi. Natijada organizm unga tushgan antigenlarga nisbatan spetsifik antitelalar ishlab chiqaradi. Sensibilizatsiyani yuzaga chiqargan antigen organizmga qayta tushgandan so'ng, unga qarshi ishlab chiqarilgan antitelalar bilan reaksiyaga kirishadi. Natijada organizmda biologik aktiv moddalar – allergiya mediatorlari ajralib chiqib boshlaydi. Allergiya mediatorlari ta'sirida ma'lum simptomlardan iborat allergik reaksiyalar yuzaga chiqadi.
2. Nospetsifik allergik reaksiyalar. Bunda allergen bilan organizmni birinchi muloqotdayoq sensibilizatsiyasiz allergik reaksiya yuzaga chiqadi.

Allergik reaksiyalar kelib chiqishiga ko'ra 3 ta guruhga bo'linadi:

1. Dori organizmga tushishi bilan yoki 1 soat ichida tez yuzaga chiqadigan allergik reaksiyalar. Bularga: anafilaktik shok, bronxial astma, Kvinke shishi va boshqalar kiradi.
2. O'rtacha muddatda boshlanadigan va davom etadigan allergik reaksiyalar. Bularga: agronulatsitoz, trombositopeniya va boshqalar kiradi.
3. Uzoq muddat davom etadigan, qaytarilib turadigan allergik reaksiyalar. Bularga: allergik vaskulit, artritlar, limfadenitlar, gepatit, nefrit, miokardit va boshqalar kiradi.

Allergik reaksiyalar klinik shaklining ko'rinishlari

Bemor organizmda allergenning antitela bilan o'zaro ta'siri natijasida deyarli xamma organlarda allergik yallig'lanishlari kelib chiqishi mumkin.

Eng ko'p uchraydigan xolatlar bu tashqi to'qimalarni (teri, shilliq qavat) va nafas yo'llarini yallig'lanishidir.

Allergodermatozlar (terining allergik kasalliklari)- allergik xolatlarning eng ko'p tarqalgan turidir. Bolalarda uchraydigan teri allergik reaksiyalariga - atopik dermatit, kattalarda - toshmalar va Kvinkening anginevratik shishi.

(Kvinke shishi).

Atopik dermatit - Turli xil topik allergenlar bilan: ximiyaviy buyumlar, o'simlik changlari, oziq-ovqat allergenlar va b.larni o'zaro ta'sirlanishi natijasida teri sezuvchanligining ortishi. Qattik qichishish, qizarish va terining shishi bilan xarakterlanadi.

Mayda toshmalar- o'tkir allergik reaksiya, terida tez paydo bo'ladigan va yo'qoladigan toshmalar va qichishish bilan xarakterlanadi.

Kvinkening anginevratik shishi (gigantskaya krapivnitsa)- terining, teri osti xujayralarining va shilliq qavatlarning shishiga olib keladi. Ko'p xollarda labda, qovoqda, qo'l kaftining ichki qismida uchraydi. Shishning xalkum va nafas yo'llariga tarqalishi nafas qisilishiga olib keladi.

Allergik rinit - burun shilliq qavatining allergik reaksiyasi natijasida yuzaga keladigan klinik ko'rinishi. Burundan shilliq moddaning ajralishi bilan xarakterlanadi. Ko'p xolatda qichishish, aksa urish, burunning bitib qolishi bilan birga qayd etiladi.

Allergik kon'yuktivit- ko'z shilliq qavatining qizarishi va qichishishning birdan paydo bo'lishi bilan xarakterlanadigan allergiyaning klinik ko'rinishi.

Pollinoz- o'simlik changlari ta'siri natijasida kelib chiqadigan allergiya. Ko'pincha mavsumiy rinit, kon'yuktivit ko'rinishida bo'ladi. Ba'zi xolatlarda bronxospazm, bronxial astma va boshqa allergiya simptomlari bilan kuzatilishi mumkin.

Bronxial astma- surunkali retsivli kasallik, bronxlarning giperreaktivligi natijasida yuzaga keladigan nafas qisilishi xurujlari bilan xarakterlanadi.

Zardob kasalligi- bu sistemali allergik reaksiya bo'lib, organizmning turli xil organlari va sistemalarini begona zardob, uning fraksiyasining yuborilishi natijasida kelib chiqadigan patologik xolat. Ayrim dori moddalarini qonga yuborganda xam javob reaksiyasi sifatida yuzaga kelishi mumkin.

Anafilaktik shok- allergiyaning eng og'ir ko'rinishi bo'lib, butun organizmning allergenga nisbatan reaksiyasi bo'lib xisoblanadi. MNS ning avval qo'zg'alishi, so'ng esa tormozlanishi, bronxospazm va arterial bosimning keskin tushib ketishi bilan xarakterlanadi

Dori moddalarga nisbatan kuzatiladigan allergiya.

Ko'pchilik dori moddalarining o'zi antigen xisoblanmaydi, lekin ular organizmga tushgandan so'ng oqsillar bilan birikma xosil qilib, antigenga aylanib qoladi. Dori moddalari ichida eng ko'p allergik reaksiyalarni yuzaga chiqaradiganlarga antibiotiklarning penitsillin gruppasi, sulfanilamid, nosteroid yallig'lanishga qarshi preparatlar, tiazid diuretiklar, maxalliy anestetiklar, trankvilizatorlar, barbituratlar, rentgenokonstrast moddalar va yod preparatlari kiradi.

Dori moddalar allergiyasining kechishini oldindan aniqlab bo'lmaydi, u dori moddasining xossalari, shuningdek bemor organizmning xususiyatlari bilan aniqlanadi.

Dori moddalar allergiyasining klinik ko'rinishlari turlicha bo'lib, turli xil organ va to'qimalarga ham ta'sir qilishi mumkin.

Dori moddalar allergiyasi kelib chiqishiga quyidagilar sabab bo'ladi

- dori moddasining teri va (shilliq qavatning) zararlangan joyiga qo'yish
- prolongik tasirga ega preparatlarning ishlatilishi.
- dori moddasi tarkibida terpen saklovchi aromatik moddalarni qo'llash (lavanda, binafshagul, chinnigul va b.larning aromatik moddalari)
- bemorning fiziologik xususiyatlari- gormonal o'tish vaqti, xomiladorlik, klimaks.

Bolalarda uchraydigan allergik reaksiyalarning sabablari

1 yoshli bolalarda: oziq-ovqat sensibilizatsiyasi - allergodermatozlar, oshkozon-ichak tizimida buzilishlar.

2 yoshdan 3 yoshgacha: oziq-ovqat sensibilizatsiyasi, dori moddalar allergiyasi, aeroallergenlar va pollyuantlar (o'simlik changlari). Terining, nafas yo'llarining zararlanishi.

4 yoshdan 7 yoshgacha: aero allergenlar, pollyuantlar. Bu yoshda respirator allergik ko'rinishlar soni ortadi (uy changi, mozor zamburug'iga sensibilizatsiya ortadi) natijada pollinoz, allergik rinit, yillik, mavsumiy allergik kon'yuktivit va bronxial astmalar.

Katta yoshdagi bolalar: Katta yoshdagi bolalarda ingalatsion allergenlar- uy changi, mog'or zamburug'i, xayvon epidermisi, o'simlik changlariga sensibilizatsiya ortadi. Ko'pchilik bolalarda polivalent allergiyaning bronxial astmaning, teri zararlanishi va respirator traktning zararlanishi yuzaga kelishi kuzatiladi.

Allergik reaksiyaga sabab bo'luvchi faktorlar:

- allergik kasalliklarga irsiy moyillik
- go'daklik paytidagi allergenlar bilan kontaktida sensibilizatsiya yuzaga chiqishi (ona qornidagi xolatlar xam)
- tamaki tutunining ta'siri

- ishlab chiqarishdagi qoldik maxsulotlarni sensibilizatsiyaga ta'siri
- ratsionda shirinlikning ko'p ist'emol qilinishi allergik reaksiyalarning ko'payishiga olib keladi
- emotsional stress
- organizmda gormonal o'zgarishlar davri - jinsiy etilish davri, xomiladorlik, klimaks, xayz ko'rish davri
- quyosh radiatsiyasining ta'siri

Vrachga murojat qilish lozim bo'lgan «Xavfli xolatlar»

Xar qanday allergiya ko'rinishlari xam vrachning ko'rigini talab qiladi. Qaytariluvchi allergik reaksiyalar oldini olish uchun yordam beradi. Vrach konsultatsiyasini olgan bemor profilaktika choralarini ko'radi, allergiyaning qaytalanishida o'zini-o'zi davolashda ishtirok etadi.

Quyidagi xolatlarda vrachga qayta murojat qilish lozim:

- allergiyaning yangi xolatlari yuzaga chiqqanda (masalan, toshma) nafas olishning qiyinlashishi, nafas qisishi qayd etiladi.
- allergiyaning davolashdan oldin qo'llanilgan preparatlar bilan davolanmagan xolatlarda
- o'tkir yuzaga chiqqan allergik xolatlar uzoq muddat davomida saqlansa va vaqti-vaqti bilan qaytarilsa.

Tezlik bilan tashxis qo'yish va davolash kerak bo'lgan xolatlar:

- xayot faoliyatiga xavfli bo'lgan xolatlar-og'ir nafas olish, nafas olishning qiyinlashishi, nerv sistemasidagi buzilishlar, arterial bosimning keskin tushib ketishi.
- xalqum shishining belgilari - ovozning o'zgarishi, «vovillovchi» yo'tal, nafas olishning qiyinlashishi.
- allergik shishning yuz qismining yuqorisiga tarqalishi
- vaximaga tushish, qo'rquv, xolsizlik
- xarakatchanlikning ortib ketishi
- abdominal belgilar- ko'ngil aynishi, qayd qilish, qorin og'rig'i.

Pollinoz xolati kuzatilgan bemorlarga maslaxatlar:

- pollinoz kuchayishida boshqa allergenlarga xam sezuvchanlik ortib ketadi- uy changi, xayvonlar juni, medikamentlarga allergiyaning paydo bo'lish ehtimoli ortadi.
- uyida, ish joyida derazani iloji boricha ochmaslik, ayniqsa ertalab. Xavo tozalovchi moslamalardan foydalanish lozim
- tez-tez dush qabul qilish tavsiya etiladi
- mashinada yurganda oynasini qattiq yopish kerak
- pollinoz kasalligi bor bemorlarga fitopreparatlarni xususiyatlarini tuluq o'rganib tavsiya qilish lozim, chunki ularning maxalliy, kompress xolatlari allergiyaning kuchayishiga olib kelishi mumkin
- shuni esda tutish kerakki, xona o'simliklaridan (geran, primula) bog'larda, dalada o'sadigan gullar (siren, jasmin, atirgul, marvaridgul, binafsha va b.lar) kasallikni zo'raytirishi mumkin.

Ota-onalarga maslaxatlar

- yosh bolalarda teri va shilliq qavatlarning o'tkazuvchanligi yuqori bo'lganligi sababli ayniqsa ular yuqori ta'sirli allergenlardan uzoq tutilishi shart. Kattalarga qaraganda bolalarda turli xil ekzogen allergenlarga sensibilizatsiyani rivojlanishi osonroq kechadi.
- tabiiy oziqlantirish go'daklarda allergiya xolatlarining kamayishiga olib keladi (Ona ratsionida allergenlar mavjud bo'lmagan xolatlarda). Par yostiqlarni porolon yostiqlarga almashtirish, bola yonida uy xayvonlarini qoldirmaslik
- ota-onalari allergik reaksiyalariga ta'sirchan bo'lgan bolalarga allergiya xolatlarini oldini olish choralarini kurish muximdir.

Allergiyaga qarshi beriladigan preparatlar 2 guruhga bo'linadi:

1. Tez yuzaga chiqadigan allergik reaksiyalarni davolovchi preparatlar
2. Sekin-asta yuzaga chiqadigan allergik reaksiyalarda beriladigan dorilar

Birinchi guruh preparatlarini antigistamin preparatlar – Erlix xujayralaridan ajralib chiqayotgan gistaminni kamaytiruvchi preparatlar tashkil etadi. Antigistamin preparatlarini 3 avlodi mavjud:

I avlod antigistamin preparatlari, anitgen-antitelo kompleksi ta'sirida ajralib chiquvchi gistaminni qonga o'tishini kamaytiradi. Ularga dimedrol, pipolfen, suprastin, tavegil va boshqalar kiradi.

II avlod antigistamin preparatlariga astemizol, akrivastin, terfenadin, loratadin preparatlari kiradi. Bu preparatlar N₁-gistamin retseptorlari bilan bog'lanishdan tashqari, bronxlarni kamaytirish xususiyatiga ham ega.

III avlod antigistamin preparatlar guruhiga feniramin va xlorfenilamin unumlarini kiritish mumkin. Masalan: feksofenadin, akrivastatin va boshqalar kiradi. SHuningdek bu guruhga telfast, intal, ketotifen, tayled preparatlarini ham misol qilish mumkin. Ular sezonli rinit va allergik konyuktivitda, bronxial astmani oldini olishda, ovqatlarga bog'liq allergiyalarda allergodermatozlarda keng qo'llaniladi.

Og'ir o'tuvchi allergik reaksiyalarni davolashda (anafilaktik shok, bronxial astma) nafas olish yo'llarini kengaytiruvchi, qon bosimini ko'taruvchi adrenomimetiklar, bronxomimetiklar va glyukokortikoid preparatlar ishlatiladi. Masalan: izadrin, efedrin, alupent, eufillin va teofillin.

II guruhga kiruvchi sekin-asta yuzaga chiqadigan allergik reaksiyalarni davolashda asosan antitelo hosil bo'lishini, hujayra immunitetini sodir bo'lishini kamaytiruvchi preparatlar qo'llaniladi

Allergiya simptomlarini davolashda qo'llaniladigan preparatlar buyicha farmatsevtik yordam:

- allergik reaksiya birinchi paydo bo'lishidanoq vrachga murojat qilish va allergiyaning sababini aniqlash lozim
- allergik reaksiyani chaqiradigan allergen aniqlanganidan so'ng shu allergen bilan kontakti yo'qotish choralarini ko'rish lozim
- dori moddasi bilan davolanayotganda uning ta'sir qilmayotganligi aniqlansa davolashni to'g'ri tanlash uchun vrachga qayta murojat qilish lozim
- birinchi avlod antigistamin komponentlari uyku, charchoqni chaqirish xususiyatiga ega, shuning uchun ularni kechki payt ichish avvalroq.
- antigistamin ta'sirli preparatlarni transport xaydashda qabul qilib bo'lmaydi, chunki bu preparatlar diqqatni va xarakat koordinatsiyasini buzadi.
- birinchi va ikkinchi avlod antigistamin ta'sirli preparatlarni alkohol bilan, sedativ, uyku chaqiruvchi, trankvilizatorlar, neyroleptiklar, narkotik analgetiklar bilan qabul qilish tavsiya etilmaydi
- birinchi avlod antigistaminlari sedativ ta'siri engil uyqu chaqirishdan chuqur uyqugacha bo'lishi mumkin. Ko'pincha oddiy terapevtik dozalarda xam yuzaga chiqishi mumkin.
- Diprazin preparati (pipolfen) arterial bosimning tebranishini (distoniya) yuzaga keltirishi mumkin.
- birinchi avlod antigistamin preparatlari, ayniqsa siprogeptadil (peritol) ishtaxani ochadi
- birinchi avlod preparatlari uzoq muddat qabul qilinayotgan xolatlarda ularning terapevtik effektining kamayishi (taxifilaksiya) kuzatilishi mumkin,
- Allergik rinit (mavsumiy va yillik) pollinozlarda birinchi avlod antigistaminlarini berish tavsiya etilmaydi, chunki ular M-xolinolitik ta'sirga ega bo'lib, shilliq qavatlarning urishi, sekretning yopishqoqligini ortiradi va sinusitlarda gaymoritni rivojlantiradi, bronxial astmada-bronxospazmni chaqiradi va kuchaytiradi.

Nazorat savollari.

1. Allergik kasalliklarida retseptsiz dorilarning o'rni.
2. Allergiyaga qarshi vositalardan oqilona foydalanish deganda nimani tushunasiz.
3. Antigistamin dori vositalarini tanlash va almashtirish yo'l-yo'riqlari qanday olib boriladi.

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А.Черных, В.А.Усенко.— Х.:»ЗОЛОТЫЕ страницы», 2002.— 264 с.

2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

1. www.ziyonet.uz
2. www.Lex.uz.
3. www.uzpharm-control.uz
4. www.doridarmon.uz
5. www.uzpharmsanoat.uz

3-MA'RUZA

MAVZU: YOD TANQISLIK HOLATIDA VA TIREOTOKSIKOZDA FYO TAMOYILLARI. TEMIR TANQISLIGI BILAN BOG'LIQ KAMQONLIK VA ULARNI DAVOLASHDA FARM YORDAM BERISH TAMOYILLARI.

Reja:

1. Yod tanqislik holatlarining tarqalganligi va asoratlari
2. Yod tanqisligining turlari, belgilari.
3. Uning oldini olish va davolashda retseptsiz ishlatiladigan dori vositalari.
4. Temir tanqislik holatlarining tarqalganligi va asoratlari.
5. Temir tanqisligining turlari, belgilari.
6. Uning oldini olish va davolashda retseptsiz ishlatiladigan dori vositalari.

Yod tanqisligi holati (YTX) er yuzidagi axolilar o'rtasida keng tarqalgan. VOZni bergan ma'lumotiga qaraganda dunyo axolisining 200mln-da «endemik bo'qoq» kasalligi xolatida, 3mln-ga yaqinida «kretinizm» xolatida qayd etiladi. Bolalar o'rtasida 15%ga yaqinida aqliy qoloqlik, etishmovchilik kabi xolatlar mavjud...!

YTX-ti 1983 yildan boshlab «endemik bo'qoq» deb kelinmoqda. Bu xolat bizning respublikamizda xam juda keng tarqalgan. Masalan: SSV qoshidagi endokrinologiya ITI-tini bergan ma'lumotiga qaraganda YTX-Toshkentda 50%-ga yaqin, Termizda-82%, Samarqandda-60%, Andijonda-60%-dan ortiq xolatlarda qayd etiladi. Bularning xammasi endemiyani og'ir darajasidan xabar bermoqda...!

Jaxon bo'yicha xozirgi kunda 43mln odam aqlan va jismonan zaiflik va 11mln. odam kretinizmdan zarar ko'rmoqda, 760 mln odamda esa bo'qoq bor...!

Sizlarga ma'lumki, YTK insonning o'sishi va rivojlanishiga salbiy ta'sir etadi, va barcha yoshdagi odamlarda bo'qoqni vujudga keltiradi.

Endemik kretinizm ko'pincha aqliy qoloqlik, kar-soqovlik, spastik displegiya (xarakatni buzilishi) bilan xarakterlanadi. YTK-ayollarda ko'pincha bola tashlashlar sonini orttiradi, o'lik tug'ilishlar, perinatal o'lim xolati va yangi chaqaloqlarning o'limi sonini ko'paytiradi.

YTK-bolalar va o'smirlarda jismoniy, aqliy va jinsiy rivojlanishini susaytiradi. Bu kasallikda qalqonsimon bez gormonlarining darajasi kamayadi, chunki tireoid gormonlarining tarkibiga yod atomlari kiradi...!

Kattalarda miksedema kuchayadi, yuqorida sanab o'tilgan simptomlardan tashqari xom semizlik, ishga layoqatlik xisini susayishi, jismoniy mexnat darajasini kamayib ketishi yuzaga chiqadi...! CHunki YTK-da organizmda almashinib bo'lmaydigan, o'rnini bosaolmaydigan tireoid gormonini kamayishi yosh bolalarda va kattalarda miyaning rivojlanishini susaytiradi. Yod MNS-sining barcha etaplarida uni normal formaga tushishida va normal funksiyasini yuzaga chiqishida qatnashadi.

YTX-ti qayd etilgan zonalardagi bolalarning 2/3 qismida u yoki bu darajadagi etishmovchiliklar, ayniqsa aqliy va intellektual qoloqliklar qayd etiladi. Bunga shu regionda qayd etiladigan quyidagi holatlar sabab bo'lishi mumkin:

1. Asfiksiya yoki
2. travma bilan tug'ilishi;
3. Neyronlarga bog'liq infeksiyalar;
4. Etarli darajada ovqatlanmaslik;
5. Go'daklarda qayd etiladigan giperbilirubinemiya;
6. Yod, sink va temir etishmovchiligi;
7. Sotsial dipravatsiya holati...!

Nima qilmoq kerak? Bularni oldini olish va ularni davolashni optimal variantlaridan foydalanish kerak bo'ladi...!

7 sentyabr 2006 yilda Uz. Respublikasi Oliy majlisini Qonunchilik palatasini navbatdagi majlisi bo'lib o'tdi. Bunda «Yod etishmovchiligi kasalliklarining oldini olish to'grisida»gi qonun loyixasi muxokama qilindi va deputatlar qonun loyixasini asosiy qoidalarini ma'qullab, uni birinchi o'qishdayoq qabul qildilar (Halq so'zi, 8.09.06 y №177 (4076))

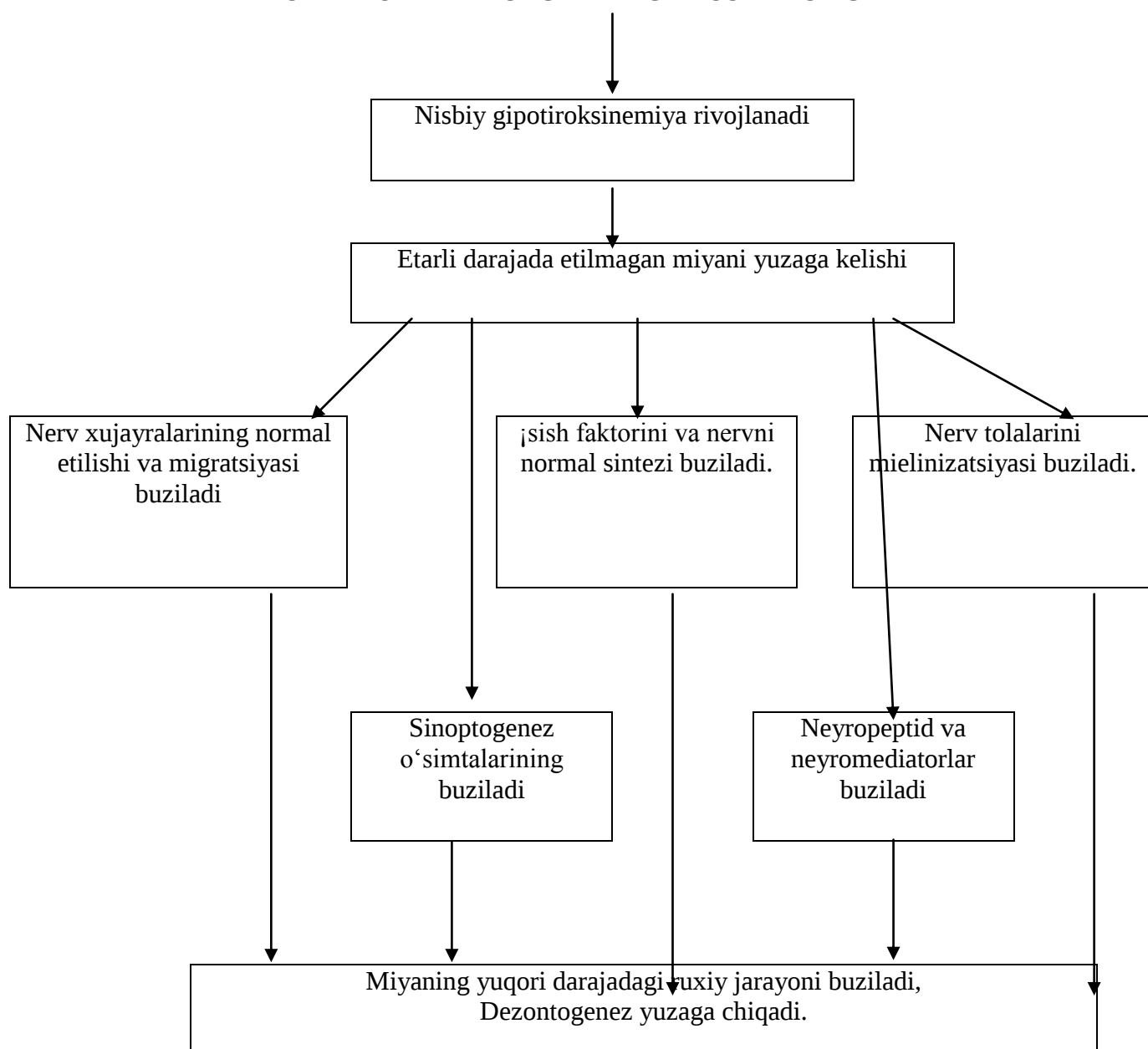
SHu qonun va O'zR Vazirlar maxkamasining 2005 yil 26.09. dagi «jzbekistonda 2005 2009 yillarda YTX va YTK-ni oldini olish va ularni kamaytirish bo'yicha Davlat dasturi» asosida YTX va YTK-ni oldini olish va davolash rejalari ishlab chiqildi va ular turmushga tadbiq etilmoqda. Bu boradagi eng samarali va arzon usul bu tuzni yodlashtirish dedik. CHunki axolimiz xar kuni 10-15gr yodlangan osh tuzini iste'mol qiladi.

Demak, bu yo'l bilan xar kuni, bir miqdorda, doimiy ravishda butun axoli ichida oddiy va engil usul bilan YTX-ni oldini olish tadbirlarini kam xarakat va xarajatsiz o'tkaziladi.

Ammo bizda tuz zahiralaridan axoli yodlanmagan osh tuzini o'z kuchi va ishbilarmonlar yordamida induvidual xolatda oladilar va tarqatadilar (mashinalarda...). Bu tuzlarni sifati talab darajasida emas.

Ishbilarmonlar yodlashtirishda polietilen qopchalarida «yodlangan osh tuzi» yozilgan maxsulot deb sotsalarda, unda normal yod miqdori yo'q...!

YODNI NORMADA ORGANIZMGA TUSHMASLIGI

Tuzni yodlashtirishda JSST tavsiyasi mavjud. Ammo bizda:

1. Tuzdagi yodni yo'qolishi ishlab chiqarilgan eridan to iste'molchiga etib borguncha 20%-ni tashkil etadi.
2. 20%-i ovqat tayyorlanayotganda yo'qoladi.

Normada 20-40mg/t yoki 34-66mg/t kaliy yodid konsentratsiyasi zarur bo'ladi. Peshob bilan ajralishi esa 100-150mg/l.ni tashkil etadi.

Ertoqlar! Bo'qoq kasalligi tarqalishi juda yuqori. Masalan, bu kasallikka tarqalishi keyingi 10 yilda 36%ga ko'paydi. Umuman bu xolat 30%ga oshsa «og'ir xolat» deyiladi. Masalan: 30 yillarda ya'ni qatag'on yillarida shunday «og'ir xolat» qayd etilgan. Xususan, Uzbekistonda yod etishmovchiligi 10 yil oldin 20%-ni tashkil qilgan bo'lsa, xozirda 60%-ga ko'paygan.

Bo'qoqqa chalinish Respublikamiz poytaxtida 52%-ga ko'tarilgan. Bolalar o'rtasida bu xastalik 60%dan ko'proqni tashkil etadi. Bu esa 2 barobar «og'ir xolat» demakdir.

Yod etishmovchiligini asoratlari:

1. aqliy zaiflik;
2. bo'qoq;
3. asab tizimini buzilishi;
4. jismoniy zaiflik;
5. reproduktiv faoliyatni buzilishi;
6. kar-soqovlik;
7. pakanalik (10-12sm);
8. Jinsiy moyilning susayishi;
9. CHaqaloqni chala va o'lik tug'ilishi;
10. Mushak, yurak, buyrak, jigar va miyaning emirilishi.

SHuningdek keyingi 10-12 yilda (40-50 yillar) axolini o'rtacha yoshi 5-6 yoshga kamaydi.

Sabablar: ekologik muxitni yomonlashishi;

aholini tibbiy savodsizligi;

oziq-ovqatlarda yod tanqisligi va b.

Tekshirishlar hozir jzbekistonda «og'ir yod etishmovchiligi» mavjudligini ko'rsatdi (50-60%).

YUqoridagilarni inobatga olib 2000 yilda BMT «Bolalar jamg'armasi» tomonidan Respublikaga 5ta osh tuzini yodlash qurilmasi, 15 tonna kaliy yodati va 5ta osh tuzida va peshobda yod miqdorini aniqlovchi laboratoriyalar keltirildi.

Kuzatuvlar axolini faqat 17%-gina yodlangan osh tuzini iste'mol qilishini ko'rsatdi.

Vazifalar: 1) vodoprovod, quduq suvlari, mineral sularni, non, sut va sut maxsulotlarini, yog' va yog' maxsulotlarini, osh tuzini yodlash lozim.

2) Yod ushlovchi tabletkalar, saqichlar, choylarni ishlab chiqarish lozim.

3) Bir kunda sog'lom odam 150mkg miqdordagi yodni iste'mol qilishi kerak.

Yod tanqisligiga qarshi qanday choralar ko'rilishi kerak:

1. Mamlakatda yod tanqisligi muammosini tan olish, Vazirlik va tashkilotlarni ushbu muammo echimiga jalb etish;
2. Yod tanqisligi muammosini xal etishga qaratilgan qonun qabul qilish;
3. Osh tuziga qo'shiladigan yodning turi, sifati va miqdorini nazorat etish;
4. Tanani yod bilan ta'minlovchi boshqa muqobil usullarini (suv, sut, un, choy, mineral suvlar va b.k) qo'llash;
5. Yodlashda javobgarlik va xisobotni nazorat ostiga olish;
6. Seminar, kengash va b.q orqali axolini yod tanqisligi muammosi bilan tanishtirish va ogoxlantirish kerak;
7. Ushbu ishga xalqaro tashkilotlarni jalb etish;
8. Yod tanqisligi muammosini xal etishda jamoatchilik nazoratini o'rnatish zarur bo'ladi.

IIItitovid-qalqonsimon bezining giperfunksiyasida yod preparatlari va diyodtirozin xamda shu bez funksiyasini buzuvchi va susaytiruvchi preparatlar ishlatiladi:

Metiluratsil-0,25 tabl. antistrumin (kaliy yodit)-0,005 tabl

Merkazolil – 0,005 tabl. radioaktiv yod (^{131}I va ^{132}I)

Perxlorat kaliy 0,25 tabl

hamda yod preparatlari («MERK» firmasi):

EUTIROKS-100 (Levotiroksin),

YODID-100 (yodid kaliy),

YODID-200 (yodid kaliy),

TIRAZOL (tiamazol)

YODTIROKS (levotiroksin+yodid kaliy)

A.T.-10 (digidrotaxisterol) qo'llaniladi

Endokrin bezining patologiyasi bilan fanning endokrinologiya bo'limi shug'ullanadi.

Biz sizga endokrin kasalliklarini ba'zi birlari ustida qisqacha ma'lumotlar berdik xolos. Insonlarning yodga bo'lgan kundalik extiyoji:

1. Emizikli yosh bolalar uchun- 50 mkg.
2. Kichik yoshdagi - 90 mkg
3. Maktab yoshidagi..... - 100-120 mkg
4. Usmirlar - 150 mkg
5. keksa va katta - 180 mkg
6. Xomilador va emizikli ayollar...- 200 mkg

SHu bilan birga «Immunolamin»va «Yodomarin» darmon-dorilar bor.

Davo sifatida hozirgi kunda juda ko'p yodli preparatlar mavjud:

Yodomarin, Yodbalans, antistrumin, L-tiroksin, eutioks, yodtiroks va boshqalar, Laminariya kukuni. «Smayl» ichimligini 1l.100mkg yod bor.

Kundalik taomlarimizdan:

kartoshka, qulupnay, yashil bolg'or qalampiri, pomidorlar, qizil loviya, qatiq yoki suzma zardobi, sarimsoq piyoz, ismaloq, echki suti, baliqlar yodga boy maxsulot xisoblanadi.

2001 yil 6-12 iyunda Parlamentimizni axolini ijtimoiy muxofaza qilish va bandlik qo'mitasida «Yod tanqisligi muammolari mavzusida»konferensiya bo'lib o'tdi. SHu qo'mita raisi M.Safoeva yod tanqisligi borasida Respublikada axvol qoniqarli emasligini ta'kidladi. CHunki keyingi 10 yil ichida bo'qoq kasalligi Respublikada 16%dan 36%gacha ko'tarildi. Toshkentda bo'qoq kasalligi 52%ga etdi.

YTX-ni oldini olish uchun Respublikamizda etishtirilgan meva, sabzavot va go'sht maxsulotlarida aniqlangan yod miqdori:

Maxsulotlar nomi	100g. maxsulotdagi yod miqdori (mkg)	100 mkg yod tutgan maxsulot miqdori (gr)
xurmo	2,8 mkg	3600
yong'oq	4,6	2100
olma	1,6	6300
pomidor	2,1	4800
kartoshka	2,8	3600
sabzi	4,4	4200
piyoz	1,8	5600
no'xat	2,3	4350
mosh	1,7	5900
guruch	1,6	5300
mol go'shti	2,1	4800
qo'y go'shti	1,8	5600
baliq (sazan)	3,9	2500
tuxum	3,5	2880

1998 yildagi UP-207 sonli Prezident farmoni (Uzbekistonda Sog'liqni Saqlash tizimini isloh qilish Davlat dasturi to'g'risida») asosida 2002 yilni 1 aprelda Respublikamizda Salomatlik markazi asosida Salomatlik instituti, viloyatlarda esa Salomatlik markazlarini filiallari tashkil qilindi!

Temir tanqislik holatlarining tarqalganligi va asoratlari.

Qondagi eritrotsitlar miqdorining kamayishiga yoki eritrotsitlardagi gemoglobin miqdorining kamayishiga kamqonlik—anemiya deyiladi. Anemiyaning 2 xili bor:

1. gipoxrom anemiya
2. giperxrom anemiya

Gipoxromli anemiyada eritrotsitlardagi gemoglobin miqdori kamayib ketadi, chunki ma'lum sabablar natijasida gemoglobinni normal sintezi uchun temir moddasi etishmay koladi. SHuning uchun xam bu anemiyani temir etishmovchiligidan kelib chikkan anemiya deb xam yuritiladi. Bunda organizmda kislorod etishmovchiligi (gipoksiya) bilan bog'liq turli xil xastaliklar (ko'krak sikish kasalligi — stenokardiya, yurak ishemik kasalligi, xolsizlanish, tez charchab kolish, bosh aylanishi va o'Krishi, nafas sikishi va boshkalar) yuzaga chikadi.

Giperxromli anemiyada eritrotsitlardagi gemoglobin miqdori normaga nisbatan oshib ketadi, ammo lekin eritrotsitlarning miqdori juda kamayib ketgan bo'ladi yoki etilmagan xolda bo'ladi. Giperxromli anemiyani zaxarli kamqonlik deb xam yuritiladi. Bu anemiya Addison — Birimera, spru, ichakdagi invaziya — glistlarning toksik — zaxarli formasi kabi kasalliklarda yuzaga chikadi.

Ikki og'iz bu anemiyalarni kelib chikish mexanizmi xakida: Umuman anemiya juda keng tarkalgan kasalik. VOZ — Umumjaxon sog'likni saklash tashkilotining bergan ma'lumotiga karaganda Jaxon bo'yicha anemiya bilan o'Krgan bemorlar soni 35 mln.dan oshib ketadi.

Anemiya kasali O'zbekiston Respublikasida xam juda keng tarkalgan. Ko'zga ko'ringan olimlar (U.A.Askarov, S.M.Baxromov, E.K.qosimov, F.Faynshteyn, YU.K.Djabborova, D.N.Abdullaev)ning bergan ma'lumotiga karaganda xar 4ta odamning 2tasida anemiyaning u yoki bu turi turli formalarda uchraydi. Anemiya ayniksa yosh bolalarda, ayollarda (ayniksa xomilador va ko'p bolali ayollarda) juda keng tarkalgan. Ayrim rayon va tumanlarda axolining 65-9%-ida anemiya qayd etiladi.

Butun anemiya kasalligini 75-8%-ini gipoxrom — temir etishmovchiligidan kelib chikkan anemiya tashkil etadi.

Xo'sh, bu kasallik kanday yuzaga chikadi? Normal xoldagi organizm 2,5-5, g.temir saklaydi. Buning 6%-i gemoglobin tarkibida, kolganlari esa turli organ va to'kimalardan iborat (ko'mik, jigar, kora talok va limfa tugunlari) depolarda mushak oksillari — mioglobulinlarda bo'ladi. Ma'lum bir kismi esa mioglobin va fermentlar tarkibida bo'ladi. Gemoglobin 2 kismdan iborat: oksilli — globinli va temir saklovchi-gemli kismalar. Turli organizmlarda globinlar turlicha bo'lishi mumkin, lekin gemlar doim bir xil bo'lib, temirni porfin bilan birikkan kompleksidan iborat. Har bir gemoglobin 1 molekula globin va 4 ta gemlardan tashkil topgan. Normal odam qonida xar kuni 25 trillion eritrotsitlar aylanib yuradi. Eritrotsitlar 3-4 oy yashab so'ngra parchalanadilar. Har kuni sog'lom organizmda 2 milliard eritrotsitlar etishib chikadi. 1-ta eritrotsitda 2 mln. gemoglobin molekulasi bor. Har kuni temir saklovchi xamma organ va to'kimalar o'rtasida doimiy almashinish, temir zapaslarini yangilab turishi, xamda temirni organizmdan butunlay chikib ketishi (qon ketishi, avitaminoz, radiatsiya va boshkalar) qayd etiladi. SHunga karab xar kuni organizm ,5-1mg temir yo'kotadi. Organizmni sog'lom ushlash uchun xar kuni shuncha (,5-1mg) aktiv temir moddasini o'zlashtirib olishi kerak. Agar shu protsess normal xolda olib borilmasa turli formadagi anemiyalar kelib chikadi. ,5-1 mg aktiv temirni o'zlashtirib olish uchun bir kunda organizmga 2-8 mg temir tushishi kerak.

"O'zbekiston madaniyati va adabiyoti" gazetasida keltirilgan ma'lumotda. K.Marks F.Engelsga yozgan xatida:"... agar madaniyat ongli ravishda boshkarilmay, stixiyali rivojlanadigan bo'lsa... o'z ortida cho'l koldiradi..." degan ekan. Xozirgi kunda tuz to'zonlari Toshkentgacha etib keldi, xattoki Pamir va Tyan-SHan tog' va muziklarida xam bor. Erga solinayotgan ximyoviy dorilarning 4% suv orkali o'simlikka o'tadi. qolgani esa turli yo'llar bilan daryolarga o'tadi. Bu suvlarni esa biz istimol kilamiz.

CHimkentda xar 1 ta bir yoshgacha bo'lgan boladan 33-35 tasi o'layotir, ba'zi erlarda esa ularning soni 47-5 tagacha etmokda.

Ashxabad oblastida tekshirilgan 368 ta 14 yoshgacha bo'lgan boladan 3 tasi sog'lom deb topilgan, kolganlari esa turli kasalliklarga chalingan bolalardir. Qorakolpog'iston ASSRda ayollarning 9% anemiya ga uchragan. Ularning bolalari xam kamqonlikka uchragan xolda tug'iladilar.

Organizmni temir moddasini o'zlashtirishi istimol kilinayotgan ovqatning xarakteri, turi, vakti, miqdori va oshkozon sillik kavatining xolatiga bog'liqdir. Bundan tashkari temir o'zlashtirilishida fruktoza, As.kislotasi katta rol o'ynaydi. Kishi organizmi meva — sabzavotlardagi temir moddasini 2—8%- ini, go'sht, balik, jigar va dukkakli (loviya, no'xat, mosh va boshkalar) moddalaridagisini 15—2% o'zlashtirib olishi mumkin.

OIS—sida 2 valentli ionlashtirilgan temir moddasi (Fe^{5++}) yaxshi so'riladi. Turli xil ovqatlar va dorilar bilan oshkozonga temir uch valentli (Fe^{5+++}) xolida tushadi.

HCL va fruktoza ta'sirida (pepsin, fermentlar) u Fe^{5++} ga o'tadi. As. kislota Fe^{5+++} ni Fe^{5++} o'tishida muxim rol o'ynaydi. So'ngra Fe^{5++} oshkozondan 12 barmok ichakka o'tadi va u erda ichak sillik kavatidagi apoferritin oksili bilan birlashib suvda eruvchan kompleks — ferritin xoliga o'tadi va yana Fe^{5+++} xolatini kabul kiladi. Ichak devorlaridan kapellyarlarga o'tishda Fe^{5+++} li yana Fe^{5++} liga o'tib qon zardobidagi transferrin ($7g - 7$ globulin) bilan bog'lanadi va butun orgainzm bo'ylab aylanib yuradi. Bu o'zlashtirilgan temirning bir kismi eritrotsitlarning etilishiga, bir kismi denolarga o'tsa, bir kismi organizmdan chikib ketadi.

Mana shu normal protsess buzilganda gipoxrom anemiya yuzaga chikadi. Ba'zan organizmda — plazmada Fe^{5+++} ionlarining miqdori ortib ketadi. Bu narsa gemoliz va kuyish xolatlarida yuzaga chikadi.

Bunda suvda erimaydigan Fe^{5+++} — ning kompleksi gemosiderin miqdori oshib to'kima va organlarda yikilib koladi. Bunday xolatga — kasalliklarga gemosideroz deyiladi. SHuning uchun xam preparatlarni paranteral yo'l bilan olinganda qon analizini muntazam o'tkazib turish va preparatlarni fakat ko'rsatilgan sxema asosida ishlatish kerak!

Giperxromli anemiya asosan Vitamin V 412 ni so'rilishini buzilishidan yoki butunlay bo'lmasligidan yuzaga chikadi. Bunda antianemik faktor Kestlya katta rol o'ynaydi. Bu faktorda ekzagen va entogen sabablar bo'lib, ekzagenli sababda iste'mol kilinayotgan ovqatlarda Vitamin V 412 ni normal miqdorda bo'lmasligi kirsar, endogenli sababda ovqatlar bilan etarli darajada V 412 iste'mol kilinadiyu, lekin u medada gastromukoproteinni yo'kligi sababli o'zlashtirila olmasligi kiradi.

Kobalt preparatlari (koamid, So—9, SoSl 42) kizil qon tanachalarining stimulyasiyasini oshiradi. Ular buyrakdan eritropoetinni ajralib chikishini oshiradi. Bu effekt So preparatini buyrakda gipoksiya chakirishi xisobiga bo'ladi. Temir preparati bilan So preparati birga berilsa temir preparatini gemoglobinga o'tishi ancha tezlashadi va engillashadi. Kobalt preparatlari ayniksa infeksiya va yallig'lanish bilan yuzaga kelgan anemiyalarda yaxshi yordam beradi.

Ularning ta'siri buyrak etishmovchiligi kasalligida uncha ko'l kelmaydi.

SHunday kilib qon paydo bo'lishiga ta'sir etuvchi dori vositalari 2 ga bo'linadi:

I. Eritropoezga ta'sir etuvchi dori vositalari:

a) eritropoezni stimullovchilar: temir va temir unimlari, feramid, margimish, jigar preparatlari, koamid, V 412, fol kislota va boshkalar.

In'eksiya yo'li bilan temir saklovchi preparatlar:

ferumlek, ektofer va ferbitol ishlatiladi (amp.— 5ml.venaga/v; 2ml.mushak orasiga va amp. — 2ml-dan). Uzoq ta'sir etuvchi temir preparatlariga ferrogradument va feospan (YUGaslaviya) kiradi va gemofer, prolansatsiya ta'sirga ega polifer preparatlari kiradi.

Temir preparati bilan zaxarlanganda desferral (5 - 1g, mushak orasiga) preparatidan foydalaniladi. 1 kism desferral 8,5 kism Fe^{5+++} lini birlashtirib oladi va chikib ketadi. Desferral xar 4-8 soatda yuborib turiladi.

b) eritropoezni susaytiruvchilar. (Bular eritrimiya kasalligida) ishlatiladi. P 532 Radioaktiv fosforni Na-li tuzi. Bu preparatlar 7b va 7g - nur chikaradi. Uning yashash davri 14,3 kun. (milli Kyuri) ,5-2 mCdan 2-1 ml 1-2% glyukoza eritmasiga ko'shib 6-8 kunda 1 marta venaga yuboriladi.

II. Leykopoezga ta'sir etuvchi dori vositalari:

Leykotsitlar ko'mikda, limfa tugunlarida, kora talokda ishlab chikiladi. 1ml qonda 4-8 mingta bo'ladi. YAshash davri 8 kun. Leykotsitlar 2 gruppaga bo'linadi: granulotsitlarga 7% va limfatsitlarga (3%). Agarda 1 ml qonda leykotsitlar soni 1 dan oshib ketsa leykotsitoz deyiladi.

Leykoz -ok qon kasalligida esa juda ko'payib ketadi.

a) Leykopoezni stimullovchilar: Na nukleinat, metiluratsil, pentoksil, leykogen, fol kislota.

b) Leykopoezni susaytiruvchilar: Bunga o'smalarga ta'sir etuvchi dorilar kiradi (Kolxitsin, Tiofosfamid, Mielosan, Dopan, Siklofos fan va boshkalar).

Leykopeniya-toksik-zaxarlanish, infeksiya va radiatsiyadan yuzaga chikadi.

Kamqonlikda ishlatiladigan yangi tayyor dori turlari:

1. Epreks 7a - eritropoetin.
2. Ferronal—35(sirop).
3. Polidan.
4. Polifer.
5. Biovital va fenotek.
6. Sorbifer — Durules.
7. Tardiferon, Ferbital, Ferrokal.
8. Ferrin, Pirofer, Kogistin, Ferramid unumlari.

Ushbu dorilarni ishlatishda quyidagi faktorlarga alohida ahamiyat berish kerak. Aktiv temir (Fe^{5++}) absorbsiyasi berilayotgan temir dozasi bilan kamayib boradi. Masalan: 4-1 mg/sutkada qolsa aktiv temir absorbsiyasi 3-35% atrofida, agar temir dozasi 3-4 mg/sutki bo'lsa 5-7% atrofida bo'ladi. SHuning uchun xam bir martaba ichiladigan temir preparatni dozasi 13-15 mg.dan oshmasligi kerak. Sutkadagi dozasi esa 4-45 mg oshmasligi kerak. SHuningdek temirni so'rilishi organizmni temirga nisbatan defitsit xolatiga xam bog'liq. Agarda temir zapasi normaga yaqin bo'lsa kabul kilingan temirni 5-7% absorbsiyalanadi. Temir etishmovchiligi qayd etilsa 15-17%-zi, anemiya kasalligi bo'lsa 25-30% absorbsiyalanishi mumkin. Temir preparatlarni erta bilan och korinda yaxshi so'riladi.

Odamni massasi, jinsi, tuzilish qonstitutsiyasiga karab bir kunda 2-3 mg Fe^{5++} ni organizm talab kiladi. Buning uchun esa og'iz orkali 1 mg-ga yaqin Fe^{5++} organizmga tushishi kerak. Ana shu 2-3 mg Fe^{5++} dan 1,5-1 mg aktiv Hb bilan birlashadigan Fe^{5++} qonga o'tadi. Ba'zan organizm bir kunda 75-1 mg Fe^{5++} talab kiladi. Buning uchun esa 3-4 mg Fe^{5++} kabul kilish kerak bo'ladi. Bundan ortik temir preparatini kabul kilish mantikga loik emas. Og'iz orkali davolash o'rta xisobda 2-3 oy davom etadi, ba'zan esa 4-6 oy.

Bu vakt ichida Hb miqdorini 12g% etkazish mumkin. SHundan so'ng xam temir preparatini kabul kilishni yana 1,5-2 oy davom ettirish kerak bo'ladi. Keyinchalik ba'zi bir bemorlarda profilaktika maksadida temir preparatini bir kunda 3-6 mg dan berib borish xam mumkin bo'ladi. Temir preparatlarini o'ziga xos nokulayliklari bor:

Temir gletserofosfat va kaferid . Temirni 3 valentligini saklaydi va OIS deyarlik so'rilmaydi. Fitin, o'zida fitoferroktal saklashi xisobiga Fe^{5++} ni so'rilishini buzadi.

Temir xlorid, .aloe+temir siropi bor-yo'Ki o'zida 2,5 mg Fe^{5++} saklaydi va dispepsiya chakiradi.

Ferramid esa temirni o'zida juda kam saklaydi. 1 kunda 1-12 ta tabletka ichishga to'g'ri keladi. Gemostimulan . esa katta tabl. noxush xidga esa, bemorlar yaxshi ichaolmaydi.

Ferrotsiron .-dizuriya chakiradi. Ferropleks . -kichik dozada bo'lib 8-1 ta tabl. kabul kilish kerak bo'ladi.

Tardiferon- tabl. 8 mg . Fe^{5++} saklaydi va 8 mg mukoproteazadan iborat bo'lib, yaxshi ta'sir etadi. Mukoproteaza Fe^{5++} ovqatlar bilan aralashib ketishidan va Fe^{5+++} o'tib ketishidan saklaydi.

Ferro-gradument .-tabl 5. 15 mg aktiv Fe^{5++} ni saklaydi. Bu temir gubkasimon plastik substansiyada bo'lib, ular ko'p burilishlardan iborat. Bu sistemadan Fe^{5++} fakat OIS dagi suyuqlik muxitidagina ajralib chikaoladi. Preparatdan Fe^{5++} ajralib chikkach plastik matriks najas bilan chikib ketadi.

Parenteral yuboriladigan temir preparatlari:

1. Temir dekstrani . -3 valentli gidroksil temirni stabil kompleksi. venaga yoki mushaklar orasiga yuboriladi. Kuchli kompleks bo'lgani uchun qon plazmasiga ionizirlangan temir tushmaydi va transferrin temirga tuyinmaydi. Mushaklar orasiga yuborilganda preparat sekinlik bilan absorbsiyalanadi asosan limfa yo'llar orkali 3 kun ichida preparat 5% qonga o'tadi. Uni 25% esa 3 hafta ichida in'eksiya kilingan joyda koladi, 5-1% esa yana 4-5 hafta kolishi mumkin.

2. Ektofer .-temir -sorbit kompleksidan iborat. Uni MM= 3-5 ming. Bu preparat mushaklar orasiga yuborilgach juda tez adsorbsiyashadi va 12 soat ichida uni 85% so'riladi. Preparatni birinchi porsiyasi eritrotsitlarda 12-24 soatdan so'ng ko'riladi. 24 soat ichida preparatni 3-4% peshob bilan o'zgarmsdan chikib ketadi.

3. Ferbital .-temir -sorbit kompleksi xuddi ektofer kabi ta'sir etadi. Organizmdan butunlay 2 kun ichida chikib ketadi.

4. Ferrum-lek .-venaga yuborish uchun temir-saxarat formasi ishlatiladi. Mushaklar orasiga kichik molekulali temir-dekstran formasi ishlatiladi. Bu preparat yuborilgan eridan limfa sistemasi orkali absorbsiyalanadi.

5. Ferkoven-v enaga temir-saxarat xolida ishlatiladi va organizmga 9% o'tadi. Preparatni 1% peshob bilan chikib ketadi. Bu preparatlarni ma'lum kismi organizm talabiga muvofik Nv ga ferritin kompleksi orkali o'tadi va shu kompleks xolida jigarni RES-da, kora talokda, suyak iligida bo'ladi.

6. Pirofer = . Fe 5++ + Vit.V 46 dan iborat kardinatsion birikma. TashFarmida SH.SHakirova tomonidan to'la qonli o'rganib chikilgan va O'zR Fq-tasi tomonidan klinik sinovdan o'tkazishga ruxsat etilgan. Bu preparat ampula va tabletka formada chikariladi.

7. Kogistin= .Co 5++ + gistidindan iborat koordinatsion birikma. 1%-1 ml amp.m/o. yuboriladi. Fe preparatini paraenteral berishdan 2-3 kun avvl albatta og'iz orkali berilayotgan temir preparatini berishni to'xtatish kerak. Temir preparatini 1 kunda vena orkali 1 mg.dan ortik berib bo'lmaydi, chunki 1 mg Fe 5++ transferrini to'la to'yintirishi mumkin, kolgan temir miqdori esa toksik ta'sirlarini yuzaga chikaradi. SHu dozani xam xaftada 3 marta berilgan makkul. Vena orkali mushaklar orasiga yuboriladigan preparatlarni mutlako berib bo'lmaydi. Venaga yuboradigan preparatlarni sekinlik bilan 2-5 mg/min miqdorda 5-1 min ichida yuboriladi. Umuman paraenteral yuboriladigan temir preparatlari maxsus nomogramma va formulaga binoan yuboriladi.

Temir preparat bilan og'iz orkali davolash 3-6 oy davom etadi.

Davolashni birlamchi davolash effekti 4-7 kunlarda qayd etiladi. Bunda qonda retikulotsitoz bo'lib, yosh etilayotgan, gemoglobin bilan to'ingan kizil qon tanachalarining miqdori oshib ketadi. Nv-ni miqdori ishonarli darajada oshishi davolashni 2-4 xaftalarida qayd etiladi. Normal xolatga esa davoning 1-3 oylarida keladi. Agarda gipoxrom anemiyaning JDA diagnozi to'Kri ko'yilgan bo'lsa, albatta temir preparatlari ijobiy ta'sir etadi.

Temir preparatlaridan dekstran+ temir preparati paraenteral yuboriladi. Dekstran temir preparatining 1 ml-da 5 mg Fe 5++ bor. Bu preparatni mushaklar orasiga chukur yuboriladi, aks xolda in'eksiya o'rnida sarKish dog'lar paydo bo'ladi. SHuning uchun bu preparatni ba'zan venaga xam yuboriladi. Eritropoetin suyak iligidagi eritrotsitlarga moil spetsifik eritropoetin retseptorlarini kitiklab eritroid usimtalarida proliferatsiya protsessini kuchaytiradi. Endogen eritropoetinlar buyrak xujayralaridan buyrak gipoksiyasi yuzaga kelganda ajraladi. Anemiya xolatlarida ekzogen eritropoetinlar ko'plab ajaralib chikadi va suyak iligida normal eritrotsitlarni etilishiga turtki bo'ladi.

Normada qonda eritropoetin miqdori 2 ME/l ga teng bo'lib, anemik xolatlarda 1-5 ME/l gacha ko'payadi. Ammo anemiya buyrak etishmovchiligidan kelib chikkan bo'lsa eritropoetin o'z ijobiy ta'sirini ko'rsata olmaydi. Preparatni 5-15 ME/l xisobida xaftada 3 maxal vena orkali yuboriladi. Preparatni boshka preparatlar bilan birga ko'shib berib bo'lmaydi.

Nazorat savollari.

1. Yod tanqisligida retseptsiz dorilarning o'rni.
2. Yod etishmovchiligining profilaktikasi

3. Yod saqllovchi vositalardan oqilona foydalanish deganda nimani tushunasiz.
4. Temir tanqislik holatlarining oldini olish chora tadbirlari qanday.
5. Temir tanqislik holatlarining davolashda retseptsiz ishlatiladigan dori vositalari.
6. Kamqonlikning respublikamizda tarqalish sabablari nimada.
7. Temir tanqislik kamqonligini davolashda retseptsiz ishlatiladigan dori vositalari to'g'risida fikringiz.

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А.Черных, В.А.Усенко.-Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

6. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
7. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
8. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
10. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

11. www.ziyonet.uz
12. www.Lex.uz.
13. www.uzpharm-control.uz
14. www.doridarmon.uz
15. www.uzpharmsanoat.uz

4-MAVZU

YUQORI NAFAS YO‘LLARI YALLIG‘LANISH KASALLIKLARIDA F.YO TAMOILLARI (RINIT VA BRONXITLAR). YUQORI NAFAS YO‘LLARI YALLIG‘LANISH KASALLIKLARIDA F.YO TAMOILLARI (YOTAL VA ISITMA)

Reja:

1. Yuqori nafas yo‘llari yallig‘lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (rinit va bronxitlar)
2. Yuqori nafas yo‘llari yallig‘lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (yotal va isitma)

Tayanch so‘zlar: rinit, bronxit, istms, yotal

1.Yallig‘lanish kasalligi bilan kasallanganlarga farmatsevtik yordam: rinit kasalligi.

Har yili tomoq yallig‘lanishini davolaydigan turli xil preparatlarni sotib oladigan odamlar ko‘payib bormoqda. Faqatgina AQSHda statistic ma‘lumotlarga qaraganda har bir yoshi katta odamlar yiliga 2-3 marta qattiq respirator infeksiyalari bilan, har bir bola esa yiliga 6-8 marta kasallanib kelmoqda.

Tomoq yallig‘lanishi kasalligining simptomlaridan biri tumov (rinit) hisoblanadi.

Rinit allergiyadan paydo bo‘lishi mumkin, hamda doctor konsultatsiyasini talab qiladigan oddiy kasallik bo‘lishi ham mumkin. Shunday ma‘lumotlar borki, iqtisodiy rivojlangan davlatlarda aholining 15-20 % rinit bilan kasallanadi, bu holat odamlarning retseptsiz preparatlarni olib ishlatishlarini tushuntiradi. Har bir xaridor rinit kasalliginidavolash uchun qo‘llanadigan preparatlarning nimadan tashkil topishi, ratsional ishlatilishi va salbiy tomonlarini aniqlab bilishlarini tashkil etishi kerak.

Rinitning paydobo‘lish asosiy sabablari:

- Qattiq respiratorli kasalliklar;
- Allergik rinit – birdaniga burunning yorilib, suv ishlab chiqarilishi, aksirish bilan bog‘liq yoki fda silga qarab ya‘ni ba‘zi o‘simliklarning gullashidan (sennoy kasmork);
- Adenoidlar – bu burundan nafas olish yo‘llarining buzulishi, ovozning tiniqligining o‘zgarishi, og‘zi ochiq holda uxlash, burun bo‘shlig‘ini to‘ldiradigan shilliq suyuqlik va u ko‘pincha burun bo‘shlig‘i tomon oqadi.
- Burun darvozasidagi yot jismlar—ko‘pincha bolalarda uchraydi, bir tomonlama nafas olish qiynalishi, yiringli suyuqlikning burunning bir tomonidan oqishi, burundan qon oqishi ehtimoli ham bo‘ladi;
- Sinusit (qattiq yoki bir necha yillardan davom etib kelayotgan burun yallig‘lanishi)- burun orqali nafas olishning qiynlanishi, hid bilish sezgisining buzulishi, peshonasida yoki boshning o‘zi og‘rishi, subfebrilbetning mavjud bo‘lishi.
- Ozena (sassiq hidli tumov- burun bo‘shlig‘ining shilliq qavatining atrafiyalanib kasallanishi)- quyuq ajralmalarining hidli qoldiqlarga aylanib paydo bo‘lishi, suvsizlik va burun bo‘shlig‘ining qichishi, birdaniga hid bilish sezgisining pasayishi, burundan yomon hidning kelishi.

O‘zida jiddiy kasallikni taxmin qilib vrach oldiga borib ko‘rsatadigan rinitning “xavfli” simptomlari:

- Rinitning 38,5°C temperaturaning oshishi bilan o‘xshashligi;
- Burundan yomon hidning kelishi;
- Qonli ajralmalar;
- Yiringli ajralmalar;
- Burunning faqat bir tomonidan ajralmalarining chiqishi (ko‘pincha bolalarda);
- Rinitning bir necha hafta davom etayotgan yo‘tal bilan o‘xshashligi (ayniqsa, yo‘talning vaqt o‘tishi bilan kuchayib borishi, bug‘ilish holatlari, holsizlikning oshishi, balg‘am yoki qonli balg‘amning ajralishi).

Allergik rinit yoki qattiq resperatorlik infeksiyalar orqali paydo bo'lganda retseptsiz preparatlarni sotib olish va davolashda qo'llash mumkin. Ammo boshqa holatlarda patsentga vrach qabuliga yozilishi tavsiya etiladi.

Rinit bilan kasallanganlarga simptomatik davolash yo'llari:

1. Fiziologik damlama bilan pipetka yordamida kuniga 3-4 marta burunni tozalash;
2. Burun tomirlarini shishini qisqartirish uchun qo'llanadigan burun tomchilari;
3. Intranazal spreylarini qo'llash;
4. OPZ kasalligini davolashdagi peroral preparatlarni qo'llash.

Allergik rinit bilan kasallanganlarni simptomatik davolash yo'llari:

1. Burun tomirlarini shishini qisqartirish uchun qo'llanadigan burun tomchilari;
2. H₁- gistaminli preparatlarni ishlatish;
3. Intranazal aerazol va spreylarni ishlatish;
4. Antigistamin dori-darmonlarining ishlatilishi;
5. Steroidli garmonlar bilan tayyorlangan intranasal aerazol va spreylar (doktor muolajasidan so'ng)

Rinit kasalligini davolashda dori-darmonlarning qo'llashning o'ziga yarasha qonun-qoidolari mavjud.

Rinit kasalligini davolashda retseptsiz preparatlar va ularning ratsional qo'llanishi.

Rinit kasalligini davolaydigan zamonaviy dori-darmonlar ko'p. Misol qilib rinitni davolanishidagi asosiy mono va kombinirovanniy preparatlarni olishimiz mumkin.

Simpatomimetiklar

Bu guruhdagi preparatlarning ishlatilish mexanizimi bir xil-adrenoretseptlarni qo'zg'atish. Bu guruhdagi preparatlarning o'xshashligi umumiy mexanizm.

Bularga:

- Oddiy ishlatishda shishgan tomoirlarni qisqartirishga yordam beradi;
- Burun shilling'ini kamaytiradi;
- Burundan nafas olishni osonlashtiradi.

Bu guruhdagi preparatlar o'zining nojo'ya ta'sirlari bilan farqlanadi.

Bular quydagilar:

- SHSni qo'zg'atishi
- Uyquning buzulishi
- Bosh og'rig'i
- ADning oshishi
- Asablarning torayishi
- Tremor— ko'rishni pasayishi
- Appetitning pasayishi

Yuqorida ko'rsatilgan nojo'ya ta'sirlar sababli dekonjestantlar simpatomimetiklar guruhidan repsepturlar kategoriyasiga ko'chirilgan;

Aktiv ingrediyent	Preparatlar
Fenilpropanolamin	Tremeks, Koldant, Effekt, Koldi, Kond-Flu, Orinol
Psevdoefedrin	Sudavfed, Aktifed, Klarinaze, Trayfed, Taylenol kold, Tera- Flyu

Simpatomimetiklar (tanlangan a₁-adrenomimetiklar)

Oldinga guruhdagi preparatlardan bular NSS ga kamroq ta'sir ko'rsatishi bilan farqlanadi. Ular a₁- adenoretseptorlarga quyidagi effektlar orqali ta'sir qiladi:

- Oddiy ishlatishda shishgan tomirlarni qisqartirishga yordam beradi.
- Burun shilling'ini kamaytiradi.

- Burundan nafas olishni osonlashtiradi.

Aktiv ingrediyent	Preparatlar
Oksimetazolik	Nok-sprey, afrin, nazivin, nazol, fazin
Tetrazolin	Tizin
Ksilometazolin	Galazolin, Dr.Tays, Nazalniy sprej, Ksimelin, Rino-stas, Otrivin, Farmazolin.
Tramazolin	Lazolnazap plyus
Nafazomen	Naftizin, sinorin
Fenilefrin	Vibrosil, Rinopront, Koldreks, Neo-Sinefrin

Yuqoridagi preparatlarni to'g'ri ishlatganda nafas olish osonlashadi, hamda kasal odamlar buni yaxshi qabul qilishlari mumkin. Ammo arterial gipertenziyasi, gipertireozomi, yurak kasalliklari, qandli diabeti bo'lgan patsiyentlarga va bu dorilarni ko'p ishlatganda (ya'ni dozasi ko'payib ketsa) arterial qon bosimi oshishi yoki yurak xurujiga uchrashi mumkin.

Ammo esda saqlash kerakki, hamma dekongestantlar vaqt o'tishi bilan tomir qisqarish effekti burundan qon oqishini kuchayishiga olib keladi, hamda burun shilling'ini qaytib paydo bo'lishiga olib keladi. Shu kabi preparatlarni ko'p vaqt davomida ishlatish burunning o'z vazifalarini buzulishiga olib keladi.

Shishgan tomir qisqartiradigan preparatlarning bolalarga bo'lgan rinitni davolash yo'llanishi.

- 6 yoshgacha bo'lgan bolalarda tomizgich- oksimetrozolin 0,01%
- 6 yoshdan katta bo'lgan bolalarda tomizgich oksimetrozolin 0,025%
- 6 yoshdan katta bo'lgan bolalar uchun intranasal sprej- oksimetrozolin 0.05%, ksilometazolin 0.05%
- Dozali ksilometazolin aerazoli

Allergik rinit-allergiyaning eng ko'p tarqalgan formasi. Oxirgi yillarda allergik rinit bronxial astmaning kelib chiqishiga sabab deb ko'rilmogda. Allergik rinitni davolashda shishgan tomirlarni qisqartiradigan preparatlar hamda antigistamik darmonlar, eng og'ir paytlarda esa steroidli xermonlar ham ishlatiladi. Ammo aytish lozimki, steroidlarni vrach tavsifnomasidan so'ng qabul qilish kerak.

H₁-gistaminli retseptorlarning to'xtatgichi.

Bu guruhdagi preparatlarga xos xsusiyatlar quydagilar:

- Endi paydo bo'layotgan tumov va allergiyani to'xtatishga harakat qiladi
- Allergiyaga qarshi, tomirlarning shishiga qarshi va qichishlarga qarshi xizmat qiladi
- Sedativli xizmat qiladi.

Aktiv ingrediyent	Preparatlar
Azelastin	Allergodil
Levokabastin	Gistimet
Loratadin	Agistam, Klaritin, Lorfast, Loratadin-KMP, Lorizan-KMP, Feonidan
Feksovekadina gidrokslorid	Aktiva, Telfast.

Labrotsit membranalarining stabilizatorlari.

- Allergik reaksiyalarni paydo bo'lishini kamaytiradi;
- Labrosit membranalarini stabil holatga keltiradi, tumov va allergiyani paydo bo'lishini oldini oladi.

Aktiv ingrediyent	Preparatlar
Kromoglyutsit kislotasi	Kromotop, Kromogeksal, Ifiral, Kromoglin.

Steroidli garmonlar.

Steroidli preparatlarni qabul qilish zarur bo'lganda, bilish kerakki, rinit kasalligi uchun eng maksimal effekt beradiganbu topik steroidlar. Ular yengil tumovning hammasini davolashga xizmat qiladi. Shuning uchun ham ular allergik rinitni davolashda asosiy o'rin egallaydi. Ularni yil bo'yi ishlatish mumkin, garchand boshqa preparatlarning effekti ancha kam.

Bu guruhdagi preparatlarning quyidagi xususiyatlari mavjud:

- Allergiyaga qarshi, tumovga qarshi, hamda tomirlar shishiga qashi xizmat qiladi;
- Nafas olishni osonlashtiradi;
- Burun shilling`ini kamaytiradi.

Aktiv ingridiyent	Preparatlar
Beklometazol	Aldetsin, Bekonaze, Nasobek, Xayfever.
Feutikazon	Feiksonaze
Mometazon	Nazonexs
Triamsinolon	Nazanort

Rinitni davolashda boshqa turdagi preparatlar.

Yuqorida aytib o`tilgan aktiv ingridiyentlar Ukrainada ishlab chiqaradigan ko`plab dori-darmonlarni o`z ichiga oladi. Bundan tashqari rinitni davolashda boshqa dori-darmonlar ham mavjud.

Salin – (0,6% natriy xlorid) yoshi katta va bolalarda og`iz bo`shlig`ini chayishga qo`llanadi.

Pinosol-(evkalipt yog`, timol, takoferola atsetat)mikroblarga qarshi (antiseptik), yengil shamollashga qarshi, tomirlarning shishiga qarshi ishlatiladi. Davolanish boshlarida har soat, keyinroq esa kuniga 3-4 marta ishlatish kerak, tomirlarni qisqartirishga ishlatiladigan preparatlar bilan birga yaxsh effekt beradi. Buni ishlatganda ba`zan kuyish hissi, qichish, giperemiya yoki burundan suyuqlik chiqishi mumkin. Yoshi bir yoshgacha bo`lgan bolalarda qo`llanilmaydi.

Boromentol- (bor kislotasi, mentol, vazelin) antiseptik va og`riqni pasaytiradi.i ishlatganda kuyish hissi paydo bo`ladi. Yoshi bir yoshgacha bo`lgan bolalarda qo`llanilmaydi.

Rinit va shamollashni davolaydigan bolalar va yoshi kattalar uchun boshqa turdagi preparatlar.

Koldrekt- (xlorfenamina maleat-H₁gistaminoblokator, fenilpropanolamina gidroxlorid-simpatomimetik). Rinit va OPZ simptomlarini tezda yo`qatadigan kompleks preparati. Antiallergik, tomirlarning shishiga qarshi hamda shamollashga qarshi ishlatiladi.

Kop`p qavatli granulalardan iborat kapsulalar bo`lib, aktiv komponentlarning asta asta chiqib qonga ta`sir etishini kontrol qiladi. Alkogol bilan qo`shib ichish mumkin emas. Preparatni qabul qilgan paytda transport haydamaqlik kerak. Dorini qabul qilganda bosh aylanishi, uyqisizlik, appetitnig pasayishi, og`izning suvsizligi, qisishlar bo`lishi mumkin. Bir yoshgacha bo`lgan bolalarga, homiladorlarga hamda IBS va AGpatsiyentlarga bu dorini ichish mumkin emas.

Kontakt, orinol, effekt-(xlorfenamina maleat-H, gistaminoblokator, fenilpropanolamina gidroxlorid-simpatomimetik). Koldant preparatiga hamma tomondan o`xshash.

Kold-flyu-xlorfenamina maleata va fenilpropanolamina gidroxloriddan tashqari baland temperaturani pasaytiradigan kofein va paratsetamol ham bor.

Ferveks- (paratsetamol, fenilpropanoamina gidroxlorid) shamollashga qarshi, temperaturani pasaytiradigan, analgetik harakat beradigan hamda nafas olishni osonlashtiradi.

Rinoproit- fenilefrin va karbinoksamina maleat.

Koldreks Xotrele- (paratsetamol, fenilefrin, dekongestant) askorbinka.

Tera Flyu- paratsetamol, xlorfeniramin-gistaminoblokator, psevdofedrin-dekongestant, askorbinka.

Antikataral- paratsetamol, xlorfeniramin-gistaminoblokator, fenilefrin-dekongestant.

Farmatsitron- paratsetamol, feniramin-gistaminoblokator, fenilefrin-dekongestant, askorbinka.

Rinit kasalligini davolash uchun preparatlarni qabul qilishda farmatsevtik yordam.

- Hamma dekongestantlarni ikki haftadan ortiq ishlatish mumkin emas;
- Simpatomimetik guruhidan shishgan tomirlarni qisqartiradigan preparatlarni 5-7 haftadan ortiq qabul qilmaslik kerak;
- Tarkibida psevdofedrin va fenilpropanolamin mavjud bo`lgan preparatlar transport haydovchilariga qabul qilishga yo`l qo`yilmaydi;

- Tarkibida psevdofedrin va fenilpropanolamin mavjud boʻlgan preparatlarni qabul qilganda hayajon hissi, uyqusizlik, tremor, insultning rivojlanishi, miyada qon aylanishining buzilishi taxmini mavjud;
- Tarkibida simpatomimetiklar boʻlgan preparatlarni 6 yoshgacha bolalarga berish mumkin emas;
- Tarkibida fenilpropanolamin boʻlgan preparatlarni indametatsinom bilan aralashtirmaslik kerak;
- Simpatomimetiklar koʻz ichidagi bosimni oshirtirishi mumkin, shuning uchun glaukoma bilan kasallanganlarga buni ehtiyotlik bilan qabul qilishga ruxsat berish kerak;
- Tarkibida simpatomimetiklardan tashkil topgan preparatlarni boshqa guruhdagi yaʼni antidepressant, monoaminooksidaz ingibitorlar hamda psixostimulyatorlar bilan aralashtirmasdan qabul qilish kerak;
- Tarkibida simpatomimetiklar boʻlgan preparatlar antigipertenziya va β -blokator preparatlarining kuchini pasaytirishi mumkin, bu esa AD ning oshishini bildiradi hamda ularni birgalikda ishlatganda yurak aritmiyasini paydo qilishi mumkin;
- Simpatomimetiklar guruhidan shishgan tomirlarni qisqartiradigan preparatlarni sedativ dorilari hamda burun boʻshligʻiga tomchilaydigan shu turdagi preparatlar bilan birgalikda qoʻllash mumkin emas;
- Tarkibida feniramin va xlorfeniramin bolgan preparatlar gipertrofiya va glaukoma bilan kasallanganlarga toʻgʻri kelmaydi;
- Antigistamin komponentlaridan tarkib topgan preparatlar uyquni, charchoqni oʻziga tortadi, shuning uchun ham ularni uxlashdan oldin qabul qilish kerak;
- Antigistamin komponentlaridan tarkib topgan preparatlar transport haydashda qabul qilmaslik kerak, chunki ular eʼtiborni va kordinatsiyani buzilishiga olib keladi;
- Antigistamin komponentlaridan tashkil topgan preparatlarni alkohol bilan, sedativlar bilan, uyqu dorilari, trankvilizator, neyrolptiklar va narkotik analgetiklar bilan aralashtirmasdan qabul qilish kerak.
- Steroidli garmonlardan tashkil topgan preparatlarni faqat doktor qabulidan keyin ishlatish mumkin (istasno holati bu beklametazonaning nazal spreylari).
- Tarkibida steroidli garmonlar boʻlgan preparatlarini homilador ayollar va 4 yoshgacha boʻlgan bolalarga qabul qilish mumkin emas;
- Tarkibida steroidli garmonlar boʻlgan dori-darmonlarni qabul qilganda suvsizlik, burun boʻshligʻidan yomon hid va burundan qon oqishi ehtimoli mavjud;
- Koʻp vaqt davomida steroidli garmonlardan tashkil topgan preparatlarni qabul qilganda burun boʻshligʻida kandidozaning rivojlanish ehtimoli bor.

2. YUQORI NAFAS YOʻLLARI YALLIGʻLANISH KASALLIKLARIDA F.YO TAMOILLARI (YOTAL VA ISITMA)

Isitma-tananing nospetsifik reaksiyasi boʻlib, pirogen moddalar taʼsirida termoregulyasiya markazi qoʻzgʻalishi natijasida kelib chiqadi.

Turlari:

- subfebril tana xarorati 38° S dan oshmaydi,
- nisbiy tana xarorati $38-39^{\circ}$ S atrofida,
- yuqori xarorat $39-41^{\circ}$ S,
- giperpiretik 41° S dan yuqori.

Sabablari:

- yuqumli kasalliklar: virusli, bakterial, mikoz.
- yuqumsiz: autoimmun jarayonlar, allergik reaksiyalar, toʻqimalar nekrozi, oʻsmalar, qon quyilishlar,
- psixogen: MNS kasalliklari, stress natijasida.

Nafas yo'llarining o'tkir va surunkali kasalliklari tibbiyotning muxim muammolaridan biri bo'lib, ular o'zlarining keng tarqalganligi, kechimining og'irligi, tez-tez qaytalanib turishi va nojo'ya ta'sirlari bilan nafaqat tibbiyot xodimlarini, balki kishilik jamiyatini o'ziga jalb etadi. Tibbiy yordam so'rab murojaat etayotgan har 3 ta nafas yo'llari kasalliklarining 2 tasini yuqori nafas yo'llari kasalliklari tashkil etadi. Bularning aksariyat ko'pchiligida kasallikning sabablarini infeksiyaga bog'liq xolatlar tashkil etadi.

Nafas organlarining asosiy kasalliklarini bronxitlar, pnevmoniya, bronxopnevmoniya, bronxoektatik kasalliklar, bronxial astma, o'pka emfizemasi, infarkti, absessi va gangrenasi, plevrit, pnevmotoraks va b. tashkil etadi. SHu kasalliklarning eng ko'pini yuqori nafas yo'llarining o'tkir va surunkali kasalliklari tashkil etadi.

YUqorida keltirilgan nafas organlarining kasalliklarini kelib chiqishi va darajasiga qarab simptom va sindromlar u yoki bu darajada qayd etiladi.

Nafas yo'llari kasalliklarining asosiy simptom va sindromlariga quyidagilarni kiritish mumkin:

- turli xil darajadagi yo'tallar;
- balg'am ajralishi, tana xaroratining kutarilishi,
- nafas olish jarayonining buzilishi,
- kuchli xansirash, havo etishmasligi, tumov, yuqori nafas yo'lilari yallig'lanishi, terlash, og'riqlar, tomoq qirilishi, bug'ilish, sianoz va b.

Biz sanab o'tgan yuqori nafas yo'llari kasalliklarida qayd etiladigan simptom va sindromlarda farmatsevtik yordam talab etiladi. Buni shu soxaning mutaxassislari bilan birgalikda hal qilish mumkin. YUqoridagilarni inobatga olib, nafas organlari kasalliklarida eng ko'p qayd etiladigan yo'tal simptomi ustida to'xtab o'tamiz.

Yo'tal- bu hammaga ma'lum, lekin o'ta murakkab mexanizmga ega refleks bo'lib, nafas yo'llaridan normal havoni o'tishini yuzaga chiqarishga qaratilgan jarayondir. SHuning uchun ham yuqori nafas yo'llari kasalliklarida eng ko'p qayd etiladi. Lekin ko'pchilik bu xolatga yuzaki qarab, uni ma'lum darajada bilimga ega bo'lmagan odamlar, masalan, ota-onalar, qarindoshlar, tanishlar va o'z-o'ziga yordam ko'rsatish orqali davolash mumkin deb xisoblaydilar. Natijada yo'talga qarshi retseptsiz beriladigan dori-darmonlarni, tushunib-tushunmasdan ishlatadilar. Bunday holat mutlaqo noto'g'ri bo'lib, turli xil nojo'ya ta'sirlarni yuzaga chiqaradi. Bu narsa ayniqsa yosh bolalar amaliyotida yanada yaqqolroq ko'zga tashlanadi. CHunki yosh bola va gudaklarda nafaqat yo'talni mexanizmi, balki uning kelib chiqish sabablari ham boshqachadir. Ikkinchidan, voyaga etgan bemorlarga beriladigan yo'talga qarshi preparatlarni yosh bola va go'daklarga berish, ayniqsa kombinatsiyali preparatlarni berish, bemorni yo'talga qarshi davo berish o'rniga uni axvolini yomonlashtirishi mumkin.

Bunday xollarda yo'talga qarshi preparatlarni ratsional tanlash va davolash uchun quyidagi 2 ta asosiy xolatga e'tibor berish kerak:

1. yo'talni kelib chiqishi va yo'tal refleksini mexanizmiga,
2. yo'talga qarshi berilayotgan preparatlarni ta'sir mexanizmiga.

Yo'tal-simptomi

Yo'tal-reflektor nafas chiqarish bo'lib, nafas yo'liga shilliq, balg'am yoki biror-bir yot moddalar tushganda yuzaga chiquvchi organizmning himoya reaksiyasidir.

Qanday xollarda yo'talni xavfli simptomlari bilan qayd qilinadi:

1. Kundan-kunga kuchayuvchi va bir xaftadan ortiq davom etadigan yo'tallar,
2. Uzoq davom etuvchi va yuqori xarorat qayd etiluvchi yo'tallar,
3. Uta yuqori xarorat (38^0 dan yuqori) bilan kechuvchi yo'tallar,
4. Xansirash va nafas olinganda ko'krakda og'riq bilan kechuvchi yo'tallar,
5. Aloxida ko'kimtir balg'am ajralishi bilan kechuvchi yo'tallar,
6. Qon aralash balg'am ajralishi bilan kechuvchi yo'tallar,
7. Nafas siqishi xuruji bilan kechuvchi yo'tallar,
8. Terlash, ovoz o'zgarishi, xolsizlanish, kuchli yo'tal xuruji bilan kechuvchi yo'tal.

YUqorida qayd etib o'tganimizdek, yo'talni asosiy vazifasi nafas yo'llaridagi sekretlarni chiqarish bilan erkin nafas olishni engillatish va shu yo'l bilan bronxlardan ajralib chiqayotgan sekretlarni mukotsiliar yo'l-xarakat orqali tartibga solishdir yoki mukotsiliar klirensni ishga solishdir.

Yo'tal paydo bo'lishini asosiy sabablari:

1. Yuqori nafas yo'llaridagi infeksiya-yallig'lanish jarayoni bo'lib, unda yuqori nafas yo'llariga virusli infeksiya tushishi, angina, faringit, tonsillit va laringitlar sababchi bo'ladi.
2. Nafas yo'lini pastki qismidagi infeksiya-yallig'lanish jarayonlari bo'lib, unda laringotraxeit, bronxit, pnevmoniyalar katta rol o'ynaydi.
3. Yuqori nafas yo'lini shilliq qavatidagi allergik yallig'lanishlar.
4. Bronxospazmlar.
5. Nafas yo'lini yopishqoq bronxlarning sekretlari bilan tusilishi, unga yot moddalarning tushib qolishi.
6. jpk parenximalarining shishi va boshqa faktorlar sababchi bo'ladi.

Demak, mukotsiliar klirensni buzilishiga bronxlar shilliq qavatini giperplaziyasi, bronx yo'llarini shishi, ajralayotgan shilliqlarni oshib ketishi, uni yopishqoqligini oshishi, surfaktantlarni paydo bo'lishini susayishi, bronxospazmni yuzaga chiqishi, bronxlar diskineziyasi (bronxlar diametri 25 % dan ortiq kamaysa) va b. sababchi bo'ladi.

Bunday xollarda qiyinlik bilan o'tuvchi kuchli yo'tal yuzaga chiqadi. Ba'zan yo'tal qayd qilish, og'riq sindromi bilan, uyqu buzilishi va bemor ahvolini yomonlashishi bilan o'tadi. Bunday simptomlar qayd etilgan bemorlarga balg'amni yopishqoqligini susaytiruvchi, uni bronxlar orqali xarakatini kuchaytiruvchi va bronxlardagi xilpillovchi epiteliy aktivligini oshiruvchi preparatlar beriladi. Bir so'z bilan aytganda xarakatsiz yo'talni xarakatli nam yo'tal xolatiga o'tkazish kerak bo'ladi. Bunda yo'tal refleksini susaytirish aloxida ahamiyatga egadir.

Ta'sir mexanizmiga qarab yo'talga qarshi preparatlarni guruxlari:

1. Oddiy yo'talga qarshi preparatlar (MNSga ta'sir etuvchi va periferik ta'sirga ega preparatlar).
2. Bilvosita yo'talga qarshi effektga ega preparatlar (bronxlarni kengaytiruvchilar, yallig'lanishga qarshi preparatlar, allergiya va shishlarga qarshi preparatlar).
3. Kombinatsiyali preparatlar (2 va undan ortiq komponentli preparatlar bronxolitin, stoptussin, solutan, geksapnevmin va b).

SHu gurux preparatlariga qisqacha izox beriladi va o'tkir bronxit kasalligini taxlil qilib chiqiladi.

Nazorat savollari.

1. Yuqori nafas yo'llari kasalliklarida balg'am ko'chiruvchi dorilarning ta'siri qanday
2. Yo'talga qarshi va antibakterial vositalardan oqilona foydalanish deganda nimani tushunasiz.
3. Immunomodulyator dori vositalarini tanlash va almashtirish yo'l-yo'riqlari qanday olib boriladi.

Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А,Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

6. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
7. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
8. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
10. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

11. www.ziynet.uz
12. www.Lex.uz.
13. www.uzpharm-control.uz
14. www.doridarmon.uz
15. www.uzpharmsanoat.uz

5-MA'RUZA

MAVZU: TOMOQ OG'RIQLARIDA FARM YORDAM. YALLIGLANISHGA QARSHI DORI VOSITALARINING FARMATSEVTIK YORDAMDAGI O'RNI

Reja:

1. Tomoq og'riqlarida dori vositalardan oqilona foydalanish.
2. Antiseptik dori vositalarini tanlash va almashtirish yo'l-yo'riqlari.
3. NYaQV lardan retseptsiz foydalanish
4. NYaQV larning salbiy ta'siri

1. Tomoq og'riqlarida dori vositalardan oqilona foydalanish.

Tomoq og'riqlari o'tkir respirator virusli kasalliklarning simptomi hisoblanadi.

Sabablari:

- angina (bodomchasimon bezlarning o'tkir yallig'lanishi)
- tonsillit (bodomchasimon bezlarning surunkali yallig'lanishi)
- laringit-ovoz bug'ilishi, quruq yo'tal, tomoq qirilishi, quruqlik bilan xarakterlanadi,
- faringit-yutqun shilliq qavati yallig'lanishi, yutishda og'riq kuzatiladi, ayniqsa bu so'lakni yutganda kuchliroq bo'ladi.

Kuyidagi simptomlar yo'q bo'lsagina retseptsiz dorilar bilan kasalga o'z-o'zini davolashga ruxsat etiladi, aks holda bemor shifokorga yuboriladi:

- nafas olishni qiyinlashuvi,
- so'lakni yuta olmaslik,
- bodomchasimon bezlarning kattalashuvi, krash va yaralanish borligi,
- tomoqni keskin qizarganligi,
- bosib ko'rilganda limfa tugunlari og'riqliligi,
- haroratni 38-38,5⁰ dan yuqoriligi,
- tomoq og'rig'ini terida toshmalar, peshob rangi o'zgarishi, bosh og'rig'i, qorinda og'riq bilan birga kuzatilishi.

Tomoq og'rig'ini simptomatik davolashda qo'llaniladigan dorilar:

Aktiv ingredient	Farmakologik xarakteristikasi
Kuchsiz antiseptiklar	
Dekametoksin	Antiseptik. Antimikrob ta'siri keng spektrda, fungitsid, bakteritsid ta'sir ko'rsatadi, bakteriyalarni antibiotiklarga sezgirligini oshiradi.
Ambazon	Maxalliy ishlatiladigan antiseptik vosita
Atsetilaminonitropropoksibenzen	Dezinfeksiyalovchi va kuchsiz maxalliy anesteziyalovchi ta'sirga ega. Yo'tal va qusish refleksini tormozlaydi, homiladorlikda tavsiya etilmaydi.
Amilmetakrezol	Antiseptik. Grammusbat va grammanfiy mikroorganizm-larga nisbatan bakteritsid ta'sir etadi.
Xlorgeksidin	Sirtga ishlatiladigan antiseptik, grammusbat va grammanfiy mikroorganizmlarga, trixomonadalar, gonokokklarga nisbatan bakteritsid ta'sir etadi. Yod preparatlari bilan birga berish mumkin emas.
Mentol	Maxalliy qitiqllovchi vosita, shilliq qavatlariga tomizilganda qon tomirlarni reflektor qisqartiradi, shish va og'riqni bartaraf etadi. Kuchsiz antiseptik va maxalliy og'riqsizlantiruvchi ta'sirga ega. Burunga tomizilganda kichik bolalarda

nafasni reflektor tuxtatib quyishi mumkin!

Maxalliy anestetiklar

Diklonin Ta'siri tez (4-6 min.) boshlanadigan maxalliy anestetik. Farmakologik xossalari novokainga yaqin. 3 yoshdan oshgan bolalar va kattalarga 1 ledensidan xar 2 soatda sekin shimish tavsiya etiladi.

Efir moylari

Evkalipt moyi YAllig'lanishga qarshi, antiseptik ta'sirga ega. Kuchsiz sedativ ta'sirni namoyon qiladi.

Arpabodiyon moyi YAllig'lanishga qarshi, kuchsiz antiseptik ta'sirga ega.

Qalampir yalpiz moyi Asosiy ta'siri tarkibidagi mentol bilan bog'liq. Kuchsiz dezodirlovchi ta'sirga ega.

Aerozol preparatlar

Kameton (xlorobutanolgidrat, mentol, kamfora, evkalipt va vazelin moyi) antiseptik, maxalliy og'riqsizlantiruvchi, yallig'lanishga qarshi ta'sirga ega.

Kamfomen (furatsillin, mentol, kamfora, evkalipt, kastor, zaytun moyi) yallig'lanishga qarshi va antimikrob ta'sir ko'rsatadi.

Ingalipt (sulfanilamid, sulfatiazol, evkaliptqalampir yalpiz moyi) antibakterial, antiseptik, yallig'lanishga qarshi ta'sirga ega.

Stopangin (arpabodiyon, qalampir yalpiz, evkalipt moyi) antiseptik, yallig'lanishga qarshi ta'sirga ega. 4–6 soat interval bilan ishlatiladi. CHayish uchun eritmasi ham chiqariladi.

Kollustan (mentol, xlorgeksidin, amilein) — antiseptik, kuchsiz yallig'lanishga qarshi ta'sirga ega.

Ledensilar

Strepsils (amilmetakrezol + dixlorbenzil spirti) keng spektrdagi gammanfiy va grammusbat mikroorganizmlarga nisbatan antiseptik ta'sir etadi, og'riqni kamaytiradi. Preparat 4 variantda chiqariladi: arpabodiyon va qalampir yalpiz moyi bilan, askorbin kislota bilan, asal va limon bilan, evkalipt moyi va mentol bilan. Bolalar va kattalarga 1 ledensidan har 2–3 soatda, kuniga 8 martagacha shimish tavsiya etiladi. 1 ledensida 2,6 g qand bor. «Strepsils plyus» tarkibida lidokain bor.

Koldreks Lari Plyus (diklonin) — 4 xil ta'mga ega ledensilar mavjud (olcha, limon, apelsin, aralash ta'mli). Tomoq og'rig'ini tez ta'sir etadi. 1 ledensidan har 2 soat oralab ichish lozim. Bolalarga 3 yoshdan so'ng beriladi.

Shimish uchun tabletkalar

Faringosept (ambazon) — maxalliy ishlatiluvchi antiseptik vosita. Tabletkadan so'ng 3 soat ovqat va suyuqliklar qabul qilmaslik kerak.

Septeфрил (dekametoksin) — sublingval ishlatiladigan tabletkalar, gipersalivatsiya chaqiradi. Tabletkadan so'ng 1-2 soat ovqat va suyuqliklar qabul qilmaslik kerak.

Neo-Angin (mentol, arpabodiyon va qalampir yalpiz moyi) — antiseptik, kuchsiz yallig'lanishga qarshi, dezodorlovchi ta'sirga ega. 2-3 soat oralab qabul qilinadi. 6 yoshdan kata bolalarga tavsiya etiladi.

Dr.Tays Angi-sept (mentol, qalampir yalpiz moyi) — antiseptik, kuchsiz yallig'lanishga qarshi, dezodorlovchi xususiyatga ega.

Pastilkalar

Septolete (xlorid benzalkoniy mentol, evkalipt moyi, qalampir yalpiz moyi) — antiseptik, kuchsiz yallig'lanishga qarshi, dezodorlovchi xususiyatga ega. *Candida albicans* ga nisbatan fungitsid ta'sir etadi.

2. Antiseptik dori vositalarini tanlash va almashtirish yo'l-yo'riqlari.

Tomoq og'rig'ida farmatsevtik yordam tamoyillari

- tomoq og'riqlarida bemorga ko'proq suyuqlik ichish tavsiya etiladi,
- tomoqni chayish har 2-3 soatda amalga oshiriladi,
- o'tkir, qaynoq va muzday ovqat eyish, alkohol qabul qilish, chekish tavsiya etilmaydi,
- shimiluvchi tabletkalarni ist'emol qilgach 1-2 soat ovqat va suyuqlik qabul qilmaslik kerak,
- qandli diabeti borlarga ledensi va pastilikalarni tayinlash tavsiya etilmaydi,
- aerosol dorilarni xidlash mumkin emas,
- aerosollarni 6-8 yoshdan kata bolalarga, ular nafasni boshqarishni o'rganishgandan so'ng tayinlash lozim,
- ledense va pastilikalarni chaynash yoki yutib yuborish tavsiya etilmaydi,
- tashqi ko'rinishi konditer maxsulotlariga o'xshashligi tufayli bolalar katta miqdorda qabul qilib, zaxarlanishi mumkin, buning oldini olish maksadida ledense va pastilikalarni bolalar ko'rmaydigan joyda saqlash tavsiya etiladi.

2. YALLIGLANISHGA QARSHI DORI VOSITALARINING FARMATSEVTIK YORDAMDAGI O'RNI

YAllig'lanish jarayoni 3 xil fazadagi reaksiyalar bilan yuzaga chiqadi:

- ekssudatsiya
- infiltratsiya
- proliferatsiya.

Bu jarayonlarning xar birida og'riq bilan bog'liq reaksiya va xarorat kutarilishi qayd etiladi.

Umuman har qanday yallig'lanish jarayonida 5 ta klassik simptomlar qayd etiladi:

- qizarish (rubor)
- shish (tumor)
- isitma kutarilishi (color)
- og'riq (dolor)
- yallig'langan a'zo yoki xujayra faoliyatini buzilishi (functia laesa)

YAllig'lanish jarayonini qaerda, qaysi organdaligi, uni yallig'lanish darajasiga qarab davolash 2 xil usulda bo'ladi:

- jarroxlik yo'li bilan (appenditsit, paraproktit)
- nosteroid yallig'lanishga qarshi preparatlar bilan davolash.

Biz YAQNPlarning farmakodinamikasi va ta'sir mexanizmi, farmakokinetikasi ustida tuxtab o'tamiz.

Ta'sir mexanizmi: NYAQVlar ta'siri SOG yoki prostoglandin-sintetazani ingibirlanishi orqali amalga oshadi. Tanada SOG-1 va SOG-2 mavjud bo'lib, birinchisi OIS shilliq qavatini ximoyalash, trombositlar faoliyatini va buyrakda qon aylanishini boshqarishda, 2-si esa yallig'lanishdagi prostoglandinlar sintezida qatnashadi. SHu sababli SOG-1 ni ingibirlanishi nojo'ya ta'sirlarni, SOG-2 ni ingibirlanishi esa yallig'lanishga qarshi ta'sirni yuzaga chiqaradi.

YAQNPlar yallig'lanishning ekssudatsiya fazasini susaytiradi. YAQNPlarni lizosom membranalarini stabilizatsiyalashi to'qimalar ichiga lizosoma fermentlarini kirishiga tusqinlik qiladi va to'qimalarni turli xil buzilishlardan saqlab qoladi. YAQNPlar oksidlovchi fosforillanish jarayoniga ta'sir etib, makroergik moddalarni, xususan ATFni ishlab chiqilishini tormozlaydi.

SHuningdek, YAQNPlar yallig'lanishni yuzaga chiqaruvchi mediatorlarni inaktivatsiya qilib, yallig'lanishni kuchayishini oldini oladi. YAllig'lanish mediatorlariga gistamin, prostoglandin, bradikinin, limfokinin va b. kiradi.

YAQNPlarning yallig'lanishga qarshi ta'sirida ularning kininlar metabolizmi va biologik effektlariga bo'lgan ta'sirlari eng asosiy rol o'ynaydi. M-n, bradikininlar, kallekreinlar o'tkir yallig'lanish bilan bog'liq reaksiyalarni yuzaga chiqishida o'ziga xos rol o'ynaydi.

YAQNPlar yallig'lanish maydonidagi mikrokapillyarlarni qon bilan ta'minlanishini normaga olib keladi va shu to'qimalarni eksudatlar bilan tuyinishiga, kapillyarlarni chuzilishiga tusqinlik qiladi.

SHu bilan birga kininlar yallig'lanish bilan bog'liq turli omillarni, qonni shaklli elementlarini chiqishini susaytiradi va yallig'lanishni boshqa fazalarini rivojlanishiga yo'l qo'ymaydi. M-n, infiltratsiya yoki proliferatsiya fazalarini.

YAQNPlar og'riq markazlariga ham kamroq bo'lsada ta'sir etadi. SHuning uchun ham valtaren, indometatsin, ibuprofenlarni yallig'langan to'qimalarga nisbatan og'riq qoldiruvchi ta'siri bo'yicha narkotik analgetiklardan qolishmaydi.

YAQNPlarni tana xaroratiga ta'siri ham prostoglandinlar orqali ruy beradi. Prostoglandin E1 gipotalamus xujayralarida s-AMFni miqdorini kupaytirib, to'qimalar ichiga Sa ionlarini kirishini kuchaytiradi. Natijada issiqlikka bog'liq moddalar ko'payadi, issiqlikni chiqib ketishi esa kamayadi, chunki periferiyadagi tomirlar torayadi va yurak-qon tomir markazi qo'zg'aladi.

YAQNPlar prostoglandin E1 sintezini vaqtincha tuxtatadi, natijada s-AMF miqdori kamayadi, Sa ionlarini to'qimalar ichiga kirishi kamayadi.

Prostoglandinlar normal xaroratga ta'sir etmaydi. Ba'zi YAQNPlar, m-n, aspirin antiagregatsion ta'sirga ega bo'lib, qon aylanishini normal xolatga keltiradi va yallig'lanishni bartaraf etadi.

Xuddi shunga uxshash YAQNPlarni ba'zilar desensibilizatsiya chaqiradi. Ularning kusiz bo'lsada immunodepressiv ta'sirga egaligi aniqlangan.

YAllig'lanishga qarshi ta'siri bo'yicha preparatlar quyidagicha joylashadi:

indometatsin-valtaren-piroksikam-naproksen-butadion-ibuprofen-analgin-amidopirin-aspirin.

Og'riq qoldiruvchi kuchi bo'yicha:

valtaren-indometatsin-analgin-amidopirin-piroksikam-naproksen-ibuprofen-butadion-aspirin-

Tana xaroratiga ta'siri bo'yicha esa:

valtaren-piroksikam-analgin-indometatsin-naproksen-amidopirin-ibuprofen-butadion-aspirin.

Tayinlanishi: revmatizm va revmatik artritlarda, bo'g'im, mushak va umurtqa pog'onasi revmatik bo'lmagan kasalliklari, tayanch-xarakat tizimi travmatik shikastlanishlari, yallig'lanish tabiatiga ega nevrologik kasalliklar (nevralgiyalar, radikulonevritlar), turli xil og'riqli sindromlar-bosh, tish, menstrual og'riqlar, isitma xolatlar, trombozlarni oldini olish maqsadida.

Man etiladigan holatlar: OIS eroziv-yarali kasalliklari, bakterial artritlar, xomiladorlik va emiziklik davri, 2 yoshgacha bo'lgan bolalarga, leykopeniyalar, jigar, yurak, buyrakning og'ir shikastlanishlari.

Nojo'ya ta'sirlari:

1. OIS shilliq qavatini qitqlanishi prostoglandinlarning OISni ximoyalovchi ta'siri susayishi bilan bog'liq. NYAQV ta'sirida me'da shirasi kislotaligi ortadi, xujayralar membranasi o'tkazuvchanligi ortadi, glikoproteidlar va bikarbonatlar sintezi kamayadi. Natijada dispeptik xolatlar, gastrit, yara xosil bo'lishi, perforatsiya va qon ketishlar kuzatiladi. Bu ta'sirni oldini olish uchun dorilar dozadini kamaytirish, parenteral va rektal yuborish usullariga o'tish, ichakda eriydigan dori shakllarini qabul qilish, SOG-2 ni tanlab ingibiraydigan preparatlar (Meloksikam, Nabumeton)ni ishlatish, parallel ravishda gastroprotektorlar berish lozim.

2. NYAQV qon yaratish tizimiga ta'sir etib, kamqonlik, trombositopeniya va leykopeniya chaqiradi. SHu sababli qon ketishga moyilligi bor bemorlarga nosteroidlarni berishda ehtiyot bo'lish lozim.

3. Allergik reaksiyalar-terida toshmalar, qichish, rinit, kon'yunktivit, Kvinke shishi ko'rinishida o'tishi mumkin, xattoki, bronxial astma rivojlanishigacha olib kelishi mumkin.

4. MNS tomonidan kuzatiladigan reaksiyalar: bosh og'rig'i, bosh aylanishi, uyquchanlik, depressiv xolatlar, tirishishlar va b. Bu nojo'ya ta'sirlar ko'proq Indometatsinga xos.

5. Buyrak faoliyati buzilishi-prostoglandinlar sintezi tormozlanishi va bevosita preparatlarni toksik ta'siri bilan bog'liq. Prostoglandinlarni kamayishi buyrak tomirlari torayishi, qon aylanishini yomonlashishi, suv va tuzlarni ushlanib qolishiga sabab bo'ladi. Buyraklarning shikastlanishi xattoki o'tkir buyrak etishmovchiligiga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari buyrakda tosh xosil

bo‘lish xolatlari xam qayd etiladi. Nefrotoksik ta’sir 65 yoshdan kattalarda, buyrak patologiyasi bor odamlarda, diuretiklar birga qabul qilinganda, jigar faoliyati buzilgan odamlarda yanada ko‘proq namoyon bo‘ladi.

6. Mutagen va teratogen ta’sir-Aspirin va Butadion xromosoma abberatsiyalari chaqirishi, Amidopirin kanserogen ta’sir etishi aniqlangan.

7. Suv-tuz almashinuvini buzilishi.

8. Ko‘zda bo‘ladigan o‘zgarishlar: shox pardani xiralashishi, ko‘ruv maydoni o‘zgarishi, ko‘ruv nervi yallig‘lanishi, retinopatiyalar.

9. Jigar shikastlanishi-turli xil gepatitlar ko‘rinishida namoyon bo‘ladi.

10. Xomiladorlik davrining uzayishi va tug‘ruq faoliyati susayishi- miometriyni stimullovchi prostoglandinlar E_2 va F_2 sintezining tormozlanishi bilan bog‘liq.

Zamonaviy YAQNPlarni asosini karbon va enolin kislota unumlari tashkil etadi.

I. Karbon kislota unumlariga:

1. Salitsil kislota unumlari (atsetilsalitsil kislota, diflunizol, Bekartan va tosibenlar).
2. Sirka kislota unumlari (indometatsin, Sulindak, tolmetil, Ibufenak, Fenklorak, Sofenak, Pranoprofen va b).
3. Propion kislota unumlari (Ibuprofen, Naproksen, Ketoprofen, Pirprofen, Surgam, Fenoprofen va b).
4. Antranil kislota unumlari (flufenam, mefenam kislota, Valtaren, Aktal, Tolfenam kislota va b.)
5. Nikotin kislota unumlari (niflum kislota, Kloniksin va b).

II. Enolin kislota unumlariga

1. Pirazon unumlari (fenilbutazon, Oksifenilbutazon, Amidopirin, Butadion, Tomanol, Bumadizon va b).
2. Oksikam unumlari (Piroksikam, Izoksikam va Sudoksikamlar).

YAllig‘lanish bilan bog‘liq kasalliklarda qayd etiluvchi klinik simptomlarga-nevrit, pulpit, meningit, miozitet, artrit, plevrit va miokardit va b. kiradi.

NYAQVlarni retsepsiz ishlatish:

5-jadval. NYAQVlarni boshqa preparatlar bilan qo‘llanilishi

Preparat	NYAQV	TA’siri	Tavsiyalar
<i>Farmakokinetik ta’sirlashuv</i>			
Bilvosita antikoagulyantlar	<u>Fenilbutazon</u> Oksifenbutazon	Jigarda metabolizmni kuchayishi, antikoagulyant effektni kuchayishi	NYAQVlarni ishlatishdan iloji boricha qochish, yoki qattiq nazorat ostida qabul qilish
	<u>Aspirin,</u> boshqa preparatlar	Oqsillar bilan bog‘idan ajratish, antikoagulyant effektni kuchayishi	NYAQVlarni ishlatishdan iloji boricha qochish, yoki qattiq nazorat ostida qabul qilish
Peroral gipoglikemik vositalar (sulfonilmochevina)	<u>Fenilbutazon</u> Oksifenbutazon	Jigarda metabolizmni tormozlanishi gipoglikemik effektni	NYAQVlarni ishlatishdan iloji boricha qochish, voki qondagi

unumlari)		kuchayishi	qand miqdorini nazorat qilish
	<u>Aspirin</u> , boshqa preparatlar	Oqsillar bilan bogʻidan ajratish, gipoglikemik effektini kuchayishi	
Digoksin	Barchasi	Buyrak faoliyati buzilgan odamlarda Digoksin ekskretsiyasini tormozlanishi va zaxarlilik xususiyatlarini namoyon boʻlishi.	NYAQVlarni ishlatmaslik, kreatinin klirensi va qondagi digoksin miqdorini nazorat qilish
Antibiotikilar–aminoglikozidlar	Barchasi	Buyrak ekskretsiyasini tormozlanishi va qondagi miqdorini ortishi	Qondagi aminoglikozidlar miqdorini nazorat qilish
Metotreksat	Barchasi	Metotreksat buyrak ekskretsiyasini tormozlanishi va qondagi miqdorini ortishi, zaxarlilik xususiyatlarini namoyon boʻlishi	Birga ishlatish mumkin emas.
Litiy preparatlari	Barchasi	Buyrak ekskretsiyasini tormozlanishi va qondagi miqdorini ortishi, zaxarlilik xususiyatlarini namoyon boʻlishi	Qondagi litiy miqdorini qattiq nazorat qilish.
Fenitoin	<u>Fenilbutazon</u> Oksifenbutazon	Metabolizmni tormozlanishi va qondagi miqdorini ortishi, zaxarlilik xususiyatlarini namoyon boʻlishi	Qondagi litiy miqdorini qattiq nazorat qilish.
<i>Farmakodinamik ta'sirlashuv</i>			
Antigipertenziv preparatlar Beta-blokatorlar Diuretiklar APF ingibitorlari	Koʻproq – <u>indometatsin</u> , <u>fenilbutazon</u> Kamroq- <u>sulindak</u>	Buyraklarda prostoglandinlar sintezi tormozlanishi xisobiga gipotenziv ta'sirini sustlashuvi	Iloji boricha NYAQVlardan qochish, agar zarur boʻlsa sulindak ishlatish. ABni naorat qilish. Antterapiyani kuchaytirish talab etiladi.

Diuretiklar	Ko'proq – <u>indometatsin</u> , <u>fenilbutazon</u> Kamroq- <u>sulindak</u>	Diuretik va natriyuretik ta'sirni sustlashuvi, yurak etishmovchiligida bemor axvolini yomonlashuvi	YUEda NYAQVlarni ishlatmaslik.
Bilvosita antikoagulyantlar	Barchasi	OISdan qon ketish xavfini ortishi.	NYAQVlarni ishlatmaslik
Ko'p xavf tug'diradigan kombinatsiyalar			
Diuretiklar	Barchasi– (kamroq <u>sulindak</u>)	Buyrak etishmovchiligi xavfini ortishi	Mumkin emas
Triamteren	<u>Indometatsin</u>	Buyrak etishmovchiligi xavfini ortishi	Mumkin emas
Kaliy saqllovchi preparatlar	Barchasi	Giperkaliemiya xavfi yuqori	Mumkin emas.

Bunga qarama-qarshi xolda boshqa dorilar NYAQVlarni samarasini kamaytirishi mumkin:

-*alyuminiy saqllovchi antatsidlar (almagel, maaoloks va b.), gipoxolesterinemik vositalar (xolestiramin)* OISda nosteroidlarni so'rilishini susaytiradi. SHu sababli antatsidlar berilganda nosteroidlar dozasini oshirish talab etiladi, xolestiramin va nosteroidlarni qabul qilish oralig'i esa 4 soatdan kam bo'lmasligi kerak;

– *natriy bikarbonat* OISda NYAQVlar so'rilishini kuchaytiradi.
– *glyukokortikoidlar va boshqa yallig'lanishga qarshi vositalar* (oltin preparatlari, aminoxinolinlar) nosteroidlarni yallig'lanishga qarshi ta'sirini kuchaytiradi.
– *analgetik va sedativ vositalar* NYAQVlarni analgetik ta'sirini oshiradi.

Demak, nosteroid vositalarni bemorning axvoliga, undagi patologik xolatning kechimiga qarab tayinlash, o'rinli ishlatish, ular tufayli kelib chiqayotgan nojo'ya xolatlarni oldini olish provizorlar oldida turgan muxim masala. CHunki bu gurux preparatlarni axolii o'rtasida bilib-bilmay ishlatish xolatlari ko'p uchrab turadi. Bular orasida **fenatsetin, fenilbutazon va aminofenazon saqllovchi kombinirlangan preparatlar** nojo'ya ta'sirlari ko'pligi sababli ko'p mamlakatlarda amaliyotdan olib tashlangan.

Nazorat savollari.

1. Yosh bolalarda tomoq og'riqlarining sabablari nima?
2. Tomoq og'riqlarida retseptsiz dorilarning ta'siri qanday
3. Antiseptik vositalardan oqilona foydalanish deganda nimani tushunasiz.
4. Nosteroid dorilardan retseptsiz foydalanish
5. NYaQVvositalardan oqilona foydalanish deganda nimani tushunasiz.
6. NYaQVvositalarni salbiy ta'siri.

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А.Черных, В.А.Усенко.-Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma’ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo‘shimcha:

6. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 29 b.
7. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 47 b.
8. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 485 b.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida” gi PF-4947-sonli Farmoni. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
10. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

11. www.ziyonet.uz
12. www.Lex.uz.
13. www.uzpharm-control.uz
14. www.doridarmon.uz
15. www.uzpharmsanoat.uz

6-MA'RUZA

MAVZU: NERV TIZIMI FAOLIYATI BUZILISHIDA FARMATSEV-TIK YORDAM TAMOIYILLARI (UYQUSIZLIK HOLAT-LARI, NEVROZLAR, STRESS HOLATLARI, DEPRESSIYALAR). TAYANCH- XARAKAT APPARATI PATOLOGIYASIDA (BO'G'IM VA MUSHAK OG'RIQLARI, OSTEOARTROZ, OTEOPOROZ) F.YO TAMOIYILLARI.

Reja:

1. Turli xil sababdan kelib chiqadigan bosh og'riqlarida retseptsiz beriladigan dori vositalarini bilish va amalda tatbiq etish.
2. Xar xil stres xolatlari va depressiyalarni bartaraf etuvchi dorilarni tavsiya qilishni bilish.
3. Yallig'lanish oqibatida kelib chiqadigan bo'g'im va mushak og'riqlarida qo'llaniladigan retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

1. Turli xil sababdan kelib chiqadigan bosh og'riqlarida retseptsiz beriladigan dori vositalarini bilish va amalda tatbiq etish.

Bosh og'rig'ining siptomatik davosi.

Biz kupincha bir masalaning axamiyatini bildirish uchun «bu mening bosh ogrigim» iborasini ishlatamiz. Insonning boshka bir eri ogrishi vujudining boshka bir qismi ogrishi mumkinligiga karamay, shu «bosh ogrigi » muxim, kechiktiribb unutib bulmaydigan ishning sinonimiga aylangan.

Bosh ogrigi be'morning shifokorga eng kup murojaat kiladigan sababidir. U xafagonlikda, depressiyalarda, gipertoniya kasalligida, arterial gipotoniya, buyrak va endokrin kasalliklarida, asab tizimi, LOR-organlari va kuz kasalliklarida, jami bulib 45dan ziyod kasalliklarda asosiy, ba'zan yagona shikoyat bulishi mumkin. Sunggi yillarda esa surunkali bosh ogriklari dolzarb masala bulib kolmokda. Epidemiologik tadqiqotlarga kura Evropada ayollarning 78%i, erkaklarning 64%i eng kamida yilda bir marta bosh ogrigini kechirishadi, 36% ayol va 19% erkaklarning esa surunkaliboshi ogriydi. Bu aziyatga fakatgina kattalar emas, balki yosh bolalar xam moildir – 7 yoshgacha 40% bola bir marta bulsa xam, 15 yoshga tulguncha 75% bolalarni bosh ogrigi bezovta kiladi. Ammo kup be'morlar shifokorga mkrojaat kilmasdan uzini-uzi davolash bilan shugullangani uchun bu rakamlar vaziyatning asl xolatini kursata olmaydi. 90%dan kam bulmagan axoli qismi xar zamonda bosh ogrigidan aziyat chekadi, bu axolining yarim retseptsiz sotiladigan ogrik koldiruvchi dorilardan oshirish darajada, kullanish shartlariga rioya kilmasdan foydalanadi, va bu dorilarning nojuya ta'sirlarining kelib chikishiga sabab buladi..

Bosh og'rig'i

Bosh og'rig'i – qoshdan yuqori, bo'yin – ensa sohalarigacha buladigan ogriqli yoki yokimsiz hissiyotdir.

Bosh ogrigi terida, teriosti yog katlamlarida, boshning yumshok tukimalaridagi kon tomirlarida, bosh kutisining suyak usti pardasida, bosh miya qobiklarida, bosh qutisi ichidagi qon tomirlaridab vena va vena sinuzlarida joylashgan og'riq retseptorlarining zardalanishidan kelib chikadi. Bosh kuti suyaklari va bosh miya tukimalarida ogrik retseptorlari yuk. Og'rik retseptorlari bor a'zolarinning cho'zilishi va ezilishi bosh og'rig'ini keltirib chiqaradi. Sabablarga va xos ko'rinishlariga ko'ra bosh og'rig'ining turli patogenetik tiplari mavjud. Bosh og'rig'ining patogenetik tipini aniqlash dori darmonli davolashda ahamiyatlidir.

Bosh og'rig'ining patogenetik tiplari

Bosh ogrigining kon tomirli tipi – ogrik sikuvchi bosimli bulib kungil aynashi, kuz oldini ng korongulashishi , kuz tinishi bilan davom etadi; ba'zan ogrik sanchikli, bosh bosimi ortishi , eziltsh xissi buladi. Tomirli ogrik yotganda, boshni egib ishlaganda zurayadi. Bu tip bosh ogrigi bosh miya kon tomirlarining tonusi buzilganda paydo buladi.

Mushakli zurikish bosh ogrigi- simpatik nerv sistemasining tonusi oshishi (xafakonlik, kuchli asab buzilishi, yukumli zaxarli kasalliklarda, garmonal buzilishlarda, gipertoniya kasalligi), bir soxadagi patologik sanchiklar (kuz, kulok, burun bushligi kasalliklari, buyin ostexondrosi) natijasida kaelib chikadigan bosh yumshok tukimalarining chuzilishi va ezilishidan kelib chikadi.

Boshning «xalkasimon» tortilib ogrishi, shovkinni, yoruglikni kutaraolmaslik asabiylilik bilan davom etadi.

Likvorodinamik tipli bosh ogrgi- orka miya suyukligi sekratsiyasining, okuvchanligining buzilishi natijasida kelib chikadi va bosh kutisining bosimini oshishiga (usimtalari miya obsessi jaroxat natijasida miyaning yalliglanishi kon aylanishining buzilishi natijasida miyaning shishishi) yoki uning pasayishiga (yalliglanish jaryonida yoki miya kobik jaroxati natijasida orka miya suyuligining ishlab chikarishining pasayishi) sabab buladi. Bu tip bosh ogrgining xususiyatlari: mijiglanib ogrishi, «ichkaridan tashkariga» bosim xissi, kuchanganda, yutalganda ogrikning kuchayishi, bosh xolatining uzgarishi ogrikning kuchayishidir. Bunda uchokli nevrologik simptomlar meningial sindromlar shuvirning «ongning» buzilishi xam kuzatilishi xam mumkin.

Nevrogogik tipdagi bosh ogriklar- patologik ogrik impulslari uchogi markaziy strukturalarida joylashgan. Bunda ogriklar xurujsimon, paroksizmal bulib zardalanganda ogrik xurujlar i yuzaga chikadigan, kushni soxalarga tarkaladigan trigger (boshlangich) soxalari buladi. Bumorlar bu ogriknlarni «uk otgandek», «tok urgandek», «chakmok urgandek» deb tasvirlashadi.

Golyusinator bosh ogriknlari (psixalgiya) - xar kanday yoshda kuzatiladi. Bu voxada patologik uchok markaziy sistema strukturasining ogrik retseptorlarida, ogrikni psixo-emotsional kabul kilish markaziy strukturalarida xosil buladi. Bemorlarda ogrikning anik fizik tasviri yuk bulib (xurujli sikuvchan), u tasvir metaforik xarakteri (masalan «ilon kemirgandek» va boshkalar). Psixogen bosh ogrigi ikki taraflamadir, xar kunlik, bir necha soat davom etuvchi, psixoemotsional zurikish natijasida paydo buladi (buni bemorlar rad etsa xam). Psixogen bosh ogriklik bemorlarning klinik tekshiruvlarida biron bir patologik uzgarish bulmaydi. Bir xil patogen bosh ogriklar xar xastaliklarda kuzatilishi mumkin va aksincha bir xil kasalliklarda xar xil bosh tipdagi bosh ogriklar uchrashi mumkin. Bosh ogrigi turli xil, xatto soglikga xayot uchun xavfli kasalliklarda uchrashi mumkinligini xisobga olib bosh ogriknlarni keltirib chikargan sabablarni va xavfli simptomlarning bor yukligini aniklash kerak.

Bosh ogrigining kup uchraydigan sabalari

- Emotsional zurikish, stress
- YUkumli kasalliklar ayniksa intoksikatsiya beradiganlari (gripp, ovqatdan zaxarlanishsh va boshkalar)
- Burun boshligining yalliglanishi (sinusid)
- Kuz xastaliklari- gloukoma *lisopiyaning* Yuqori darajalari
- Gipertonik kriz
- Bosh miya kasalliklari:
 - bosh miya usimtalari;
 - miya kobigining bosimini ortishi
 - yalliglanish (meningit, ensifalit araxnoidit);
 - bosh miya kon aylanishining buzilishi
- Sezgi nervlarning kasalliklari (nevroalgiyalar kupincha uch uch bashokli nerv)
- Garmonal buzilishlar (mentruatsiya oldi sindromi gipoglikomiya)
- Temir moddasining etishmovchiligi anemiyasi
- Migren, miya arteriyalari tonusining buzilishi natijachsida
- Psixogen bosh ogriknlari
- Bosimli bosh ogriklar (anik sababi yuk, bosh miya muskullari zurikishiga olib keladigan xolatlar mavjud
- Dorilarni notugri kullash

Afsuski bosh ogrgidan fakat kattalar emas balki yosh bolalar xam aziyat chekadilar. Ularning shikoyati turli xil bulgani sababli diagnostika kilish va da'volash kiyindir. Bolalar kurishining buzilishiga, kungil aynashi birdan paydo bulib utib ketadigan korin ogriknlariga, ammo kamdan kam bosh ogrigiga shikoyat kilishlari ota onalarini xam, shifokorlarni xam diagnos kuyishda zurlantiradi.

Bolalarda, barcha bosh ogriqi kurinishlari ichida kupincha ikki turi: migren va zurikish bosh ogriklari uchray turadi. Migrenda bosh ogriqi ikki soatdan , ikki kungacha davom etadi. Ogriq boshning bir tarafida xurujli, juda kuchli bulib bolani uzini normal tutishidan, yugurishi, sakrashi, kuvnashdan maxrum kiladi. Ba'zan kungil aynash kayd kilish korin ogriqi, yoruglikni , xidlarni kutarolmaslikka shikoyat kiladi. SHuningdek, bolalar kurishining buzilishi sababsiz kurkuv, ba'zan lyok kullarda sezishning buziltshiga shikoyat kiladilar.

Zurikish bosh ogriklari epizodik bulib, yarim soatdan bir xaftagacha davom etadi.

Bosh ogriqi ikki taraflama doimiy, ammo bolaning xarakatchanligiga ta'sir kilmaydi. Migrendagi kabi kungil aynash va boshkalar uchramaydi.

Maktab yoshidagi bolalarning bosh ogriqi asosiy sabablari

- Emotsional zurikish, stress
- Kiska, oz yoki kup uxlash
- Televizorni uzak kurish yoki kompyuterda uzak uynash
- Oilaviy stresslar
- Maktabdagi omadsizlik va stresslar (nazorat ishlaridan kurkish yoki yomon baxo olish va boshkalar)
- Ob-xavoning birdan uzgarishi
- Umidsizlanish, orzu va istaklarning ushalmasligi (ayniqsa kizlarda)
- Sport bilan intensiv shugullanish
- Uz vaktida ovqatlanmaslik (tushlik kilmaslik)
- Ba'zi ozik-ovqatlarni (syr, shokolad, sut va boshk.) kutarolmaslik.

Turli yoki gruppalari uchun ma'lum tip bosh ogriklari xarakterligini ta'kidlab utib, medikamentli va medikamentsiz davolanishning yullari xam turli ekanligini xisobga olamiz.

Turli yoki gruppalarida bosh ogriqlarining asosiy sabablari

Bolalar

- Turli yukumli kasalliklar (6 oygacha bulgan bolalar bosh ogriqi poydo bulishida meningit sabab bula oladi)
- Psixik buzilishlar (ruxiy)
- Migren
- Bosh-miya jaroxati

O'rta yoshdagilar

- Migren
- Ruxiy xastaliklar
- Arteril bosimning buzilishi (kon bosimining kutarilishi, tushushi)
- Umurtka pogonasining umurtka kismi kasalliklari
- Subaraxnoidal kon kuyilishi.
- Maxsus bulmagan bosh ogriklar (sinusit, uchboshokli nerv nevrolgiyasi, tish kariesi, chekish, aroqxurlik va boshkalar)
- Dori-darmon kabul kilinishi yoki man etilishi.

Keksa yoshdagilar

- Buyin kismi osteoxondrozi
- Bosh miya usimtalari
- Nevralgiyalar
- Glaukoma (kuz ichi bosimining ortishi)
- Subdural gemotoma
- Dori-darmon kabul kilish yoki man kilinishi

Dori-darmonlarning kabul kilinishi xam bosh ogriqiga sabab bulishi mumkinligini ta'kidlab utish kerak. Tugri diagnoz kuyish uchun kasallik tarixini sinchiklab urganish lozim. Bu tur bosh ogriqi profilaktikasi uchun dori larni tugri tanlash yoki man kilinayotganda «rikoshet sindromi»ni xisobga olib asta-sekin man kilish darkor (dori birdan man etilganda xolatning yomonlashishi).

Bosh ogirigini kuprok keltirib chikaradigan dori-darmonlar

- Sporinya alkaloidi (rikshet sindromi)
- Ogrik koldiruvchi va steroidsiz yalliglanishga karshi vositalar (ayniksa aspirin, indometotsin, kofein) – rekoshet sindromi
- Mikrobgga karshi vositalar
- N₂ – blokatorlari (ranitdin, simetidin)
- Nitratlar
- Gipotenziv vositalar (kalsiya antagonistlari, metildofa, rezerpin)
- Dipiridamol
- MAO ingibatorlari
- Nitrazepam
- Peroral kontratseptivlar
- Simptomimetiklar (rinitni davolashda kulaniladigan kon tukimalarni kiskartiruchi preparatlar)
- Teofillin

Bosh ogirigini chakiruvchi faktorlar

- Emotsional zurikish, stress
- Kayfiyatning birdan uzgarishi (xayajon, kurkuv)
- YUksak fizik-jismoniy charchash
- Xavoiz, issik, tutunli joyda kolish
- Migrenda – turli ozukalar (yongoklar, shokolad, сыр, dudlamalar, kofein va alkogol ichimliklar)

Bosh ogirigidagi «xavfli» simptomlar

- Bosh ogirigining bosh jaroxati bilan boglikligi (ayniksa xushdan ketish kuzatilgan bulsa)
- Bosh ogirigining birdan paydo bulishi va odatdagidan kuchlirok ogirishi
- Bosh ogirigi 2-3 kun davom etib kuchaysa
- Bosh ogirigi yuksak sistemali xastalikda paydo bulsa
- Bosh ogirigi buyin xarakatining kamayishi bilan kelsa
- Bosh ogrik bosimli, kungil aynash, kuz oldi xiralashishi, tinishi bilan davom etsa.
- Bosh ogirigining shovkinga, yoruglikka tokatsizlik bilan, asabiylik bilan davom etsa
- Ogrik gijimlovchi, «ichkaridan tashkariga» bosim xissi, kuchanganda, yutalganda, bosh xolati uzgarganda kuchaysa
- Bosh ogrigiga yurak soxasida ogrik kushilsa
- Ogrik kuz kiskarish, kurishning pasayishi bilan birga kelsa
- Bosh ogriklari sanchikli kurinishda bulsa
- Ogrik oyok-kulda xislarning yukolishi bilan davom etsa
- Bosh ogrik dori-darmon kabulidan yoki man etilgandan keyin paydo bulsa

Tez tashxis va da'vo talab kiluvchi xolatlar

- Surunkali bosh ogirigining birdan xuruji va xarakteri uzgardi yoki kuchaydi
- Bosh ogrigiga birdan nevrologik simptomlar kushildi (gapirish kiyinlashdi, xarakat susaydi va boshkalar) yoki shuun (ong) pasaydi.
- Be'morni baxolashishda – bu eng kuchli bosh ogrik, xaayoti davomida kechirgan (spontan subaraxnoidal kon kuyilishiga uxshash)

Dorixonaga kirgan xaridorda shu «xavfli» simptomlardan biri kuzatilsa bosh ogirigini koldiruvchi retseptsiz vositalardan birin kabul kilishi mumkin.

Bosh ogriklar tez-tez kaytalasa, dori-darmon kabul kilishdan oldin shifokor kuruvidan utish, anik tashxis kuyilishi uchun tulik tekshiruvdan utish kerak, chunki bu bosh ogrik lar tagida jiddiy xastaliklar etishi mumkin. Bemorga tugri tashxis kuymasdan, tugri davolash mumkin emas. Bosh ogirigi masalasi buyicha eng yaxshi mutaxassislar – shifokor-nevropatologlardir.

Bosh ogriqli bemorlarni simptomatik da'volash yunalishlari

1. Dori-darmon kullash-analgetik – antipiretiklar, migrenni davolash vositalari
2. Psixoterapiya, massaj, refleksoterapiyani uz ichiga olgan medikamentsiz da'volash yullari.

Bosh ogrigida kulllaniladigan dori-darmonlar va ularni tugri kullash

Bosh ogrigini da'volash uchun farm.sanoat analgetik-antipiretik gruppalariga oid, shuningdek tarkibida kodein yoki/va kofein bor kompleksli juda kup retseptsiz beriladigan vositalarni taklif kiladi.

Analgetik-antipiretiklar (atsetilsaetsil kislotasi, paratsetamol, metamizol) ogrik koldiruvchi xususiyatdan tashkari, yalliglanishni kamaytiradi va shu bilan birga ogrikn yanada kamaytiradi.

Kodein markaziy ta'sirli kuchli analgetikdir. Uni analgetik-antiiretiklar bilan birga berilganda farmokologik potentsiali kuchayib, ogrik koldiruvchi effekti ortadi.

Kofein bosh miyada xayajonlanish jarayonini yurgizadi, musbat reflekslarni kuchaytiradi, bosh miya kon tomirlari tonusini normallashtiradi. Kofein uzi bilan birga kabul kilinayotgan preparatlarning gematoensefal tusikdan utuvchanligini oshiradi degan fikr xam bor.

Analgetik-antipiretiklardan tashkari bosh ogrigini koldirish uchun sporynya alkaloidy bor – digidroergotamin xam ishlatiladi. U sikilgan kon tomirlarini kengaytirib, bosh miya kon aylanishini yaxshilaydi va sedativ ta'sir utkazadi.

Sunggi yillarda migrenni davolashda bosh miyadagi serotanin retseptorlariga ta'sir kursatadigan vositalar – sumatriptan guruxiga oid preparatlar xam kullanilmokda.

Sumatriptan 5NT1 – serotonin retseptorlarining selektiv maxsus agonistidir. U uyku arteriyalari sistemasidagi tomirlarni kiskartirib, bosh miya kon aylaishiga ta'sir utkazmaydi. SHu uyku arteriyalarning kengayishi migren xurujining kelib chikish sababi xisoblanadi.

Sumatriptan migren xurujining xar kanday boskichida ta'sir kilsada unii loji boricha xurujdan oldin iste'mol kilish kerak. Xuruj profilaktikasi uchun preparat kullanilmaydi.

SHuni esda tutish kerakki sumatriptan guruxi preparatlari fakat migren diagnozi kuyilganda, buning uchun shifokor kurigidan utib, kerakli tekshiruvlar utkazilgandan keyin kullaniladi.

Analgetik - antipiretiklar				
Xalkaro nomi	Savdo nomi	Kullanish mumkinligi		Maxsus xususiyatlari va nojuya ta'siri
		Xomiladorlarga	Bolalarga	
Paratsetamol	Aldolor, atsetaminofen, dolomol, ifimol, medipirin, panadol, paratsetamol, piranol, taylenol, effergal	Extiyotkorlik bilan	2 yoshdan keyin	Allergik reaksiyasi, dispepsiya bulishi mumkin. Jigari xastalarga extiyotlik bilan berilishi shart
Atsetilsaetsil kislotasi	Anopirin, asafen, asprokol, aspilayt, aspirin, atsilpirin, upsarin upsa	Mumkin emas	Tavsiya kilinmaydi	Allergik reaksiyasi, dispepsiya bulishi mumkin. Oshkozoni xastalarga berilmaydi
Analgetik – antipiretiklar. Kombinatsion dori vositalari				
Savdo nomi	Tarkibi	Kullanish mumkinligi		Maxsus xususiyatlari va nojuya ta'siri
		Xomiladorlarga	Bolalarga	
Askopar	Paratsetamol Atsetilsaetsil kislotasi, Kofein	Mumkin emas	12 yoshdan keyin	Allergik reaksiyasi, mumkin.

				Oshkozoni xastalarga berilmaydi
Askofen	Paratsetamol Atsetilselatsil kislotalasi, Kofein	Mumkin emas	12 yoshdan keyin	Allergik reaksiyasi, mumkin. Oshkozoni xastalarga berilmaydi
Aspalgin	Paratsetamol Atsetilselatsil kislotalasi, Kofein, kodein, fenobarbital			
Ataralgin	Paratsetamol, gvayfenezin, kofein	Mumkin emas	12 yoshdan keyin	Jigari xastalarga berilmaydi. Alkogol bilan aralashtirmaydi
Migrenol	Paratsetamol Kofein	Extiyotkorlik bilan	12 yoshdan keyin	Allergik reaksiyasi bulishi mumkin.
Novalgin	Paratsetamol propifenazon, Kofein	Mumkin emas	12 yoshdan keyin	Allergik reaksiyasi bulishi mumkin. Jigari xastalarga berilmaydi
Panadol ekstra	Paratsetamol, kofein	Ta'kiklanmagan	3 oydan sung (panadol bebi) 6 yoshdan sung (kattalar uchun)	Kamdan-kam xolatlarda allergik reaksiya
Solpadein	Paratsetamol, Kofein, kodein	Extiyotlik bilan	12 yoshdan keyin	Kamdan-kam xolatlarda allergik reaksiya. Jigari xastalarga berilmaydi. Uzoq kulanilganda urganish xosil bulishi mumkin
Sitramon	Paratsetamol Atsetilselatsil kislotalasi	Ta'kiklangan	12 yoshdan keyin	Allergik reaksiyasi, mumkin. Oshkozoni xastalarga berilmaydi
Sitropak-Darnitsa	Paratsetamol Atsetilselatsil kislotalasi, Kofein, Limon kislotalasi	Ta'kiklangan	12 yoshdan keyin	Allergik reaksiyasi, mumkin. Oshkozoni va jigari xastalarga berilmaydi
Migrenni davolash vositalari. 5NT1 – serotonin retseptorlarining selektiv agonistlari				
Xalkaro nomi	Savdo nomi	Kullanish mumkinligi		Maxsus xususiyatlari va nojuya ta'siri
		Xomiladorlarga	Bolalarga	

Sumatriptan	Imigran, antimigran	Extiyotkorlik bilan (agar onaning terapevtik kuchi bola sogligi uchun xavf tugdirsa)	12 yoshdan keyin	Bosh aylanishi, xolsizlik, uykuchanlik, kungil aynash, parasteziya. YUrak va jigar xastaliklari borlarga extiyotkorlik bilan
Zolmitriptan	Zomig	Extiyotkorlik bilan (agar onaning terapevtik kuchi bola sogligi uchun xavf tugdirsa)	12 yoshdan keyin	Bosh aylanishi, xolsizlik, uykuchanlik, kungil aynash, parasteziya YUrak va jigar xastaliklari borlarga extiyotkorlik bilan
Rizatriptan	Maksalt	Extiyotkorlik bilan (agar onaning terapevtik kuchi bola sogligi uchun xavf tugdirsa)	12 yoshdan keyin	YUrak va jigar xastaliklari borlarga extiyotkorlik bilan
Sporinya alkaloidi				
Digidroergotamin	DG-ergotamin, digidergot (burun bushlik spreyi)	Istaksiz tavsiya kilinmaydi	6 yoshdan sung	YUIKda, keksalikda ta'kiklangan. Kullanilganda kungil aynashi, kayt kilish, paresteziya. Kon tomirlarini kiskartiruvchilar bilan (a-adrenomimetik) kullanish Digidroergotamin kuchini kamaytiradi. Nitroglitserin, α -adrenoblokatorlar, β -adrenomimetiklarni bir vaktida kullaninilishi Digidroergotamin ta'sirini kuchaytiradi

Bosh ogriqining simptomatik davosida preparatlarni kullashning farmatsevtik xomiysi

- Bosh ogrigi jiddiy kasalliklarning simptomi bulishi mumkin, bu yuzdan xayotga va soglikga taxlika soluvchi xolatlarni bartaraf kilish uchun shifokorga murojaat kilish kerak;
- Analgetie preparatlarni ikki kundan ortik shifokor kurigisiz kullash mumkin emas;
- Analgetik preparatlarni bosh ogriganda bir xaftada 2 martadan ortik kullash mumkin emas – aks xolda ogrik xissining bosamogi pasayib, bosh ogrigining kuchi va takrorlanishi ortadi.
- Migrenda ogrik 12 soat ichida bosilmasa albatta shifokorga murojaat kilish zarur, aks xolda bosh miyada kon aylanishi buzilishi xavfi tugilishi mumkin
- Dori-darmonning eritiluvchi va aerosol kurinishidagi formalari terapevtik effektning tezrok kirishishini ta'minlaydi, oshkozon shillik pardasiga ta'sir kiluvchi aktiv moddalarning zararini kamaytiradi
- Analgetik-antipiretik guruxidagi kombinatsion-turkumli preparatlarni ichida kofein bulganligi sababli, kofe yoki choy bilan ichish tavsiya kilinmaydi, chunki kofein miqdori ortib ketishi kuzatiladi.
- Tarkibida paratsetamol bulgan preparatlarni jigar faoliyatining ogir buzilishi bor bemorlarga extiyotlik bilan tavsiya kilinadi
- Tarkibida atsetilsaetsil kislotasi bor preparatlarni ovqatdan keyin ichish kerak.
- Tarkibida atsetilsaetsil kislotasi bor preparatlarni alkohol bilan ichish mumkin emas (ulserogen ta'siri, oshkozondan kon ketish xavfi ortadi)
- Tarkibida atsetilsaetsil kislotasi bor preparatlarni uzok muddat kullanilganda, axlatni yashirin kon ketishga tekshirish tavsiya kilinadi
- Tarkibida atsetilsaetsil kislotasi bor preparatlarni xomiladorlik va laktatsiya vaktida ichish mumkin emas
- Sumatreptan guruxiga oid dori-darmonlarni fakat shifokor tarafidan migren diagnozi kuyilgandagina kullash mumkin
- Sumatreptan guruxiga oid dori-darmonlarni xomiladorlik va laktatsiya vaktida yoki bolalarga tavsiya kilinmaydi
- Sumatreptan guruxiga oid dori-darmonlarni yurak, kon tomi rva gipertoniya kasalligida kullanilmaydi
- Sumatreptan guruxiga oid dori-darmonlarni migren xuruji profilaktikasi uchun kullanilmaydi
- Sumatreptanni sporinya preparatlari bilan kullash mumkin emas – chunki vaz spzm (kon tomirlarning torayishi yuzaga kelishi mumkin)
- Tarkibida sporinya alkaloidi bulgan prepratarni (digidroergotamin) ichilganiga 24 soat bulgandan keyingina mumatreptan guruxi preparatlarini ichish mumkin
- Sumatreptan guruxi preparatlarining ichilganiga 6 soat va undan ziyoda utgandan keyingina sporinya alkaloidi (digidroergotamin) preparatlarini kullash mumkin
- Sumatreptan guruxi preparatlarini ichish oraligi 12 soatdan kam bulishi mumkin emas
- Bir doza Sumatreptan guruxi preparati yordam bermasa, keyingi dozani kullash 3 soatdan oldin bulmasligi kerak.

2. Xar xil stres xolatlari va depresiyalarni bartaraf etuvchi dorilarni tavsiya qilishni bilish.

Xayotning zamonga qarab shiddatli rivojlanishi, informatsion texnologiyalarning rivojlanishi tez-tez uchrab turadigan nomaqbul xayotiy sotsial situatsiyalar, inson salomatligiga va nerv sistemasiga juda qattiq ta'sir o'tkazadi.

Stress, nevroz-diagnozi juda tez-tez uchrab turadi. VOZ ko'rsatkichiga binoan, dunyo axolisining 10-35% stress bilan to'qnashadi.

Stress- ishlash va mehnat qilish qobiliyatining pasayishiga, yashash sifati yomonlashuviga, sotsial dezadaptatsiyaga olib keladi.

o'kituvchilar, vrachlar va boshqa xizmat ko'rsatish doirasida ishlovchilar yuqori nevrologik bosimda ishlashadi.

Stressning eng xarakterli jihati shundan iboratki:

Stressning- eng xarakterli jihati shundan iboratki, bu insonga shunday ta'sir qiladiki, sababsiz tinchligini yoqotadi, xayajonlanadi va qo'rquv xavotirli xolatga olib keladi. Yuqori emotsional – ko'zg'aluvchi qo'rquv-xavotirli xolatga tushgan bemorlar, dorixona xodimlari va provizorlarning aloxida e'tiboriga va yuqori saviyadagi muamolaga muxtojdir.

Provizor va dorixona xodimlarining bunday muammolari, qo'rquv-xavotirga uchragan bemorlarning umumiy xolatini va yashash ishtiyoqini yanada sifatli qilish mumkin.

Xotirjamlikni yoqotish, xayajonlash, qo'rquv-xavotirli xolat bu qandaydir yoqimsiz xolatni xis demakdir.

Qo'rquv –xavotirli xolatning uzok davomli saqlanishi-bu insonga o'zi yoktirgan kasbiga, atrofdagi odamlarga nisbatan befarq qilib qo'yadi. Qo'rquv –xavotirli xolatning belgilari shular jumlasidadir.

Bosh og'rig'i, yurakning tez-tez urishi, ishtaxaning pasayishi uykuning buzilishi, bular insonning yaxshi yashash sifatiga ta'sir o'tkazadi. Qo'rquv-xavotirli xolatni yaxshi oxirigacha davolanmasa, nevroz xastaligi yuzaga kelishi mumkin.

Qo'rquv-xavotirli xolatning eng ko'p tarqalgan sabablari

Eng ko'p uchraydigan sabablaridan biri bu oilaviy muammolar, ya'ni oila a'zolarining, yaqinlarining xat-salomatligi, oiladagi yoki ishxonadagi ko'nglisizliklar imtixonlar shular jumlasidandir.

Qo'rquv-xavotirli xolatni yuzaga keltiruvchi omillardan biri bu «Salomat» kasalliklaridir.

Bular jumlasiga:

1. Stenokardiya (YUrak-kon tomir kasalligi)
2. Tireotoksikoz (Qalqonsimon bezi kasalligi)
3. Gipoglikemiya (Qonda glyukoza miqdorini kamayishi)
4. Abstinensiya sindromi
5. Buyrak usti garmonlarining ko'p miqdorda ishlab chiqarilishi
6. Dori vositalarining nojo'ya ta'siri

Qo'rquv-xavotirli xolat-SHizofreniya va maniakal depressiv psixoz kasalligi simptomi bo'lishi mumkin.

Qo'rquv-xavotirli xolatning simptomlari

Qo'rquv-xavotirli xolat ya'ni murakkab xayotiy situatsiyalar yuzaga kelganda, bu xolatga jiddiy e'tibor berish kerak.

Bu qo'rquv-xavotirli xolatda quyidagi belgilar bo'lishi mumkin:

Belgilari:

1) Ko'krak qafasidagi og'riqlar, bu qo'llarga bo'yin soxasigacha tomondagi a'zolarga chap jagga og'riq berishi mumkin.

- 2) YUrakning tez-tez urishi Taxikardiya
- 3) Xavo etishmasligi nafas olish qiyinlashishi
- 4) Qon bosimining yuqori bo'lishi
- 5) Ko'ngil aynishi qusish ich buzilishi ozib ketish
- 6) Terlash isib ketish og'iz qurishi
- 7) Qandli diabet
- 8) Qaysidir dori vositasini kabul kilishni to'xtatganda
- 9) kayfiyati tushib qo'rquv-xavotirli vaziyatga tushganda

qo'rquv-xavotirli xolatga tushgan bemorlarni davolash doimiy qo'rquv xavotirli xolatga tushish, inson salomatligiga jiddiy tasir kiladi. Birinchi galda bemorlar situatsiyani va xavotirni ildizini topish kerak. Eng birinchi galda, situatsiyadan chikish uchun, chukur-xolatdan nafas olish kerak. O'z vaqtida, rejim bilan ovqatlanish uyqu to'lakonli tinch, 7-8 soat davom etishi kerak. Ko'pchilik xolatda retseptsiz beriladigan dorilar bilan sedativ ta'sirga ega bo'lgan dorilarni berish kifoya qiladi. Murakkab, qiyin vaziyatlarda vrachga murojaat qilish kerak.

Qo'rquv-xavotirli xolatda qo'llaniladigan dorivor preparatlar

Qoʻrquv –xavotirli xolatni davolashda dorivor oʻsimliklardan tayyorlanadigan preparatlar keng qoʻllaniladi. Bu preparatlarning nojoʻya taʼsiri kamroq. Xar bir oʻsimlikda biologik aktiv moddalar mavjuddir. SHuning uchun xar bir inson oʻzi uchun togʻri keladigan dorivor oʻsimligini topa bilishi kerak. Ular jumlasiga valeriana, pustirnyk va boshkalar kiradi.

Dorivor Valeriana

Valeriana- nastoykasi, ekstrakti miksturalari Markaziy Nerv sistemasini qoʻzgʻalishini kamaytiradi. SHuning uchun sedativ dori sifatida qabul qilinadi. Nerv qoʻzgʻalishida tinglantiruvchi dori sifatida ishlatiladi.

Pustirnyk

Pustirnyk preparatlari-nastoykalarekstraktlar, damlamalar yuqori qoʻzgʻaluvchanlik nevrozda kattalar va bolalarga tavsiya etiladi. Pustirnyk Markaziy Nerv sistemasini tinchlantiruvchi sifatida qon bosimini pasaytiradi, yurak kisqarishini sekinlashtiruvchi taʼsirga ega. Sedativ xolati, valeriana oʻsimligiga nisbatan 2-3 marta kuchli tasirga ega. Pustirnyk preparatlarning sedativ xususiyati, mushak tonuslarining qisqarishiga kamayishiga olib kelmaydi. YAni miorelaksatsiyaga olib kelmaydi.

Passiflora

Passiflora preparatlari tinglantiruvchi xususiyatga ega. Lekin tinglantiruvchi xususiyati bromidlarga nisbatan kuchliroq.

Passiflora preparatlari stenokardiya va ateroskleroz kassaligida qoʻllanilmaydi.

Pion

Pion oʻsimligining preparatlari M.N.S. (SNS) tinglantiruvchi sifatida qoʻrquv-xavotirli xolatda, stressga qarshi qoʻllaniladi. Nevrologik xarakterdagi uyqusizlikda klimakterik nevrozda qoʻllaniladi.

Yalpiz

YAlpiz oʻsimligi- oʻzida mentol saqlaydi, mentol-yurak qon tomirlarini va bosh miya tomirlarini kengaytirish xususiyatiga ega. Nevrozda uyqusizlikda oʻt xaydash xusuiyatiga va spazmolitik xisoblanadi. YAlpiz-volidolva Zelenina tomchilari tarkibiga kiradi.

Doʻlana

Doʻlana -preparatlari M.N.S. qoʻzgʻalishni kamaytiradi. YUrak va bosh miyada qon aylanishini yaxshilaydi. Taxikardiya va aritmiyaga qarshi qoʻllaniladi. YUqori qon bosimi kassaliklarida uyqusizlikda aterosklerozda va klimakterik oʻzgarishlarda ishlatiladi.

Oddiy xmel

Xmel-Neyrotropik xususiyatga ega.M.N.S. sistemasini tinchlantiruvchi sifatida ishlatiladi. Xmel yogʻi-Valokardin Krvaldin Valeson preparatlari tarkibiga kiradi.

Bromidlar

Brom tuzlari-Natriy Brom, Kaliy brom koʻpgina tinchlantiruvchi preparatlarning tarkibiga kiradi. Adonis-brom, Brom-kamfora Valokardin va boshkalar.

Poleopatik preparatlar

Oxirgi yillarda gomeopatik preparatlarda aloxida eʼtibor berilmokda. Retseptsiz beriladigan gomeopatik preparatlar «Snoverin» SHalun Nervogran stress uyqusizlik qoʻrquv-xavotirli xolatlarda ishlatiladi.

Anksiolitiklar

anksiolitiklar (diazepamnin trazepamtazepam)M.N.sistemasiga tinchlantiruvchi sifatida tasir qiladi. Uyqu keltiradi. Mebikar-preparaty retseptsiz beriladigan dori vositasidir. Proikvilizator xususiyatiga ega boʻlgan mebikor preparati nevroz. YUqori qoʻzgʻaluvchanlik qoʻrquv-xavotirli xolatlarda ishlatiladi.

3.Yalligʻlanish oqibatida kelib chiqadigan boʻgʻim va mushak ogʻriqlarida qoʻllaniladigan retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Bugʻim va mushak ogʻriqlarida farmatsevtik yordamni tashkillashtirish.

Xozirgi vaqtda VOZ ma'lumotlariga kura axolining 30% da bug'im og'riqlari uchraydi, ularning 10 % i qisman, 5 % i esa tula nogiron bulib qolmoqda.

Sabablari:

-biriktiruvchi tuqimaning sistem kasalliklari-revmatizm, revmatoid artrit, sistem qizil volchanka, sklerodermiya;

- suyaklar va tog'aylarda modda almashinuvi buzilishi bilan bog'liq kasalliklar-artroz, podagra, osteoporoz;

- shikastlanishlar.

Biriktiruvchi tuqimaning sistem kasalliklari –biriktiruvchi tuqimaning sistem yallig'lanish kasalliklari bulib, a'zo va to'qimalarning shikastlanishi, siklik progressirlovchi kechimi bilan xarakterlanadi. *Revmatizm*-biriktiruvchi to'qimaning sistem toksik-immunologik yallig'lanish kasalligi bo'lib, A guruxiga kiruvchi v-gemolitik streptokokk infeksiyasi bor odamlarda kelib chiqadi. *Revmatoid artrit*-biriktiruvchi to'qimaning surunkali autoimmun yallig'lanish kasalligi bo'lib, bug'imlarni shikastlaydi. *Sistem qizil volchanka*-og'ir, surunkali o'tuvchi sistem autoimmun kasallik bo'lib, ichki a'zolarining kup shikastlanishi bilan kechadi.

Suyak va tog'ayda modda almashinuvi buzilishi bilan bog'liq kasalliklar:

- *osteoporoz*-suyak tuqimasi zichligining kamayishi, sinishlarga moyillikni ortishi bilan xarakterlanadi. Osteoporozlarning kelib chiqishiga erta menopauzalar, chekish, kofeinni ortiqcha ist'emol qilish, kortikosteroidlarni qabul qilish sabab bulishi mumkin.

- *podagra*-giperurikemiya (peshob kislotasini xujayradan tashqari suyuqliklarda ortishi), tuqimalarda peshob kislotasi kristallari tuplanishi bilan xarakterlanadi. Uning kelib chiqishiga gusht maxsulotlarini ortiqcha ist'emol qilish, yoshni erkaklarda 30, ayollarda 60 dan kattaligi, ayrim dorilarni (nikotin kislota, diuretiklar, siklosporin, aspirin va b. alkogol qabul qilish moyillik tug'dirishi mumkin. Erkaklar ayollarga qaraganda 5-7 marta ko'p og'riydi.

- *osteoartrozlar*-qul-oyoqlar va umurtqa pog'onasi bug'imlarining distrofik kasalliklari bulib, uning asosida bug'im tog'ayining sekin rivojlanuvchi degeneratsiyasi yotadi. Osteoartrozlarda kuproq chanoq-son va tizza bug'imlari shikastlanib, jismoniy zuriqish vaqtida kuchayadi. Osteoartroz rivojlanishiga yoshning utishi, semirish, bug'imga doimiy zuriqish tushishi, irsiy omillar, bug'im shikastlanishlari, chekish moyillik tug'diradi.

Bug'imdagi og'riqlarning xurujsimon xarakterda bulishi, shish, giperemiya, bugim soxasida xaroratni oshishi, diuretiklar qabul qilinganda og'riqlarni paydo bulishi, klimakterik yoshdagi ayollarda tez-tez suyak sinishlari kuzatilishi xavfli belgilar bulib, shifokorga murojaat qilishni taqozo etadi. Bundan tashqari suyak silida xam bug'im og'riqlari kuzatiladi.

Mushaklarda og'riq bulishining sabablari:

gripp va boshqa respirator infeksiyalar;

radikulit;

shikastlanishlar;

ortiqcha jismoniy zuriqish;

diuretiklar qabul qilish.

Bug'im va mushak og'riqlarida maxalliy va umumiy ta'sirga ega yallig'lanishga qarshi, og'riqsizlantiruvchi preparatlardan foydalaniladi.

Maxalliy ishlatiluvchi dori shakllarining klinik-farmatsevtik xarakteristikasi

Malxamlar

Afzalligi

Qullashni oddiyligi va xavfsizligi; xam maxalliy, xam rezorbtiv ta'siri uchun ishlatish imkoniyati borligi; sistem ta'sirini kuchsiz namoyon bulishi; malxam surtilgan joyda dorining yuqori

Kamchiliklari

Vazelin asosida tayyorlangan malxamlar ta'sir etuvchi moddani yomon ajratishi; kiyimga tushganda dog' xosil qilishi; gidrofob asosdagi malxamlar parnik effekti beradi, ya'ni issiqlikni

miqdorda tuplanishi; ta'sirini uzaytirish imkoniyati borligi; bir malxamda turli ta'sir mexanizmiga ega dorilarni bulishi.

ajralishini qiyinlashtiradi.

Gellar

Afzalliklari

Ta'sirini uzaytirilganligi; kechgga ishlatish imkoniyati borligi; teriga yumshatuvchi va namlantiruvchi ta'sir etishi; gellar malxamga qaraganda yaxshi surilib, ta'siri xam kuchliroq buladi. Kiyimda dog' qoldirmay, suv bilan oson yuvilib ketadi.

Kamchiliklari

Gel —turg'un bulmagan dori shakli bulib, saqlanganda erishi mumkin. Gellar sezilarli sistem ta'sirga ega bulib, ishlatilganda nojuya ta'sirlari yuzaga chiqadi.

Curtmalar

Afzalliklari

Tarkibidagi spirt xisobiga teri qon tomirlarini kengaytirib, qon aylanishini yaxshilaydi. Sistem ta'siri kam seziladi.

Kamchiliklari

Teriga qurituvchi ta'sir etib, uning kuchishiga olib keladi.

Maxalliy ishlatiluvchi nosteroidlarning xarakteristikasi

Faol ingredient	Preparat	Dori shakli	Xarakterli xususiyatlari
Fenilbutazon	Butadion	Maz	Ekzema bilan shikastlangan yoki yarali soxaga tushishi mumkin emas Surtilganda teri qizarishi, qichishi, teri qurib kuchishi mumkin. Dozasi ortib ketsa bosh og'riq, bosh aylanishi, qorinda noxush sezgi keltirib chiqarishi mumkin
Piroksikam	Xotemin Revmador, Felden, Finalgel, Erazon	Maz Gel	Nosteroidlarga sezgirlik yuqori bulganda berish man etiladi Surtilganda teri qizarishi, qichishi, teri qurib kuchishi mumkin Gel tula shimilmaganda teri rangi vaqtincha uzgarishi mumkin

Etofenamat	Termorevmon	Gel	Bolalar xomilador va emizikli ayollarga berish mumkin emas Ekzema bilan shikastlangan yoki yarali soxaga tushishi mumkin emas Surtilganda teri qizarishi, qichishi, teri qurib kuchishi mumkin
Ketoprofen	Ketoprofen, Profenid, Fastum-gel	Gel	Ekzema bilan shikastlangan yoki yarali soxaga tushishi mumkin emas Surtilganda teri qizarishi, qichishi, teri qurib kuchishi mumkin. Dozasi ortib ketsa bosh og‘riq, bosh aylanishi, qorinda noxush sezgi keltirib chiqarishi mumkin Kuniga 3-4 marta surtiladi
Ibuprofen	Ibuprofen, Dip-relif, Dolgit	Gel	Ekzema bilan shikastlangan yoki yarali soxaga tushishi mumkin emas Surtilganda teri qizarishi, qichishi, teri qurib kuchishi mumkin. Dozasi ortib ketsa bosh og‘riq, bosh aylanishi, qorinda noxush sezgi keltirib chiqarishi mumkin Kuniga 3-4 marta surtiladi
Diklofenak	Almiral, Veral, Voltaren, Diklak, Dikloran, Diklofenak, Naklofen, Olfen, Revmavek, Feloran	Gel	Ekzema bilan shikastlangan yoki yarali soxaga tushishi mumkin emas Surtilganda teri qizarishi, qichishi, teri qurib kuchishi mumkin. Fotosensibilizatsiya. kuzatilishi mumkin Nosteroidlarga sezgirlik yuqori bulganlarga berish mumkin emas Uzoq ishlatilganda (2 xaftadan ortiq) yoki terining katta soxasiga ishlatilganda sistem nojuya ta’sirlar kelib chiqishi mumkin. Bolalarga berish mumkin emas

			Kuniga 3-4 marta surtiladi
--	--	--	----------------------------

Niflum kislota	Nifluril	Gel	
Indometatsin	Indometatsin, Indometatsin-Vramed, Metindol	Maz	Ekzema bilan shikastlangan yoki yarali soxaga tushishi mumkin emas
	Indometatsin-Darnitsa	Gel	Surtilganda teri qizarishi, qichishi, teri qurib kuchishi mumkin. Nosteroidlarga sezgirlik yuqori bulganlarga berish mumkin emas Bolalarga berish mumkin emas Kuniga 2-4 marta surtiladi Dozasi ortib ketsa bosh ogʻriq, bosh aylanishi, qorinda noxush sezgi keltirib chiqarishi mumkin

Kompleks preparatlar

Diklofen-gel	Diklofenak Mentol	Gel	Ekzema bilan shikastlangan yoki yarali soxaga tushishi mumkin emas
Diklotsin-gel	Diklofenak lizin essinat	Gel	Surtilganda teri qizarishi, qichishi, teri qurib kuchishi mumkin. Nosteroidlarga sezgirlik yuqori bulganlarga berish mumkin emas Bolalarga berish mumkin emas Kuniga 2-4 marta surtiladi Dozasi ortib ketsa bosh ogʻriq, bosh aylanishi, qorinda noxush sezgi keltirib chiqarishi mumkin

Ben-Gey	Metilsalitsilat Mentol	maz	Ekzema bilan shikastlangan yoki yarali soxaga tushishi mumkin emas
Keer	Ekstrakt Boswellia serrata	Maz	
	Metilsalitsilat Mentol		Surtilganda teri qizarishi, qichishi, teri qurib
Bom-Benge	Metilsalitsilat Mentol	Maz	kuchishi, allergiyalar kuzatilishi mumkin.
			Nosteroidlarga sezgirlik yuqori bulganlarga berish mumkin emas
			Antikoagulyantlar ta'sirini kuchaytiradi
			Dozasi oshganda bosh og'rig'i, bosh aylanishi, quloqda shang'illash, ko'rishni buzilishi, epigastral soxada noxush sezgilar, kungil aynib, qusish, ich ketish, bolalarda- gipertermiya, giperglikemiya kuzatiladi.
			Xomilador ayollar va bolalarga tavsiya etilmaydi.

Maxalliy qitqlovchi malxamlarning farmakologik xususiyatlari

Maxalliy qitqlovchi malxamlar		
Preparat	Faol ingredient	Farmakologik effektlari
Apizartron	Metilsalitsilat	YAllig'lanishga qarshi, gipertermik, tomirlarni kengaytiruvchi, maxalliy qitqlovchi, chalg'ituvchi
Gevkamen	Mentol, kamfora, evkalipt moyi	YAllig'lanishga qarshi, tomirlarni kengaytiruvchi, maxalliy qitqlovchi, og'riq qoldiruvchi
Liniment «Alorom»	Romashka, kalendula ekstrakti, kastor, mentol, evkalipt moyi	YAllig'lanishga qarshi, tomirlarni kengaytiruvchi, maxalliy qitqlovchi, og'riq qoldiruvchi, trofik jarayonlarni yaxshilaydi
Finalgon	Nonivamid, nikoboksil	Tomirlarni kengaytiruvchi, chalg'ituvchi, maxalliy qizdiruvchi, tuqimalarda qon aylanishini yaxshilaydi.

Bug'im va mushak og'riqlarida farm yordam tamoyillari

Nosteroidlarni me'da-o'n ikki barmoq ichak yarasi, bronxial astma, qon ketishga moyilliklar, jigar va buyrak faoliyati buzilganlarga berish mumkin emas

Solpadein boshqa nosteroidlar-kofein va paratsetamol saqllovchi preparatlar bilan birga ishlatish mumkin emas

Solpadein 7 yoshgacha bolalar va xomilador ayollarga tayinlanmaydi

Nosteroid preparatlar digoksin va aminoglikozidlarning chiqib ketishini susaytirib, ularni yigʻilishi va zaxarlanishlarga olib keladi

Ketoprofen, naproksen, indometatsinlarni ishlatilganda bosh aylanishi, uyqusizlik, gallyusinatsiyalar keltirib chiqaradi

Ketorolak gipotenziv vositalarni samarasini kamaytiradi

Fenilbutazon qabul qilinganda osh tuzi cheklanishi, qon va peshob taxlili oʻtkazib borilishi lozim

Aspirin, metamizol, indometatsin, ibuprofen, naproksen, ketoprofenlarni xomilador ayollarga berish taqiqlanadi

Ketoprofen, butadion, tiaprofen kislota, fenilbutazonlarni antikoagulyantlar, sulfanilamidlar, peroral gipoglikemik vositalar bilan qushib ishlatilganda nojuya taʼsirlari ortib ketadi, shuning uchun ularni birga berishda ehtiyot bulish lozim.

Kompleks preparatlarni kofe va choy bilan birga qabul qilmaslik lozim. Barcha nosteroidlar bilan davolanayotganlarga alkogol qabul qilish man etiladi.

Nazorat savollari.

1. Boʻgʻim ogʻriqlarda dorilardan retseptsiz foydalanish
2. Maxalliy ogʻriqqa qarshi vositalardan oqilona foydalanish
3. Boʻgʻim ogʻriqlarda farm yordam tamoyillari
4. Bosh ogʻriqlarda dorilardan retseptsiz foydalanish
5. Ogʻriqqa qarshi vositalardan oqilona foydalanish deganda nimani tushunasiz.
6. Stresslar va ularda farm yordam.

Asosiy va qoʻsimcha oʻquv adabiyotlar hamda axborot manbaʼlari

Asosiy:

- 1.Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А.Черных, В.А.Усенко.—Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
- 2.Farmatsevtik yordam fanidan maʼruzalar matni 2006 yil.
- 3.Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
- 4.Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
- 5.Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qoʻshimcha:

- 6.Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik Oʻzbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, “Oʻzbekiston” NMIU, 2017. – 29 b.
- 7.Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini taʼminlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. “Oʻzbekiston” NMIU, 2017. – 47 b.
- 8.Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. “Oʻzbekiston” NMIU, 2017. – 485 b.
9. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “Oʻzbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish boʻyicha harakatlar strategiyasi toʻgʻrisida” gi PF-4947-sonli Farmoni. Oʻzbekiston Respublikasi qonun hujjatlari toʻplami, 2017 y., 6-son, 70-modda
10. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

11. www.ziyonet.uz
12. www.Lex.uz.
13. www.uzpharm-control.uz
14. www.doridarmon.uz
15. www.uzpharmsanoat.uz

7- MA'RUZA

MAVZU: OSHQOZON ICHAK TRAKTI(OIT) FAOLIYATI BUZILISHLARIDA SIMPTOMATIK DAVOLASH VA F.YO TAMOILLARI (QABZIYAT). OSHQOZON ICHAK TRAKTI(OIT) FAOLIYATI BUZILISHLARIDA SIMPTOMATIK DAVOLASH VA F.YO TAMOILLARI (DISBAKTERIOZ, DIAREYALAR, METEORIZM).

Reja:

1. OISning infeksiyon-yallig'lanish kasalliklarida retseptsiz beriladigan dorilarni tanlash.
2. Qabziyatni surgu dorilari bilan simptomatik davolash.
3. Disbakterioz, diareyalar, jigar va o't yo'llarining surunkali kasalliklarida retseptsiz ishlatiladigan dori vositalari va ulardan oqilona foydalanish.
4. O'tkir diareyada vrach aralashuvini talab qiladigan «xavfli» simptomlar
5. Peroral regidratantlarning solishtiruv xarakteristikasi.
6. Ichak disbakteriozini dorilar bilan davolash.

1.OISning infeksiyon-yallig'lanish kasalliklarida retseptsiz beriladigan dorilarni tanlash.

Ichki kasalliklar ichida eng ko'p tarqalgani OIS-si kasalliklaridir. OIS-si kasalliklari Respublikamizdagi umumiy kasallikning 10-15%-ni tashkil etadi. Keyingi yillarda OIS-kasalliklari yoshlar o'rtasida ko'payib bormoqda. Buning asosiy sabablari turmush tarzining, ekologiya va oziq-ovqatlar sifatining o'zgarib borishidir.

Meteorizm- xazm traktida (oshkazon va ichaklarda) gaz xosil bulishining ortib ketishi natijasida korinning shishishi, natijada korinda ogrik, kekirish, nafas tezlashishi kelib chikadi. Bundan tashkari meteorizm sabablari quyidagilar bulishi mumkin:

-ba'zi oziq- ovqatlarning xazm bulmasligi (sut maxsulotlari va ma'lum turdagi ovqatning uglevodlari, kuzikorin, soya, shirinliklar, dukkaklilar, yongoklar, karam, olxuri, ba'zi bir krupalar, meva sharbatlari va b.lar),

- uta kup ovqat eyish,

- odatiy bulmagan oziq- ovqatlar yoki uning uzgarishi (xizmat safarlari, ta'til vegetarianlik va b.lar)

- chekish,

- gastrit va peptik yaralar,

- ut toshi kasalligi,

- disbakterioz,

- anomal peristaltika (yugon ichak mushaklarining kiskarishi),

- xayzdan oldingi davr,

- jarroxlikdan keyingi davr.

Vrach aralashuvini talab qiladigan meteorizmning xavfli simptomlari:

- korindagi davomiy ogiklar,

- kungil aynishi va kusish,

- teri va kuz sklerasining sarik tusga kirishi,

- tana ogirligining keskin kamayib ketishi,

- dori preparatlarini kabul kilgandan sung korinning dam bulishi

Meteorizmni dorisiz oldini olish yullari

- meteorizmni vujudga keltiradigan oziq- ovqatlarni aniklab uni ovqat ratsionidan olib tashlash,
- korin damligi, ogrigi, gazlar tuplanishini keltirib chikaradigan shakar urnini bosuvchilari bulgan oziq- ovqatlarni kamaytirish,

- jismoniy xarakatni kupaytirish,

- sakich (jevatelnaya rezinka) lardan voz kechish,

- chekishdan voz kechish yoki uni kamaytirish,
- ovqatni kam kamdan kuniga 4- 5 maxal ist'emol kilish,
- atsidofil ozik ovqatlarni kabul kilish.

Meteorizmni dorilar bilan davolash.

Enterosorbentlar- ichakdagi turli xil toksik metabolitlarni samarali adsorbsiyalaydi. Enterosorbentlarni kabul kilgandan sung organizmning detoksikatsiyasi organ va tukimalarda biologik aktiv birikmalarni uzaro ta'sirini yaxshilab beradi, ayniksa usimlik birikmalarining organizm retseptorlari Bilan ta'sirini. Enterosorbentlar meteorizmni va boshka dispeptik buzilishlarni kamaytiradi. Kompleksli davolashda, ayniksa usimlik preparatlari bilan samarali ishlatish mumkin.

Meteorizmni simptomatik davolashda enterosgel, kaopektat, attapulgit, polifepan tavsiya etiladi.

Silikonlar- kremniy asosida olingan ximiyaviy inert bulgan yuzaki aktiv moddalar. Ta'sir mexanizmiga kura ular kupiklarni yuk kiluvchilardir: ichak yuzasida xosil bulayotgan gaz pufakchalarini kamaytiradi. Pufakchalar yoriladi va/ yoki rezorbsiyalanadi va tabiiy yul Bilan chikib ketadi. Silikonlar fakat gaz pufakchalari yuzasiga ta'sir kiladi va ichak devorlariga ta'sir kilmaydi, ichakda surilmaydi. Bu gurux preparatlari zaxarli ta'sirga deyarli ega emas. Ular xomilador va emizikli ayollar va bolalarga berilishi mumkin.

Xozirgi paytda bu gurux dori vositalaridan 2 tasi- dimetikon (seolat) va simetikon (disflatil, espumizan) kullaniladi.

Ferment preparatlari – meteorizmning simptomatik davolashida ferment preparatlarining berilishining maksadi- funksional etishmovchilikni davolash emas, balki juda kup ovqat ist'emol kilish natijasida oshkazon osti bezi zurikishining « funksional tinchlantirish» ni xosil kilishdir. Lipolitik va proteolitik fermentlarni me'yorida kullash maksadga muvofikdir. Bunday xolatlarda keng kullaniladigan preparatlardan « Festal» dir

Usimliklardan olingan gax xaydovchi vositalar: ukrop preparatlari (xidli ukrop mevalari, ukrop suvi) dorixona ukropi mevalari, tmin mevalari, moychechak gullari.

Silikonlarni takkoslovchi xarakteristika

Xalkaro nomi	Savdodagi nomi	Klinik- farmakologik xarakteristikasi
Dimetikon	Seolat (Egis, Vengriya)	Ximiyaviy inert moda, xazm kilish yulida absorbsiyalanmaydi, uzgarmagan xolatda najas orkali chikib ketadi. Kullash mumkin bulmagan xolatlar va nojuya ta'sirlari aniklanmagan. Preparat bir vaktning uzida antatsid, ayniksa alyuminiy gidroksid va magniy gidrokarbonat Bilan birga kabul kilinsa samaradorlik kamayadi.
Simetikon	Disfatil (Solco Basel AG, SHveysariya) Espumizan (Berlin-Chemie, Germaniya)	Ximiyaviy inert moda, xazm kilish yulida absorbsiyalanmaydi, uzgarmagan xolatda najas orkali chikib ketadi. Tarkibida shakar saklamaganligi sababli, kandli diabeti bor kasallarda kullash mumkin. Kullash mumkin bulmagan xolatlari- ichakdan utmagan xolatlarda, oshkazon- ichakning obstruktiv kasalliklarida.

	Nojuya ta'sirlari aniklanmagan.
--	---------------------------------

5) O'simliklardan olingan gaz haydovchi preparatlarining taqqoslash xarakteristikasi

Usimlik nomi	Preparatlar	Klinik- farmakologik xarakteristikasi
Ukrop mevalari	Nastoyka	Spazmalitik, yalliglanishga Karshi, ut xaydovchi va gaz xaydovchi ta'sirga ega, xazm bezlari sekretsiasini kuchaytiradi, ichakdagi yiringlash va achish jarayonlarini susaytiradi. Xomiladorlikda kullab bulmaydi. Preparatga bulga uta sezuvchanlik kuzatilishi mumkin.
Tmin mevalari	Nastoyka	Oshkazon ichak traktining tonus va motorikasini normallashtiradi, Spazmalitik, antiseptik, ut xaydovchi ta'sirga ega, xazm bezlarining sekretsiasini kuchaytiradi, ichakdagi yiringlash va achish jarayonlarini susaytiradi Preparatga uta sezuvchanlik kuzatilishi mumkin.
Dorixona ukropi mevalari	Nastoyka	Spazmalitik, yalliglanishga Karshi, gaz xaydovchi va antibakterial ta'sirga ega. Ichakning motorikasini boshkaradi. Preparatga bulgan uta sezuvchanlik kuzatilishi mumkin.
	«Planteks» (tez erib ketuvchi choy)	Tarkibida dorixona ukropi, glyukoza, galaktoza bor. Xazm kilishni yaxshilaydi, oshkozon shirasi ajralishini kuchaytiradi, ichak motorikasini aktivlashtiradi, gaz yigilishini oldini oladi, meteorizmdan kelib chikkan spazmlarni yukotadi. 1 yoshgacha bulgan bolalarga berilishi mumkin. Preparatga bulgan uta sezuvchanlik kuzatilishi mumkin.

6) Probiotiklar. Bu gurux preparatlari ichakdagi yiringni va gazlarni xosil kiluvchi mikroorganizmlarning xayotiy faoliyatini cheklaydi, bu esa meteorizmni vujudga kelishini oldini oladi, xazm jarayoni va oshkozondagi surilishni yaxshilaydi.

7) Domperidon. Dofaminning sintetik antagonisti, gemato- ensefalitik barerdan yomon utadi, shu sababli markaziy ta'sirga ega emas. Gastrokinetik va kusishga Karshi ta'sirga ega. Peroral kabul kilinganda oshkozon faoliyatini yaxshilab, lekin oshkozon sekretsiasiga ta'sir kilmaydi. Ukrainada domperidon asosida « Motilium» preparati yaratilgan.

Oshkozon- ichakda kon ketganda, 1 yoshgacha bulgan bolalarda ichak yulidan utmaslik xolatida, emizikli paytda berish tavsiya etilmaydi. Dozasi kupayganda uyku bosishi, bolalarda ayniksa orientatsiya buzilishi kuzatiladi.

Xozirgi paytda «Motilium» retseptura asosida beriladigan preparatlarga kiradi va shu sababli fakat vrach kursatmasi Bilan beriladi.

Meteorizmni simptomatik davolash uchun kullaniladigan preparatlarni ishlatishdagi farmatsevtik yordam.

- sorbentlar guruxiga kiruvchi preparatlarning adsorbentlik xususiyati bulgani uchun ular bir vaktning uzida berilayotgan peroral preparatlar ta'sirini susaytiradi,
- Adsorbentlar va boshka dori preparatlarni kabul kilayotganda orasida ma'lum vakt utishini ta'minlash tavsiya kilinadi,
- Adsorbentlarni uzak vakt kabul kilinsa organizmda vitaminlar, oksillar, yoglar kamayishi kuzatiladi,
- Urtacha ta'sirli adsorbentlarni (yoki katta dozalarda) kabul kilinsa korin dam bulishiga olib kelishi mumkin,
- Aktivlangan kumir najasni kora ranga kiritadi,
- Attapulgit tananing Yuqori xaroratida ruxsat etilmaydi,
- Attapulgit xomiladorlikning birinchi uch oyligida va emizikli paytda ruxsat etilmaydi,
- Tabletkalar xolidagi attapulgit bolalarga 6 yoshdan keyin, suspenziya xolidagisi 3 yoshdan keyin berilishi mumkin,
- Silikonlar (Simetikon, dimetikon) bir oz miqdordagi suyuqlik Bilan, ovqatdan sung va uyukdan oldin kabul kilish tavsiya etiladi,
- Domperidon fakatgina vrach kursatmasi Bilan beriladi!
- Usimliklardan olingan gaz xaydovchi preparatlar nastoyka va kaynatma xolida kabul kilinadi,
- Ukrop, dorixona ukropi va tmin mevalarining nastoykasi emizikli ayollarda sut ajralishini kuchaytiradi,
- Nastoyka va kaynatmalar muzlatgichda 3 kundan ortik saklanmasligi lozim,
- «Planteks» choyiga shakar kushib bulmaydi,
- Fermentli preparatlar ovqat paytida yoki ovqatdan keyin kabul kilinishi lozim,
- Fermentli preparatlari bulgan tabletkalarni chaynash man etiladi.

Qabziyat fiziologik normal xolatda qayd etiladigan xojatga borish jarayonining buzilishi bo'lib, unda xojatga borish vaqti cho'ziladi va ichakning normal funksiyasi buziladi.

Qabziyatni kelib chiqishi mumkin bo'lgan sabablar quyidagilardan iborat:

1. Yo'g'on ichak patologiyasini yuzaga chiqishi;
 2. Normal modda almashinuvini buzilishi;
 3. Ovqatlanish san'atini o'ziga xos xususiyatlari;
 4. Turli xil dorilarni keragidan ortiq qo'llash.
1. Yo'g'on ichak patologiyasiga:
 - kolitlar; ichak atoniyasi;
 - anus atrofidagi yorilishlar;
 - gemoroylar; ichak spazmi;
 - Kron kasalligi-yarali kolit;
 - yo'g'on ichak polipozlari va b. kiradi.
2. Normal modda almashinuvini buzilishiga:
 - organizmni susizlanishi;
 - qalqonsimon bezning gipofunksiyasi;
 - buyrak usti bezining gipofunksiyasi kiradi.
3. Ovqatlanish san'atining o'ziga xos xususiyatlariga:
 - ovqatlar tarkibida o'simlik kletchatkalarini etarli darajada bo'lmasligi (asqarov beshligi...),
 - ovqat ratsionini birdan o'zgarishi;
 - ovqat tarkibida ortiqcha yog'larni bo'lishi;
 - etarli miqdorda suyuqlikni iste'mol qilmaslik;
 - ovqat tarkibida ortiqcha temirni bo'lishi;
 - Folat kislotani etishmasligi (chaqaloqlar va xomilador ayollardagi turli xil o'ziga xos etishmovchiliklar...!) Vit. V₉-folat k-ta.
4. Qanday dorilarni keragidan ortiq va betartib ichilganda qabziyat yuzaga chiqadi:

alyumin saqllovchi antotsidlar;
antigistamin preparatlar;
antideprissantlar;
neyrotrop-neyroleptik va psixotrop preparatlar;
opiatlar-ko'pincha kofein saqllovchi preparatlar;
kalsiy kanalini blokatorlari;
temir preparatlari va kalsiy preparatlari.

Qabziyatni qanday xolatlarda kechishi xayot uchun xavflidir?

yuqori temperatura bilan kechishi ;
najasda qon yuqimini paydo bo'lishi;
qorinda kuchli og'riq bilan kechuvchi qabziyat;
qabziyatni qayt qilish bilan kechishi;
bemor massasini kamayib ketishi.

Bemor bilan suhbatda nimalarga ahamiyat berish kerak va buning uchun qanday savollar berish o'rinli bo'ladi?

a). Anchadan beri qabziyat bilan og'riysizmi ? (Bunda o'tkir yoki surinkali qabziyat borligi aniqlab olinadi. Surinkali qabziyat bo'lsa, unday bemorlarni vrachlarga murojat qilishlarini tushintirish kerak bo'ladi.)

b). Xojatga borganda najasni ajralib chiqishi og'riq bilan bo'ladimi? (Bunda bemorda gemoroy, proktalgiya va b. bor yoki yo'qligi aniqlab olinadi va shunga yarasha davolash muolajalari ishlab chiqiladi).

v). Sizning qorningizdagi og'riq spastik xarakterga egami? (Spastik og'riq spastik kolitda, divertikulyozda yo'g'on ichakni rakida va b. bo'ladi).

g). Professional ishlab chiqarish soxangiz nimalar bilan bog'liq? (Og'ir metallar bilan kontaktda bo'lish masalan: simob, qo'rg'oshin, margimush va b.). Bunda surinkali qabziyat yuzaga chiqishi mumkin.

d). Siz qanday surgi dorilarni qabul qilgansiz va qanday ta'sirlar yuzaga chiqqan? (YUqorida aytib o'tilgan dorilarga bog'liq qabziyatlar bo'ladi...!)

Ayniqsa xomilador ayollarda qayd etiladigan qabziyatni surgi dorilar bilan davolash yaxshilikka olib kelmaydi. Bunda ko'proq suyuqliklar ichish va o'simlik klechatkalaridan qabul qilish kerak bo'ladi. Bemorlarni yoshi ham aloxida ahamiyatga ega. CHunki qariyalarda gipodinamik qabziyat yuzaga chiqishi mumkin. Ularni taza-genital organlarining muskullari susaygan bo'ladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan xolda va surunkali qabziyatni butun dunyo buyicha keng tarqalganligini hamda bu kasallikni davolashda o'ziga-o'zi yordam prinsiplarini tarqalganligini inobatga olib, uni aniqlashda va ratsional davo muolajalarini yuzaga chiqarish uchun nafaqat shifokorlar, balki provizorlar ham javobgarlikni his etgan holda ish tutishlari kerak. CHunki bu gurux kasallarni davolashda nafaqat retseptsiz beriladigan dorilarni o'rinli tanlash yoki ratsional qo'llash, balki ularni davo kursi ham katta ahamiyatga egadir.

Davo muolajalari:

1. Dietoterapiya (o'simlik klechatkalariga boy maxsulotlarni iste'mol qilish)
2. Gazi chiqarilgan ma'danli suvlar
3. Ichak motorikasini normallashtirishga moyil dori vositalari berish (spazmolitiklar, fitoterapiya, sabzi, limon o'ti, buymadaron, yalpiz, xmel, tog' rayxon, romashka, kalendula va b damlamasi).
4. Davo mashqlari (qorin va tazo-genital mushaklari tonusini oshiruvchi)
5. Fizioterapiya (diatermiya, elektrofarez, issiq qilish, vanna, parafin va b.).

Xazm a'zolari kasalliklari axoli urtasida turli xil yosh guruxlarida 18 % dan 37 % gacha uchraydi. OIS patologiyasining keng tarqalganligi kuplab omillar, noratsional ovqatlanish, ekologik buzilishlar, immun faollikni pastligi, infeksiyalarni tarqalgani bilan bog'liq. OIS patologiyasining asosiy sindromlari og'riq, kungil aynish, qabziyat, diareya, meteorizm va b. Og'riq sindromi va xavfli simptomlardan tashqari barcha xolatlarda OIS kasalliklarini retseptsiz dorilar

bilan simptomatik davolash mumkin. Qorin soxasida og'riq bulishi bemorning nafaqat sog'ligiga, balki xayotiga xam xavf soladi. Bunday paytlarda og'riq qoldiruvchilarni berish tavsiya etilmaydi, chunki kasallikka aniq tashxis quyish qiyinlashadi. Bundan tashqari albatta shifokorga murojaat qilish lozim bulgan xavfli simptomlarga quyidagilar kiradi:

isitma kutarilishi; axlatda qon bulishi; korinni o'ta dam bulishi; qusish; vaznni yuqotish; qabziyatni biror bir dorini qabul qilish bilan bog'liqligi.

Qabziyat (obstipatio) — ichak faoliyatining buzilishi bulib, defekatsiya aktlari urtasidagi interval 48 soatdan ortiq buladi. Ba'zi odamlarda 2g'3 kunda ichak bushalishi xam fiziologik norma bulib, qabziyat xisoblanmaydi va tana uchun xavfli emas. Qabziyati bor odamlarda ishtaxa yuqolib, kekirish, og'izda yoqimsiz ta'm, qorin soxasida og'irlik, dam kuzatiladi. Kupchilik kasallarda terida uzgarishlar, rangparlik, ersimon rangga kirishi, quruqlik, ortiqcha muguzlanish, dermatit kurinishlari kuzatiladi, tirnoqlar zaiflashib, soch tukiladi. Tanada intoksikatsiya tufayli xolsizlik, ish qobiliyati pasayishi, bosh og'rishi, uyqu buzilishi, xotirani susayishi aniqlanadi. Surunkali qabziyat ikkilamchi enterokolitlar, gemorroy, tug'ri ichakda yoriqlar xosil bulishiga olib keladi. Bunga kupincha disbakterioz, immun tizimi va modda almashinuvidagi buzilishlar qushiladi. Qonda va limfada turli xil toksinlar va kanserogen moddalar kupayadi.

Qabziyatning asosiy sabablari:

tug'ri ichak patologiyasi-kolitlar, ichak atoniyasi, spazmlari, megakalon, polipozlar;

modda almashinuvi buzilishlari-suvsizlanish, qalqonsimon va buyrak usti bezlari gipofunksiyasi;

ovqatlanish xarakteri-ratsionni keskin uzgartirish, ovqatda o'simlik klechatkasi etishmasligi, ratsionda yog'larni ortiqcha bulishi, ortiqcha temir qabul qilish, folat kislota etishmasligi;

defekatsiya aktining og'riqliligi-orqa chiqaruv soxasida yoriq bulishi, gemorroylar;

ayrim dori vositalarini qabul qilish-antatsidlar, antigistamin vositalar, xolinolitiklar, gipotenziv vositalar, kalsiy va temir saqlovchi vositalar, psixotropalar. Qabziyat kelib chiqishiga moyillik tug'diruvchi omillar:

biriktiruvchi tuqimaning tizimli kasalliklari (revmatizm, revmatoid artrit, sistem qizil volchanka, sklerodermiya va b.); ovqat ratsionida yog'larni va oqsillarni ortiqcha bulishi; kam xarakatlik; surgi vositalarini uzoq vaqt ishlatish; klizmadan ortiqcha foydalanish.

2.Qabziyatni surgi dorilari bilan simptomatik davolash.

Qabziyatlarni davolashga kirishishdan avval ularning kelib chiqish sabablarini aniqlash lozim. Kupincha ubu sabablarni bartaraf etilishi ichakni normal yurishuviga olib keladi. Bemorga avval surgi vositalaridan va klizmadan minimal foydalangan xolda nomedikamentoz usullar taklif etiladi

Ichak faoliyatini me'yorlashtiruvchi medikamentsiz usullar

- klechatka va pektinga boy bulgan ovqat moddalarini (mevalardan olma, lavlagi, olcha, sabzavotlar karam va b. butqalar) qabul qilish;
- xayvon yog'larini ist'emol qilishni cheklash;
- bir kunda 8 stakandan kam bulmagan suyuqlik qabul qilish;
- zarur bulmasa temir va kalsiy saqlovchi preparatlarni qabul qilmaslik, vitamin-minerallar komplekslarini qabul qilish;
- jismoniy xarakatlarni ko'paytirish;
- orqa chiqaruv soxasi yoriqlari va gemorroylarni davolash;
- alkogol qabul qilishdan saqlanish

Ushbu tadbirlar yordam bermaganda medikamentoz usullarga o'tiladi.

To'g'ri ichak faoliyati buzilishi gipertonik (ichak silliq mushaklari tonusi oshishi) va atonik (ichak silliq mushaklari tonusi yuqolishi) tiplarda bulib, davolash tadbirlari xam farq qiladi.

Tug'ri ichak motor faoliyati buzilishlarini differensirlangan davolash

Davolash tadbirlari	Spastik qabziyatlar	Atonik qabziyatlar
Dieta	Ichni yurituvchi dieta, ovqatni iliqroq xolda qabul qilish	Menee madyanaya dieta, sabzavot va mevalar, ovqatlarni sovuq xolda

		qabul qilish
Mineral suvlar	1-1,5 stakan gazsiz suv kuniga 2-3 marta ovqatlanishdan 1 soat avval	1 stakan sovuq gazlangan suvni kuniga 2-4 maxal ovqatlanishdan 1-1,5 soat avval qabul qilish
Motor faoliyatni mutadillashtirish	Spazmolitiklar — galidor, drotaverin, papaverin, fenikaberan Xolinolitiklar — pirenzepin Dofaminolitiklar — sulpirid (dogmatil, eglonil) va metoklopramid (reglan, serukal) Kichik dozada nifedipin Fitoterapiya: lipa, moychechak, timoqgul, buymadaron gullari damlamasi, tog'rayxon, limono't, yalpiz o'tlari, fenxel, karam	Antixolinesterazlar — prozerin, galantamin Rezerpin, b- i v-adrenoblokatorlarning kichik dozalari Fitoterapiya: adaptogenlar — jenshenya, rodiola, limonnik, levezeya, eleuterokokk va b. damlamalari
Davolash fizikulturasi	Bushashtiruvchi mashqlar	Qorin va chanoq mushaklari uchun mashqlar
Fizioterapiya	Papaverin dibazol, drotaverin, magniy tuzlari bilan elektroforez; issiq muolajalar (diatermiya, parafin applikatsiyalari, issiq vanna va b.)	Elektroforez kalsiy tuzlari bilan, «Amplipuls» apparati yordamida ichakni elektrostimulyasiya qilish va b.

Korni dam bulgan disbakteriozli kasallarga kuprok ozik tolalari- non maxsulotlari, sabzavotli salatlar, grechkali butka, katik, xom sabzavot va sharbatlar, nordon mevalar, mineral suvlar berish tavsiya kilinadi.

O'tkir korinda dam bulishlarda dukkaklilar, karamlar, tarkibida glyukozasi kup bulgan maxsulotlar – asal, murabbo, shirinliklar, uzumlarni berish mann etiladi. Ovqat ratsionida kaynatilgan **Surgi vositalari**

Surgi vositalari ichak shilliq qavatlarini retseptorlarini mexanik yoki kimyoviy ta'sirlaydi. Ta'sir yunalishiga kura ular quyidagilarga ajratiladi:

- ichak xarakatini stimullovchi;
- axlatni yumshatuvchi;
- ichakdagi massaning xajmini oshiruvchi.

1. Suv absorbsiyasini tormozlab, ichak peristaltikasini kuchaytiruvchilar (kontakt surgilar)

Ichak xarakatini kuchaytiruvchi vositalar surgii preparatlari ichida eng katta gurux xisoblanadi. Bu preparatlarning asosini antraglikozidlar saqllovchi o'simliklar tashkil etadi.

1.1. Antraglikozidlar saqllovchi o'simliklar preparatlari, yug'on ichak shilliq qavati xemoretseptorlarini qitiqlab, peristaltikani kuchaytiradi. Ingichka ichak mushaklariga ta'sir etmagani sababli xazm qilish va so'rilish jarayonlarini o'zgartirmaydi. Bu gurux preparatlar 8-12 soat davomida ta'sir etadi.

1.2. Difenilmetan xosilalari bo'lgan preparatlar-tug'ri ichak shilliq qavati bilan bevosita ta'sirlashib, ichak devori retseptorlarini quzg'atadi, natijada shilliq ishlab chiqarilishi va peristaltika kuchayadi.

1.3. Sintetik preparatlar (natriy pikosulfat) tug'ri ichakda bakterial sulfatazalar ta'sirida faollashadi, bunda xosil bo'lgan modda ichak nerv oxirlarini quzg'atib, uning xarakatini kuchaytiradi. u preparatlar ko'krak yoshidagi bolalarda naf bermaydi.

1.4. Osmotik faol surgilar — tuz surgilari butun ichak buylab ta'sir etadi. Tuzlar tarkibida yomon suriluvchi anion va kationlar bulib, ichakdagi osmotik bosimni oshiradi. Osmotik bosim ichakda suvni qayta surilishiga monelik qiladi. Ichak taranglashib, uning xarakati reflektor ravishda kuchayadi, ingichka ichak shilliq qavatida xoletsistokinin ajralishi xam bunga yordam beradi. Tuzli surgilar uzoq vaqt ishlatilganda ichak shilliq qavatida atrofik va yallig'lanish jarayonlarini chaqiradi.

Laktuloza — sintetik disaxarid bulib, ingichka ichak disaxaridazasi tomonidan parchalanmaydi, soʻrilmaydi va tugʻri ichakda bakteriyalar yordamida kichik xalqali yogʻ kislotalar (sut, sirka, propion, va yogʻ kislotalar) xosil qiladi. Bu yugʻon ichakda rNni pasayishi va peristaltikani quzgʻalishiga olib keladi. Bundan tashqari yogʻ kislotalar osmotik bosimni xam oshiradi.

Forlaks — osmotik faol surgi vositasi boʻlib, butun ichak buylab taʻsir etadi. Ichakdagi massaning xajmini oshirib, uni yumshatadi. Kimyoviy tarkibiga koʻra forlaks makrogel 4000 bulib, molekulyar massasi kattaligi uchun ichakda surilmaydi va metabolizmga uchramaydi.

1.5. Kastor moyi ingichka ichak lipazasi yordamida ritsinol kislota va glitseringa ajraladi, bu esa ichak retseptorlarini quzgʻatib, peristaltikani oshiradi. SHuningdek, bu moddalar elektrolitlar va suvni surilishini kamaytiradi va ichakdagi massani xajmini oshiradi. Kastor moyining bir qismi glitserin xolida chiqarilib, axlatni yumshatadi. Ichni surilishi 5-6 soatdan sung kuzatiladi.

2. Ichakdagi massaning xajmini oshiruvchi vositalar—ular qatoriga oʻsimlik tolalari va gidrofil kalloid moddalar kiradi. Bu moddalar yuqori molekulali oʻsimlik polisaxaridlari saqlab, oshqozon-ichakda suv taʻsirida bukadi va xajmi ortadi, ichak shilliq qavati retseptorlarini qitiqlab, ichni suradi.

3. Ichak shilliq qavatini yogʻlovchi va axlat massalarini yumshatuvchi vositalar. Oʻsimlik yogʻlari axlat massalari yurishini engillashtiradi.

Vazelin moyi (suyuq parafin) — mineral moy bulib, ichakda surilmaydi va parchalanmaydi. U suyuqliklarni surilishini kamaytiradi, ingichka va yugʻon ichakdagi massani xarakatini jadallashtiradi. Uzoq ishlatilganda yogʻda eruvchi vitaminlarni uzlashtirilishini yomonlashtiradi. YUmshatuvchi surgi vositalari tez samara olish kerak bulganda, zaxarlanishlarda, jarroxlik muolajasidan keyin, ichakni diagnostik tekshiruvga tayyorlashda ishlatiladi.

Asosiy surgi vositalarining xarakteristikasi

Xalqaro nomi	Savdodagi nomi	Asosiy nojuya taʼsirlari	Ishlatishga kursatma
1. Suv absorbsiyasini tormozlab, ichak peristaltikasini kuchaytiruvchilar (kontakt surgilar)			
1.1. Antraglikozid saqllovchi preparatlar			
Sano (barglari)	Senade, senadeksin, glaksena, antrasennin, tisasen, quruq ekstrakt; nastoy 1:50-1:30	Uzoq ishlatilganda urganib qolish, yugʻon ichak shilliq va mushak qavatlari atrofiyasi bilan kechuvchi kolitlar, ichak atoniyasi, surunkali qabziyat, melanoz, gepatotoksiklik, sut, ter va peshobni buyalishi (nordon muxitda-sariq, ishqoriyda-qizil); gipokaliemiya	Surunkali atonik qabziyatlar, tugʻri ichakda yoriqlar va gemorroy bulganda defekatsiyani engillatish uchun, diagnostik va jarroxlik muolajalariga tayyorlashda.
Togʻ jumrut (ildizi)	Damlama 1:50, suyuq ekstrakt, quruq ekstrakt, ramnil, kofranil	Sanoga uxshash	Sanoga uxshash
Ravoch (ildizi, ildizpoyasi)	Ekstrakt	Sanoga uxshash	Sanoga uxshash
1.2. Difenilmetan unumlari preparatlari			
Bisakodil	Dulkolaks, laksbene, lelaks, laksakodil	Qorinda spastik xarakterdagi ogʻriq, ortiqcha ishlatilganda ich ketish, terida toshma. Uzoq ishlatilganda —prostatit	Turli xil qabziyatlar, meteorizm, diagnostik va jarroxlik muolajalariga tayyorlashda.

		Proktit va ichak tutilishida ishlatish mumkin emas.	
Izafenin	Laksil	Qorinda og‘riq, kungil aynish	Bisakodilga uxshash
Fenolftalein	Purgen	Zaxarliligi kuchli preparat. Gipokaliemiya, ichak kolikalari, taxikardiya, kollaps, nefro- i gepatotoksik ta’sir, osteomalyasiya, allergik reaksiyalar (anafilaktik shokkacha). Ichak tutilishi va buyrak kasalliklarida berish mumkin emas.	Bisakodilga uxshash
1.3. Sintetik preparatlar			
Natriya pikosulfat	Guttalaks, laksigal	YUqori dozalarda ishlatilganda dehidratatsiya, elektrolit balansi buzilishini chaqiradi. Ichak tutilishi, qorinda noaniq etiologiyadagi og‘riq bulganda berish mumkin emas.	Ovqatlanish xarakteri i rejimining keskin uzgarishi tufayli, og‘ir yurak-qon tomir kasalliklari tufayli kelib chiqqan qabziyatlar, jarroxlik muolajasi oldidan ichakni tozalash uchun, akusherlik va ginekologiya amaliyotida, gemorroyda defekatsiyani engillatish uchun
1.4. Osmotik surgi vositalari			
Magniy sulfat	Ingliz tuzi	Ortiqcha ishlatilganda MNS susayishi, sedativ, uxlatuvchi ta’sir, miokard qisqaruvchanligi va nerv-mushak utkazuvchanligini buzilishi, suvsizlanish. . Enterokolitlar va ut-tosh kasalligida man etiladi	Ovqat va b. zaxarlanishlarda, surunkali gepatit, xoletsistit, miya shishi, semirish, gijja xaydovchi preparatlar bilan davolanayotganda.
Natriy sulfat	Glauber tuzi	Gipokaliemiya Man etilishi magniy sulfatdek	Magniy sulfatga qarang
Karlovar tuzi	«Barbar tuzi»: natriy sulfat — 22 qism, natriy gidrokarbonat — 18 qism, natriy xlorid — 9 qism, kaliya sulfat — 1 qism	Dispeptik uzgarishlar, ichak kolikasi, poliuriya. Man etilishi magniy sulfatdek	Xoletsistit, giperatsid gastritlar bilan kushilib kelgan qabziyatlar
Laktuloza	Dufalak, normaze	Meteorizm..Tez-tez ishlatilganda suv –elektrolit buzilishini chaqiradi. Man etilishi ichak tutilishi, galaktozemiya	Surunkali qabziyat, gepatitlar, jigar etishmovchiligi, jigar sirrozi, ensefalopatiyalar, pecheni, giperazotemiya, salmonellez, disbakterioz
Makrogol 4000	Forlaks	Nojuya ta’sirlari aniqlanmagan	Qandli diabeti, gipertoniya-si, buyrak va jigar etishmovchiligi, yurak-qon tomir

			etishmovchiligi bor qariyalarda qabziyat bulganda.
1.5. Kastor moyi			
Kastor moyi	Kastor moyi	Qusish, qorinda spastik ogʻriqlar, bachadon qisqarishi, ingichka ichakda surilishni buzilishi, gipokaliemiya. Man etilishi: yogʻda eruvchi zaxarlar bilan zaxarlanish (kerosin, benzin, tetraxlormetan, benzol) erkak paporotnik ekstrakti bilan birga ishlatish mumkin emas	Epizodik qabziyatlar, bemorni rentgen tekshiruvga tayyorlash, tugʻruqni stimullashda
2. Ichakdagi massani hajmini oshiruvchilar			
Dengiz karami	Laminarid (yod va bromli tuzlar, alginat, mannit, laminarin, vitamin V1, V2, V12, S i D, mikroelementlar saqlaydi)	Uzoq qullanganda yodizm keltirib chiqaradi Glomerulonefrit, gemorragik diatez, qalqonsimon bez faoliyati buzilganda mumkin emas	Surunkali atonik qabziyatlar, ayniqsa aterosklerozi bor kasallarga buyuriladi
Podorojnik urugʻi	Mukofalk	Meteorizm Man etilishi ichak tutilishi, qandli diabet, 12 yoshgacha bolalarga	Xomiladorlarda qabziyat bulganda, tugʻri ichak yoriqlari, gemorroy, Kron kasalligi borlarga
3. Ichak shilliq qavatini yogʻlovchi, axlatni yumshatuvchilar			
Vazelin moyi	Parafin	Ishtaxa pasayishi, yogʻda eruvchi vitaminlar surilishini buzilishi, bronxlar parafinozi	Lipofil zaxarlar bilan zaxarlanish, surunkali qabziyatlar

Kombinirlangan surgi vositalari xarakteristikasi

Preparat	Tarkibi	Doza	Ilova
Agiolaks	Podorojnik urugʻi — 2,6 g, sano urugʻi — 0,62 g, saxaroza	1 choy qoshiqda kechqurun och qoringa stakan suv bilan ichiladi	Uzoq ishlatilganda birlamchi qabziyat, kaliy, natriy, xlor ionlari defitsiti, melanoz, allergik reaksiyalar. Man etilishi: OIS oʻtkir kasalliklari, ichak tutilishi, buyrak kasalliklari, xomiladorlik, ichakdan va bachadondan qon ketishlar, kichik yoshlilarga.
Kafiol	1 briketda san bargi — 0,7 g, sano urugʻi — 0,3 g, olcha mevasi — 2,2 g, injir — 4,4 g, vazelin moyi — 0,84 g	0,5-1 briketni kechqurun 0,5-1 stakan suv bilan	Qorinda xurujsimon ogʻriqlar, anoreksiya, ich ketishi Pri dlitelnom primenenii i protivopokazaniya sm. vʻyshe
Regulaks	1 kubikda sano bargi - 0,71 g, sano urugʻi — 0,3 g, injir va olcha pyuresi, sorbin kislota, vazelin moyi, propilenglikol, aromatik qushimchalar	0,5-1 kubikdan och qoringa kechqurun	angiolaks i kafiolga qarang

Kalifig	1 ml siropda sano ekstrakti — 0,0005 g, gvozdika, sano, bodom moyi, injir ekstrakti, 0,52 g saxaroza	Po 15-30 ml natovqak, na noch	Nojuya ta'siri yuq Sennozid saqlagani sababli bolalarga ishlatishga ruxsat berilgan
---------	--	-------------------------------	---

Qabziyatni surgi dorilari bilan simptomatik davolash

- Surgi dorilarini och koringa tavsiya etiladi.
- Ularni uzok vakt berilganda gipokaliemiya rivojlanadi, shuning uchun bu dorilarni kaliy preparatlari bilan birga tavsiya etish kerak.
- Antraglikozidlar saklovchi surgi dorilari 8–12 soatdan sung ta'sir etadi,shu sababli ularni kechkurun uykudan oldin tavsiya etiladi.
- Antraglikozidlar saklovchi surgi dorilari spastik qabziyat turida kullanilmaydi, chunki yugon ichakda ogrik chakiradi
- Antraxinon glikozidlar ona sutiga utadi, shu sababli emizikli onalarga tavsiya etilmaydi.
- Surgi dorilarini uzok vakt berib bulmaydi.
- Surgi dorilarining antraxinon unumlari peshobni nordon muxitda sark rangga, ishkoriyda kizil rangga buyaydi
- Natriy pikosulfat emizish yoshidagi bolalarda samarali ta'sirga ega emas
- Vazelin moyini uzok vakt kullanilganda yogda eruvchi vitaminlar (A va D) surilishi kamayadi, OIT da usmalar xosil bulish extimolligi oshadi
- Laktuloza surgi dorilari kichik va urta yoshdagi bolalarga tavsiya etiladi.
- Laktuloza preparatini o'tkir ichak yalliglanishlarida kullash tavsiya etilmaydi
- Kastor moyi 5–6 soatdan sung ta'sirini kursatadi.
- Kastor moy xomilador ayollarga umuman tavsiya etilmaydi.
- Kastor moyi yogda eruvchan zaxarli moddalardan zaharlanganda tavsiya etilmaydi.

Tuzli surgilar xomiladorlikda qullanishi mumkin emas, chunki peristaltika kuchayishi bachadonni qisqarishini kuchaytirib yuborishi mumkin.

Nazorat savollari.

1. OIS kasalligi haqida nima deya olasiz.
2. OIS ning infeksiyon-yallig'lanish kasalliklarida retseptsiz beriladigan dorilar.
3. Funksional dispepsiya, meteorizm, qabziyatda farmatsevtik yordam tamoyillariga nimalar kiradi.
4. Qabziyatni surgi dorilari bilan simptomatik davolash

1. Disbakterioz, diareyalar, jigar va o't yo'llarining surunkali kasalliklarida retseptsiz ishlatiladigan dori vositalari va ulardan oqilona foydalanish.

Ichki kasalliklar ichida eng ko'p tarqalgani OIS-si kasalliklaridir. OIS-si kasalliklari Respublikamizdagi umumiy kasallikning 10-15%-ni tashkil etadi. Keyingi yillarda OIS-kasalliklari yoshlar o'rtasida ko'payib bormoqda. Buning asosiy sabablari turmush tarzining, ekologiyaning va oziq-ovqatlar sifatining o'zgarib borishidadir.

JSST bergan ma'lumotlariga qaraganda OIS kasalligining eng ko'p uchraydiganlari me'da 12 b/ichak yaralari va jigar xastaligidir. Jigar kasalligi bemorlar nobud bo'layotgan kasalliklar ichida 8 o'rinda turadi. Jigar kasalliklari kundan-kunga ko'payib bormoqda. Xar yili 1 mln.dan ortiq odam virusli gepatit bilan og'riydi va ularning ko'pchiligi surinkali gepatitga o'tadi. Eng achinarlisi bemorlar qabul kilayotgan dori-darmonlarning noo'rin va noto'g'ri ishlatilishi tufayli jigar patologiyasi kundan-kunga oshib bormoqda. SHuning uchun xam gastroenterologiya, gastrologiya va gepatologiyani asosini tushunish Siz bilan biz uchun o'ta muximdir.

OIS-si kasalliklari turkumiga qaysi kasalliklar kiradiyu va ularda qanday asosiy simptom va sindromlar qayd etiladi?

OIS-si kasalliklariga o'tkir va surinkali gastritlar, me'da va 12 b/ichak yaralari, enteritlar, kolitlar, bakterial dizenteriya, funksional ichak kasalliklari (qabziyatlar va ichak qitiqlanish

sindromlari), SPRU, rak, tuberkulyoz, gijja kasalliklari va boshqalar kiradi. OIS-si kasalliklaridan jigar, me'da osti bezi kasalliklari rak va tuberkulyozlar, aloxida mutaxassislar tomonidan o'rganiluvchi va davolanuvchi kasalliklardir.

OIS-si kasalliklari ichida eng ko'p qayd etiluvchi simptom va sindromlarga qorinda noxush xolatni paydo bo'lishi, ishtaxani susayishi, biqin ostida qandaydir og'irlik va achishtirish xolatlari, ko'ngil aynash, kekirish, safro qaynash, qayt qilish, turli darajada yuzaga chiquvchi og'riqlar, bosh og'rig'i, og'izdan qo'lansa xid kelish, qabziyat, anus atrofidagi qichishish xolati, ich surish va ich ketish diareya, qon ketish, qon aralash najas kelishi va boshqalar.

YUqoridagi simptomlar bilan bog'liq tinka qurishi, kayfiyatni buzilishi, ish qobiliyatini va mushaklar tonusini susayishi, kamqonlik, ba'zan me'da tetaniyasi (og'riq bilan mushaklar tonusini oshishi va sudorogi), dispepsiya, sigmoidoproktit (ichni juda tez kelishi, xattoki 75-100 martagacha), tiflokolit (ichakni o'ng tomonidagi kolit, ichni surishi 10 va undan ortiq yuzaga chiqadi), «ponos budilnik» (surinkali enteritda yuzaga chiqadi), «ampulali qabziyat» (to'g'ri ichak qabziyati), autoinvaziya, o'pka sindromi (askarida lichinkalarini o'pkaga, o'pka tomirlari orqali bronxlarga o'tishi va qon tuflash va b.), dispeptik, neyro-reflektor va toksiko-distrofik va b. simptomlar yuzaga chiqadi. SHuningdek exinokokkozda shish, yiringli lixoradka, allergik va embolik sindromlarni yuzaga chiqarishi mumkin.

Ko'rsatib o'tilgan xar bir simptom yoki sindromlar ustida to'xtab o'tish ancha mushkul masala. Lekin hozirgi kunda OIS-si kasalliklari ichida o'ziga xos problemaga aylangan funksional ichak kasalliklari (FIK) ustida va uning klassik ko'rinishi bo'lmish ichak qitiqlanish sindromi va surinkali qabziyat xamda bu xolatlarda qayd etiladigan simptom va sindromlar ustida qisqacha to'xtalib o'tamiz. CHunki ichak qitiqlanish sindromi va surinkali qabziyat «farmatsevtik yordam» fani yo'nalishi bo'yicha eng ko'p retseptsiz beriladigan dori-darmonlar bilan davolanadigan kasallikdir. Xalqimiz va bemorlar bu kasalliklarni o'zini-o'zi davolash va o'ziga-o'zi yordam berish yo'llari bilan davolashga xarakat qiladilar.

Adabiyotlardan ma'lumki, rivojlangan mamlakatlarda keyingi 10 yil davomida gastroenterologik kasalliklar ichida eng ko'p tarqalgan kasallik-bu funksional ichak kasalliklaridir. jaxon bo'yicha olib borilgan epidemiologik izlanishlarni bergan ma'lumotiga qaraganda jaxon axolisini 15-30% surinkali qabziyat qayd etiladi. jta industrial rivojlangan AQSH va Angliyada bu ko'rsatgich 40% tashkil etadi (A.R.Zlatkina, 2002 y., Farmateka №9.-s.53-56). Agar bu toifadagi kasalliklarning aksariyat ko'pchiligi vrachlarga murojaat etmasdan o'zini-o'zi davolash bilan shug'ullanishini inobatga olinsa, kasallikning tarqalish ko'rsatgichi yanada oshadi. CHunki keksa yoshdagi bemorlarda gipodinamiya kuchayadi, qabul qilinadigan ovqatlarning tarkibi o'zgaradi, semirish ko'payib ketadi, endokrin faktorlar (klmaks, qand kasal-ligi, gipotireoz va b.), dorilarni notug'ri ishlatish (qariyalar dorilarni 1/3 qismini qabul qiladilar) kabi xolatlar surinkali qabziyatni rivojlanishiga asos bo'ladi.

FIK-lari bilan bog'liq surunkali qabziyat kechimi oddiy qabziyatni kechimidan patofiziologik kelib chiqish mexanizmlaridan tubdan farqlanadi.

Ichak qitiqlanish sindromi bilanyuzaga chiqqan qabziyatlarni asosini neyrohumoral regulyasiyani buzilishi tashkil etadi, pustloq va pustloq osti markazlari, vegetativ nerv tizimi va ichakni nerv-retseptor apparatlari (sertonin, endogen opiatlar, neyrotenzin, xoletsistokininlar va b.) o'ziga xos rol o'ynaydi.

Farmatsevtik yordam konsepsiyasi asosida xulosa qilib aytish mumkinki, qabziyatlarni kelib chiqishida va kechimida quyidagi faktorlar asosiy rolni o'ynaydi:

1. Kechimi bo'yicha-o'tkir va surunkali qabziyatlar
2. Kelib chiqish mexanizmi bo'yicha- kollagenli, gipermator diskineziya tufayli, gipomotor diskineziya tufayli, praktogenli qabziyatlar.

Demak, surunkali qabziyat kechimini bemor bilan suxbatda, uni shikoyatlaridan aniqlab olish mumkin. Bunda najasni xarakteri, to'g'ri ichakka xos simptom va sindromlar-meteorizm, quldirash, turli darajadagi og'riqlar, ayniqsa qorinni pastki va chap tomonidagi og'riqlarni aniqlash aloxida ahamiyatga egadir.

Bunday xolatlarda bemorlarni o'zini-o'zi davolashi va har bir provizorni salohiyatiga yarasha maslaxat berishi katta ahamiyatga egadir.

1. Funktsional ovqatlanish va probiotiklarga ahamiyat berish.

2. Umumgigienik hayot tarzini ishga solish va dietoterapiyaga amal qilish kerak (jismoniy faol hayot, ko'p o'simlik moddalari va to'qimalarini, klechatka, ballastik moddalar, pektin, gemitsellyuloza, dengiz o'tlari, ko'p miqdorda suyuqlik qabul qilish).

Sut va qatiq maxsulotlaridan, lakto va bifidumbakteriyalardan qo'llash zarur. Katta otquloq bargi urug'idan tayyorlangan-Mukofalk preparatidan foydalanish mumkin. Agarda funktsional ovqatlanishni tashkil qilish va dietoterapiya yordam bermasagina, ichni suruvchi dori-darmonlardan foydalaniladi. Bu gurux dorilar ta'sir mexanizmi bo'yicha quyidagilarga ajratiladi:

1. Osmotik ta'sirga ega preparatlar

a) tuzli surgi dorilar (Na_2SO_4 ; karlovar tuzi va b.)

b) ko'p atomli spirtlar (sorbit, mannitol va b.)

v) Surilishi qiyin disaxaridlar (laktuloza va uni unimi Dyufalak, Normaze).

2. Qitqlash ta'siri bilan ichak xarakatini stimullovchi preparatlar.

a) antraglikozidlar (sano va uni unimlari, krushina, aloe, ravoch va b.)

b) difenilmetan unimlari (izofenin, bisakodil, natriy pikosulfat va b.)

v) kastor yog'i, vazelin va mindal yog'i, parafin va b.

3 Parokinetiklar (betanekol-25-30 mg 2-3 marta kuniga, mezoprostol-200 mg 2-4 marta kuniga; serotonin, tegaserod-zelnorm-ayollarda effekt beradi, sizaprid va b.)

Tegaserod va sizoprid preparatlari AQSH-larida sintez qilib olingan. Bu preparatlar 5-HT₄ serotoninga sezuvchan retseptorlarni agonisti bo'lib, ichakdagi vagus va enteral afferent nervlarini qitqlab, undan Ach-ni ajralishini ko'paytiradi, natijada ichak silliq mushaklarini qisqarishini kuchaytiradi. SHuning uchun xam ularni serotoninergik pirokinetika deyiladi. SHu erda o'tkir va surinkali qabziyatni kelib chiqishi, rivojlanishi, klinik belgilari va davolash prinsiplari bilan bog'liq slayd-sxema keltiriladi.

Diareya (diarrhoea) — xojatga borishning normadagidan kup bulishi (kuniga 3 martadan kup), va/yoki najasning suyuq bulishi, va/yoki najas massasining ortib ketishig aytiladi.

Diareyaning asosiy sababi bulib ichakdagi suv- elektrolit balansining buzilishi xisoblanadi. Odam kuniga urtacha 2 l suyuqlikni ist'emol kiladi, 12- barmokli ichakdan esa 8 dan 10 litrgacha suyuqlik utishi mumkin. Ichakda surilgan suv sulak va xazm shiralari bilan birga kayta kushiladi. Suvning surilishi asosan ingichka ichakda sodir buladi, va 1- 1,5 litrigina yugon ichakkacha utadi, u erda surilishi davom etib kolgani (100 ml atrofida) najas bilan chikib ketadi. Yugon ichakda sutkasiga 5 l gacha suv surilishi mumkin, shuning uchun ingichka ichakdan yugon ichakka utadigan suyuqlik miqdori 5 l dan ortsa diareya kelib chikishi mumkin. Bunday xolatlar xazm kilish sistemasining yalliglanishida, surilishning buzilishida, ichakning motorikasi va sekretiysasi buzilishida kelib chikishi kuzatiladi.

Sabablari turlicha bulgan o'tkir va surunkali diareya farklanadi.

Diareya 2- 3 xaftadan ortik davom etmasa o'tkir shakli bulib xisoblanadi.

O'tkir diareya sabablari:

- infeksiya (virusli, bakterial, parazitlar),
- ichakdagi yalliglanish jarayonlari,
- dori preparatlarini kabul kilish.

Diareyani keltirib chikaradigan omillar:

- ovqat ratsionining keskin uzgarishi,
- doimiy yashash joyida bulmagan « uziga xos» infeksiyalarni xizmat safarlari, sayoxatlar sababli kelib chikishi,
- yaxshi pishmagan mevalarni ist'emol kilish,
- tusatdan kurkib ketish, ayik kasalligi (medvejya bolezni).

Diareyani keltirib chikaradigan dorilar:

- surgi dorilar,
- magniy tuzlarini saklaydigan antatsidlar,
- antibiotiklar- klindamitsin, linkamitsin, ampitsillin, sefalosporinlar,
- antiaritmik vositalar: xinidin, propranolol (anaprilin),
- yurak glikozidlari (digitalis preparatlari),
- kaliy preparatlari,
- xolestiraminlar,
- sulfasalazin,
- antikoagulyantlar,
- xenodeoksixol kislotasi,
- shakar urnini bosuvchilar- sorbitol, mannitol.

SHuni esda tutish kerakki o'tkir diareya xolera, dizenteriya, salmonellez, kabi ogir infeksiyon kasalliklarning birinchi belgilari bulib xisoblanadi. Kon aralash kelgan o'tkir diareya Kron kasalligi yoki yarali kolitning kurinishi bulishi mumkin.

O'tkir diareyada vrach aralashuvini talab kiladigan « xavfli» simptomlar:

- najasda konning paydo bulishi,
- najasning guruch suvi kabi bulishi,
- tana xaroratining kutarilishi,
- kungil aynishi,
- kayd kilish,
- korindagi kuchli ogrik bilan kuzatiladigan diareya,
- agar oilaning bir nechta a'zosida diareya kuzatilsa,
- bir necha xafta davom etgan diareya,
- xushdan ketish bilan kuzatilgan diareya,
- kattik chankok, ogiz kurishi, terining kurishi bilan birga kuzatilgan diareya,
- xomiladorlik davridagi diareya.

3 haftadan ortik davom etgan diareya surunkali bulib xisoblanadi. Istisno tarikasida ogir kechadigan va uzok davom etadigan infeksiyalar xisoblanmaydi, ular tuzalishi bilan diareya tuxtaydi.

Surunkali diareya kup kasalliklarning belgisi bulishi mumkin. Ichakdagi yalliglanish kasalliklaridan (nospetsefik yarali kolit, Korn kasalligi, OITS), korin soxasidagi boshka organlar (jigar, oshkozon osti bezi), ba'zi bir umumiy kasalliklar (kalkonsimon bezining buzilishlari, emotsional zurikish va b.lar), peristaltikaning buzilishi (yugon ichak yalliglanishi sindromi), sabab bulishi mumkin. Kupincha uzik vakt davom etadigan diareya ozik moddalarning (sut va bshka shakarlar, elim oksil-glutenin, sigir sutining oksillari, yoglar surilishining buzilishi yoki ozik- ovqat allergiyasi (sut, boshokliklar va b.lar).

Surunkali diareyani davolash vrach tomonidan tashxis kuyilgandan sung amalga oshirilishi shart.

Diareyani simptomatik davolash uchun ishlatiladigan dori preparatlari guruxining klinik-farmatsevtik xarakteristikasi.

Peroral regidratatsiyasi uchun ishlatiladigan vositalar.

Regidratatsiya o'tkir suvli diareyani davolashning asosi bulib xisoblanadi. Ortikcha suv va tuzlar urnini tuldirish peroral yul bilan amalga oshiriladi. Natriy, kaliy, xlor, godrokarbonat ionlari, sitrat, shuningdek glyukoza, saxaroza yoki dektrozaning muvoztalashtirilgann eritmali ishlatiladi. Bu preparatlarni kullash kelib chikishi turli xil bulgan diareyalarni gidroxlorid va ichak shillik kavatining surilishini saklashga asoslangan.

Oral regidratatsion aralashmalar kon tarkibidagi elektrolitlarni urnini bosuvchi bulib xisoblanadi. Ular juda tez ta'sirga ega bulib, nojuya ta'sir va kullash mumkin bulmagan xolatlariga ega emas.

Bu preparatlar kukun kurinishida bulib ulardan tezda eritma tayyorlash, shuningdek tayyor eritmalarni kullash mumkin.

Peroral regidratantlarning solishtiruv xarakteristikasi.

Savdodagi nomi	Ishlab chikaruvchi	Tarkibi
Gastrolit	AJ Kutnovskiy FZ «Polfa» (Polsha)	natriy xlorid - 0,35 kaliy xlorid - 0,3 natriy gidrokarbonat - 0,5 dekstroza - 2,9 moychechak ekstrakti - 0,1
Apelsin mazali Gastrolit	Rhone-Poulenc Rorer (Avstriya)	natriy xlorid - 0,47 natriy sitrat - 0,53 kaliy xlorid - 0,3 dekstroza - 3,56
Regidron	Orion (Finlyandiya)	natriy xlorid - 3,5 natriy sitrat - 2,9 kaliy xlorid - 2,5 dekstroza - 10
Sitroglyukossolan	Mosximfarmpreparatlar (Rossiya)	natriy xlorid - 1,75 natriy sitrat - 1,45 kaliy xlorid - 1,25 glyukoza - 7,5

Sorbentlar. Sorbentlarni ishlatish endogen intoksikatsiyani oldini olish va davolashda yordam beradi. Bu gurux preparatlari ichakdan (ba'zilar esa kondan: ichak shillik kavatining vorsinkalari kappilyarlaridan) turli xil zaxarli metabolitlarni adsorbsiyalaydi. Ba'zi adsorbentlar esa mikroorganizmlar xattoki viruslarni sorbsiyalash xususiyatiga ega.

Sorbentlarning solishtiruv xarakteristikasi

Xalkaro nomi	Sotuvdagi nomi	Klinik-farmakologik xarakteristikasi
Attapulgit	Attapulgit-Darnitsa («Darnitsa», Ukraina) Kaopektat («Farmatsiya i Apdjon», SSHA)	Magniy silikati gidratining tozalangan aralashmasi va mineral xoldagi alyumniy. Preparat ichakda surilmaydi, toksik va kuzgatuvchi modalarni, gazlarni adsorbsiyalaydi sung najas bilan birga chikib ketadi. Urab ulish xususiyati bulgani uchun ichak shillik kavatida ximoya plyonkasini xosil kiladi. Virus va bakteriyalarni adsorbsiyalash xususiyatiga ega. Diareyada attapulgitning 1 martalik dozasini xojatga borib kelgandan sung kabul kilinadi. Tananing Yuqori xaroratida va preparat komponentlarini kutara olmaslik xolatlarida kabul kilish man etiladi. Emizikli va xomilador ayollarga berilmaydi. Ne naznachaetsya v period beremennosti i laktatsii. Bolalarga 3 yoshdan sung (suspensiyalar) va 6 yoshdan sung (tabletkalar) berish mumkin.
Diosmektit	Smekta («Bofur Ibsen», Fransiya)	Oshkozon- ichak shillik kavatida Yuqori darajadagi urab olish kobiliyatiga, suv- elektrolit yukotishlar oldini oladi.

		SHillik kavat glyukoproteinlari bilan birgalikda uning barerlik funksiyasini oshiradi, nokulay sharoitdagi ichak mikroorganizmlaridan, ularning toksinlari va boshka kuzgatuvchilardan ximoyalaydi. Bakteriyalarni adsorbsiyalash xususiyatiga ega. Kullash mumkin bulmagan xolatlari yuk.
Polifepan	Polifepan («Ekosfera», Rossiya)	Yogochlikning uglevodli komponentlarini gidroliz maxsuloti bulgan ligninni kayta ishlashdan olingan preparat. Yuqori darajadagi adsorbsiyalash aktivligiga ega, oshkozon- ichak traktidagi bakteriyalarni adsorbsiyalaydi. Gipoxolesterinemik ta'sirga ega. Kullashda kamdan kam xolsizlik, epigastriya soxasida ogirlikni sezish, qabziyat kuzatilishi mumkin.
Metilsilikon kislotasi	Enterogel (Kreoma-Farm», Ukraina) Sorbogel («Gefest», Ukraina; «Sorbi», Ukraina)	Ichga kabul kilinganda surilmaydi, ichakda va konda adsorbsiyalash xususiyatiga ega (ichak shillik kavatining kappilyarlari vorsinkalaridan) va organizmdan turli xil toksik moddalarni chikaradi, ichak shillik kavatiga urab olish xususiyati bilan ta'sir kiladi. Sorbsion selektivlik xususiyatiga ega- urtacha molekulyar toksik metabolitlarni sorbsiyalaydi, Yuqori molekulyar moddalar (oksillar, immunoglobulinlar va b.lar) va ionlar esa sorbsiyaga uchramaydi. Mikroorganizmlarni sorbsiyalashda selektivlikka ega-fakat shartli- patogen va patogen florani sorbsiyalaydi, shuning uchun disbakteriozni chakirmaydi. Kullash mumkin bulmagan xolatlarga ega emas.
Algin kislotasi	Algigel («Dnepromed», Ukraina) Algisorb «Biotexnologiya», Rossiya)	Ogir metallar va radionuklidlarni adsorbsiyalaydi, ularni organizmda tuplanishini oldini oladi. Diareyada kompleksli terapiyada ishlatiladi. Dispepsiyani keltirib chikarishi mumkin.
Aktivlangan kumir	Karbolong («Ekosorb», Ukraina) Akvtilangan kumir («Stoma», «Borujagovskiy XFZ», Ukraina)	Uzok muddatli (Prolongik) ta'sirga ega bulgan enterosorbent. Xazm traktiga tashkariga kirgan, kondagi, yoki ichakda xosil bulgan toksik moddalarni sorbsiyalaydi. Organizmda metabolizmga uchramaydi va 36- 48 soatta organizmdan tulik chikib ketadi. Diareyada 2-4 g. dan kuniga 3-4 marta kabul kilish lozim.

3) Ichak xarakatlarini sekinlashtiradigan vositalar. (Peristaltikani sekinlashtiruvchi vositalar)

Kompleksli davolash uchun kullaniladi. Ichak tonusi va motorikasini sekinlashtiradi, lekin surilish jarayoniga deyarli ta'sir kilmaydi.

4) Fermentli preparatlar.

Xazm kilishga yordam beradigan fermentlar buzilishidan kelib chikadigan diareyalarda samarali vosita bulib xisoblanadi. SHuningdek, kompleksli terapiyada xam kullaniladi.

5) Ichak florasining fiziologik muvozanatni to'g'irlaydigan preparatlar.

Odam organizmidagi mikroflorani yaxshilaydigan preparatlar- probiotiklar- kelib chikishi mikrobl va nomikrobl bulib, tabiiy xolda yuborilganda ichakdagi gomeostazga yaxshi ta'sir kursatadi. Yugon ichakdagi fiziologik tarkibi etishmagan xolda ularni tuldirish maksadida tirik laktobakteriyalar (kuruk laktobakterin, yogurt, ekstralakt), bifidumbakteriyalar (kuruk

bifidumbakterin, bifidumbakterin forte), ichak tayokchasi (kolibakterin) va ularning kombinatsiyalari- bifikol, bifi- shakl, lineks saklaydigan preparatlar ishlatiladi.

6) Usimliklardan olingan vositalar.Diareyani davolash uchun ishlatiladigan usimlik vositalari kadimdan ishlatiladi. Ularning eng asosiy ta'siri bu ularning burishtiruvchi? xususiyatga egaligidir. Tarkibidagi oshlovchi moddalar taninlar, polifenollar, xujayra, tukima va fermentlarning suyuqliklari oksillari bilan birikib xujayra yuzasida zich albuminatlarni xosil kiladi. Bundan tashkari usimliklar tarkibidagi moddalar yalliglanishga karshi ta'sirga ega. Usimlik preparatlari ma'lum darajada ichak sitoproteksiyasi, ichak shillik barerlarini saklash va tiklash xususiyatiga ega. Diareya sindromida usimlik preparatlarning Yuqoridagi xususiyatlari bilan ularning ogir bulmagan xolatlarda berish shuningdek kompleksli terapiyada kullash tavsiya etiladi. Ular damlama, utli choylar xolatida ishlatilib bu ularni kullashda nokulaylik tugdiradi va ta'sir etuvchi moddalar turgunligini kamaytiradi. Diareyani davolash uchun moychechak gullari, chernika mevalari, cheremuxa mevalari, krovoxlebkaning ildiz va ildizpoyalari, olxa soxta mevalari, dalachoy er ustki kismi, badan ildizpoyasi, gozpanja ildizpoyasi, kora duba.

7)Ko'p ta'sirli preparatlar.Bu gurux preparatlariga burushtiruvchilar, adsorbsiyalovchilar, regidratlar va antiseptiklar kiradi. Bu preparatlarga: bepasal (salol antiseptigi va papaverin ogrik koldiruvchisi va belladonna ekstrakti), tannakomp (burishtiruvchi va yalliglanishga karshi ta'sir uchun tanin albuminat va etakridin laktat- antibakterial va antiseptik vosita sivatida), enterosedativ (kaolin, pektin va natriy sitrat).

- Diareya vaktida organizmda kup miqdorda suyuqlik va elektrolitlar yukotiladi, shuning uchun peroral regidratatsiya uchun preparatlarni berish zarur,
- Peroral regidratatsiya uchun ishlatiladigan tuzli preparatlarni nazoratsiz kullash suv- elektrolit muvozanatining buzilishiga olib keladi,
- Peroral regidratatsiya uchun ishlatiladigan preparat eritmalariga shakar kushib bulmaydi (eritmaning osmotikligi ortadi, natijada diareya kuchayadi).
- Sorbent guruxining adsorbsion xususiyati tufayli bir vaktning uzida berilayotgan boshka peroral preparatlarni samaradorligini kamaytiradi.
- Adsorbentlar va boshka preparatlarni ichish orasida intervalni saklash lozim,
- Adsorbentlarni uzok kullash sababli organizmda vitaminlar, oksillar, yoglar va b.lar etishmasligi kuzatiladi,
- Uzok muddatli kulaniladigan adsorbentlar ta'siri tufayli (yoki katta dozalarda kulanilsa) qabziyatga olib kelishi mumkin,
- Attapulgitni tananing Yuqori xaroratida kullash mumkin emas,
- Attapulgitni xomiladorlikni birinchi 3 oyligi va emizikli paytida kullash mumkin emas,
- Tabletk shaklidagi annapulgitni 6 yoshdan sung, suspenziya xoldagisini 3 yoshdan sung berish mumkin,
- Diosmektinni yangi tugilgan chakaloklorga va chala tugilgan chakaloklarga berish mumkin,
- Xolestiramin ichak yulidagi ut kislotasini yuk kilib, yog va yogda eriydigan vitaminlar surilishini buzadi,
- Fermentli preparatlarni ovqat paytida yoki ovqatdan sung kabul kilish lozim,
- Tabletk xolidagi fermentli preparatlarni chaynash ruxsat etilmaydi,
- Loperamidni jigar kasalligi bulgan bemorlarga kullashda extiyot chorasini kurish lozim,
- Antiperistaltik vositalarni kullash natijasida korinning pastki soxasida ogrik bulishi, xolsizlik, apatiya, bosh ogriklari kuzatilishi mumkin,
- Sandostatin vrach kursatmasi bilan beriladi,
- Antimikrobli davolashda probiotiklar va lineks yoki bifi- shakl preparatlarni berish mumkin, chunki ular tarkibida ichak florasining antibiotikorezistent shtammlari mavjud,
- Xilak va xilak forte preparatlarini sut va sut maxsulotlari bilan kabul kilish tavsiya etilmaydi,
- Xilak va xilak forte preparatlarini antatsid preparatlari bilan bir vaktning uzida kabul kilish mumkin,

- Laktobakterin va laktobatsilus atsidofilus preparatlarini sut bilan ichish tavsiya etiladi.

Disbakterioz- ichak mikroflorasining (foydali mikrofloraning kamayishi va patogen mikrofloraning ortishi) va sifatining (ichak florasining biologik xususiyatlarining uzgarishi, foydali funksiyalarini bajarilishining susayishi va zaxarliligining ortishi) uzgarishi.

Zamonaviy epidemiologik taxlillap natijasiga kura, er yuzining 90% axolisi ichak disbakteriozining u yoki bu turlari Bilan kasallangan. Bu avvalambor noratsional ovqatlanish, stress, organizmning immunologik reaktivligining susayishi, tashki muxitning ekologik va fiz-ximiyaviy omillari, organizm mikroflorasiga ta'sir kiladigan dori vositalarini nazoratsiz kabul kilish bilan boglikdir.

SHu narsa aniklanganki, o'tkir ichak infeksiyasini boshdan utkazib davolanmasa ichakdagi disbiotik uzgarishlar 2- 3 yilgacha saklanib turadi.

Ichak disbakteriozi ayniksa 1 yoshgacha bulgan bolalarda (70- 80%) va yangi tug'ilgan chakaloklarda (80- 100%) kup kuzatiladi. 1 yoshdan utganda disbakterioz 60- 70 % bolalarda, 3 yoshdan katta soglom bolalarda 30- 50% uchraydi. Lekin kup bolalarda bu kasallikning Biron bir klinik belgilari kurinmaydi.

Normal ichak mikroflorasining tarkibi va funksiyasi.

Odam organizmining xazm kilish trakti kup miqdordagi mikroorganizmlarning xayotiy faoliyati uchun muxit bulib xisoblanadi, tarkibi va miqdori jixatidan oshkozon- ichak traktining turli joylarida fark kiladi. Mikroorganizmlarning eng kup miqdori yugon ichakda buladi, normada 3 xil gurux mikroorganizmlari uchraydi: bifidobakteriyalar va bakteroidlar (asosiy gurux); sut kislotali bakteriyalar va ichak tayokchasining shtammlari (yordamchi gurux); stafilokokklar, zamburuglar, protey (koldik gurux). Katta odam organizmida normada mikroflora tarkibi uzgarmas va uzaro muvozanatda buladi.

Sog'lom odam axlatida turli mikroorganizmlarning miqdori

	1 gr dagi bakteriyalar miqdori
Bakteriyalar	
Bifidobakteriyalar	107-109
Bakteroidlar	107-1010
Laktobakteriyalar	106-109
Klostridiyalar	103-105
Esherixiyalar	105-108
Protey	104
Klebsiella	105
Sut kislotali stafilokokk	105-108
Oltin rangli stafilokokk	103
Enterokokk	105-106
Achituvchi zamburuglar	104

Odam ovqatining xususiyati va xayotiy faoliyati mikrofloraning vaktinchalik uzgarishga olib kelishi mumkin.

Xazm traktining mikroflorasi organizmning nospetsifik ximoyasi omiliga kiradi.

Normadagi ichak mikroflorasining asosiy funksiyalari.

- Detoksik (enterokinazani, ishkoriy fosfotazani inaktivlash),
- Fermentativ (oksil, lipid, uglevodlar, metabolizmi maxsulotlarini gidrolizi),
- Sintetik (vitaminlar, antibiotiklar va boshka biologik aktiv moddalarni sintezlash),
- Xazm kiluvchi (xazm traktining fiziologik aktivligini oshirish),
- Antianemik (temir surilishini ta'minlaydi),
- Antiraxitik (kalsiy va vit. D surilishini ta'minlaydi),
- Immunologik (immun tizimini aktivlashtirish, immunoglobulinlar, interferon sintezi),
- Mikroblararo antagonizm, shuningdek, zamburug'lar bilan raqobat.

Normal ichak mikroflorasini buzadigan omillar kup va turlichadir.

Disbakteriozni rivojlantiradigan asosiy omillar.

Ekzogen:

- sanoatdagi zaxarlar,
- ishlab chikarish va turmushda sanitar- gigienik normalarga rioya qilmaslik,
- ionli nurlanish,
- iklim va geografik omillar,
- Oshkozon- ichak traktida jarroxlik operatsiyalari.

Endogen:

- immunologik buzilishlar,
- stress xolatlari,
- oshkozon ichak traktida noinfeksion kasalliklar (ichak va ut pufagining patologiyasi, oshkozon yarasi kasalligi va b.lar),
- infeksiyon kasalliklar,
- kandli diabet,
- revmatik kasalliklar,
- och kolish,
- noratsional ovqatlanish,
- karilik yoshi,
- dori preparatlaridan noratsional foydalanish.

Yuqorida aytib utilgan omillardan tashkari, bolalardagi disbakterioz rivojlanishiga quyidagilar xam ta'sir qilishi mumkin:

- anatomik buzilishlar,
- ovqat allergiyasi,
- ovqatlanish koidalarini buzish,
- antibakterial davolanishlar

Disbakteriozning klinik kurinishi turlicha bulib, ichak normal biotsenozining buzilish darajasiga bog'lik. Bir kator kasallarda disbakterioz belgilari kuzatilmasligi mumkin, lekin eng kup uchraydigan shikoyatlar:

- ich ketish (korin damligi va ich ketish bilan birga kelishi mumkin),
- korinning shishishi va gurullashi,
- korin pastki soxasidagi og'riq (damligi chikib ketgandan sung kamayadi),
- kungil aynishi, kekirish, ogiz bemazaligi.

Bundan tashkari uzok muddatdan sung ikkilamchi disbakterioz rivojlanib, quyidagi patologik xolatlar kelib chikishi mumkin:

- asteonevrotik sindrom (gipovitaminoz va intoksikatsiyadan kelib chikkan),
- anemiya,
- gipoproteinemiya,
- osteomalyasiya,
- tana vaznining kamayishi,
- gipovitaminoz (asosan yoglarda eriydigan vitaminlar).

YOsh bolalarda disbakterioz xolatida ukchish, kusish, tana vaznining usishining tuxtashi, bezovtalanish, uykuning buzilishi kuzatiladi. Najas kup, suyuk yoki kuyukrok bulishi, kupikli, yashil rangli va yiring xidli bulishi mumkin. Ovqatdan 2- 3 soatdan sung korindagi ogrik xurujli bulishi, korinning shishi bilan kuzatiladi.

Ichak mikroflorasi buzilishining 3 xil klinik darajalari bor:

1 daraja. Kompensirlangan (latent disbakterioz) bifido va laktobakteriyalar mutanosibligida aerob mikroorganizmning miqdoriy uzgarishi bilan xarakterlanadi. Klinik belgilari mavjud emas.

2 daraja. Subkompensirlangan (yoki maxalliy) disbakterioz- esherixiylarning sifatiiy va miqdoriy uzgarishi bilan birgalikda bifidobakteriyalarning kamayishi va shartli- patogen mikroorganizmlarning kupayishi bilan xarakterlanadi. Bunda ichakda yalliglanish jarayonlari kuzatiladi (enterit, kolit).

3 daraja. Keng tarkalgan disbakterioz- ichak normal mikroflorasining sifatiiy va miqdoriy uzgarishi bilan kuzatiladi. Turli xil ichak disfunksiyalari xar xil darajalarining klinik kurinishlari buladi. Generallangan disbakterioz – patogen ichak tayokchasining kupayib ketishi bilan birga bifido bakteriyalarning yuqolishi va sut kislotali bakteriyalarning kamayishi bilan xarakterlanadi. O'tkir ichak disfunksiyasi, bakterimiya, septik kurinishlar, ichki organlarda distrofik uzgarishlar buladi.

Ichak disbakteriozini asosiy davolash yullari. Ichak disbakteriozini davolash kompleksli amalga oshiriladi. U disbakteriozni chakiruvchi sabablarni yukotishga, patogen va shartli- patogen mikroorganizmlar eliminatsiyasi va yugon ichak mikroflorasini tiklashga karatilgan. Mikroflorani tiklash « Probiotiklar» deb nomlangan preparatlar yordamida amalga oshiriladi.

Ambulatoriya sharoitida davolash fakatgina latent (kompensirlangan) shakldagi ichak disbakteriozida amalga oshiriladi. Uni uzboshimchalik bilan davolab bulmaydi- najasning mikrobiologik analizi va albatta vrach kurigidan utish lozim.

Ichak disbakteriozini parxez bilan davolash.

Ratsional parxezli davolashga asoslangan. Ichak disbakteriozidagi parxezli davolash tulakonli, ximiyaviy, mexanik, termik tozalangan bulishi va kuyidagilarga e'tibor berilishi lozim:

- tulakonli ovqatlanishni ta'minlash,
- xazm sistemasidagi organlar va ichakning funksional xolatini yaxshilash,
- regeneratsiya jarayonlarini va immunitetni kuchaytirish.

Disbakterioz xolatida kaynatilgan yogsiz gusht, balik, butkalar (grechkali, sulili, guruchli) yogsiz tvorog, kattik ok non, kup miqdordagi meva va sabzavotlar (ozika tolalarini saklamaydigan maxsulotlar sifatida) berilishi lozim.

gusht va balik berish tavsiya etiladi.

Bolalarda katik maxsulotlarini va ximiyaviy tarkibi jixatidan ona sutiga yakin bulgan maxsus aralashmalar – « AGU- 1 » , « AGU- 2», atsidofil « Malyutka», « Bifilin», « Narine», « Bifilin- M», « Laktabakterin», « Tonus», « Vita», « Biokefir», « Bifidokefir», « Bifidok»- sutli aralashmalari, yogurtlarni berish lozim.

Ichak disbakteriozini dorilar bilan davolash.

Kompensirlangan disbakteriozda mikroflorani yaxshilash va patogen, shartli- patogen mikroblar usishini tuxtatish uchun probiotiklar ishlatiladi, ular uz tarkibida 20 dan ortik mikroorganizmlarning komponentlari va maxsulotlarini saklaydi.

Probiotiklar (Eubiotiklar)- ichishga kabul kilinganidan sung ichakda joylashadigan ichak normal mikroflorasining liofil kuritilgan kuchsiz shtammlaridir. Ichakda kiritilgan bakteriyalar uksus va sut kislotasini xosil kilib, kislotali muxitni vujudga keltiradi, bu esa yiringli, gaz xosil kiluvchi mikroorganizmlar (klostridi, protey, bakteroidlar) ni xalok kiladi; antibakterial moddalarni xosil kiladi, ular esa turli xil shartli- patogen bakteriyalarni va ichak infeksiyalarini kuzgatuvchilarni (salmonellalar, shigellalar va b.lar) bulinishini tormozlaydi.

Asosiy probiotiklarni solishtiruv xarakteristikasi

Savdodagi nomi	Tarkibi	Antibiotiklar bilan mosligi	Bolalar va xomiladorlariga ishlatilish mum-nligi	Kullashning uziga xos tomonlari
Laktobakteriyalar asosidagi preparatlar				
Laktobakterin kuruk	tirik laktobakteriyalar	+	+/+	Sut bilan ichgan ma'qulroq
Laktobatsillus atsidofilus	tirik laktobakteriyalar	+	+/+	Sut bilan ichgan ma'kulrok
Yogurt	Lactobacillus acidophilus, Lactobacillus bifidus, Lactobacillus bulgaricus, Streptococcus	—	+/+	Preparatni issik suyukliklar va alkogol bilan ichish mumkin emas.

	thermophilus			
Ekstralakt	Lactobacillus acidophilus, ozuka tolalari, vitaminlar	—	+/+	Ovqatdan oldin va kaynatib sovutilgan suv bilan ichgan ma’kul
Tarkibida bifidobakteriyalar saklagan preparatlar				
Bifidumbakterin	tirik bifidobakteriyalar liofilizati	—	+/+	Preparatni issik suvda eritish va erigan xolda kup vakt saklab bulmaydi.
Bifikol	Bifidobakteriyalarning antagonist aktiv shtammlari va ichak tayokchasini birgalikda ustirilib liofil kuritilgan mikrobl massasi	—	+/+	Preparatni issik suvda eritish va erigan xolda kup vakt saklab bulmaydi.
Biform	bifidum bakteriyalar, enterokokklar	+	+/+	Preparatni issik suyukliklar va alkohol bilan ichish tavsiya etilmaydi.
Kup komponentli probiotik preparatlar				
Lineks	Lactobacillus acidophilus, Lactobacillus bifidus, Streptococcus faecum	+	+/+	Preparatni issik suyukliklar va alkohol bilan ichish tavsiya etilmaydi. Och koringa ichilganda kup miqdordagi suv bilan ichgan ma’kul.
Boshka dorivor preparatlar- probiotiklar				
Baktisubtil	Bakteriyalar sporalari kultura IP 5832	—	+/+	Preparatni issik suyukliklar va alkohol bilan ichish tavsiya etilmaydi.
Biosporin	B. subtilis, B. licheniformis	—	+/+	Preparatni issik suvda eritish va erigan xolda kup vakt saklab bulmaydi.
Kolibakterin	Tirik ichak tayokchasi bakteriyalarining liofilizati	—	+/+	Preparatni issik suvda eritish va erigan xolda kup vakt saklab bulmaydi.
Flonivin BS	Toza kuruk kultura Bacillum IP 5832 vegetativ sporalari bilan	—	—/+	Preparatni issik suyukliklar va alkohol bilan ichish tavsiya etilmaydi.
Xilak	Lactobacillus helveticus DSM 4183 ning xayotiy maxsulotlari	+	+/+	Sut va sut maxsulotlari bilan ichish tavsiya etilmaydi.

				Preparatni ovqatdan oldin yoki ovqat paytida biroz miqdordagi suv bilan kabul kilish tavsiya etiladi
Xilak forte	Escherichia coli, Streptococcus faecalis DSM 4086, Lactobacillus acidophilus, Lactobacillus helveticus larning xayotiy maxsulotlari	+	+/+	Sut va sut maxsulotlari bilan ichish tavsiya etilmaydi. Preparatni ovqatdan oldin yoki ovqat paytida biroz miqdordagi suv bilan kabul kilish tavsiya etiladi

Probiotiklarni o'rnini bosuvchi terapiyada emas, balki normal mikroflorani ta'minlaydigan preparatlar sifatida beriladi.

Eubiotiklar tomonidan yiringlash va achish jarayonlarini susaytirish meteorizmni oldini oladi, xazm jarayonini yaxshilaydi va uz navbatida organizm immun sistemasining infeksiyalarga bulgan karshiligini oshiradi. Eubiotiklar ayniksa bolalarda disbakteriozni davolashda xam oldini olishda beriladi.

Disbakteriozni davolash va oldini olish uchun probiotiklar bilan bir katorda boshka ovqatlanishning funksional maxsulotlari ishlatiladi. Bu probiotiklarning uziga xos shakli bulib, inson organizmidagi fiziologik funksiyalari va bioximik reaksiyalarni boshkarib turadi, tabiiy olingan xar kungi ist'emol uchun muljallangan ovqat maxsulotlaridir.

Bizning mamlakatimizda ovqatning funksional maxsulotlariga tarkibida bifido- va lakto-bakteriyalarni sut kislotali maxsulotlar- « Biokefir», « Bifilayf», «Narine», « Gerolakt», « Streptosan», « Yogurt» va Yuqorida aytib utilgan bolalar uchun maxsulotlar kiradi.

Tarkibida sut kislotali bifidobakteriyalar, ozika tolalarini va tabiiy antioksidantlarni doimo ist'emol kilib yurish soglikni kuchaytirishga, tashki muxitning nokulay omillarining ta'sirini kamaytirishga, umrni uzoklashtirishga yordam beradi.

Probiotiklarni qo'llashdagi farmatsevtik yordam.

- Probiotiklarni kabul kilishdan avval vrach bilan maslaxatlashish zarur,
- Ingichka va yugon ichaklardagi disbakteriozni davolash uchun kup komponentli kompleks preparatlar « Lineks» tavsiya kilinadi,
- «Lineks» ni bolalarga berayotganda kapsulani ochish va 1 choy koshikdagi suyuklik (choy, suv, sharbatlar bilan aralashtirib berish mumkin. Xosil bulgan aralashma ok rangli buladi. Saklash mumkin emas.
- Antimikrobli davolashda probiotiklar yoki lineks preparatlari bifi shakllarni kullash mumkin, chunki ularning tarkibida ichak mikroflorasining antibiotikorezistent shtammlar mavjud.
- Xilak va xilak forte preparatlari sut va sut maxsulotlari bilan kabul kilish tavsiya etilmaydi,
- Xilak va xilak forte preparatlarini antatsidlar bilan birgalikda kabul kilish mumkin emas,
- Laktobakterin va laktobatsillus atsifilus preparatlarini sut bilan kabul kilish lozim,
- Xamma probiotiklarni issik suyukliklar bilan ichish maslaxat berilmaydi,
- Xamma probiotiklarni alkogol bilan kabul kilish ruxsat etilmaydi,
- Disbakteriozni oldini olish uchun ovqatning funksional maxsulotlari berilishi lozim.

Nazorat savollari.

1. Disbakterioz, diareyalar, jigar va o't yo'llarining surunkali kasalliklarida retseptsiz ishlatiladigan dori vositalaridan oqilona foydalanish deganda nimani tushunasiz.
2. O'tkir diareyada vrach aralashuvini talab kiladigan « xavfli» simptomlarga nimalar kiradi.

3. Peroral regidratantlarning solishtiruv xarakteristikasi haqida nima deya olasiz.
4. Ichak disbakteriozini dorilar bilan davolash qanday amalga oshiriladi

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А,Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

6. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
7. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
8. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
10. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

11. www.ziyonet.uz
12. www.Lex.uz.
13. www.uzpharm-control.uz
14. www.doridarmon.uz
15. www.uzpharmsanoat.uz

8-MA'RUZA

MAVZU: JIGAR VA O'T YO'LLARI KASALLIKLARIDA FARM YORDAM.TERINING ZAMBURUG'LI KASALLIKLARI, SEBOREYA, XUSNBUZAR, UCHUQLARNI DAVOLASHDA F.YO TAMOYILLARI.

Reja:

1. Jigar va o't yo'llari kasalliklarining kelib chiqish sabablari
2. Jigar va o't yo'llari kasalliklarida farm yordam.
3. Terining zamburugli kasalliklari turlari.
4. Terining zamburugli kasalliklarida ishlatiladigan retseptsiz dorilar

1. Jigar va o't yo'llari kasalliklarining kelib chiqish sabablari

Jigarining funksional rezervlari bulganligi sababli undagi kasalliklarning klinikasi ancha kech kuzatiladi. SHu bilan birgalikda kasallikning simptomlarini jigarga ogirlik kilib aniklasa buladi. (Kup ovqat eyish, yogli ovqat ist'emol kilish, ogir jismoniy xarakatlar kilish). Jigardagi yomon xolatning belgisi bulib undagi ogirlik xissi, ung kovurgalar osti soxasida utmas ogrik, ishtaxaning yukolishi, yogli va achchik ovqatlarni xazm kilish kiyinlashishi, umumiy xolsizlik xisoblanadi. Bu belgilar bilan birgalikda boshka belgilar xam bulishi, ogizning kurishi va bemaza bulishi, nordon kekirishlar kuzatilishi mumkin. Keyinchalik bu belgilarga kushimcha terining kichishishi (kuprok kechki payt) sababsiz charchoklik, mushaklaring bushashishi, uykuning buzilishi, uykusizlik vujudga keladi. Terining rangi sargish yoki buz rangga kirishi kuzatiladi.

Sabablari:

Turmush tarzi sababli asabiy zurikishlar (stress) va tashki muxitning boshka omillari jigar ish faoliyatiga salbiy ta'sir kiladi. Jigar- kup funksional, xayot faoliyati uchun zarur bulgan organdir. Uning funksiyalariga metabolitlik, eksekretor (ayirish) va depolik funksiyalari kiradi. Ovqat xazm kilish, gormonlar, vitaminlar va turli xil fermentlar almashinuvidagi roli katta. SHuningdek jigar uglevodlar, oksillar, organizmdagi yog va pigmentlar almashinuviga javobgardir.

U barerlik funksiyasini bajaradi, tashkaridan kirgan moddalardan xosil bulgan bir kator toksinlarni zararsizlantiradi. Regeneratorlik funksiyasi juda katta axamiyatli. Jigar uz massasini 15-100% ga kayta tiklashi mumkin. Lekin toksinlar ta'siri va organizmning karishi natijasida bu nisbat kamayishi mumkin.

Jigar etishmovchiligining asosiy sababi organ faoliyatini buzuvchi gepatotsidlar ulimiga olib keladigan virusli gepatit bulib xisoblanadi.

Vakt utgandan sung xujayraning ma'lum bir kismi kayta tiklanadi, lekin asosiy faoliyat zararlanmagan gepatotsidlar urtasida taksimlanadi. Alkogolni doimiy ist'mol kilish jigar sirroziga olib keladi. Organning asosiy kismi funksional aktiv bulmagan biriktiruvchi tukima bilan almashadi. Jigar sirrozining sababi bulib ma'lum bir miqdordagi zaxarli moddalar ta'siri (ogir metall tuzlari, usimlik zaxarlari va b.lar) shuningdek kandli diabet, upka kasalliklari, ogir pankreatit va enterit kasalliklari bilan birga, semizlik, notugri ovqatlanishdan kelib chikishi mumkin. Tashki muxitdan kirgan toksinlar (shuningdek endogen xosil bulgan) moddalar ta'siri natijasida ulim bilan tugaydigan jigar etishmovchiligi kasalligi vujudga kelishi mumkin.

Klassifikatsiya.Jigar kasalligi turini aniklash uchun avvalo kasallikni gepatit (yalliglanish natijasida) va gepatoz (yalliglanishdan kelib chikmagan zararlanishlar) ni farklash muximdir. Gepatit o'tkir infeksiyalar (viruslar) natijasida kelib chikadigan va surunkali o'tkir yalliglanish tufayli va uning yaxshi davolanmasligidan kelib chikadigan turlari ma'lum.

Kup xollarda surunkali gepatit- zaxarli ta'sirlar natijasi bulib koladi. Keyinchalik fibroz va spetsifik gepatoz rivojlanadi. Gepatitlarga karaganda gepatoz xolatlari xavfsizrokdir, chunki ularni oxirgacha davolash va bemor xolatini davolash muolajalari, parxez bilan nazorat kilib turish mumkin.

Etiologiyasiga kura gepatit- virusli, alkohol sababli, zaxarlar sababli, dorilar tufayli kelib chikishi va ayrim spetsifik gepatitlar (porfiriya, glikogeneza, galaktozemiya va b.lar) bulishi mumkin.

Vrachga murojaatni talab kiladigan xavfli simptomlar.- ung kovurga osti soxasida ogrik, ich ketishi, kungil aynishi bilan birga keladigan o'tkir ogrik, terining sargayishi,

- ung kovurga osti soxasida ogirlik, xolsizlik, mushaklar bushashishi, vakt utishi bilan kuchayadigan teri va sklera kavatining sargayishi,

- ung kovurga osti soxasida ogrik, kungil aynishi, 2 xaftadan ortik davom etgan ish kelishning buzilishi,

- ung kovurga osti soxasida ogirlik tana xaroranining kutarilishi bilan birga kelishi.

Farmatsevtik yordam.- Jigar funksiyasining buzilganligini tiklash uchun gepatoprotektorlar bilan birga V gurux vitaminlari, askorbin kislotasi, mikroelementlarni berish samarali ta'sir kursatadi. Mikroelementlari bulgan polivitaminli komplekslarni berish tavsiya etiladi.

- Gepatoprotektorlarni ovqatdan sung, chaynamasdan va oz miqdordagi gazlanmagan suv bilan kabul kilish lozim,

- Gepatoprotektorlarni kullash mumkin bulmagan xolatlari bu preparatning ayrim komponentlariga sezuvchanlikning ortib ketishi xolatidir,

- Ba'zi xollarda gepatoprotektorlarni kabul kilish natijasida ichning buzilishi, xazm yullarida noxushlik, kungil aynishi kabi belgilar kuzatilib ularning bulishi preparat kabul kilishni tuxtatishga majburlamaydi va preparatni ovqatdan sung minimal dozaga tushirish mumkin,

- Gepatoprotektorlar bilan davolash uzok vakt (1 oy va undan kup) davom etilganligi uchun uni kabul kilishda dozalarga kattik rioya kilish kerak,

- Xavfli xolatlar kuzatilganda (gepatotoksik preparatlar kabul kilinganda, ximiyaviy va radiatsion muxitlarda ishlash xolatlarida) gepatoprotektorlarni kasallik oldini olish maksadida kullash mumkin,

- SHuni esda tutish kerakki gepatoprotektorlar tarkibida artishok usimligining ta'sir kiluvchi moddasi diuretik va ich surgi ta'sirga ega,

- Ovqat ratsioni kup tarkibli bulishi, lekin ekstraktiv moddalari kam bulishi-(kaynatilgan gusht shurvasi, sous va b.lar) yogli maxsulotlari bulgan taomlar, achchik gazaklar, kovurilgan ovqatlar, shur va dudlangan maxsulotlardan xoli bulishi lozim. Ovqat rafionida usimlik kletchatkasi bulgan maxsulotlar (mevalar, sabzavotlar, non, un va b.lar) bulishi kerak,

- Kuniga 4- 5 marta ovqatlanish, lekin porsiyalar katta bulmasligi, kechki tushlik uxlashdan 3 soat oldin bulishi kerak,

- 1 kunda ichiladigan suyuqlik 1- 1,5 l (asosiy kismi kunning birinchi yarmida) bulishi kerak,

- Jigari kasal bulgan bemorlarga ogir jismoniy xarakat va jismoniy mexnat kilish ruxsat etilmaydi,

- Alkohol ichimliklari ist'emol kilishdan voz kechin, dori preparatlari va toksik moddalar bilan ishlaganda extiyot choralarini kurish kerak.

Ut pufagi va ut yullarining funksional buzilishlari.Ut pufagi va ut yullari funksiyalarini buzilishining asosiy simptomlari bu ung kovurga osti soxasida ogrikning vakti vakti bilan bulib parxezning buzilishi sabab bulishi mumkin.(yogli va achchik ovqatni kup ist'emol kilish, alkohol, kremli shirinliklar va b.lar).Ogrik turlicha bulishi mumkin. Ut yullaridan utning chikishi sekinlashsa ogrik uzok muddatli, elkaga utuvchi, ung kurak soxasida buladi va ut yullarida toshlarning tikilishi yoki ut pufagining keskin kengayishidan bulishi mumkin. Boshka paytlarda oshkozon osti bezida yalliglanish (pankreatit) jarayonlari bilan birga kelsa, ogrik chap kovurgalar ostiga utadi.

YUrak ishemik kasalligi bulgan katta yoshli bemorlarda ogrik kukrakning chap kismi yoki orka kismida (reflekt stenokardiya) buladi. Kup bemorlarda kungil ayonishi va kayd kilish- ovqat bilan aralash, keyinrok esa ut suyuqligi bilan aralash keladi. Tana xaroratining kutarilishi- subfebrildan to baland xaroratgacha kuzatilishi mumkin. Utning ut yulidan utmasligi sababli kasallar 2-3 kundan sung o'tkir ut yuli ogrigi bilan birga terining va sklera shillik kavatining sargayishi kuzatiladi.

Sabablar.

Ut va ut yullari kasalliklari funksiyalari buzilishiga olib keluvchi omillar juda kup bulib, ularning eng kupi kuyidagilardir:

- Noratsional ovqatlanish (katta kaloriyalı ovqatlar va usimlik tolalarining etishmasligi), Ut pufagi innervatsiyasining buzilishi,

- Ut pufagi va ut yullari tugma nuksonlari (ut pufagi shaklining uzgarishi- yoysimon, aylangan, chuzilgan va b.lar)

- Semizlikdagi gipodinamiya,

- Infeksion kuzgatuvchilar (lyambliyalar) yoki gelmentlar (jigar suruvchisi)ning ta'siri natijasida yalliglanish jarayonlarini rivojlanishi,

- Ut suyukligi (staz) yurishining ximiyaviy tarkibi uzgarishi natijasida yoki dori vositalari (anabolik steroidlar, tiazid diuretiklar, estrogenlar, eritromitsin, linkomitsin, indometatsin va b.lar) ni kabul kilish,

- Ut toshi kasalligi. Ut pufagi bushligida toshlarning bulishi uning xarakatiga tusiklik kilib yalliglanish jarayonini keltirib chikaradi.

Klassifikatsiya.

Ut pufagi funksiyasining buzilishi xolatida o'tkir va surunkali xoletsistit turlari ajratiladi, buning sababi bulib ut toshi kasalligi (kalkulez xoletsistit) va toshsiz kasalliklari (nokalkulyoz xoletsistit) bulishi mumkin. Birinchi xolat ut chikarish yulining tusilib kolishi sababli ogirroq xolat bulib xisoblanadi.

O'tkir xoletsistitni 3 ta shakli bor:

- Kataral, kuchsiz klinik belgilar (2 kundan 7 kungacha)i bulib dori vositalari bioan davolansa tez utib ketadi,

- Flegmonoz, kasallik belgilari yakkolrok namayon buladi,

- Gangrenoz, jarroxlik yordamini talab kiladigan xolat.

Ut yullarining xarakati buzilsa diskeniziya deb nomlanib atonik (funksiyasining susayishi) va gipertonik (funksiyasining kuchayishi) turlari mavjud.

Vrach urdamini talab kiladigan xavfli belgilar.

- Terining sarikligi va kichishishi,

- ut pufagi va ut yullari buzilishini kursatadigan belgilarning 2-3 kun davomida avjud bulishi,

- Ung kovurgalar osti soxasida ogrik biln kechadigan jigarning o'tkir ogrigi,

- Jigardagi o'tkir ogrik butun korin soxasiga tarkalib, xolsizlik va charchoklin bilan birga kelsa.

2. Jigar va o't yo'llari kasalliklarida farm yordam.

Farmatsevtik yordam.

- Ut xaydovchi preparatlarni ovqatdan oldin yoki ovqat paytida oz miqdordagi suv bilan kabul kilish lozim,

- Diareyaga moyilligi, yugon ichak yalliglanishi bulgan xolatlari tarkibida ut komplekslari bulgan ut xaydovchi preparatlarni berish mumkin emas,

- Ut xosil bulishi va utni xaydashni yulga kuyuvchi preparatlarni berish parxez bilan birga bulishi kerak,

- Ut pufagi va ut yullari kasallangan bemorlar ovqatni tez- tez, kam- kamdan va bir xil vaktida kabul kilishlari lozim. Sifatli ovqat ratsionini kasallik boskichiga karab aniklanadi. Xurujlar orasida ozik tolalariga boy, yog, achchik, kovurilgan, alkogoldan xoli bulgan taomlar berilishi kerak. Xolelitiaz xolatida un maxsulotlari, krupa, gusht (chuchka, mol, kuy gushtlari), balik, tuxumlarni ist'emol kilishni kamaytirish kerak. Kasallikning zurayishida parxez ximiyaviy va mexanik kup tarkibli bulishi, usimlik kletchatkalaridan xoli bulishi kerak. YAlliglanishga karshi parxezda osh tuzini ist'emol kilishni kamaytirish va ozik oksillari bilan boy taomlarni ist'emol kilish lozim,

- Utning kupayib kolishini oldini olish maksadida ovqatni ist'emol kilingandan sung 30- 40 dakika gorizental xolatda yotish lozim,

- SHuni esda tutish joizki, ta'sir etuvchi moddasi sifatida artishok bulsa, uning engil diuretik ta'siri mavjud,

- Ba'zi kompleksli terapiyada beriladigan fermentli preparatlar tarkibidagi ut komponentlari xisobiga ut xaydovchilik ta'sirini namoyon kiladi,
- Ut pufagi va ut yullari kasalliklari bulgan kasallar ichaklarni tozalash (qabziyatni oldini olish uchun) zarur. Artishok preparatlarini kup kullash ichning ketishiga olib keladi,
- SHuni bilish kerakki, Magniy sulfat ut xaydovchi va surgi ta'sirga ega. Jigarining o'tkir ogrigining 1 chi kunlarida magniy sulfatni surgi sifatida berish mumkinmas,
- Ut pufagi va ut yullarining surunkali kasalliklarida ut surgi preparatlarni uzok muddat 10-20 kun kabul kilish kerak,
- Usimliklardan olingan ut xaydovchi preparatlarning noj'uya ta'sirlari kamdan kam kuzatilib, preparat tarkibidagi ba'zi moddalarga sezuvchanlik natijasida kelib chikadi. Terining kichishishi, kizarish, diareya kurinishidagi allergik xolatlar kuzatilishi mumkin
- Utning tuplanib yigilishiga olib keladigan preparatlarni buyrak, jigar, ut pufagi, ut va siydik yullari kasalliklarning xurujida kabul kilib bulmaydi,
- Ut pufagi va ut yullari kasalliklari bulgan kasallarga ogir jismoniy ishlar, tananing nokulay xolatidagi ishlar, kattik silkinishli uzok safarlarga chikish man etiladi. Sovuk olishdan saklanish lozim! Jigar funksiyasining buzilganligini tiklash uchun gepatoprotektorlar bilan birga V gurux vitaminlari, askorbin kislotasi, mikroelementlarni berish samarali ta'sir kursatadi. Mikroelementlari bulgan polivitaminli komplekslarni berish tavsiya etiladi.
- Gepatoprotektorlarni ovqatdan sung, chaynamasdan va oz miqdordagi gazlanmagan suv bilan kabul kilish lozim,
- Gepatoprotektorlarni kullash mumkin bulmagan xolatlari bu preparatning ayrim komponentlariga sezuvchanlikning ortib ketishi xolatidir,
- Ba'zi xollarda gepatoprotektorlarni kabul kilish natijasida ichning buzilishi, xazm yullarida noxushlik, kungil aynishi kabi belgilar kuzatilib ularning bulishi preparat kabul kilishni tuxtatishga majburlamaydi va preparatni ovqatdan sung minimal dozaga tushirish mumkin,
- Gepatoprotektorlar bilan davolash uzok vakt (1 oy va undan kup) davom etilganligi uchun uni kabul kilishda dozalarga kattik rioya kilish kerak,
- Xavfli xolatlar kuzatilganda (gepatotoksik preparatlar qabul kilinganda, ximiyaviy va radiatsion muxitlarda ishlash xolatlarda) gepatoprotektorlarni kasallik oldini olish maksadida kullash mumkin,
- SHuni esda tutish kerakki gepatoprotektorlar tarkibida artishok usimligining ta'sir kiluvchi moddasi diuretik va ich surgi ta'sirga ega,
- Ovqat ratsioni kup tarkibli bulishi, lekin ekstraktiv moddalari kam bulishi-(kaynatilgan gusht shurvasi, sous va b.lar) yogli maxsulotlari bulgan taomlar, achchik gazaklar, kovurilgan ovqatlar, shur va dudlangan maxsulotlardan xoli bulishi lozim. Ovqat rafionida usimlik kletchatkasi bulgan maxsulotlar (mevalar, sabzavotlar, non, un va b.lar) bulishi kerak,
- Kuniga 4- 5 marta ovqatlanish, lekin porsiyalar katta bulmasligi, kechki tushlik uxlashdan 3 soat oldin bulishi kerak,
- 1 kunda ichiladigan suyuqlik 1- 1,5 l (asosiyismi kunning birinchi yarmida) bulishi kerak,
- Jigari kasal bulgan bemorlarga ogir jismoniy xarakat va jismoniy mexnat kilish ruxsat etilmaydi,
- Alkogol ichimliklari ist'emol kilishdan voz kechin, dori preparatlari va toksik moddalar bilan ishlaganda extiyot choralarini kurish kerak.

3. Terining zamburugli kasalliklari turlari.

Rang-barang temiratki-qo'zg'atuvchisi terining muguz qavatida joylashib, ko'p terlaydigan va terining kimyoviy tarkibi o'zgarib turadigan kishilarda tez ko'payadi.

Ko'krak, orqa, bo'yin, kamdan-kam hollarda oyoq-qo'llarda, qorinda, boshning sochli qismida keskin chegaralangan va turli shakl va kattalikdagi jigarrang dog'lar yuzaga keladi.

Dog'lar rangi pushti-sariqdan to'q-qo'ng'irgacha, ko'pincha sutli kofe rangida bo'ladi.

Dog'lar yuzasi ko'zga sal ilg'aydigan kepaksimon tangachalar bilan qoplanadi

sub'ektiv sezgilar bo'lmaydi, axyonda badan sal qichishishi mumkin **Rang-barang temiratk**-qo'zg'atuvchisi terining muguz qavatida joylashib, ko'p terlaydigan va terining kimyoviy tarkibi o'zgarib turadigan kishilarda tez ko'payadi.

D a v o s i . Zararlangan teriga yashil sovun, Vilkinson mazi, 10% li salitsil spirti eritmasi, 10-20% li oltingugurt moyi, 10% li oltingugurt va 5% li salitsil moyi aralashmasi yoki lamizil, travogen, klotrimazol surtiladi.

bir hafta mobaynida 60% li giposulfit eritmasi va 6% li xlorid kislota eritmasini ketma-ket surtish yaxshi natija beradi (Demyanovich) metodi.

Eritrazma.

Kasallik kuzgatuvchisi psevdomikozlar qatoriga kiritiladi son sohasida, qo'ltiqda, ayollarda esa sut bezlari ostida qizil jigar-rang tusli dog'lar paydo bo'ladi dog'larning yuzi sal po'st tashlab turadi, badan bir oz qichiydi, ko'pincha sub'ektiv sezgilar bo'lmaydi, zararlangan joy qizarib shishib turadi va pufakchalar paydo bo'ladi.

D a v o s i . kepaksimon temiratkidagidek po'st tushiradigan va dezinfeksiyalovchi moddalar buyuriladi.

Cnov epidermofitiyasi

Sonning ichki yuzasida kattaligi tangadek keladigan pushti qizil rangli dog'lar paydo bo'ladi.

Dog'lar cheti teri satxidan bolishga o'xshab ko'tarilib turadi, ular yuzasida mayda-mayda pufakchalar, pustulalar bo'lib, markazida kepaksimon tangachalar ko'rinadi.

Dog'lar periferiyaga o'sa borib, o'rtasi oqara boshlaydi va halqasimon yoki marjon shaklini hosil qiladi.

Bemorni badan qichishishi va og'riq bezovta qiladi.

D a v o s i . Kasallik o'choqlariga 1-2% li yod nastoykasi, 3-5% li oltingugurt yoki qoramoy malhamini surtish tavsiya etiladi. 0,25% li kumush nitrat, 1-2% li rezorsin, 2% li borat kislota eritmasi tavsiya etiladi umumiy davo- 10% li kalsiy xlorid eritmasi

D a v o s i . Oyoq barmoqlari orasidagi burmalarga 2% li yod, nitrofungin eritmasi, salitsilbenzoat yoki 5% li oltingugurt, lamizil malhami surtiladi

kasallik o'tkir kechganda desensibilizatsiyalovchi umumiy davo buyuriladi: venaga 10% li kalsiy xlorid, 30% li giposulfat, 10% li kalsiy glyukonat eritmali yuboriladi

Antigistamin preparatlardan dimedrol, suprastin, tavegil, diazolin, diprazin va boshqalar, V va S guruh vitaminlari, nikotin kislotasi beriladi

antifungal dorilar - lamizil (250 mg dan kuniga 1 mahal, 14 kun davomida), itrakonozol (30 l mg dan kuniga 1 mahal, 15 kun davomida) tavsiya etiladi.

mahalliy davo - Kastellyani bo'yog'i, travokort, lamizil kremi tayinlanadi

ikkilamchi infeksiya bulganda antibiotiklar va sulfanilamid preparatlari tavsiya etiladi.

TERINING VIRUSLI KASALLIKLARI

Oddiy va urab oluvchi uchuq.**Oddiy uchuq**-teri qizarib, g'uj-g'uj mayda pufakchalar xosil bo'ladi. ular asosan giperemiyalanib turgan teri yuzasiga toshadi, ichida tiniq suyuqlik bo'ladi.

Pufakchalar ichidagi suyuqlik bora-bora loyqalanadi, tortishib og'riydi. Ular tezda yorilib, sarg'imtir yupqa qora qo'tir bilan qoplanadi. Oddiy uchuq asosan lab burchaklarida, lunj-da, burun qanotlarida, og'iz bo'shlig'i shilliq qavatida, ko'z qovoqlarida va jinsiy a'zolarida uchraydi.

Davosi-anilin bo'yoqlari, metilen ko'ki, brilliant yashili, Kastellyani bo'yog'i surtiladi.

Qora qo'tir bo'lgan joylar, yoriqlar, eroziyalarga 3-5% li oq simob malhami, sintomitsin emulssiyasi, 1-3% li oksolin, interferon, bonafton, gossipol, florenal malhamlari surtiladi.

Namlangan soxalarni quritish va dezinfeksiyalash uchun 1-4% li kumush nitrat, 1-2%li pioktanin eritmali ishlatiladi.

Og'iz bo'shlig'i yallig'langanda borat kislota, vodorod peroksid, kaliy permanganat, etokridin laktat, natriy bikarbonat eritmali bilan tez-tez chayqab turish buyuriladi.

Atsiklovirini tablet-ka (0,2 g.dan kuniga 5 maxal) yoki malham holida ko'llanadi .

O‘rab oluvchi yoki belbog‘simon uchuq

- filtrlanuvchi neyrotrop virus qo‘zg‘atadi.
- inkubatsion davri 7-8 kun.
- mustaqil yoki biron bir boshqa kasallik (o‘sma kasalliklari, zotiljam, plevrit, leykoz, limfogranulematoz va boshqalar) asorati sifatida namoyon bo‘lishi mumkin.

O‘rab oluvchi yoki belbog‘simon uchuq

- filtrlanuvchi neyrotrop virus qo‘zg‘atadi.
 - inkubatsion davri 7-8 kun.
 - mustaqil yoki biron bir boshqa kasallik (o‘sma kasalliklari, zotiljam, plevrit, leykoz, limfogranulematoz va boshqalar) asorati sifatida namoyon bo‘lishi mumkin.
- Davosi-NYAKV, vitaminlar (V5,V6,S), autogemoterapiya, gammaglobulin, antibiotiklar (penitsillin, levomitsetin, ampitsillin) buyuriladi.

ultrabinafsha nurlar, bo‘yin simpatik tugunlari sohasiga diatermiya, novokainli elektroforez, 50% li interferon mazi bilan fonoferez qilinadi.

1-2 % li oksolin mazi, 5% li florenal, 20-25% li interferon, «lorinden S», «dermazolon» va spirtli anilin eritmalari ishlatiladi.

Atsikloveni tabletka yoki malham xolida qo‘llash mumkin

Seboreya

Seboreya asosida teridagi yog‘ bezlari sekretor funksiyasi-ning izdan chiqishi yotadi; bunda yog‘ ko‘p miqdorda xosil bo‘ladi va sifat o‘zgarishlariga uchraydi.

Klinikasi. Quruq va yog‘li seboreya farq qilinadi; ajralayotgan yog‘ning konsistensiyasiga qarab, yog‘li seboreya, suyuq va quyuq shakllarga bo‘linadi.

Quruq seboreyaning uzoq davom etishi natijasida ekzematoz o‘choqlar hosil bo‘lishi

YOg‘li seboreya esa xusnbuzar va sochning to‘kilishiga olib kelishi mumkin.

Yog‘li seboreya.

Seboreyaning bu shakli odam organizmida an-drogenlarning ko‘payib ketishi bilan bog‘liq, bunda teri yog‘lab qo‘yilgandek bo‘lib, yaltirab turadi, yog‘ bezlarining og‘zi yog‘ tiqinlari bilan to‘lib, moy surtib qo‘yilganni eslatadi. Sochlar moylangandek bir-biri bilan yopishib turadi, keyinchalik sochlar to‘kila boshlaydi, bu erkaklarda tepakal paydo bo‘lishiga va ayollarda sochning xiyla siyraklashib qolishiga olib keladi. Boshning sochli qismida kulrang-jigarrang tangachalar ko‘zga tashlanadi. Bunday terida seboreyali ekzema, ateroma, alopetsiya, xusnbuzarlar rivojlanishi mumkin. Teridagi biokimyoviy jarayonlarning buzilishi oqibatida uning rN mu‘iti o‘zgaradi va yiringli kasalliklar avj oladi.

Suyuq yog‘li seboreyada teridagi moy , muguz qavat tangachalari bilan aralash bo‘ladi.

Quruq seboreya.

Teridagi yog‘ bezlaridan yog kam ajralishi natijasida kelib chiqadi. Bunda teri qurib, po‘st tashlaydi, boshda mayda kepaksimon tangachalar (qazg‘oq) yig‘iladi. So-chlar xiralashib, mo‘rt, tez to‘kiladigan bo‘lib qoladi. Seboreyaning har ikki xilida ham bosh qichiydi.

Seboreyaning **aralash shakli** yog‘li va quruq seboreyaning qo‘shma belgilaridan iborat bo‘ladi; bunda yog‘li seboreya simptomlari ko‘pincha boshning sochli qismi va yuzda kuzatilsa, quruq seboreya ko‘krak va orqada ko‘riladi.

Davoni umumiy amaliyot shifokori dermatolog maslahatidan keyin olib boradi.

Birinchi galda seboreyaning avj olishiga ta’sir ko‘rsatadigan omillar va yo‘ldosh kasalliklarni bartaraf etish kerak.

Vitamin A,E,S va V guruhiga mansub (V1,V2,V6,V12) preparatlarni qo‘llash yaxshi natija beradi.

Bemorga gormonal preparatlar (pregnin, ti-reodin va boshqalar) tavsiya qilishda uning gormonal fonini inobatga olish zarur.

Trankvilizatorlar (seduksen, ele-nium) magniy sulfat in’eksiyasi buyuriladi.

Oddiy husnbuzar.

Yog‘ bezlari faoliyatining buzilishi tufayli teriga turli xil toshmalar toshadi.

Klinikasi. Toshmalar asosan yuz, ko‘krak va gardon terisiga toshadi. YOg‘ sekretining teri ichida turib qolishi piokokkli kasalliklarning rivojlanishi uchun qulay sharo-it tug‘diradi.

Dastlab tugunchalar, soʻngra pustulalar yuzaga keladi. Pustulalarning qoʻshilishi va terining chuqur qavat-lariga tarqalishi infiltrat va abscesslar paydo boʻlishi-ga olib keladi, ular teshilib yiring oqishi va chandiq xosil qilib bitishi mumkin.

Davosi-kasallik avj olgan davrida antibiotiklar (tetratsiklin, eritromitsin, sefamizin va boshqa-lar) qoʻllaniladi. Stafilokokkli anatoksin, antistafilokokkli gammaglobulin, autogemoterapiya buyuriladi.

Vitaminlar (V1,V6,V12,E,A,S) bilan davolash,

Parhezga rioya qilish, ichki aʼzolar kasalliklarini bartaraf etish maqsadga muvofiq.

Mahalliy davo sifatida kuriozin, salitsil kislotasi, re-zorsin, levomitsetindan iborat spirtli eritmalar, antibiotikli malhamlar, kriomassaj, elektrokoagulyasiya va boshqalardan keng foydalaniladi.

Husnbuzarning ogʻirroq shakllarini (absessli) davolashda antiandrogen taʼsir etuvchi skinoren, diana va aromatik retinoid - roakkutan preparatlari qoʻllaniladi.

Nazorat savollari.

- 1.Teri kasalliklarida davolashda retseptsiz beriladigan dori vositalarining oʻrni qanday.
- 2.Terining zamburugʻ kasalliklarida, moddalar almashinuvi buzilishidan kelib chiqadigan xusnbuzar, herpes viruslari keltirib chiqadigan uchuqlarni davolashda qanday dori vositalari qoʻllaniladi.
- 3.Oʻrab oluvchi yoki belbogʻsimon uchuq qanday kasallik.
4. Jigar va oʻt yoʻllarining surunkali kasalliklarida retseptsiz ishlatiladigan dori vositalaridan oqilona foydalanish deganda nimani tushunasiz.
5. Oʻt yoʻllari kasalliklarida farm yordam tamoyillari nimadan iborat.

Asosiy va qoʻsimcha oʻquv adabiyotlar hamda axborot manbaʼlari

Asosiy:

- 1.Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А,Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
- 2.Farmatsevtik yordam fanidan maʼruzalar matni 2006 yil.
- 3.Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
- 4.Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
- 5.Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qoʻshimcha:

- 7.Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik Oʻzbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "Oʻzbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
- 8.Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini taʼminlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "Oʻzbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
- 9.Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "Oʻzbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
10. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "Oʻzbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish boʻyicha harakatlar strategiyasi toʻgʻrisida" gi PF-4947-sonli Farmoni. Oʻzbekiston Respublikasi qonun hujjatlari toʻplami, 2017 y., 6-son, 70-modda
11. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

- 12.www.ziyonet.uz
- 13.www.Lex.uz.
- 14.www.uzpharm-control.uz
- 15.www.doridarmon.uz
- 16.www.uzpharmsanoat.uz

9-MA'RUZA

MAVZU: **POLIGIPOVITAMINOZ, MIKROELEMENTLAR XOLATIDA F.YO TAMOYILLARI. DEZINFEKTSIALOVCHI DORI VOSITALAR HAMDA RETSEPTSIZ BERILADIGAN DORI VOSITALAR RO'YHATI VA ULARNI QO'LLASHDA FARMASEVTIK YORDAMNING AHAMIYATI.**

Reja:

1. Poligipovitaminov sabablari.
2. Yosh bolalarda gipovitaminovning asosiy sabablari.
3. Zamonaviy vitamin preparatlarining klasifikatsiyasi:.
4. Gipovitaminovni oldini olish to'g'risida nemedikamentoz anjumanlar.
5. Dezinfektsialovchi dori vositalar
6. retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati va ularni qo'llashda farmasevtik yordamning ahamiyati.

1. Poligipovitaminov sabablari.

Vitaminlar- odam organizmidagi almashinib bo'lmas oziq-ovqat elementlari xisoblanadi.

Vitaminlar-oziq-ovqatlarning almashinib bo'lmas faktorlari bo'lib, Ular o'sish, rivojlanish davrida va odam xayoti davomida juda zarur. Vitaminlarning asosiy vazifasi bu metabolizim jarayoni bo'lib, u o'z navbatida fermentlar bilan bog'liq(ferment molekulalarining komponentlari koferment strukturasi o'xshash.)Organizmda vitaminlarning yetarli darajada bo'lmasligi moddalar almashinuvi reaksiyalarini izdan chiqaradi va gipovitaminov (vitaminlarning yetishmasligi) yoki avitaminov (vitaminlarning yo'qligi) patologik xolatlarni kelib chiqishiga sabab bo'ladi. Ukrainada oziq-ovqat tarkibidagi vitaminlarning oz miqdorda bo'lishi savol qilib qo'yilganda 80-90% kattalar va bolalarda vitamin C yetishmovchiligi yetarli darajada taminlanmagan, 40- 80% larda vitamin B1,B2,B6 va folat kislotasi, 40% dan ko'p davlatlarda B-karotin retinala tanqisligi gipo va avitaminovlarning rivojlanishining asosiy sababi bu oziq-ovqat bilan yetarli darajada vitaminlarning organizimga tushmasligi. Shunga ko'ra egzogen ko'rinishidagi vitamin tanqisligi xaqida fikir yuritilmoqda. Vitamin tanqisligi oziq-ovqat tarkibida yetarli darajada bo'lganda xam, ba'zi utilizatsiya jarayonining izdan chiqishi yoki vitaminiga muxtojlik muxtojlik darajasi yuqori bo'lganda xam kelib chiqishi mumkin. Bunday gipo- va avitaminovlar ikkilamchi yoki endogenli deb ataladi. Shuni aniq bilish kerakki, vitaminlar yetishmovchiligi xam umumiy bo'lishi mumkin. Qasidur bir vitaminning yetishmovchiligi xam juda axamiyatli. Shuning uchun vitaminlar yetishmovchiligi aniqlanishida poligipovitaminov termenini qo'llash maqsadga muvofiq bo'ladi.

2. Yosh bolalarda gipovitaminovning asosiy sabablari.

POLIGIPOVITAMINOZ SABABLARI.

1.EKZOGEN:

- Alimentar faktorlari: betartib ovqatlanish, rafinirlangan maxsulotlarni iste'mol qilish, iste'mol maxsulotlarini noto'g'ri saqlash va noto'g'ri tozalash;
- Ichak mikroflorasining tarkibini o'zgarishi, oshqozon ichak tizimi kasalligini keltirib chiqaruvchi ba'zi vitaminlar (B guruxidagi, vitamin K, biotin) dizbakterioz gelmintozlar va boshqalar.

2.ENDOGEN:

- JKTda vitaminlarning qisman buzilishi oshqozonda kislotasi xosil bo'lish fuksiyasini o'zgartiradi (B1,B5,C), Transport oqsillarining xosil bo'lishining izdan chiqishi (B12);
- Ichak kasalliklarida vitaminlarning so'rilishi va tashilishining izdan chiqishi, o't ajralishining izdan chiqishi ta'sirida yog'da eruvchan vitaminlarning so'rilishini izdan chiqishi;
- Ba'zi bir buyrak kasalliklari yoki ferment oqsillarining genetic o'zgarishi asoratidagi aktiv shakildagi vitaminlarning (kofermentli) izdan chiqishi;

- Tashqi muxit ta'sirida organizimdan vitaminlarning tezlik bilan chiqib ketishi, infeksiyon-toksik jarayon asoratida, va shunga o'xshashlar;
- Vitaminlarga yuqori fiziologik ehtiyoj (o'suvchi organism, xomiladorlik).
Gipovitaminozning kattalarda keng tarqalish sabablari:
- Antibakterial terapiya;
- Surunkali, jismoniy va psixosotsial zoriqish;
- Zararli odatlar (spirtli ichimliklarni surunkali istemol qilish, kofe, chekish, noto'g'ri ovqatlanish);
- Noto'g'ri parhez;
- Oshqozon ichak sistemasida surunkali kasalliklar;
- O'tkir va surunkali infeksiyon kasalliklar;
- Operatsiyadan kegingi davr;
- 60 yoshdan yuqori davr;
- Meva va sabzavotlarni mavsumiy yetishmasligi;
- Xomiladorlik va emiziklik davri.

Xomiladorlikdagi gipo vitaminoz.

Xomiladorlik davridagi gipovitaminozlar yetishmovchiligi faqat xomiladorlik davridagi kasalliklarni emas balki tug'ruq vaqtidagi asoratlarni, tug'ma paroklarning rivojlanishi, shunga ko'ra yosh bolalar kasalliklari birinchi o'rinda bo'lip xattoki nogironlik va o'limlarga ham sabab bo'lishi mumkin. Ba'zi bir ma'lumotlarga ko'ra xomiladorlik vaqtidagi gipovitaminozda genetik faktorlar va kimyoviy yo'ki infeksiyon aktiv teratogenlarni ham ta'siri bor. Rus olimlarining izlanishdagi ma'lumotlarga ko'ra 100% vitaminlar bilan taminlangan xomilador ayolning o'zi yo'q. Yoshdan, iqlimdan yashash joyidan kasal koridan qat'iy nazar 70-80% kuzatuvlarda 3 xil yo'ki undan ko'p vitaminlar yetishmovchiligi aniqlangan. Pitaniya instituti RAMN olimlari tomonidan o'tkazilgan izlanishlar shuni ko'rsattiki xomilador ayollarning eng kam taminlangan vitamin ko'rsatkichlari B(27,0-59,9%) va C(61%) guruhlarida vitaminlar ichida B guruhi xomilador ayol uchun birinchi o'rinda chunki, unda vitamin B₁₂ (folat kislata)si bor, shunga ko'ra uning metabolitlari nuklin kislota sintozida ishtirok etadi va miyyada qon aylanishini me'yorlashtiradi. Xomilada xavf paydo bo'ladi, qachonki bo'lajak ona xomiladorligini bilmay qolgan vaqtda, ya'ni xomiladorning erta oylarida nerv trupkalarining rivojlanishida potologik xolatlar kuzatiladi. MNSning rivojlanishining izdan chiqishi bittada vitamin yetishmovchiligi B(B₁,B₂,B₃,B₆,B₁₂, folat kislatalari) bilan bog'liq holda bo'ladi. Boshqa vitaminlarning yetishmovchiligi oqibatida gidrotefaliya, siydik yo'lining rivojlanishining buzulishi, yurak qon tomir sistemasi (vitamin A yetishmovchiligi oqibatida), xomilaning vaznining pastligi va rivojlanishning buzulishi (vitamin E yetishmovchiligi).

Rejalashtirilmagan xomiladorlik vaqtidagi gipovitaminoz faktorlari bularga:

- Rejadan tashqari xomiladorlik;
- Xayot tarsi (parhez, betartib ovqatlanish, chekish va boshqalar);
- Oral kontratseptik vositalarni noto'g'ri qo'llash;
- Xronik kasalliklar va uzoq vaqt dori vositlarini istimol qilish.

Xomiladorlik davrida bo'lajak ona organizmida fiziologik o'zgarishlar ro'y berib, moddalar almashinuvining o'zgarishi va vitaminlarga, minerallarga talab 185% ga ortadi. Boshqa tarafdin olganda organizmida ishtaxaning pasayishi, qusish, iste'mol qilinayotgan oziq-ovqatlarning o'zgarishi xam gipovitaminozga ya'ni vitaminlarning kamayib ketishiga sabab bo'ladi. Onaning noto'g'ri yoki kam ovqatlanishi natijasida xomilador va laktatsiy davridagi onada iste'mol faktorlari kamayib ketadi, natijada ona sutida xam vitaminlar va ularning tarkiblari kamayib ketadi. Shularning oqibatida yosh bolalarda gipotrafiya, anemiya, aqliy tarafdin orqada qolish kabilar ro'y berishi mumkin

Yosh bolalarda gipovitaminozning asosiy sabablari:

- Tug'ilgandan boshlab suniy ovqatlantirish;

- Bo'yining to'xtovsiz o'sishi;
- Keragidan ortiq bosim;
- Stress xolatlari;
- Balanslanmagan yoki bir xil ovqatlanish;
- Sezon davridagi mevalar va sabzavotlarning yetishmovchiligi.

VITAMINNING NOMI	BIOLOGIK AXAMIYATI	GIPOVITAMINOZ BELGILARI	SUTKALIK O'RTACHA DOZA
Vitamin A (retinol; karotinlar-provitamin)	Biologikaktivformalar-retinol, retinal, retinol kislota. O'sishni vakletkalarni infferirovka sinime'yorlashtiradi, biologik oksidlanish jarayonida ishti roketadi, antioksidant ta'sirini namoyon qiladi, spetsifik va nospetsifik sintezda ishti roketadi.	Qorong'ulikdako'raolmaslik, quruqlik sochda, terida, shilliq qavatlarda, bolalarni osishini sekinlashuvi, shomollashlarga sezuvchanlik	1-1,5 mg (3300-5000 ME) 3 yoshgacha bolaga 0.5-1 mg (1650-3300 ME) XOMILADOR VA EMIZILIKLARDA 2 mg (6000 ME)
Vitamin D (kalsiyferrollar)	1,25-digidroksikalsiyferrol korinishida 24-25 digidroksukalsiyferrollar kalsiy va fosfor almashinuvida ishti roketadi, ATF xolsil bolishida ishti roketadi.	Bolalardaxitni rivojlanishi, osteoporoz, kattalardakaries,	500 ME (1ME=0.025mg) xomilador va emizikli ayollarga 400-500 ME
Vitamin E (tokoferollar)	Kopchilik biologik effektlar antioksidant ta'sirini ko'rsatadi	Bepushtlik, majburiy abortlar, vaqtidan oldin tug'ildan bolalardage molitikanemiya, mushak distrofiyasi, rak, yurak qon tomir teri va boshqalarga saliklarni rivojlanishiga moyillik.	12-15ME, yangitug'ilgan chaqaloqlarga 5 ME
Vitamin K (naftoxinonlar)	Asosiy biologikaktiv forma-menoxinon	Qon ketishini kuchayishi, chaqaloqlarda gemoroylar	70-140 mkg.
Vitamin F	Lipoproteidlarning sintezining strukturasini transportida biologik prostaglandin.	Folikulyar xerotos.	**

3. Zamonaviy vitamin preparatlarining klasifikatsiyasi:.

Vitaminning nomi	Biologik ahamiyati	Gipavitaminoz belgilari	Sutkalik ortacha do'za
------------------	--------------------	-------------------------	------------------------

Vitamin B1 (tiyamin)	Tiyamin fosfat formasida (asosiysi kokarboksilazalar) uglivotlar, yoglar, aminokislotalar, nukleotidlar sintizida, stiroyitlar, yog'kislotalari, atiktilxolinlar va boshqalar oksidlanishida ishtirok etadi	Myakartning funksiyasining susayishida (aritmia) skeletlar va silig' mushaklar, preferik nerv sistemasining susayishida, qo'zg'aluvchanlikning oshishi, bosh og'ri, hotira va diqatning yo'qolishi	1,2-2,1mg Bolalarga 0,3 -1,5 mg
Vitamin B2 (riboflavin)	Flaviniviy ko'fermentlar korinishida. Neramediatirlarning inaktivatsiyasi ko'rinishida	Shiliq qavatlarda dermatitlarning hosil bo'lishi, kontuktivit, umumiy diqatning buzilishi, animiya, bosh og'rig'i	1,5-3 mg Bolalarga 0,4-1,8 mg
Vitamin B1 (pantotent kislatasi, kalitiiy pantotent)	Ko'nenzim A ko'rinishida sintes va katabo'lizim jarayonlarida qatnashadi, neramediatorlar, gema, atitilglukozaminlar sintezi va boshqalar. Tabiiy va yod narsalarning zararsizlantirishda ishtirok etadi	Nevrologik, gastroenterologik buzilish, terida o'zgarishlar, sochning to'kilishi va siraklashishi	10-12 mg Homlador va emiziklik ayolarga 15-20 mg
Vitamin B5 PP (nikatin kislatasi)	Ko'ferment ko'rinishida-NAD va NADF. Gipolipidemik tasir ko'rsatib barcha pog'onalarda oksidlanishda ishtirok etadi		15-20 mg Bolalarga 5-15 mg
Vitamin B6 (pidoksin)	Piriloksan kofermenti ko'rinishida, aminokislota va oksillarning meta bo'lizmida, neyromediatorlar hosil bo'lishida va inaktivatsiyasida, sfingolipitlar biosintezida glikogen almashinuvida qatnashadi	Ko'ngil aynishi, qusish, dermatid, nerv tizimining qo'zg'aluvchanligining oshishi, sudirgi, animiya.	1,5-3 mg Bolarga 0,4-2 mg

Zamonaviy vitamin priparatlarining klasifikatsiyasi:

- Monokomponentli (A,E, B5, C, B12 va b.)
- Polikomponentli
 - faqat yoglarda eruvchan vitaminlar
 - yog'da va suvda eruvchan vitaminlar (ko'pchilik priparatlarda)
- alohida vitaminlar yoki polivitamin tarkibli minerallar
- polivitamin tarkibli minerallar, aminokislotalar, (yoki boshqa metabolitlar).

Xozirgi kunda vitamin preparatlari xam o'z xususiyatga ega, ular xar xil guruh yoshidegilar yoki bir potalagik lasaliklarni davolashda, vitaminlar yetishmovchiligida ularning sifatiga va miqdoriga fiziologik organib qolish ro'y beradi.

Vitaminterapiyaga asosiy yo'nalish:

- gipo va avitaminozni oldini olish va davolash
- klinik ichki kasalliklar patogenetikasida va simptomatikasida terapiyani qo'lash (istisno tariqasida vitamin yetishmovchiliklarida).

Davo maqsadida monokomponentli preparatlar qo'llaniladi, ya'ni dozada kompleks vitaminlar, oldini olishni kuchaytiruvchilar qo'llaniladi, masalan: NETRON(Mili Healthcare Ltd), Neyrorubin (Mepha), Milgamma (Woerwag Pharma), Kardionat (Sperko Ukraina).

Ukraina bozorlarida tanitilgan, ko'pchilik vitamin preparatlari, gipovitaminozni oldini olish yoki davolashga mo'ljallangan.

Gipovitaminozni oldini olish to'g'risida nemedikamentoz anjumanlar.

- Sog'lom xayot tarzini ushlab turish, zararli odatlardan voz kechish, yetarli darajada fiziologik aktivlik;
- Iloji borich stress xolatlaridan uzoqlashish;
- Xar qanday ovqatlanish rasioni o'z tarkibiga o'simliklardan va xayvonlardan olingan maxsulotlar iste'mol qilish, meyorlashtirilgan va to'liq ratsionlashtirilgan iste'mol maxsulotlarini quydagi guruxlarga kiritish mumkin:
 - Sir va sut maxsulotlari,
 - Go'sht, kolbasa, baliq, tuxum;
 - Non, dukaklilar, xlopiya, makaron maxsulotlari, kartoshka;
 - Sabzavotlar (kamida olti xil);
 - Mevalar,
 - Yog'lar, o'simlik moylari, saryog'lar;
 - Ichimliklar(so'klar, kompotlar, mevali kisellar, morslar).
- Taomni tayorlash vaqtida taomlar tarkibidagi vitaminlarni saqlab qolish maqsadida, termik obrabotkani optimal vaqtga o'tkazish tavsiya qilinadi, xoxishga ko'ra sabzavotlarni xomligicha yoki dimlangan xolda iste'mol qilinadi.
- Kofe, shirinliklar, oshirma xamirli va konditer maxsulotlarini cheklash.

Ota-onalarga eslatma.

Barcha yoshdagi bolalarni kunlik dam olish va badan tarbiyasini to'g'ri rejalashtirib berish kerak. Ovqat ratsionidan iloji boricha rafinirlangan maxsulotlar, tez tayyor bo'ladigan yoki yarim tayyor taomlarni cheklash. Bola chanqog'ini chanqog'ini gazlangan ichimliklar bilan emas balki mineral suvlar, kompotlar, coklar nilan bosish kerak. Shirinliklar va konditor maxsulotlarini sotib olmaslikka xarakat qilin. Konfetlar va pirojniylar o'rniga pastila, zefir, galetniy picheniyla tavsiya qilinadi. Xar kuni bola ratsioniga mevalar qo'shing. Tvorg, kashalarni shirinligini oshirvomaslikka xarakat qilin, shaker o'rniga djemlar, vareniyalar, asal qo'llang.(istisno tariqasida allergic reaksiyalarda).

Nazorat savollari.

1.	Poligipovitaminoz kelib chiqish sabablarini sanab o'ting.
2.	Yosh bolalarda gipovitaminozning asosiy sabablari nimada.
3.	Zamonaviy vitamin priparatlarining sinflanishi va qo'llanilishi.
4.	Gipovitaminozni oldini olish chora tadbirlarini olib borish qanday amalga oshiriladi..

1.Dezinfektsialovchi dori vositalar

O'tkir respirator kasalliklar bilan kasallanish davrida quyidagi deinfeksiyalovchi vositalar ishlatiladi:

- 1.fizikaviy dezinfektsiyalovchilar (ultrabinafsha nurlar-bakteritsid lampalar, bakteritsid filtrlar, maskalar)
- 2.kimyoviy moddalar-aerozollar, eritmalar, sepiluvchi moddalar,
3. aralash

Antiseptika grek soʻzidan olingan boʻlib, anti-qarshi, septikas-chirish ma'nosini bildiradi, dezinfektsiya esa dez-yoʻq qilish, infetsere-yuqtirish degan soʻzlardan iborat.

Antiseptik va dezinfektsiyalovchi vositalar mikroblarga qarshi ta'sirga ega boʻlgan moddalar boʻlib, ular ta'sir etish kuchi va qoʻllanish usuli boʻyicha bir-biridan qisman farq qiladi. Ushbu ikki guruhga kiruvchi preparatlar kimyoterapevtik vositalarga qarshi oʻlaroq mikroorganizmlarning turiga qarab, tanlab ta'sir qilmasdan, umumiy antimikrob farmakologik ta'sir etadi.

Antiseptik moddalar deb tana yuzasidagi (teri, shilliq qavatlar), boʻshliqlardagi mikroorganizmlarni yoʻqotish uchun ishlatiladigan, dezinfektsiyalovchi vositalar deb esa, tashqi muhitdagi (kasalning kiyimi, buyumlari, xona va hakoza) mikroorganizmlarni oʻldirish maqsadida qoʻllaniladigan preparatlarga aytiladi.

Ularning mikroblarga qarshi ta'sir mexanizmi bakteriostatik va bakteriotsid xususiyatga ega. Bakteriostatik ta'sir mikroblarni oʻldirmasdan ularning koʻpayishini toʻxtatib qoʻyadi, bu xil ta'sir koʻproq antiseptik moddalarga xos. Bakteriotsid ta'sir esa mikroblarni halok etadi, bu asosan dezinfektsiyalovchi vositalarga taaluqli xususiyat.

Ushbu guruhga kiruvchi preparatlarning koʻpchiligi bir vaqtning oʻzida antiseptik hamda dezinfektsiyalovchi moddalar sifatida qoʻllanilishi mumkin. Chunki ular antiseptik modda sifatida kichik kontsentratsiyada, dezinfektsiyalovchi vosita sifatida katta kontsentratsiyalarda qoʻllaniladi.

Antiseptik va dezinfektsiyalovchi preparatlarning qoʻllanish tarixi XIX asrning 30-yillaridan boshlanadi. N. P. Nelyubin 1828 yili turli buyumlarni zararsizlantirish uchun ohakdan foydalanishni taklif etgan. Keyinroq esa Zemiulveis ohakni tibbiyot xizmatchilarining qoʻlini yuvish uchun taklif etdi. 60-yillarda J. Lister fenolni “zarasizlantiradigan” modda oʻrnida jarrohlik amaliyotiga kiritdi. Lister tomonidan joriy etilgan bu usul (antiseptika) jarrohlik amaliyotidan keyin hosil boʻladigan yiringli asoratlarning keskin kamayishiga sabab boʻladi. Uning taklifi tufayli yuqumli kasalliklar tarqalishining oldini olishda katta yutuqlarga erishildi. Listerning xizmati faqat jarrohlik amaliyotida emas, balki yuqumli kasalliklar bilan kurashish amaliyotida ham juda katta samaralar berdi. Bundan tashqari taklif etilgan usul mikroblarga qarshi ta'sirchan yangi kimyoviy moddalarni topish va amaliyotga joriy etishda ham katta ahamiyatga ega boʻldi. Shu tufayli qator kimyoterapevtik preparatlar kashf etildi. Bunda L. Paster, I. Mechnikov, R. Kox, P. Erlix kabi olimlarning xizmatlari alohida ahamiyatga sazovor.

Antiseptik preparatlarga qoʻyiladigan asosiy talablar: mikroblarga qarshi ta'siri yuqori boʻlishi kerak, toʻqimalarga mahalliy qitiqlovchi yoki kuydiruvchi ta'sir etmasligi shart. Hozirgi vaqtda antiseptik va dezinfektsiyalovchi preparatlar tibbiyot amaliyotida keng koʻlamda ishlatiladi. Antiseptiklar asosan eritma, surtma, liniment shaklida qoʻllaniladi.

Ushbu kimyoviy moddalar tuzilishi boʻyicha quyidagicha tasnif qilinadi:

A. Galogenlar-xloramin B, pantotsid, xlorgeksidin, yodoform, yodinol, yodopiron,

B. Oksidlovchilar-vodorod peroksid eritmasi, gidroperit, kaliy permanganat,

V. Kislota va ishqorlar- salitsil kislota, benzoy kislota, bor kislota, natriy tetraborat, piotsid, “Tratseptin” tabletkalari

G. Aldegidlar va spirtlar - formaldegid, lizoform, geksametilentet-ramin, siminal, etil spirti

D. Og'ir metall tuzlari-kumush tuzlari:kumush nitrat, protargol, kollargol, mis tuzlari: mis sulfat, rux tuzlari: rux sulfat, rux oksidi, qurg'oshin preparatlari: qurg'oshinli plastir,

E. Fenollar-karbol kislota, trikrezol, rezortsin, fenilsalitsilat, vagotil,

J. Bo'yoqlar-metilen ko'ki, brilliant yashili, etakridin laktat,

Z. Detergentlar-kationli sovunlar: serigel, demitsid, etoniy, dekametoksin, rokkal, domifen bromid, anionli sovunlar: kaliyli sovun, sovunli spirt.

I. qatronlar, neftni qayta ishlash mahsulotlari-qayin qatroni, ixtiol, vinilin, sitral, sigerol, tozalangan oltingugurt, sulsen,

Har xil tabiiy vositalar-lizotsim, umkalor, evkalimin, ASD-3 preparati, tomitsid, yapon soforasi tindirmasi, "Elekasol" yig'masi,

Y. Bit va qo'tir kanasiga qarshi vositalar-nittifor, pedilin, rid, antibit, itaks, benzilbenzoat, krotamiton.

Ushbu kimyoviy moddalarning antiseptik va dezinfektsiyalovchi ta'siri bakteriya proteidlarining koagulyatsiyalanishi, bakteriyalar pardasining buzilishi, ozod sulfidril guruhning bog'lab olinishi, bakteriya fermentlari bilan raqobatlashishi tufayli yuzaga chiqadi.

Kislotalardan borat kislota va uning natriyli tuzi qisman bakterio-fungistatik ta'sir ko'rsatadi, 2-4 % eritmasi og'iz bo'shlig'ini, ko'zni, ayrim hollarda qovuqni chayish, yuvish uchun ishlatiladi.

Benzoy kislota esa 0, 1 % eritma holida konservant sifatida ishlatiladi.

Salitsil kislota bakteriostatik, fungitsid (zamburug'larni o'ldirish) va keratolitik (teri to'qimasini emirish) xossalriga ega. Ko'pincha so'gal va qadoqlarni kuydirish maqsadida, kechikib bitadigan yaralarning chetiga surish uchun qo'llaniladi.

Ishqorlardan natriy va kaliy gidroksid kuydiruvchi ta'sir ko'rsatadi. So'gallarni yo'qotish uchun buyuriladi.

Spirtlardan tibbiyot amaliyotida asosan etil spirtining 96 % va 70 % ligi ishlatiladi. 96⁰ spirt jarrohlik asboblari (skalpel, qaychi, igna va shpritslarni) dezinfektsiya qilish uchun, 70⁰ li spirt antiseptik sifatida (qo'lni, operatsiya maydonini va boshqalar) qo'llaniladi.

Izopropil spirti etanolga nisbatan ikki barobar zaharli bo'lib, antibakterial ta'siri bo'yicha undan kuchli hisoblanadi. 68-72 % konsentratsiyasi teriga surtish uchun va ketgutni sterillash uchun ishlatiladi.

Aldegidlardan asosan formaldegid kuchli dezinfektsiyalovchi modda sifatida ma'lum. Uning 2-5 % eritmasi jarrohlik asboblari, qo'lqopni, 10 % eritmasi ekskretlarni (chiqindi), balg'amni dezinfektsiyalash maqsadida qo'llaniladi. Bundan tashqari 4 % eritmasi to'qima va a'zolarni konservatsiyalash uchun, gipergidrozda (ko'p terlash) buyuriladi.

Tibbiyot amaliyotida J. Lister tomonidan kiritilgan fenol kuchli bakteriotsid va fungitsid ta'sirga ega. Sporali bakteriyalar va viruslar fenol ta'siriga chidamli. U teri orqali va shilliq parda sathida yaxshi so'riladi, mahalliy og'riqsizlantiruvchi ta'sirga ega. To'qimalarga qitiqlovchi ta'sir ko'rsatadi, yuqori konsentratsiyada esa kuydiradi. Qonga so'rilgandan so'ng rezorbtiv ta'siri yuz berib, markaziy nerv tizimining qattiq qo'zg'alishi kuzatiladi, natijada titroq boshlanadi. Keyinchalik esa, falaj holati boshlanib, nafas to'xtashi tufayli o'limga olib keladi. Fenol bilan zaharlanishda darhol o'simlik moyi (paxta, zig'ir, kanakunjut moyi) bilan me'dani yuvish darkor.

Fenol teriga to'kilgan taqdirda uni spirt bilan yuvib tashlash zarur, so'ngra simptomatik davo qilinadi.

Hozirgi vaqtda fenol, to'qimani ta'sirlashi tufayli, antiseptik sifatida ishlatilmaydi. U asosan dezinfektsiyalovchi modda sifatida (1-3 % eritma) ishlatiladi.

Trikrezol fenolning orto, para, metametil unumining aralashmasidir. Fenolga nisbatan 3-10 marta kuchliroq. Zaharli ta'siri bo'yicha fenolga o'xshash. Shuning uchun ham trikrezol asosan dezinfektsiyalovchi modda sifatida qo'llaniladi.

Galogen va galogen saqlovchi moddalardan xlor va xloramin antiseptik va dezinfektsiyalovchi vositalar sifatida keng ishlatiladi. Xlor ko'pchilik grammusbat va grammanfiy mikroblarga bakteriotsid ta'sir ko'rsatadi. Bu ta'sir xlorning juda kichik kontsentratsiyasida (0, 0002 %) kuzatiladi. Yuqoriroq kontsentratsiyasi kislotalariga chidamli mikroorganizmlarni, viruslarni va parazitlarni halok etadi. Xlorning ushbu bakteriotsid ta'siri organik aralashmalar ishtirokida ancha susayadi.

Xlorning antibakterial ta'siri gipoxlor kislotaning hosil bo'lishi bilan bog'liq bo'lsa kerak, chunki ishqoriy sharoitda uning dissotsiyanishi kuchayib, antiseptik ta'siri ancha kamayadi.

Xlor, xlorli ohak ichimlik suvini (0,25 % eritmasi) atrof-muhitni, chiqindilarni (balg'am, peshob, najasni) dezinfektsiyalash uchun, ba'zan quruq ohak holida ishlatiladi. Jangovar zaharlovchi moddalarni (iprit, lyuizit, boshqalar) degazatsiya qilishda ham samaralidir.

Xlor bilan zaharlanishda nafas yo'llari qattiq ta'sirlanib, o'pka shishi va metabolik atsidoz kuzatilishi mumkin. Bunda zudlik bilan kislorod berilishi, shok holatiga qarshi tadbirlar ko'rilishi shart.

Xloramin o'zidan asta-sekin xlori ajratadigan preparat hisoblanib, antiseptik va dezinfektsiyalovchi modda sifatida 0, 1-1-2 % li eritmalar holida qo'llaniladi.

Yod-uzoq vaqtdan beri keng ishlatib kelinayotgan antiseptik hisoblanadi. U ancha kuchli bakteriotsid, sporo, fungi, amyobatsid va qisman virusotsid ta'sir xususiyatiga ega. Yodni dezinfektsiyalovchi ta'siri xlorga nisbatan kamroq bo'lib, muhitning pH ga, haroratga va ta'sir etish vaqtiga bog'liq bo'ladi. Lekin xlorga o'xshab uning ta'sirini organik va qaytaruvchi moddalar kamaytiradi, alkogol esa kuchaytiradi.

Yodning kamchiliklaridan to'qimani bo'yashi, qitiqlashi, qisman achishtirishi, regeneratsiyani sekinlashtirish holatlarini aytib o'tish joiz. Ayrim hollarda allergik reaksiyalar (isitma, toshma toshishi) keltirib chiqaradi. Yod to'qimalardan va me'da-ichakdan yaxshi shimiladi hamda qalqonsimon bezning gormonlari sintezida qatnashadi. Tibbiyot amaliyotida esa antiseptik sifatida operatsiyadan oldin teriga surtish uchun, murtak bezi yallig'langanda (angina) yodning glitserin bilan aralashmasi, teri-zamburug' kasalliklarida, shikastlanishda va boshqa holatlarda buyuriladi. Bundan tashqari, yod rentgenokonstrast preparatlar tarkibiga kiradi va pielografiya (buyrakni tasvirlash), angiografiya (qon tomirlarini tasvirlash) maqsadida qo'llaniladi. Yodli preparatlar balg'am ko'chiruvchi sifatida va tireotoksikoz (Bazedov kasalligi), gipotireoz, amyobiazda (ichakning amyoba keltirib chiqaradigan kasalligi) tavsiya etiladi.

Oksidlovchilar. Vodorod peroksid va kaliy permanganat kuchli oksidlovchilar hisoblanib, to'qimalarga (organik moddalarga tekkanida) o'zidan kislorod molekulasini ajratadi. Ularning antiseptik xossasi ana shu kislorod ta'siriga bog'liq.

Vodorod peroksidning preparatlari (3 % eritma) to'qimaga tushganda gazsimon kislorod ajratadi. Shu sababli antiseptik ta'sir ko'rsatadi va to'qimani mexanik ravishda tozalanishiga yordam beradi.

Tibbiyot amaliyotida yiringli yaralarni, jarohatlarni davolashda va yallig'lanishda (stomatit, gingivit, pulpit, otit va hakozolarda) keng miqyosda ishlatiladi. Yiringlash, chirish bilan bog'liq bo'lgan noxush hidni yo'qotish maqsadida, yuvish va chayish uchun buyuriladi.

Kaliy permanganat organik moddalar (qand, ko'mir, tanin) bilan birikishi oqibatida portlashga olib keladi. Antiseptik preparat sifatida yallig'lanishning ko'p turlarida (stomatit, angina, sistit va hakozolarda) chayish va yuvish uchun 0,02-0,1 % eritmasi qo'llaniladi, 2-5 % eritmasi kuygan joyga suriladi. Buning natijasida surilgan joyda yupqa parda hosil bo'lib, mikroblar ko'payishidan va boshqa ta'sirlardan saqlaydi, kuyish sathidan suv chiqib ketishini kamaytiradi. Yoqimsiz hidni yo'qotish uchun ham ishlatish mumkin.

Bo'yoqlardan tibbiyot amaliyotida brilliant yashili va metilen ko'ki ishlatiladi. Ularning asosiy farmakologik ta'siri mikroblarga bo'lgan bakteriotsid ta'sirida ifodalanadi. Brilliant yashili antiseptik sifatida yodga yaqin bo'lib, to'qimaga qitqlovchi, kuydiruvchi ta'sir ko'rsatmaydi. Shuning uchun ham u yosh bolalarning teri yara kasalliklarida ko'p ishlatiladi.

Metilen ko'ki antiseptik modda sifatida brilliant yashilidan kuchsizroq. Bolalarda bo'ladigan stomatitda (og'iz shilliq pardasining yallig'lanishi) va terining yiringli kasalliklarida ishlatiladi. 1 % eritmasi xromosmon preparatining tarkibiga kiradi. Metgemoglobinni gemoglobinga tiklash maqsadida, amil nitrat, sulfanilamidlar va boshqa preparatlar bilan zaharlanishda buyuriladi.

Og'ir metall saqlagan birikmalardan simob, kumush, rux, vismut va mis preparatlari mikroorganizmlarga qarshi ta'sir ko'rsatgani uchun antiseptiklar sifatida ishlatilishi mumkin. Ular mikroob hujayralari tarkibidagi oqsil bilan birikib, albuminat hosil qiladi, oqsilni cho'ktiradi. Boshqacha aytganda ular bakteriotsid ta'sir ko'rsatadi. Lekin ularning bunday ta'siri shu bilan chegaralanmaydi. Simob va vismut preparatlari ayrim mikroorganizmlarga (spiroxetalarga) tanlab, kuchli ta'sir ko'rsatadi, kumush va rux, mis preparatlari esa har xil kokklarni halok etadi. Og'ir metall preparatlarining kichik kontsentratsiyasi ularni antiseptik vositalar sifatida qo'llashga imkon beradi. Ularning ta'sir etish mexanizmi boshqacharoq, asosan mikroblar fermenti tarkibidagi SH-guruhi bilan bog'lanib olib, modda almashinuvini buzadi, natijada mikroblarning rivojlanishi to'xtaydi. Boshqacha so'z bilan aytganda, bakteriostatik ta'sir namoyon bo'ladi. Ayrim preparatlarning (simob, vismut) kimyoterapevtik ta'siri ham shu asosda yuz beradi.

Suvda eriydigan simob preparatlaridan-sulema (simob dixlorid) kuchli antiseptik va dezinfektsiylovchi hisoblanadi. Simobni boshqa preparatlari ham (simob monoxlorid, surtmalari) antiseptik vosita sifatida dermatologiyada (teri kasalliklari), oftalmologiyada (ko'z kasalliklari) qo'llanilgan.

Kumush preparatlaridan-protargol burishtiruvchi, antiseptik va yallig'lanishga qarshi mahalliy ta'sirga ega. Yuqori nafas yo'llari (1-5 %), peshob chiqarish yo'llari, ko'z shilliq pardasi yallig'lanishida (1-3 %) keng ishlatiladi.

Rux va mis preparatlarining sulfatli tuzi, surtmasi burishtiruvchi va antiseptik vositalar sifatida, kon'yunktivitda va teri kasalliklarida buyuriladi.

Bundan tashqari, ularning 1-2 % eritmasi qustiruvchi preparatlar sifatida ichish uchun (1 osh qoshiqdan 3 martagacha) berilishi mumkin.

Antiseptik moddalar sifatida, yuqorida keltirilganlardan tashqari, bir qator vositalarni-detergentlar (sirt faol moddalar), oltingugurt preparatlari, yashil sovun, sovunli spirt va boshqalarni aytib o'tish o'rinlidir.

Preparatlari:

Bor kislota (Acidum boricum). Poroshok, 5 % surtma holida chiqariladi. Buyurilishi: 2-4 % suvdagi va spirtli eritmasi og'izni chayish uchun 1 choy qoshig'i 1 stakan suvga qo'shiladi. Spirtli eritmasi (0, 5-5 %) quloq tomchisi shaklida 3-5 tomchidan kuniga 2-3 marta tomiziladi. 5 % surtmasi teri qurib qolganida suriladi.

Salitsilat kislota (Acidum salicylicum). Orta-oksibenzoy kislota. Poroshok va pasta holida chiqariladi. Buyurilishi: 2-5 % sepish uchun aralashmalar tarkibida, 1-10 % surtma, pasta va spirtli eritma shaklida sirtga qo'llaniladi.

Etil spirti (Spiritus aethylicus). 90-96 % -dezinfektsiya, 70 %-antiseptik va 40 %-kompres uchun mo'ljallangan.

Formalin (Formalinum). 40 % -formaldegidning eritmasi. Flakonda 10 % eritma, 100 ml chiqariladi. Buyurilishi: antiseptik va terlashga qarshi 0, 5-1 %, a'zolar bo'shlig'ini yuvish uchun 1:2000; 1:3000 eritmasi, asboblarni dezinfektsiyalash uchun 0, 5 % eritmasi ishlatiladi.

Ferezol (Pheresolum). Tarkibida 60 % fenol va 40 % trikrezol bor. Shisha flakonda 10 ml dan chiqariladi. Buyurilishi: faqat sirtga qo'llash uchun. preparat faqat papilloma, so'gal, kondilomaga suriladi. Sog' to'qimaga ayniqsa, shilliq pardaga surish man etiladi.

Toza fenol (Phenolum purum). Poroshok, 3-5 % eritma holida dezinfektsiyalovchi sifatida ishlatiladi.

Xloramin B (Chloraminum B). Poroshok, 0, 25-5 % eritmasi qo'lni, yaralarni yuvish uchun 1, 5-2 % metall bo'lmagan buyumlarni dezinfektsiyalash uchun ishlatiladi.

Brilliant yashili (Viride nitena). Poroshok, 1-2 % spirtli eritmasi antiseptik sifatida qo'llaniladi.

Metilen ko'ki (Methylenum caeruleum). Poroshok, 1 % spirtli yoki suvli eritmasi antiseptik sifatida, ampulada 20 va 50 ml 1 % eritmasi 25 % glyukoza eritmasi bilan (Xromosmon) venaga yuborish uchun qo'llaniladi.

Yodning spirtli eritmasi (Solutio Iodi spirituosa). Sirtga qo'llash uchun antiseptik sifatida 5-10 % eritmasi, 3-10 tomchilab ichish uchun 5 % eritmasi, 20 tomchi 5 % eritma yoki 10 tomchi 10 % eritma.

Vodorod peroksid (Solutio Hydrogenii peroxydi). 3 % eritmasi sirtga qo'llash uchun.

Kaliy permanganat (Kalii permanganas). Kristalli poroshok. Yaralarni yuvish uchun 0, 1-0, 5 % eritmasi, kuygan joylarni yuvish uchun 0, 01-0, 1 % eritmasi ishlatiladi.

Novshadil eritmasi (Ammonium causticum salutum). Flakonda 10, 40, 100 ml dan ampulada 1 ml dan. Buyurilishi: ichish uchun 5-10 tomchidan 100 ml suv bilan. qo'lni yuvish uchun-0, 5 % eritmasi (5 l suvda 25 ml) ishlatiladi.

2. retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati va ularni qo'llashda farmasevtik yordamning ahamiyati.

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРИНИНГ
БУЙРУҒИ**

РЕЦЕПТСИЗ БЕРИЛАДИГАН ДОРИ ВОСИТАЛАРИ РЎЙХАТИНИ ТАСДИҚЛАШ ТЎҒРИСИДА

**[Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2019 йил 6 декабрда рўйхатдан
ўтказилди, рўйхат рақами 3200]**

Ўзбекистон Республикасининг «Дори воситалари ва фармацевтика фаолияти
тўғрисида»ги **Қонунига** мувофиқ буюраман:

1. Рецептсиз бериладиган дори воситалари рўйхати **иловага** мувофиқ тасдиқлансин.

2. Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш вазирининг 2018 йил 22 октябрдаги 50-сон «Рецептсиз бериладиган дори воситалари рўйхатини тасдиқлаш тўғрисида»ги **буйруғи** (рўйхат рақами 3087, 2018 йил 12 ноябрь) (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 13.11.2018 й., 10/18/3087/2179-сон) ўз кучини йўқотган деб топилсин.

3. Мазкур буйруқ расмий эълон қилинган кундан эътиборан кучга киради.

Вазир А. ШАДМАНОВ

Тошкент ш.,
2019 йил 12 ноябрь,
96-сон

Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш вазирининг 2019 йил 12 ноябрдаги 96-сон **буйруғига**
ИЛОВА

**Рецептсиз бериладиган дори воситалари
РЎЙХАТИ**

Т/р	Халқаро патентланмаган номи	Дори шакли
Монопрепаратлар		
1.	L-АРГИНИН АСПАРТАТ	орал эритма 200 мг/мл, 100 мл, 200 мл
2.	L-ОРНИТИН-L-АСПАРТАТ	ичга қабул қилиш учун суспензия тайёрлаш учун гранулалар 3 г, 5 г
3.	АЗЕЛАИНОВАЯ КИСЛОТА	сиртга қўллаш учун 15% ли гель 5 г, 30 г, сиртга қўллаш учун крем 30 г
4.	АЗЕЛАСТИН	дозаланган назал спрей 140 мкг/доза 10 мл (60 доза); назал спрей, эритма 10 мл
5.	АЛЬФА-ТОКОФЕРОЛ	капсулалар 100 мг, 200 мг, 400 мг
6.	АЛЮМИНИЯ ФОСФАТ	ичга қабул қилиш учун гель 16 г, 20 г
7.	АМБАЗОН	шимиш учун таблеткалар 10 мг, лимон таъмли 10 мг
8.	АМБРОКСОЛ	сироп 3 мг/мл, 15 мг/5 мл, 30 мг/5 мл 25 мл, 40 мл, 50 мл, 60 мл, 80 мл, 90 мл, 100 мл, 120 мл, 125 мл, 150 мл, 200 мл, сироп 15 мг/мл, 30 мг/мл 100 мл, 200 мл, педиатрик сироп 15 мг/5 мл 100 мл, 120 мл, 125 мл, 150 мл; таблеткалар 30 мг, вишилловчи таблеткалар 60 мг, йўталга қарши таблеткалар 30 мг, таъсири узайтирилган таблеткалар 75 мг, таъсири узайтирилган капсулалар 75 мг, ичга қабул қилиш учун ва ингаляция учун эритма 7,5 мг/мл 40 мл, ичга қабул қилиш учун эритма 7,5 мг/мл 50 мл, 100 мл, ичга қабул қилиш учун малина ароматизаторли эритма 15 мг/5 мл 100 мл
9.	АМИНОДИГИДРОТАЛАЗИН-ДИОН НАТРИЯ	ректал суппозиторийлар 50 мг, 100 мг, тил ости таблеткалари 25 мг, 100 мг
10.	АММИАК	10% ли эритма 10 мл, 15 мл, 20 мл, 25 мл, 40 мл, 90 мл, 100 мл
11.	АММОНИЯ ГЛИЦИРРИЗИНАТ	таблеткалар 50 мг

12.	АРГИНИНА ГЛЮТАМАТ	таблеткалар 0,25 г
13.	АСКОРБИНОВАЯ КИСЛОТА	таблеткалар 0,05 г, 75 мг, 100 мг, чайналадиган таблеткалар 25 мг, 250 мг, 200 мг, 300 мг, 500 мг вишилловчи таблеткалар 1 г, драже 50 мг, ичга қабул қилиш учун томчилар 100 мг/мл 10 мл, 30 мл, кукун 1,0 г, 2,5 г, вагинал таблеткалар 250 мг
14.	АЦЕКЛОФЕНАК	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 100 мг; сиртга қўллаш учун крем 1,5% — 60 г; ичга қабул қилиш учун суспензия тайёрлаш учун кукун 100 мг
15.	АЦЕТИЛАМИНОНИТРОПРОПОКСИБЕНЗЕН	драже, қобиқ билан қопланган таблеткалар
16.	АЦЕТИЛЦИСТЕИН	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 200 мг, вишилловчи таблеткалар 100 мг, 200 мг, 600 мг, орал эритма учун кукун 100 мг/3 г, 200 мг/3 г, 600 мг/3 г, ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун 100 мг, 200 мг гранулалар 2 г, 3 г, 30 г, 60 г, ичга қабул қилиш учун 200 мг кукун, 3 г, ичга қабул қилиш учун эритма 20 мг/мл 100 мл, 200 мл; ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 600 мг; капсулалар 200 мг; апельсин таъмли орал эритма тайёрлаш учун кукун 100 мг/0,5 г, 200 мг/1 г, 600 мг/3 г.
17.	АЦЕТИЛСАЛИЦИЛОВАЯ КИСЛОТА	ичакда эрувчан қобиқ билан қопланган таблеткалар 50 мг, 75 мг, 81 мг, 100 мг, 150 мг, 300 мг, 325 мг, қобиқ билан қопланган таблеткалар 10 мг, таблеткалар 250 мг, 500 мг, вишилловчи таблеткалар 500 мг, ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар 3 г
18.	АЦИКЛОВИР	5% ли крем 2 г, 5 г, 10 г, суртма 20 мг/г 30 г, 50 г, 2,5% ли суртма 5 г, 10 г, 15 г, 5% ли 5 г, 10 г, 15 г, 20 г. лаб бўёқ шаклидаги 5% ли сиртга қўллаш учун крем
19.	БЕНДАЗОЛ	таблеткалар 0,02 г
20.	БЕНЗАЛКОНИЯ ХЛОРИД	вагинал суппозиторийлар, 1,2% ли вагинал крем 72 г, вагинал таблеткалар 20 мг, вагинал капсулалар 18,9 мг
21.	БЕНЗИДАМИН	маҳаллий қўллаш учун 0,15% ли эритма 30 мл, 100 мл, 120 мл, маҳаллий қўллаш учун дозаланган спрей 0,255 мг/доза (0,15%) 176 доза

		30 мл, маҳаллий қўллаш учун 0,15% ли спрей 30 мл, 0,3% ли спрей 15 мл, шимиш учун таблеткалар 3 мг, вагинал қўллаш учун эритма тайёрлаш учун кукун 500 мг, вагинал 0,1% ли эритма 140 мл, оғиз бўшлиғини чайиш учун суюқлик 150 мг/100 мл 120 мл; ялпиз таъмли пастилкалар
22.	БЕНЗИЛБЕНЗОАТ	сиртга қўллаш учун 20% ли суртма 20 г, 25 г, 30 г, 20% ли эмульсия 50 мл, 100 мл, 120 мл, 20% ли крем 30 г, 50 г, сиртга қўллаш учун 25% ли эмульсия 50 мл, 120 мл
23.	БЕТАМЕТАЗОН	сиртга қўллаш учун 0,064% ли крем 15 г, 30 г, сиртга қўллаш учун 0,1% суртма 15 г, 25 г, 30 г; сиртга қўллаш учун крем 0,05% 15 г
24.	БИОТИН	қобиқ билан қопланган таблеткалар 5 мг
25.	БИСАКОДИЛ	ичакда эрувчан қобиқ билан қопланган таблеткалар 5 мг, ректал суппозиторийлар 10 мг
26.	БИФОНАЗОЛ	сиртга қўллаш учун 1% ли крем 30 г
27.	БОРНАЯ КИСЛОТА	3% ли спиртли эритма 10 мл, 15 мл, 20 мл, 25 мл, 40 мл, 50 мл, кукун 10 г, 20 г, 5% ли суртма 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г
28.	БРИЛЛИАНТ КЎКИ	1% ли спиртли эритма 10 мл, 15 мл, 20 мл, 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл, 2% ли 10 мл, 15 мл, 25 мл, 40 мл, 50 мл
29.	БРОМГЕКСИН	ичга қабул қилиш учун эритма 4 мг/5 мл 60 мл, 100 мл, қобиқ билан қопланган таблеткалар 8 мг, 30 мг, таблеткалар 8 мг, 0,08% ли сироп 4 мг/мл 100 мл, сироп (ўрикчи, олчали, нокли) 120 г, сироп 40 мл, 50 мл, 80 мл, 90 мл, 100 мл, 120 мл, 125 мл
30.	Б?КЛОТИМОЛ	сиртга қўллаш учун 2,5% ли аэрозоль 30 мл
31.	БУТАМИРАТ	ичга қабул қилиш учун томчилар 20 мл, ажралиб чиқиши модификацияланган плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 50 мг, 20 мг; сироп 7,5 мг/5мл 150 мл, 200 мл; сироп 0,8 мг/мл 200 мл
32.	ВИСМУТА СУБГАЛЛАТ	10% ли суртма 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г
33.	ВИСМУТА ТРИКАЛИЯ ДИЦИТРАТ/ВИСМУТА СУБЦИТРАТ	қобиқ билан қопланган таблеткалар 120 мг; капсулалар 120 мг

34.	ВИТАГЛУТАМ	капсулалар 90 мг
35.	ВОДОРОДА ПЕРЕКИСЬ	3% ли эритма 25 мл, 40 мл, 50 мл, 80 мл, 90 мл, 100 мл
36.	ГЕКСЕТИДИН	орофарингеал спрей, эритма 1,92 мг/мл, маҳаллий қўллаш учун 0,2% ли аэрозоль, спрей 30 мл, 40 мл; маҳаллий қўллаш учун эритма 0,1% 200 мл, 50 мл
37.	ГЕПАРИН	сиртга қўллаш учун суртма 10 г, 20 г, 25 г, гель 30 г, 50 г, 100 г
38.	ГИДРОКОРТИЗОН	сиртга қўллаш учун 0,1% ли суспензия 30 г, сиртга қўллаш учун 0,1% ли крем 30 г, сиртга қўллаш учун 1% ли суртма 10 г, 15 г, 30 г
39.	ГИДРОТАЛЦИТ	чайналадиган таблеткалар 500 мг
40.	ГИНКГО БИЛОБА	капсулалар 40 мг, 80 мг, 120 мг, 160 мг, плёнка қобик билан қопланган таблеткалар 40 мг, 120 мг, ичга қабул қилиш учун эритма 40 мг/мл 30 мл, 40 мл
41.	ГИОСЦИН	қобик билан қопланган таблеткалар 10 мг, ректал суппозиторийлар 10 мг
42.	ГИПЕРИЦИН	қобик билан қопланган таблеткалар 60 мг
43.	ГЛИЦЕРИН	ректал суппозиторийлар, суюқлик 20 мл, 25 мл, 40 мл, 50 мл, 90 мл, 100 мл
44.	ГЛИЦИН	тил ости таблеткалари 100 мг; таблеткалар 100 мг
45.	ГЛЮКОЗАМИНМУРАМИЛ-ДИПЕПТИД	таблеткалар 1 мг
46.	ГЛЮКОЗАМИН	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 1500 мг 4 г
47.	ГОЗАЛИДОН	таблеткалар 0,1 г
48.	ГРАМИЦИДИН	шиммиш учун таблеткалар
49.	ДЕЗЛОРАТАДИН	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар 5 мг, сироп 0,5 мг/мл 60 мл, 120 мл, 150 мл, сироп 0,5 мг/мл, 2,5 мг/ 5 мл 30 мл, 60 мл, 100 мл, 120 мл, 150 мл, ичга қабул қилаш учун эритма 50 мл, 60 мл, 100 мл, 120 мл, 150 мл, 300 мл, ичга қабул қилиш учун эритма 0,5 мг/мл 150 мл
50.	ДЕКАМЕТОКСИН	таблеткалар 0,2 мг, томчилар 0,5 мг/мл, эритма 0,2 мг/мл 2 мл, 200 мл, 400 мл; 1000 мл
51.	ДЕКСКЕТОПРОФЕН	қобик билан қопланган таблеткалар 25 мг, ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар 25 мг, сиртга қўллаш учун 1,25% ли гель 60 г.
52.	ДЕКСПАНТЕНОЛ	сиртга қўллаш учун 5% ли аэрозоль 58 г, гель 15 г, сиртга қўллаш учун 5%

		ли суртма 25 г, 30 г, 50 г, сиртга қўллаш учун аэрозоль 130 г, кўз гели 50 мг/г; крем 5% 30 г
53.	ДЕКСТРОЗА	таблеткалар 500 мг
54.	ДИКЛОФЕНАК	сиртга қўллаш учун 1% ли, 5% ли гель 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 45 г, 50 г, 100 г, 1% ли суртма 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, сиртга қўллаш учун гель 50 мг/г 30 г, 100 г, сиртга қўллаш учун 2% ли гель 50 г, 100 г, сиртга қўллаш учун гель 10 мг/г 100 г; сиртга қўллаш учун гель 1% — 100 г; гель 11,6 мг/г — 60 г, 120 г
55.	ДИМЕНГИДРИНАТ	таблеткалар 50 мг
56.	ДИМЕТИКОН	сиртга қўллаш учун 4% ли лосьон 50 мл
57.	ДИМЕТИЛСУЛЬФОКСИД	сиртга қўллаш учун суюқлик 50 мл, 100 мл
58.	ДИМЕТИНДЕН	сиртга қўллаш учун гель 30 г, ичга қабул қилиш учун 0,1% ли томчилар 20 мл
59.	ДИОСМЕКТИТ	ичга қабул қилиш учун суспензия тайёрлаш учун кукун 3 г (ванил, апельсин, лимон, малина), кукун 3,76 г; ичга қабул қилиш учун суспензия.
60.	ДИОСМИН	капсулалар 600 мг, плёнка қобик билан қопланган таблеткалар 600 мг, таблеткалар 450 мг
61.	ДИФЕНГИДРАМИН	сиртга қўллаш учун 1% ли гель 20 г, суртма 20 мг/г 20 г, гель 10 мг/г 30 г
62.	ДОМПЕРИДОН	таблеткалар 10 мг, шимиш учун таблеткалар 10 мг, ичга қабул қилиш учун суспензия 1 мг/мл, 60 мл, 100 мл, 120 мл, 200 мл
63.	ДРОТАВЕРИН	таблеткалар 40 мг, 80 мг, қобик билан қопланган таблеткалар 40 мг, 80 мг, ректал суппозиторийлар 40 мг, 80 мг
64.	ИБУПРОФЕН	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар 200 мг, 400 мг, капсулалар 200 мг, 400 мг, таъсири узайтирилган капсулалар 300 мг, ичга қабул қилиш учун суспензия 20 мг/мл 200 мл, 100 мг/5 мл 50 мл, 90 мл, 100 мл, 120 мл, ичга қабул қилиш учун суспензия 4% 100 мл, ичга қабул қилиш учун қулупнай, апельсин, малина, таъмли болалар суспензия 100 мг/5 мл 100 мл, 150 мл, 200 мл, мультифрукт ва гунафша таъмли болалар учун ичга қабул қилиш учун

		суспензия 100 мг/5 мл 100 мл, крем 20 г, 50 г, 100 г, сиртга қўллаш учун гель 15 г, 50 г, 60 г, 100 г, гель 50 мг/г 60 г, ректал суппозиторийлар 60 мг, 125 мг
65.	ИНДОМЕТАЦИН	10% ли суртма 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, сиртга қўллаш учун суртма 100 мг/г 20 г, 25 г, 30 г, 40 г
66.	ИНОЗИН	қобиқ билан қопланган таблеткалар 200 мг
67.	ИНТЕРФЕРОНА АЛЬФА-2b ЧЕЛОВЕКА РЕКОМБИНАНТНОГО	маҳаллий қўллаш учун аэрозоль 100000 ХБ 10 мл; суртма 40000 ХБ/г — 12 г; назал томчилар 10000 ХБ — 5 мл, 10 мл; суппозиторийлар 1500000 ХБ; 250000 ХБ; ректал суппозиторийлар, суртма 6 г, 12 г, бурун спреји 5 мл, бурун томчилари 5 мл, дозаланган бурун спреји 50000 ХБ + 1 мг/доза 100 доза, маҳаллий қўллаш учун аэрозоль
68.	ЙОД	5% ли спиртли эритма 10 мл, 15 мл, 20 мл, 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл
69.	ИОДИН	сиртга қўллаш учун 1% ли спрей 30 г; 20 мл; сиртга қўллаш учун эритма 5 мг/г 25 мл
70.	ИХТАММОЛ	сиртга қўллаш учун 10%, 20% ли суртма 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г, ректал суппозиторийлар 200 мг
71.	КАГОЦЕЛ	таблеткалар 12 мг
72.	КАЛИЯ ЙОДИД	қулупнай таъмли чайналадиган таблеткалар, плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 100 мкг, 200 мкг, таблеткалар 50 мкг, 100 мкг, 200 мкг
73.	КАЛЬЦИЯ ГЛЮКОНАТ	таблеткалар 500 мг, чайналадиган таблеткалар 500 мг
74.	КАЛЬЦИЯ КАРБОНАТ	вишилловчи таблеткалар 500 мг
75.	КАМФОРА	сиртга қўллаш учун 10% ли ёғли эритма 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл, 80 мл, 90 мл, 100 мл, сиртга қўллаш учун 10% ли спиртли эритма 10 мл, 25 мл, 40 мл, 50 мл, 80 мл, 90 мл, 100 мл, 10% ли суртма 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г
76.	КАРБОМЕР	кўз гели 10 г
77.	КАРБОЦИСТЕИН	2% ли сироп 120 мл, болалар учун сироп 20 мг/мл, 50 мг/мл 125 мл, сироп 100 мг/5 мл, 250 мг/5 мл 100 мл, сироп 200 мг/5 мл 100 мл, 200 мл; қобиқ билан қопланган таблеткалар 750 мг

78.	КВЕРЦЕТИН	чайналадиган таблеткалар 40 мг, гранулалар (0,04 г/1 г) 2 г
79.	КЕТОКОНАЗОЛ	сиртга қўллаш учун крем 20 мг/г 15 г, 30 г, 2% ли крем 10 г, 2% ли шампунь 8 мл, 50 мл, 60 мл, 100 мл, крем 200 мг/г, 2% ли крем 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 2% ли шампунь 25 мл, 60 мл
80.	КЕТОПРОФЕН	2,5% ли гель 25 г, 30 г, 40 г, 45 г, 50 г, 100 г, 25 мг/г 30 г, 50 г, гель дозатор билан 30 г, 50 г, 100 г, 5% ли крем 30 г, 50 г, трансдермал пластр 30 мг
81.	КЕТОРОЛАК	2% ли гель 30 г
82.	КЛЕМАСТИН	таблеткалар 1 мг
83.	КЛОТРИМАЗОЛ	1%, 2%, 5% ли крем 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 1% ли суртма 20 г, 25 г, 30 г, гель 30 г, сиртга қўллаш учун 1% ли эритма 15 мл, 20 мл, 30 мл, сиртга қўллаш учун 1% ли кукун 30 г, вагинал таблеткалар 100 мг, вагинал суппозиторийлар 100 мг; вагинал крем 2%, 10% 7г
84.	КРЕМНИЯ ДИОКСИД КОЛЛОИДНЫЙ	ичга қабул қилиш учун суспензия тайёрлаш учун кукун 3 г, 12 г, 25 г, 50 г
85.	КСИЛОМЕТАЗОЛИН	0,01%, 0,025%, 0,05%, 0,1% ли бурун томчилари, эритма 0,5 мг/мл, 1 мг/1 мл 10 мл, 15 мл, 20 мл; дозаланган 0,1% ли бурун спреји 10 мл, ментолли ва эвкалиптли 0,1% ли дозаланган бурун спреји 10 мл, 0,1% ли бурун спреји 10 мл, 15 мл, 20 мл, 0,5% ли бурун спреји 15 мл, 0,025%, 0,05% ли 10 мл, 15 мл, 0,05%, 0,1% ли эвкалипт мойли бурун спреји 10 мл, 20 мл; назал спрей 35 мкг/доза 10 мл, 140 мкг/доза 10 мл; ментолли бурун спреји 140 мкг/доза 10 мл
86.	ЛАКТУЛОЗА	ичга қабул қилиш учун гранулалар (лимон таъмли), ичга қабул қилиш учун эритма 3,35/5 мл 30 мл, 100 мл, 200 мл, 250 мл, сироп 667 мг/мл 15 мл, 670 мг/мл 50 мл, 100 мл, 120 мл, 200 мл, 250 мл, 500 мл, 1000 мл, ичга қабул қилиш учун эритма 30 мл, 150 мл, 300 мл
87.	ЛЕВОКАРНИТИН	ичга қабул қилиш учун эритма 1 г/10 мл, 2 г/10 мл 5 мл, 10 мл, ичга қабул қилиш учун эритма 100 мг/мл, 200 мг/мл 50 мл, 100 мл, 300 мг/мл 25 мл, 50 мл, 100 мл, 1000 мг/10 мл 10 мл, 50 мл; 400 мг/мл 120 мл

88.	ЛЕВОНОРГЕСТРЕЛ	таблеткалар 1,5 мг № 1
89.	ЛЕВОЦЕТИРИЗИН	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар 5 мг, ичга қабул қилиш учун томчилар 5 мг/мл 10 мл, 20 мл, сироп 2,5 мг/5 мл 30 мл, 100 мл; ичга қабул қилиш учун сироп 0,5 мг/5 мл 30 мл
90.	ЛОКСОПРОФЕН	трансдермал пластр 50 мг
91.	ЛОПЕРАМИД	капсулалар 2 мг, таблеткалар 2 мг, чайналадиган таблеткалар 2 мг, оғиз бўшлиғида дисперсияланувчи таблеткалар 2 мг
92.	ЛОРАТАДИН	таблеткалар 10 мг, сироп 1 мг/мл 60 мл, 5 мг/5 мл 90 мл, 100 мл, 120 мл, ичга қабул қилиш учун эритма 5 мг/5 мл 60 мл
93.	МАГАЛДРАТ	таблеткалар 500 мг
94.	МАГНИЯ КАРБОНАТ	таблеткалар 200 мг, 500 мг
95.	МАГНИЯ СУЛЬФАТ	кукун 10 г, 12,5 г, 25 г, 50 г, 100 г
96.	МАКРОГОЛЬ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун олма, банан, ўрик, узум-апельсин, апельсин таъмли кукун 10 г, ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 4 г, 10 г
97.	МЕБГИДРОЛИН	драже 50 мг, 100 мг, перорал қабул қилиш учун суспензия тайёрлаш учун гранулалар 100 мл 9 г, таблеткалар 0,05 г, 0,1 г
98.	МЕБЕВЕРИН	қобик билан қопланган таблеткалар 135 мг; таъсири узайтирилган капсулалар 200 мг
99.	МЕГЛЮМИНА АКРИДОНАЦЕТАТ	ичакда эрувчи қобик билан қопланган таблеткалар 150 мг
100.	МЕЛАТОНИН	қобик билан қопланган таблеткалар 3 мг
101.	МЕЛОКСИКАМ	сиртга қўллаш учун 1% ли гель 50 г
102.	МЕТАМИЗОЛ НАТРИЯ	таблеткалар 0,5 г
103.	МЕТИЛКОБАЛАМИН	қобик билан қопланган таблеткалар
104.	МЕТИЛПРЕДНИЗОЛОН	сиртга қўллаш учун 0,1% ли суртма (ёғли) 15 г, сиртга қўллаш учун 0,1% ли крем 15 г, сиртга қўллаш учун 0,1% ли эмульсия 20 г
105.	МЕТИЛСАЛИЦИЛАТ	суртма 30 г
106.	МЕТИЛУРАЦИЛ	маҳаллий ва сиртга қўллаш учун 10% ли суртма 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г
107.	МЕТРОНИДАЗОЛ	1% ли гель 5 г, 10 г, 20 г, 30 г, стоматологик гель 5 г, 10 г, 20 г, милк учун гель 30 г
108.	МИКОНАЗОЛ	гель 20 мг/г 15 г, крем 20 мг/г 15 г, 2% ли крем 15 г

109.	МИНОКСИДИЛ	сиртга қўллаш учун 2% ли эритма 60 мл
110.	МОЛОЧНАЯ КИСЛОТА	вагинал суппозиторийлар 100 мг
111.	НАПРОКСЕН	сиртга қўллаш учун 10% ли гель 45 г
112.	НАТАМИЦИН	вагинал суппозиторийлар 100 мг, сиртга қўллаш учун 2% ли крем
113.	НАТРИЯ АЛЬГИНАТ	ректал суппозиторийлар 250 мг
114.	НАТРИЯ ГИАЛУРОНАТ	кўз томчилари 0,15% ли 10 мл
115.	НАТРИЯ ХЛОРИД	0,65% ли бурун спреји, 0,9% ли эритма 10 мл, 15 мл, 20 мл, 30 мл, 0,65% ли бурун спреји ментолли 20 мл
116.	НАФАЗОЛИН	0,1% ли бурун томчилари (эмульсия) 5 мл, 10 мл, 15 мл, болалар учун 0,05% ли бурун томчилари 10 мл, бурун спреји 0,1% ли 5 мл, 10 мл, 15 мл, 0,05%, 0,1% ли эритма 10 мл, 20 мл, 0,05%, 0,1% ли бурун томчилари 10 мл, 15 мл, 20 мл
117.	НАФТИФИН	1% ли крем 15 г, сиртга қўллаш учун 1% ли эритма 10 мл, 15 мл, 20 мл; сиртга қўллаш учун 1% ли спреји 15 мл, 20 мл
118.	НИКОТИН	ялпиз таъмли чайналадиган резинкалар 2 мг, 4 мг, капсулалар 1 мг, 2 мг, трансдермал пластр
119.	НИКОТИНОВАЯ КИСЛОТА	таблеткалар 50 мг
120.	НИМЕСУЛИД	1%, 2% ли трансдермал гель 10 г, 30 г, сиртга қўллаш учун 1% ли гель 10 мг/г 30 г, 100 г; гель 1% — 20 г
121.	НИСТАТИН	сиртга қўллаш учун суртма 100000 ТБ 1 г, 7,5 г, 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г
122.	НИТРОГЛИЦЕРИН	тил ости таблеткалари 0,5 мг
123.	НИТРОФУРАЛ	маҳаллий қўллаш учун эритма тайёрлаш учун таблеткалар 20 мг; таблеткалар 20 мг
124.	НИФУРОКСАЗИД	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 100 мг, 200 мг, капсулалар 100 мг, 200 мг; ичга қабул қилиш учун суспензия 200 мг/5 мл — 90 мл
125.	ОКСИКОНАЗОЛ	сиртга қўллаш учун 1% ли крем 30 г
126.	ОКСИМЕТАЗОЛИН	0,01%, 0,025%, 0,05% ли бурун томчилари 5 мл, 10 мл, 20 мл, бурун томчилари 0,1 мг/мл, 0,25 мг/мл, 0,5 мг/мл 10 мл, 15 мл, 0,05% ли бурун спреји 10 мл, бурун спреји 0,25 мг/мл, 0,5 мг/мл 10 мл, 15 мл, 30 мл
127.	ОКСИФРИН	назал спреји 11,25 мкг/доза, 22,5 мкг/доза 15 мл

128.	ОМЕПРАЗОЛ	микропеллетлар бўлган капсула 10 мг; капсула 10 мг
129.	ОРНИТИН	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар 3 г, 5 г
130.	ПАНКРЕАТИН	ичакда эрувчи қобиқ билан қопланган таблеткалар 10000 ТБ, 25000 ТБ, 125 мг, 150 мг, 160 мг, 221 мг, плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар, капсулалар 150 мг, 300 мг, капсулалар 10000 ТБ, 20000 ТБ, 25000 ТБ, 40000 ТБ, драже, ичакда эрувчи капсулалар 10000 ТБ, 25000 ТБ, ичакда эрувчи капсулалар 150 мг
131.	ПАНТОПРАЗОЛ	қобиқ билан қопланган таблеткалар 20 мг
132.	ПАПАВЕРИН	таблеткалар 40 мг, ректал суппозиторийлар 20 мг
133.	ПАПАИН	сиртга қўллаш учун лиофилизация қилинган кукун 350 ПБ
134.	ПАРАЦЕТАМОЛ	эрувчан таблеткалар 500 мг, таблеткалар 200 мг, 500 мг, қобиқ билан қопланган таблеткалар 500 мг, сироп 120 мг/5 мл 50 мл, 100 мл (спиртсиз), томчилар (спиртсиз) 15 мл, ректал суппозиторийлар 0,05 г, 0,08 г, 0,17 г, 0,33 г, 0,5 г, 100 мг, 125 мг, 250 мг, болалар учун суппозиторийлар 50 мг, 100 мг, 250 мг, перорал қабул қилиш учун 2,4% ли суспензия 50 мл, 90 мл, 100 мл, ичга қабул қилиш учун суспензия 120 мг/5 мл, 250 мг/мл 60 мл, 100 мл, 150 мл, ичга қабул қилиш учун суспензия (кулупнай, малина таъмли) 120 мг/5 мл 50 мл, 60 мл, 90 мл, 120 мл, 500 мл, болалар учун томчилар спиртсиз 15 мл, 2,4% ли сироп (қандсиз) спиртсиз 40 мл, 50 мл, 60 мл, 80 мл, 90 мл, 100 мл, 120 мл, 125 мл, малинали сироп спиртсиз 50 мл, 90 мл, 120 мл
135.	ПЕНЦИКЛОВИР	сиртга қўллаш учун крем 1% 10 г
136.	ПЕРМЕТРИН	эритма 40 мл, 50 мл, 80 мл, гель 40 мг/г 40 г, гель 50 мг/г бактерицид билан 40 г, сиртга қўллаш учун 5% ли крем 30 г, битга қарши шампунь 50 г, 80 г
137.	ПИКЛОКСИДИН	кўз томчилари 0,5 мг/мл 10 мл
138.	ПИКОСУЛЬФАТ НАТРИЯ	ичга қабул қилиш учун томчилар 7,5 мг/мл (0,75%) 10 мл, 15 мл, 20 мл, 30 мл, таблеткалар 7,5 мг

139.	ПИМЕКРОЛИМУС	сиртга қўллаш учун 1% ли крем 15 г
140.	ПОВИДОН-ЙОД	вагинал суппозиторийлар 200 мг, сиртга қўллаш учун суртма 100 мг/г 20 г, сиртга қўллаш учун гель 50 мг/г 15 г, сиртга қўллаш учун дезинфекцияловчи эритма 100 мг/г 30 мл, 120 мл, 1000 мл, сиртга ва маҳаллий қўллаш учун 10% ли эритма 10 мл, 15 мл, 25 мл, 50 мл, 250 мл, 500 мл, 1000 мл, суртма 20 г
141.	ПОЛИВИНОКС	бальзам 50 г, 100 г
142.	ПОЛИОКСИДОНИЙ	таблеткалар 12 мг, вагинал ва ректал суппозиторийлар 6 мг, 12 мг
143.	ПРЕНОКСДИАЗИН	таблеткалар 100 мг
144.	ПРОКАИН	ректал суппозиторийлар 100 мг
145.	РАЦЕКАДОТРИЛ	капсулалар 100 мг, ичга қабул қилиш учун суспензия тайёрлаш учун гранулалар 10 мг, 30 мг
146.	РЕТИНОЛ	капсулалар 10000 ХБ, 33000 ХБ; тери сиртига ва орал мойли эритма 34,4 мг/мл (100000 ХБ)
147.	РИМАНТАДИН	таблеткалар 50 мг, капсулалар 100 мг
148.	РУТОЗИД	таблеткалар 0,02 г
149.	САЛИЦИЛОВАЯ КИСЛОТА	1% ли, 2% ли спиртли эритма 10 мл, 20 мл, 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл
150.	СЕННОЗИДЫ А+В	таблеткалар 15 мг, 70 мг, таблеткалар
151.	СЕРЕБРА ПРОТЕИНАТ	2% ли, 3% ли эритма 15 мл
152.	СЕРТАКОНАЗОЛ	сиртга қўллаш учун крем 2% ли 20 г, вагинал суппозиторийлар 300 мг
153.	СИЛИМАРИН	қобиқ билан қопланган таблеткалар 22,5 мг, 35 мг, капсулалар 35 мг
154.	СИМЕТИКОН	чайналадиган таблеткалар, ичга қабул қилиш учун суспензия 30 мл, 50 мл, ичга қабул қилиш учун томчилар, эмульсия 100 мг/мл 30 мл, ичга қабул қилиш учун томчилар 66,66 мг/л 40 мг/мл 10 мл, 30 мл, эмульсия 40 мг/5 мл 100 мл, капсулалар 40 мг; 120 мг
155.	СУЛЬФАНИЛАМИД	таблеткалар 300 мг, 500 мг, 5%, 10% ли суртма 10 г, 15 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г, сиртга қўллаш учун суртма 100 мг/г 25 г; линимент 5% 30 г
156.	СУЛЬФАЦЕТАМИД	20% ли кўз томчилари 1 мл, 1,5 мл, 5 мл, 8 мл, 10 мл, 30% ли 5 мл, 8 мл, 10 мл
157.	СУМИТРИН	сиртга қўллаш учун эритма 150 мл
158.	ТАУРИН	таблеткалар 250 мг
159.	ТЕНОКСИКАМ	1% ли гель 45 г
160.	ТЕРБИНАФИН	сиртга қўллаш учун 1% ли спрей 15 мл, 30 мл, сиртга қўллаш учун 1% ли гель 15 г, сиртга қўллаш учун 1% ли

		крем 10 г, 15 г, 20 г, 30 г, 3% ли 15 г.
161.	ТЕТРАОКСОТЕТРАГИДРО-НАФТАЛИНА ДИГИДРАТ	0,25% ли суртма 5 г, 10 г, 15 г, 20 г, 30 г
162.	ТЕТРАЦИКЛИН	3% ли суртма 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г
163.	ТЕТРИЗОЛИН	0,05% ли кўз томчилари 15 мл
164.	ТИББИЁТ ЭТИЛ СПИРТИ 70%	70% ли суюқлик 10 мл, 20 мл, 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл № 1
165.	ТИЛОРОН	қобиқ билан қопланган таблеткалар 60 мг, 125 мг
166.	ТИОТРИАЗОЛИН	2% ли суртма 25 г
167.	ТИРОТРИЦИН	маҳаллий қўллаш учун кукун 1 мг/г 5 г, 20 г, маҳаллий қўллаш учун гель 1 мг/г 5 г, 20 г, 25 г
168.	ТРЕТИНОИН	0,05% ли крем 20 г
169.	ТРИАМЦИНОЛОН	сиртга қўллаш учун 0,1% ли суртма 10 г
170.	ТРОКСЕРУТИН	2% ли гель 20 г, 25 г, 30 г, 40 г; капсулалар 200 мг, 300 мг
171.	УМИФЕНОВИР	қобиқ билан қопланган таблеткалар 50 мг, 100 мг; капсулалар 50 мг, 100 мг, 200 мг
172.	УНДЕЦИЛЕНОВАЯ КИСЛОТА	сиртга қўллаш учун суртма 30 г
173.	ФАОЛЛАШТИРИЛГАН КЎМИР	таблеткалар 250 мг, гранулалар 50 г
174.	ФАМОТИДИН	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 10 мг
175.	ФЕНИЛБУТАЗОН	5% ли суртма 20 г
176.	ФЛУКОНАЗОЛ	капсулалар 150 мг № 1; таблеткалар 150 мг № 1
177.	ФУРАЗИДИН	сиртга қўллаш учун эритма тайёрлаш учун кукун 1 г
178.	ХИФЕНАДИН	таблеткалар 10 мг; 25 мг; 50 мг
179.	ХЛОРАМФЕНИКОЛ	5%, 10% ли линимент 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г, спиртли эритма 0,25% ли 25 мл, 40 мл, 50 мл
180.	ХЛОРГЕКСИДИН	сиртга қўллаш учун 0,05% ли эритма 5 мл, 40 мл, 50 мл, 90 мл, 100 мл, 1% ли спиртли эритма 100 мл, маҳаллий ва сиртга қўллаш учун 0,5% ли гель 20 г, сиртга қўллаш учун 0,5% ли желе 50 г вагинал суппозиторийлар 16 мг
181.	ХЛОРНИТРОФЕНОЛ	сиртга қўллаш учун эритма 0,25 г 25 мл
182.	ХЛОРОПИРАМИН	1% ли суртма 18 г, 1% ли крем 18 г, таблеткалар 25 мг
183.	ХОЛЕКАЛЬЦИФЕРОЛ	ичга қабул қилиш учун томчилар 15000 ХБ/мл 5 мл, 10 мл, 25 мл капсулалар 60000 ХБ, ичга қабул қилиш учун мойли эритма 0,5 мг/мл 5 мл, 10 мл, 25 мл; капсулалар 75 мкг,

		капсулалар 1000 ХБ; қобик билан қопланган таблеткалар 50000 ТБ
184.	ХОНДРОИТИН СУЛЬФАТ	капсулалар 250 мг, 500 мг, сиртга қўллаш учун 5% ли суртма 30 г, таблеткалар 250 мг
185.	ЦЕТИЛПИРИДИНИЙ ХЛОРИД	шимиш учун таблеткалар ананас, апельсин, асал, ялпиз таъмли 1,5 г
186.	ЦЕТИРИЗИН	чайналадиган таблеткалар; қобик билан қопланган таблеткалар 5 мг, 10 мг, 15 мг, плёнка қобик билан қопланган таблеткалар 10 мг, таблеткалар 10 мг, капсулалар 5 мг, 10 мг, ичга қабул қилиш учун томчилар 10 мг/мл; 20 мг/мл 10 мл, 20 мл, 30 мл, 50 мл, сироп 5 мг/5 мл 50 мл, 60 мл, 100 мл, сироп 60 мл
187.	ЦИКЛОПИРОКС	сиртга қўллаш учун 1% ли крем 30 г, сиртга қўллаш учун плёнка ҳосил қилувчи 8% ли эритма 3 мл, сиртга қўллаш учун эритма 30 мл
188.	ЦИНКА ГИАЛУРОНАТ	эритма 10 мл, сиртга қўллаш учун гель 15 г
189.	ЦИНКА ОКИСЬ	10% ли суртма 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 100 г
190.	ЦИНКА ПИРИТИОНАТ	аэрозоль 2 мл/1 мг 100 мл, крем 50 г, шампунь 150 мл
191.	ЦИНКА СУЛЬФАТ	дисперсияланувчи таблеткалар 20 мг; перорал суспензия тайёрлаш учун кукун 120 мл
192.	ЦИТИЗИН	қобик билан қопланган таблеткалар 1,5 мг
Мажмуавий препаратлар		
1.	ЛІК-ОПРОСТ	капсулалар
2.	АВИА-МОРЕ	гомеопатик таблеткалар
3.	АВИРОЛ С	капсулалар
4.	АВИЦЕТ БЕЙБИ ДРОПС	ичга қабул қилиш учун томчилар 1,25 мг/5 мл
5.	АДАМОЛ	капсулалар
6.	АДАПТОШРЕЙ	сироп 200 мл
7.	АДЕНО-RITZ	капсулалар
8.	АДЖИСЕПТ	классик, асал ва лимон, эвкалипт ва ментол, ананас, апельсин, банан, олча, қулупнай, лимон, малина, асал таъмли шимиш учун пастилкалар
9.	АДЖИФЛЮКС	ичга қабул қилиш учун суспензия 170 мл, 250 мл, чайналадиган таблеткалар
10.	АДИТЕН	ичга қабул қилиш учун томчилар 15 мл, 30 мл
11.	АЕВИТ	капсулалар
12.	АЕСКУВЕН	қобик билан қопланган таблеткалар 30 мг

13.	АКВАДЕТРИМ ПЛЮС	ичга қабул қилиш учун томчилар (20000 ХБ+10000 ХБ)/мл 10 мл
14.	АКНЕЛЬ ГЕЛЬ	сиртга қўллаш учун гель 10 г
15.	АКНЕФАСТ	сиртга қўллаш учун эритма 20 мл
16.	АКРИДЕРМ ГЕНТА	сиртга қўллаш учун крем 15 г, 30 г
17.	АКРИДЕРМ ГК	сиртга қўллаш учун крем 15 г
18.	АКРИДЕРМ СК	сиртга қўллаш учун суртма 15 г, 30 г
19.	АКРИТИ ГРАЙП ВОТЕР	ичга қабул қилиш учун эритма 150 мл
20.	АКТИВИТ ВИТАМИН +	капсулалар
21.	АКТИВИТ ВИТАМИН+СЕЛЕН	капсулалар
22.	АКТИВИТ ВИТАМИН+РУХ	капсулалар
23.	АЛАКРИС	капсулалар 300 мг
24.	АЛАКС	қобиқ билан қопланган таблеткалар
25.	АЛВИТАЛ ПЛЮС	капсулалар
26.	АЛИГРИПП	таблеткалар
27.	АЛЛЕ	сиртга қўллаш учун гель 15 г
28.	АЛЛЕВА	сироп 150 мл
29.	АЛЛЕДРОКС	мева таъмли ичга қабул қилиш учун гель 200 мл
30.	АЛЛОХОЛ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
31.	АЛМАГЕЛЬ	ичга қабул қилиш учун суспензия 10 мл, 50 мл, 100 мл, 170 мл, 200 мл
32.	АЛМАГЕЛЬ А	ичга қабул қилиш учун суспензия 10 мл, 50 мл, 100 мл, 170 мл, 200 мл
33.	АЛМАГЕЛЬ НЕО	ичга қабул қилиш учун суспензия 10 мл, 170 мл, 200 мл
34.	АЛОЭ КЕЙР	капсулалар
35.	АЛПРОВИН ПЛЮС	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
36.	АЛТЕЙКА	сироп 50 мл, 90 мл, 100 мл, 200 мл
37.	АЛФАГИН	сироп 120 мл, 150 мл, капсулалар
38.	АЛЬКА-ЗЕЛЬТЦЕР	вишилловчи таблеткалар
39.	АЛЬТАБОР	таблеткалар 20 мг
40.	АЛЬТАН	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 10 мг
41.	АЛЮМАГГЕЛЬ/ АЛЮМАГГЕЛЬ А	ичга қабул қилиш учун суспензия 50 мл, 100 мл, 120 мл, 170 мл, 200 мл
42.	АЛЮЦИТ	суспензия 90 мл, 100 мл, 150 мл, 200 мл
43.	АМБЦЕТ	таблеткалар (60 мг+5 мг), сироп (30 мг+5 мг) 5 мл, 100 мл
44.	АМЕТРОНИД ГЕЛЬ	милklar учун гель 10 г
45.	АМИДРАМИН	сироп 120 мл
46.	АМИЗОН	қобиқ билан қопланган таблеткалар 0,125 г, 0,25 г
47.	АМИЗОН МАКС	капсулалар 0,5 г
48.	АМИЗОНЧИК	сироп 10 мг/мл 100 мл
49.	АМИНОВИТ	сироп 200 мл
50.	АНАКОЛД	таблеткалар

51.	АНАСЕП ГЕЛЬ	милклар учун гель 20 г
52.	АНАФЕРОН	шимиш учун гомеопатик таблеткалар
53.	АНАФЕРОН ДЕТСКИЙ	шимиш учун гомеопатик таблеткалар, ичга қабул қилиш учун томчилар 25 мл
54.	АНГАЛ/АНГАЛ С	пастилкалар лимон таъмли, маҳаллий қўллаш учун спрей лимон таъмли 30 мл
55.	АНГИНОВАГ	оғиз бўшлиғи учун спрей 10 мл, 20 мл
56.	АНЕСТЕЗОЛ	ректал суппозиторийлар
57.	АНЗИБЕЛ	шимиш учун классик, асал ва лимон, ментол таъмли таблеткалар; қизилмия, занжабил таъмли шимиш учун таблеткалар
58.	АНТИ-АКНЕ	сиртга қўллаш учун суспензия 30 мл
59.	АНТИ-АНГИН ФОРМУЛА	маҳаллий қўллаш учун спрей 25 мл; шимиш учун таблеткалар
60.	АНТИГРИППИН	таблеткалар, болалар учун вишилловчи таблеткалар, вишилловчи таблеткалар, малина, грейпфрут таъмли вишилловчи таблеткалар, ичга қабул қилиш учун мойчечак ва асал- лимон таъмли эритма тайёрлаш учун кукун 5 г
61.	АНТИГРИППИН-МАКСИМУМ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун (лимонли, лимон-асалли, малинали, корақорағатли) 5 г
62.	АНТИОКСИКАПС	капсулалар
63.	АНТИОКСИКАПС С ЖЕЛЕЗОМ	капсулалар
64.	АНТИОКСИКАПС С ЙОДОМ	капсулалар
65.	АНТИОКСИКАПС С СЕЛЕНОМ	капсулалар
66.	АНТИОКСИКАПС С ЦИНКОМ	капсулалар
67.	АНТИФЛАМИН С ЛОСЬОН	лосьон 50 мл
68.	АНТИФЛУ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
69.	АНТИФЛУ КИДС	малина таъмли эрувчи кукун
70.	АНТИЦИЛ	ичга қабул қилиш учун суспензия 400 мг/мл 200 мл
71.	АНТРАЛЬ	қобиқ билан қопланган таблеткалар 0,1 г, 0,2 г
72.	АНУЗОЛ	ректал суппозиторийлар
73.	АПДИЛ ТОТАЛ	таблеткалар
74.	АПИЛАК	тил остига қўйиладиган таблеткалар 0,01 г, шимиш учун таблеткалар 10 мг
75.	АПКОСУЛ	капсулалар
76.	АРДЕЙСЕДОН НАХТ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
77.	АРКАЛЕН	суртма 30 г
78.	АРСЛОНҚУЙРУҚ НАСТОЙКАСИ	настойка 20 мл, 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл

79.	АРТИХОЛ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 200 мг, 400 мг
80.	АРТИШОКА ЭКСТРАКТ	капсулалар 100 мг
81.	АРТРА	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
82.	АРТРА MSM ФОРТЕ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
83.	АРТРИКС	капсулалар
84.	АРТРИКЮР	таблеткалар
85.	АСВИТОЛ	чайналадиган таблеткалар 200 мг
86.	АСЕТА Х	таблеткалар
87.	ГЛЮКОЗАЛИ АСКОРБИН КИСЛОТАСИ	таблеткалар
88.	АСКОРУТИН	таблеткалар
89.	АСКОФЕН	таблеткалар
90.	АСКОФЕН-П	таблеткалар
91.	АСКОЦИН	чайналадиган таблеткалар
92.	АСМАДА	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
93.	АСПАРКАМ	таблеткалар
94.	АСПИРИН-С	вишилловчи таблеткалар
95.	АФАЛА	ши?иш учун гомеопатик таблеткалар
96.	АФЛУБИН	гомеопатик томчилар 20 мл, 50 мл, 100 мл
97.	АЧЧИҚ ҚАЛАМПИР НАСТОЙКАСИ	настойка 20 мл, 25 мл, 40 мл, 50 мл
98.	АШВАГАНДА	капсулалар
99.	АЭРОЛЕТ	сироп 100 мл
100.	БАЙТАЧ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
101.	БАКСТИМС	мойли эритма 50 мг, 100 мг
102.	БАКТЕРИОФАГ СТАФИЛОКОККОВЫЙ ЖИДКИЙ	ичга қабул қилиш учун, маҳаллий ва сиртга қўллаш учун суюқлик 10 мл, 20 мл, 100 мл
103.	БАЛЬЗАМ «ЗОЛОТАЯ ЗВЕЗДА»	суюқ бальзам 5 мл, ингаляция учун калам 1,3 г, суртма 4 г
104.	БАНЕОЦИН	сиртга қўллаш учун кукун 10 г
105.	БЕЙБИКОЛ	ичга қабул қилиш учун томчилар 15 мл
106.	БЕКАРБОН	таблеткалар
107.	БЕЛЛС	йўталга қарши ўсимликлардан олинадиган сироп 100 мл, суртма 20 г, йўталга қарши ўсимликлардан олинадиган классик, қулуپнайли, лимонли, апельсинли ва асал-лимонли пастилкалар
108.	БЕЛОСАЛИК	сиртга қўллаш учун суртма 10 г, 15 г, 20 г, 30 г, 40 г; сиртга қўллаш учун эритма 20 мл, 50 мл, 100 мл,
109.	БЕЛЫЙ УГОЛЬ	таблеткалар 210 мг
110.	БЕНЕВРОН БФ	қандли қобиқ билан қопланган таблеткалар, ичакда эрувчи қобиқ

		қопланган таблеткалар
111.	БЕПАНТЕН	5% ли крем 30 г, сиртга қўллаш учун 5% ли суртма 3,5 г, 30 г
112.	БЕПАНТЕН ПЛЮС	крем 15 г, 20 г, 25 г, 30 г
113.	БЕПЛЕКС	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
114.	БЕТИОЛ	ректал суппозиторийлар
115.	БИЛОБИЛ ИНТЕНС	капсулалар 120 мг
116.	БИОЖЕН-ЛІК	капсулалар
117.	БИОКАРД	капсулалар
118.	БИОКАРТ-МСМ	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
119.	БИОЛЕКТА МАГНЕЗИУМ ФОРТИССИМУМ	лимон таъмли вишилловчи таблеткалар 365 мг
120.	БИОЛЕКТРА МАГНЕЗИУМ ФОРТЕ	лимон таъмли вишилловчи таблеткалар 243 мг
121.	БИОМОЛ	капсулалар
122.	БИОПАССИТ	сироп 100 мл
123.	БИОСОН	таблеткалар
124.	БИФИДУМБАКТЕРИН СУХОЙ	ичга қабул қилиш учун лиофилизат 5 доза, лиофилланган биомасса 5 мл 5 доза
125.	БЛЕМАРЕН	вишилловчи таблеткалар
126.	БОДРИН	капсулалар
127.	БОЗОРОВ САФРО ҲАЙДОВЧИ ЙИҒМАСИ	доривор ўсимлик хом ашёси 25 г
128.	БОЛИ-НОВ АКТИВ	гель 30 г
129.	БОЛНОЛ РЕЛАКС	сиртга қўллаш учун гель 30 г
130.	БОНДЖИГАР	капсулалар, сироп 90 мл, 120 мл, 150 мл, ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар 10 г
131.	БОННИСАН	ичга қабул қилиш учун ?ритм? 120 мл
132.	БОРОМЕНТОЛ	суртма 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г
133.	БРЕВЕФЛОРА	капсулалар
134.	БРИЗАНТИН	шимиш учун гомеопатик таблеткалар
135.	БРИКЕЗА	сироп 150 мл
136.	БРОНХИКОЛД	сироп 50 мл, 60 мл, 90 мл, 100 мл
137.	БРОНХИКУМ С	пастилкалар, сироп 100 г
138.	БРОНХИПРЕТ	ичиш учун томчилар 50 мл, 100 мл, сироп 50 мл, 100 мл, қобик билан қопланган таблеткалар
139.	БРОНХОМУНАЛ П/БРОНХОМУНАЛ	капсулалар 3,5 мг, 7 мг
140.	БРОНХОСТОП	пастилкалар
141.	БРОНХОСТОП КАПЛИ	ичга қабул қилиш учун томчилар 50 мл
142.	БРОНХОСТОП СИРОП	сироп 120 мл
143.	БЭБИСАН	сироп 100 мл
144.	ВАГИПРОБИОКС	капсулалар
145.	ВАЗЕЛИН	суртма 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г

146.	ВАЗЕЛИН МОЙИ	мойи 25 мл, 40 мл, 50 мл, 90 мл, 100 мл
147.	ВАЛЕВИТ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
148.	ВАЛЕРИАНА	қобиқ билан қопланган таблеткалар 20 мг, настойка 15 мл, 20 мл, 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл
149.	ВАЛЕРИАНА-БЕЛМЕД	қобиқ билан қопланган таблеткалар 200 мг
150.	ВАЛЕРИАНА ИЛДИЗПОЯСИ ИЛДИЗИ БИЛАН	доривор ўсимлик хом ашёси 30 г, 50 г, 100 г
151.	ВАЛЕРИАНЫ ЭКСТРАКТ	қобиқ билан қопланган таблеткалар 20 мг; капсулалар
152.	ВАЛЕРИНОВКА	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
153.	ВАЛИАН-Х	капсулалар
154.	ВАЛИДОЛ	тил остига қўйиладиган таблеткалар 60 мг, таблеткалар 0,06 г; капсулалар 100 мг
155.	ВАЛИДОЛ С ГЛЮКОЗОЙ	таблеткалар 60 мг, тил остига қўйиладиган таблеткалар 60 мг
156.	ВАЛИСЕД-ЛІК	капсулалар
157.	ВАМЕЛАН	капсулалар
158.	ВАН-БИ	капсулалар
159.	ВГ-5	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
160.	ВЕНОГЕПАНОЛ	гель 40 г
161.	ВЕНОЛАЙФ	сиртга қўллаш учун гель 40 г, 100 г
162.	ВЕНО-RITZ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
163.	ВЕНОТЕКС	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
164.	ВЕРОНА	капсулалар
165.	ВЕРОНАС	капсулалар
166.	ВИАДОР	сироп 150 мл
167.	ВИБРОЦИЛ	бурун томчилари 15 мл, бурун спрейи 10 мл
168.	ВИБУРКОЛ	ректал қўллаш учун супозиторийлар
169.	ВИВАБОН	сироп 120 мл
170.	ВИВАКОФ	сироп 100 мл
171.	ВИВАФЛУ	таблеткалар
172.	ВИВИРОН ПЛЮС	сироп 240 мл
173.	ВИКАИР	таблеткалар
174.	ВИПЛАКТИН БЕЙБИ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 2 млрд КОЕ
175.	ВИПРАТОКС	линимент 40 г
176.	ВИПРОСАЛ В	сиртга қўллаш учун суртма 30 г, 50 г
177.	ВИРОГЕЛЬ	бурун ичига қўллаш учун гель 15 г
178.	ВИТ А+D	ичга қабул қилиш учун томчилар 15 мл
179.	ВИТА-М	ичга қабул қилиш учун томчилар 15 мл; сироп 120 мл

180.	ВИТАДИАБЕТОКАПС	капсулалар
181.	ВИТАКАП	капсулалар
182.	ВИТАКАПС ДУО	капсулалар
183.	ВИТАЛАЙН ЙОД БИЛАН	капсулалар
184.	ВИТАЛАЙН СЕЛЕН БИЛАН	капсулалар
185.	ВИТАЛАЙН РУХ БИЛАН	капсулалар
186.	ВИТАЛАК	капсулалар
187.	ВИТАМИН В КОМПЛЕКС	қобиқ билан қопланган таблеткалар
188.	ВИТАПРОСТ	ректал суппозиторийлар 10 мг, ичакда эрувчи қобиқ билан қопланган таблеткалар 20 мг
189.	ВИТАПРОСТ ПЛЮС	ректал суппозиторийлар
190.	ВИТАПРОСТ ФОРТЕ	ректал суппозиторийлар 20 мг
191.	ВИТАРИЧ	қобиқ билан қопланган таблеткалар; сироп 200 мл
192.	ВИТАЦИ	капсулалар
193.	ВИТАЦИНК	сироп 200 мл
194.	ВИТЕН	ичга қабул қилиш учун томчилар 15 мл
195.	ВИТРУМ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
196.	ВИТРУМ АНТИОКСИДАНТ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
197.	ВИТРУМ БЬЮТИ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
198.	ВИТРУМ БЭБИ	чайналадиган таблеткалар
199.	ВИТРУМ ВИЖН	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
200.	ВИТРУМ ВИЖН ФОРТЕ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
201.	ВИТРУМ КАРДИО ОМЕГА-3	капсулалар
202.	ВИТРУМ КИДС	чайналадиган таблеткалар
203.	ВИТРУМ МЕМОРИ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
204.	ВИТРУМ ОСТЕОМАГ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
205.	ВИТРУМ ОСТЕОМАГ ФОРТЕ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
206.	ВИТРУМ ПЕРФОМЕНС	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
207.	ВИТРУМ ПРЕНАТАЛ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
208.	ВИТРУМ ПРЕНАТАЛ ФОРТЕ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
209.	ВИТРУМ СУПЕРСТРЕСС	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
210.	ВИТРУМ ЦЕНТУРИ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
211.	ВИТРУМ ЮНИОР	чайналадиган таблеткалар
212.	ВИУСИД	ичиш учун кукун 4,5 г

213.	ВОБЭНЗИМ	ичакда эрувчи қобик билан қопланган таблеткалар
214.	ВОБИ КИДС	сироп 150 мл
215.	ВОБИЛОН ФОРТЕ	капсулалар
216.	ВОВЕНАК	гель 20 г
217.	ВОЛИПИН	сиртга қўллаш учун гель 30 г
218.	ВРАГГРИПП	таблеткалар
219.	ВРАГГРИПП ЗИНГ	вишилловчи таблеткалар
220.	ВРАГГРИПП КИДС	ичга қабул қилиш учун томчилар 15 мл
221.	ВРАГГРИПП-П	сироп 100 мл
222.	ВРАГГРИПП ПЛЮС	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 5 г
223.	ГАЗ ОФФ	таблеткалар
224.	ГАЗАНДА ЎТИНИНГ БАРГЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 2 г, 2,5 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
225.	ГАЛАЗОЛИН КОМБИ	назал спрей, эритма 10 мл
226.	ГАЛСТЕНА	ичиш учун томчилар 20 мл, 50 мл, 100 мл
227.	ГАЛЬМАНИН	кукун 20 г, 40 г, 50 г, 60 г, 100 г, 120 г, 150 г, 200 г
228.	ГАРЛИК ПЛЮС	капсулалар
229.	ГАСТРИТОЛ	ичга қабул қилиш учун томчилар 20 мл, 50 мл, 100 мл
230.	ГАСТРОГАРД	чайналадиган таблеткалар
231.	ГЕДЕРИН ПЛЮЩ	сироп 90 мл
232.	ГЕКСАВИТ	драже
233.	ГЕКСОРАЛ ТАБС КЛАССИК	апельсин, лимон, қора қарағат, асал- лимон таъмли шимиш учун таблеткалар
234.	ГЕКСОРАЛ ТАБС ЭКСТРА	апельсин, лимон, қора қарағат, асал- лимон таъмли шимиш учун таблеткалар
235.	ГЕЛИСАЛ	сироп 27,78 мг/5 мл 100 мл
236.	ГЕМОРОЛЬ	ректал суппозиторийлар
237.	ГЕНТАСЕПТ	сиртга қўллаш учун кукун 2 г, 5 г
238.	ГЕНТОС	гомеопатик томчилар 20 мл, 50 мл, 100 мл
239.	ГЕНТРИДЕРМ	крем 5 г, 10 г, 15 г, 20 г, 30 г
240.	ГЕНФЕРОН ЛАЙТ	вагинал ва ректал суппозиторийлар; назал спрей
241.	ГЕПАТО-RITZ	капсулалар
242.	ГЕПАТОН	капсулалар
243.	ГЕПОН	маҳаллий ва сиртга қўллаш учун эритма тайёрлаш учун лиофилизат 2 мг
244.	ГЕРБИОН ЛАКСАНА	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар 15 мг
245.	ГЕРБИОН СИРОП ИСЛАНДСКОГО МХА	сироп 150 мл
246.	ГЕРБИОН СИРОП ПЕРВОЦВЕТА	сироп 150 мл

247.	ГЕРБИОН СИРОП ПЛЮЩА	сироп 150 мл
248.	ГЕРБИОН СИРОП ПОДОРОЖНИКА	сироп 150 мл
249.	ГИДРОПЕРИТ	сиртга қўллаш учун эритма тайёрлаш учун таблеткалар 1,5 г
250.	ГИНОЖИНАКС	вагинал таблеткалар
251.	ГИНСОМИН	капсулалар
252.	ГЛИЦИРОЗИН	капсулалар
253.	ГЛУКЕЙР	капсулалар
254.	ГОРПИЛС	апельсин, лимон, лимон-асал, ментол- эвкалипт таъмли пастилкалар
255.	ГОРЦА ПЕРЕЧНОГО (ВОДЯНОГО ПЕРЦА) ТРАВА	доривор ўсимлик хом ашёси 30 г, 50 г
256.	ГОРЦА ПТИЧЬЕГО (СПОРЫША) ТРАВА	доривор ўсимлик хом ашёси 30 г, 50 г
257.	Гоу! Гель	сиртга қўллаш учун гель 30 г
258.	ГРАММИДИН ДЕТСКИЙ	шимиш учун таблеткалар
259.	ГРАММИДИН НЕО	шимиш учун таблеткалар
260.	ГРАММИДИН С АНАСТЕТИКОМ НЕО	шимиш учун таблеткалар
261.	ГРАММИДИН	маҳаллий қўллаш учун дозаланган спрей 0,06 мг/0,1 мг/доза 112 доза
262.	ГРЕСТИ/ ГРЕСТИ ГРАНУЛЫ ДЛЯ ДЕТЕЙ	арпабодиён, лимон, кофе, шоколад, кардамон таъмли классик гранулалар; гранулалар 3,5 г; қандсиз гранулалар 5,6 г
263.	ГРИПГО	таблеткалар
264.	ГРИПОМЕД	капсулалар
265.	ГРИПОНОРМ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 22,1 г
266.	ГРИПОФФ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун лиофилизатланган кукун 23 г
267.	ГРИПП АКТИВ	таблеткалар; капсулалар
268.	ГРИППОМИКС	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 10 г
269.	ГРИППОНОЛ-IS	таблеткалар
270.	ГРИППОСТОП АТМ БОЛАЛАР УЧУН	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 5,0 г (лимон/малина/олча/ қулупнай/ванилин/сутли шоколад таъмли)
271.	ГРИППОСТАД С	капсулалар
272.	ГРИППОСТОП АТМ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 8 г, таблеткалар
273.	ГРИППОФЛЮ ОТ ПРОСТУДЫ И ГРИППА	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун малина, клюква таъмли кукун 13 г
274.	ГРИППОФЛЮ ЭКСТРА ОТ ПРОСТУДЫ И ГРИППА	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун лимон, қора қарағат таъмли кукун
275.	ГРИПХОТ	вишилловчи гранулалар, таблеткалар
276.	ГУЛБАНДЛИ КИЙИК ЎТИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г,

		2 г, 30 г, 50 г
277.	ГЭВКАМЕН	сиртга қўллаш учун суртма 25 г
278.	ГЮРЗАНАЛ	суртма 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г
279.	Д.АНГИСЕПТ	таблеткалар
280.	Д'ЭНД	сиртга қўллаш учун гель 10 мг/г 30 г
281.	ДАБОТАМИН Q	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
282.	ДАЛАЧОЙ НАСТОЙКАСИ	настойка 15 мл, 20 мл, 25 мл, 40 мл, 50 мл
283.	ДАЛАЧОЙ ЎТИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 2 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
284.	ДАҒАЛ ДАЛАЧОЙ ЎТИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
285.	ДАРСИЛ	қобиқ билан қопланган таблеткалар 22,5 мг
286.	ДАСТАРБОШ ГУЛИ	доривор ўсимлик хом ашёси 30 г, 50 г
287.	ДЕБАРА	шимиш учун таблеткалар
288.	ДЕКЛОСИД	сиртга қўллаш учун крем 30 г
289.	ДЕКЛОСИД-М	крем 15 г
290.	ДЕКСЕРИЛ	крем 50 г, 250 г
291.	ДЕНТАЗОЛ ГЕЛЬ	милклар учун гель 20 г
292.	ДЕНТАМЕНТ	стоматологик гель 25 г
293.	ДЕНТАШАН	милклар учун гель 25 г
294.	ДЕНТИНОКС ГЕЛЬ-Н	гель 10 г
295.	ДЕНТОКИНД	гомеопатик таблеткалар
296.	ДЕПАНТОЛ	вагинал суппозиторийлар, сиртга қўллаш учун крем 30 г
297.	ДЕРМАЗОЛ ПЛЮС	шампунь 50 мл, 100 мл
298.	ДЕРМАТРИ	сиртга қўллаш учун крем 15 г
299.	ДЕРМОБАКТЕР	сиртга ва маҳаллий қўллаш учун эритма 125 мл, 300 мл
300.	ДЕТРАЛЕКС	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 500 мг, 1000 мг
301.	ДИАЗОЛИН	таблеткалар 0,1 г, 0,05 г, драже 0,05 г, 0,1 г, ичга қабул қилиш учун суспензия тайёрлаш учун гранулалар 9 г
302.	ДИАЛИН	ичга қабул қилиш учун суспензия 100 мл, 120 мл
303.	ДИАРКАЛ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
304.	ДИВАЗА	шимиш учун гомеопатик таблеткалар
305.	ДИЖИ-ОН ПЛЮС	ичга қабул қилиш учун суспензия 15 мл
306.	ДИКЛОЗИД ФАСТ	сиртга қўллаш учун спрей 50 г
307.	ДИЛАСЕН	сиртга қўллаш учун бальзам 5 мл, 60 мл
308.	ДИМАКС ФАСТ ГЕЛЬ	сиртга қўллаш учун гель 20 г
309.	ДИМЕКС	сироп 125 мл
310.	ДИНАПАР GEL	гель 30 г

311.	ДИНАПАР QPS	сиртга қўллаш учун эритма 15 мл
312.	ДИОКСИЗОЛЬ-ДАРНИЦА	сиртга қўллаш учун эритма 50 г, 100 г
313.	ДИОФЛАН	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 500 мг
314.	ДИП ХИТ	сиртга қўллаш учун крем 15 г, 67 г
315.	ДИПНОВЕТ	суртма 20 г
316.	ДИПОЛ	битга қарши шампунь 50 г, 80 г
317.	ДИПРОСАЛИК	суртма 30 г, лосьон 30 мл
318.	ДИСМЕНОРМ	гомеопатик таблеткалар
319.	ДИСЕПТ	шимиш учун таблеткалар
320.	ДЖОИНТЭИД	сиртга қўллаш учун мой 50 мл
321.	Д-КАЛЬЦИН	ичга қабул қилиш учун гранулалар 75 г
322.	Д-ПАНТЕНОЛ НИЖФАРМ ПЛЮС	крем 30 г
323.	ДОК-1 МАКС	сироп 100 мл, таблеткалар
324.	ДОКТОР ГРИПП	лимон таъмли ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар
325.	ДОКТОР ДОН	лимон-асал, ялпиз, апельсин таъмли пастилкалар, ўсимликлардан олинадиган сироп 100 мл
326.	ДОКТОР ДОН ПЛЮС	сироп 120 мл
327.	ДОКТОР КАШЕЛЬ	сироп 100 мл
328.	ДОКТОР МОМ	йўталга қарши ўсимлик пастилкалари, апельсин, лимон, малина, кулупнай, ананас таъмли пастилкалар, суртма 20 г, йўталга қарши ўсимлик сиропи 100 мл
329.	ДОКТОР СОН	капсулалар
330.	ДОЛАРЕН АКТИВ	сиртга қўллаш учун гель 20 г, 50 г
331.	ДОПРОКИН-С	ичга қабул қилиш учун суспензия 60 мл
332.	ДОРИВОР ЛИМОНЎТ ЎТИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 2 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
333.	ДОРИВОР МАВРАК БАҒЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
334.	ДОРИТРИЦИН	шимиш учун таблеткалар
335.	ДОРМИКИНД	гомеопатик таблеткалар
336.	ДРОПЛЕКС	қулоқ томчилари 15 мл
337.	ДУОВИТ	драже
338.	ДУОКАПС	капсулалар
339.	ДЎЛАНА ГУЛЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 2 г, 30 г, 50 г
340.	ДЎЛАНА МЕВАЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 2 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г, 130 г, 150 г, 200 г
341.	ДЎЛАНА НАСТОЙКАСИ	настойка 20 мл, 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл
342.	ЖАҒ-ЖАҒ ЎТИ	доривор ўсимлик хом ашёси 30 г, 50 г
343.	ЖАҒ-ЖАҒ ЎТИ СУЮҚ ЭКСТРАКТИ	суюқ экстракт 20 мл, 25 мл, 40 мл, 50 мл

344.	ЖЕМЧУЖНЫЙ КАЛЬЦИЙ	капсулалар
345.	ЖЕНЬШЕНЬ	настойка 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл
346.	ЖИВОКОСТА (ОКОПНИКА) МАЗЬ	суртма 40 г, 50 г
347.	ЗЕДПАР ГЕЛЬ	сиртга қўллаш учун гель 30 г
348.	ЗЕДПАР ПЛЮС	таблеткалар
349.	ЗЕМИТРА НЕО	ичакда эрувчи қобиқ билан қопланган таблеткалар
350.	ЗЕНВИТ	сироп 200 мл
351.	ЗЕРОБОЛ	гель 30 г
352.	ЗЕРОКОЛД-П	таблеткалар
353.	ЗЕРО-ФЛЮ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 22,1 г
354.	ЗЕСТКАЛ	чайналадиган таблеткалар, ичга қабул қилиш учун қулупнай таъмли ва ароматли суспензия 200 мл
355.	ЗЕФАМ АКТИВ	сиртга қўллаш учун гель 30 г
356.	ЗИМ	капсулалар
357.	ЗИҒИР УРУҒЛАРИ	ўсимлик хом ашёси 50 г, 100 г
358.	ЗОЛОТАЯ ЗВЕЗДА ОТ ГРИППА И ПРОСТУДЫ	апельсин, лимон ва малина таъмли ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун
359.	ЗУКАМУ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар 12 г
360.	ЗУММ-25	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар 25 мг
361.	ЗУПА	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар 12 г
362.	ИБЕРОГАСТ	ичга қабул қилиш учун томчилар 20 мл, 50 мл, 100 мл
363.	ИБРА	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
364.	ИБУКЛИН АКТИВ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
365.	ИДЕОС	чайналадиган таблеткалар
366.	ИЗИГЕЛ ПЛЮС	сиртга қўллаш учун гель 40 г
367.	ИЗИМАГ	ичга қабул қилиш учун суспензия 90 мл; 100 мл, 150 мл, 200 мл
368.	ИЛОН	суртма 25 г
369.	ИММУНАВИТ	капсулалар
370.	ИММУНАВИТ КИД	сироп 100 мл
371.	ИММУНАЛ	ичиш учун томчилар 50 мл, таблеткалар
372.	ИММУНОКИНД	гомеопатик таблеткалар
373.	ИММУНО-ТОН	сироп 100 мл, 200 мл
374.	ИМОДИФИТ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар 6 г
375.	ИМПАЗА	шимиш учун гомеопатик таблеткалар
376.	ИМУДОН	шимиш учун таблеткалар
377.	ИНГАВИРИН	капсулалар
378.	ИНГАЛИПТ	маҳаллий қўллаш учун аэрозоль 15

		мл, 30 мл, маҳаллий қўллаш учун спрей 20 мл, 30 мл
379.	ИНГАЛИПТ-Н	ингаляция учун спрей 30 г
380.	ИН-ГРИПП	таблеткалар
381.	ИНДОВАЗИН	сиртга қўллаш учун гель 45 г
382.	ИНДОВЕНОЛ	гель 40 г
383.	ИНКРЕБОН	сироп 90 мл, 100 мл, 120 мл, 150 мл
384.	ИНСТИ	кардамон, кофе, шоколад, анис ва лимон таъмли табиий гранулалар
385.	ИНСТИ БЕЗ САХАРА	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар
386.	ИНСТИ ДЛЯ ДЕТЕЙ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар
387.	ИНСТИ МАКС	гранулалар
388.	ИНСУВИТ	капсулалар
389.	ИНТЕЛЛАН	капсулалар
390.	ИНТЕЛМАКС	капсулалар; сироп 50 мл, 90 мл, 120 мл, 150 мл
391.	ИНТЕСТИ-БАКТЕРИОФАГ	ичга қабул қилиш ва ректал юбориш учун эритма 100 мл
392.	ИНФЛЮЦИД	гомеопатик таблеткалар
393.	ИНФОРИН АКТИВ	сиртга қўллаш учун гель 40 г
394.	ИТТИКАНАК ЎТИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 2 г, 2,5 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
395.	ЙОДИНОЛ	маҳаллий ва сиртга қўллаш учун эритма 100 мл
396.	ЙОДОКСИД	вагинал суппозиторийлар 200 мг
397.	ЙОДОФОЛ	таблеткалар
398.	ЙОМОГИ	капсулалар 250 мг
399.	ИРС-19	назал спрей 20 мл
400.	ИСЛА-МИНТ	пастилкалар 100 мг
401.	ИСЛА-МООС	пастилкалар 80 мг
402.	ИСМИЖЕН	таблеткалар 7 мг
403.	ИШАЗИМ ЗИНГ	вишилловчи таблеткалар
404.	ИШАЛИВ	сироп 100 мл
405.	КАЛГЕЛЬ	тиш гели 10 г
406.	КАЛИЗИД	ичга қабул қилиш учун суспензия 200 мл
407.	КАЛКОР	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
408.	КАЛЬКУЛЕТ	шиммиш учун апельсин таъмли таблеткалар 1250 мг/200 ХБ
409.	КАЛЬЦЕМИН	қобиқ билан қопланган таблеткалар
410.	КАЛЬЦЕМИН АДВАНС	қобиқ билан қопланган таблеткалар
411.	КАЛЬЦЕМИН СИЛЬВЕР	қобиқ билан қопланган таблеткалар
412.	КАЛЬЦИЙ-LIK	сироп 100 мл, 150 мл
413.	КАЛЬЦИЙ ДЗ SD	чайналадиган таблеткалар
414.	КАЛЬЦИЙ ДЗ НАБРОС	таблеткалар, лимон, қулупнай, апельсин ва шоколад таъмли чайналадиган таблеткалар

415.	КАЛЬЦИЙ ДЗ НИКОМЕД	ялпиз, апельсин таъмли чайналадиган таблеткалар
416.	КАЛЬЦИЙ ДЗ НИКОМЕД ФОРТЕ	лимон таъмли чайналадиган таблеткалар
417.	КАЛЬЦИЙ С ВИТАМИНОМ ДЗ	қобиқ билан қопланган таблеткалар; апельсин таъмли чайналадиган таблеткалар
418.	КАЛЬЦИЙ+ВИТАМИН ДЗ ВИТРУМ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
419.	КАЛЬЦИМЕД ДЗ	лимон, апельсин, қулупнай таъмли чайналадиган таблеткалар
420.	КАМЕТОН	орофарингеал/бурун спрейи, эмульсия 20 мл
421.	КАМИСТАД	махаллий қўллаш учун гель 10 г
422.	КАНАКУНЖУТ МОЙИ	мойи 25 мл, 40 мл, 50 мл, 100 мл; эритма 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл, 100; суюқлик 25 мл, 50 мл, 90 мл, 100 мл
423.	КАН?ФРОН Н	ичга қабул қилиш учун эритма 100 мл, драже
424.	КАНДИД Б/ КАНДИД	сиртга қўллаш учун 1% ли крем 15 г, 20 г; маҳаллий қўллаш учун 1% ли эритма 15 мл; сиртга қўллаш учун кукун 30 г
425.	КАПСИКАМ	сиртга қўллаш учун суртма 30 г, 50 г
426.	КАРГРИП	таблеткалар
427.	КАРДИОГАЛЕН-NGP	настойка 25 мл, 30 мл, 50 мл
428.	КАРДИОГАРД НАТУРА	капсулалар
429.	КАРДИОЛАЙФ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
430.	КАРДИОЛЕКСИН-ЗНФ	настойка 25 мл, 40 мл, 50 мл
431.	КАРДИОЛЕКС	настойка 25 мл, 50 мл
432.	КАРДИОМАГНИЛ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
433.	КАРДИОМЕНТОЛ	капсулалар 100 мг
434.	КАРДИО МИГ	қобиқ билан қопланган таблеткалар 75 мг; 150 мг
435.	КАРДИОСТИМ	настойка 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл
436.	КАРМИНАТИВУМ БЕБИНОС	ичиш учун эритма 30 мл
437.	КАТТА ЗУБТУРУМ БАРГЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 2 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
438.	КАРТИЛ КРЕМ	крем 50 г
439.	КАРТИЛ СУПЕР ФОРТЕ	капсулалар
440.	КАСТЕЛЯН-МФ	эритма 10 мл, 20 мл
441.	КЕТО ПЛЮС	шампунь 60 мл, 150 мл
442.	КВИТИКОН	суспензия 90 мл, 100 мл, 150 мл, 200 мл
443.	КИДФЛЕЙМ	таблеткалар
444.	КИЙИК ЎТИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 2 г, 30 г, 50 г
445.	КИНДИНОРМ	гомеопатик гранулалар 10 г
446.	КИСЛОНОЛЬ	ичга қабул қилиш учун эритма

		тайёрлаш учун вишилловчи гранулалар 5 г
447.	КЛИМАДИНОН	қобик билан қопланган таблеткалар, ичга қабул қилиш учун эритма 50 мл, 100 мл
448.	КЛИМАКСАН ГОМЕОПАТИЧЕСКИЙ	гомеопатик таблеткалар, гомеопатик гранулалар 10 г
449.	КЛИН ЭНЕМА	клизма учун эритма 68 мл, 135 мл
450.	КЛИНИНГ ЭНЕМА	клизма учун эритма 120 мл
451.	КЛИОРО	чайиш учун эритма 200 мл
452.	КЛОМЕД G	сиртга қўллаш учун крем 15 г
453.	КЛОТРИЗ	сиртга қўллаш учун крем 15 г
454.	КОБАВИТ	таблеткалар 0,005 г, 0,01 г
455.	КОДЕЛАК БРОНХО	таблеткалар
456.	КОДЕЛАК БРОНХО С ЧАБРЕЦОМ	эликсир 100 мл, 200 мл
457.	КОДРАЛ	таблеткалар
458.	КОЛДРЕКС	таблеткалар
459.	КОЛДРЕМ	ананас, қорағат, апельсин, лимон таъмли ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 5 г
460.	КОЛДРИЛИФ	таблеткалар
461.	КОЛДФРИ	таблеткалар, сироп 100 мл
462.	КОЛЕФЕР	ичга қабул қилиш учун эритма 20000 ХБ/10000 ХБ 10 мл
463.	КОЛОКИТ	таблеткалар
464.	КОЛОСПАС ФИБРО	апельсин таъмли ичга қабул қилиш учун суспензия тайёрлаш учун кукун 0,5 г
465.	КОЛОФОРТ	шимиш учун гомеопатик таблеткалар
466.	КОМБИГРИПП	таблеткалар
467.	КОМПЛИВИТ	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
468.	КОМПЛИВИТ «МАМА»	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
469.	КОМПЛИВИТ АКТИВ	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар; болалар учун чайналадиган таблеткалар (бананли, олчали)
470.	КОМПЛИВИТ КАЛЬЦИЙ D3	апельсин таъмли чайналадиган таблеткалар
471.	КОМПЛИВИТ ОФТАЛЬМО	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
472.	КОНТРАКТУБЕКС	гель 20 г
473.	КОРАЛ ГРАЙП ВОТЕР	ичга қабул қилиш учун томчилар 120 мл
474.	КОРВАЛОЛ	ичга қабул қилиш учун томчилар 25 мл, 30 мл
475.	КОРВАЛТАБ ЭКСТРА	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
476.	КОРМЕНТОЛ	капсулалар 100 мг

477.	КОФАНОЛ	йўталга қарши пастилкалар, сироп 100 мл
478.	КОФЕРБ	сироп 35 мг/5 мл 120 мл
479.	КОФИЦИЛ-ПЛЮС	таблеткалар
480.	КОФФОДРИЛ	сироп 100 мл
481.	КО-ЭКС	сироп 100 мл
482.	КРАСАВКИ ЭКСТРАКТ	ректал суппозиторийлар 15 мг
483.	КРАТАЛ	таблеткалар
484.	КРАТАЛ ДЛЯ ДЕТЕЙ	плёнка кобик билан қопланган таблеткалар
485.	КРЭК ФЛЮ	таблеткалар
486.	КСИЛАЗОЛ	назал спрей 10 мл
487.	КСИЛОКРЕМ	крем 30 г
488.	КУКА	сироп 100 мл
489.	КЮПЕН ГЕЛЬ	сиртга қўллаш учун гель 20 г, 30 г, 40 г, 50 г
490.	КЮПЕН ПЛЮС	таблеткалар 500 мг/65 мг
491.	КЮРАМАКС ВИТАЛОНГ	капсулалар
492.	КЮСИД	ичга қабул қилиш учун ананас, қулупнай, манго таъмли суспензия 170 мл, 200 мл, манго, банан, ананас, қулупнай таъмли чайналадиган таблеткалар
493.	КЮСИД ПЛЮС	ичга қабул қилиш учун манго, қулупнай, банан, ананас таъмли суспензия 5 мл, 10 мл, 30 мл
494.	КЎКА БАРГЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
495.	КЎКРАК ЙИҒМАСИ № 2	доривор ўсимлик хом ашёси 50 г
496.	ҚАЛАМПИР ЯЛПИЗ НАСТОЙКАСИ	настойка 20 мл, 25 мл, 50 мл
497.	ҚАЛАМПИР ЯЛПИЗ БАРГЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
498.	ҚИЗИЛМИЯ ИЛДИЗИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 2 г, 30 г, 50 г, 100 г, 130 г, 150 г, 200 г
499.	ҚИЗИЛМИЯ ИЛДИЗИНИНГ СИРОПИ	сироп 25 мл, 40 мл, 50 мл, 90 мл, 100 мл, 120 мл, 200 мл
500.	ҚИРҚБЎҒИМ ЎТИ	ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 30 г, 50 г, 100 г
501.	ҚОВОҚ УРУҒЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 2 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г, 130 г, 150 г, 200 г
502.	ҚОРА АНДИЗ ИЛДИЗПОЯСИ ВА ИЛДИЗЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 30 г, 50 г, 100 г
503.	ЛАКТО	капсулалар
504.	ЛАКТО-G	капсулалар
505.	ЛАКТОБАКТЕРИН	ичга қабул қилиш ва маҳаллий қўллаш учун суспензия тайёрлаш учун лиофилизат 5 доза
506.	ЛАКТОН-Д	капсулалар
507.	ЛАКТОФИЛЬТРУМ	таблеткалар

508.	ЛАКТРИОЛ	вагинал суппозиторийлар
509.	ЛАНГЕНА	капсулалар
510.	ЛАРИВИКС	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 4,36 г
511.	ЛАРИНЗА ПЛЮС	сироп 90 мл, 120 мл, 150 мл
512.	ЛАЦИДОФОРТЕ	капсулалар
513.	ЛЕВИМИКОЛ-MR	суртма 30 г
514.	ЛЕВОМЕК?ОЛ	сиртга қўллаш учун суртма 20 г, 30 г, 40 г
515.	ЛЕВОМЕКОЛЬ	сиртга қўллаш учун суртма 40 г
516.	ЛЕВОМЕКСИД	суртма 20 г, 25 г, 30 г, 40 г
517.	ЛЕВОМЕРЕМ	сиртга қўллаш учун суртма 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г
518.	ЛЕВОМЕТИЛ	сиртга қўллаш учун суртма 30 г
519.	ЛЕКНИКС ПЛЮС	капсулалар
520.	ЛЕОГЛИЦИРФЛОМ	қуруқ экстракт 30 г, 50 г, 100 г, 500 г
521.	ЛЕОКАЛ	сироп
522.	ЛЕСПЕФРИЛ	ичга қабул қилиш учун эритма 100 мл
523.	ЛЕУКЕЙР	сироп 100 мл, капсулалар
524.	ЛИВ 52	таблеткалар
525.	ЛИВАКСИР	таблеткалар
526.	ЛИВАМИКОЛЬ-БХФЗ	сиртга қўллаш учун суртма 30 г
527.	ЛИВАМИКОЛ-ZNF	суртма 30 г, 40 г
528.	ЛИВЕРТУМ	сироп 90 мл, 120 мл, 150 мл; капсулалар
529.	ЛИВИТ	сироп 100 мл
530.	ЛИВОЛИН ФОРТЕ	капсулалар
531.	ЛИВСОН	ичга қабул қилиш учун суспензия 60 мл
532.	ЛИВСОН ВИТА	Капсулалар
533.	ЛИЗАК	апельсин, шоколад, анис ва ялпиз таъмли шимиш учун таблеткалар
534.	ЛИЗОБАКТ	шимиш учун таблеткалар
535.	ЛИКОМАСТ	капсулалар
536.	ЛИНЕКС	капсулалар
537.	ЛИНЕКС ДЛЯ ДЕТЕЙ	ичга қабул қилиш учун суспензия тайёрлаш учун кукун
538.	ЛИНЕКС ФОРТЕ	капсулалар
539.	ЛИНИМЕНТ БАЛЬЗАМИЧЕСКИЙ (ПО ВИШНЕВСКОМУ)	линимент 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г
540.	ЛИНКАС	сироп 90 мл, 120 мл, 150 мл, ялпиз, асал-лимон, апельсин таъмли пастилкалар
541.	ЛИНКАС БАЛЬЗАМ	суртма 25 г
542.	ЛИНКАС БЕЗ САХАРА	сироп 90 мл, 120 мл, 150 мл
543.	ЛИНКАС ПЛЮС ЭКСПЕКТОРАНТ	сироп 120 мл
544.	ЛИНКАС ПЛЮЩ	сироп 90 мл, 120 мл, 150 мл; йўталга қарши пастилкалар
545.	ЛИПОНИЛ	капсулалар

546.	ЛИТРЕН АТМ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 3 г
547.	ЛОНГИДАЗА	ректал суппозиторийлар 3000 ХБ
548.	ЛОРИНГОСЕПТ	таблеткалар
549.	ЛОРОБЕН	орал спрей 30 мл, чайиш учун эритма 200 мл
550.	ЛОТОСЕД АТМ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
551.	ЛОТОСОНИК	қобиқ билан қопланган таблеткалар
552.	ЛОФЛАТИЛ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
553.	ЛУВИТАН ЛОНГ ЭКШН	ажралиб чиқиши узайтирилган, плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
554.	ЛЮГОЛНИНГ ГЛИЦЕРИНЛИ ЭРИТМАСИ	эритма 10 мл, 15 мл, 20 мл, 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл, 90 мл, 100 мл
555.	ЛЮГС	сиртга қўллаш учун эритма 1% ли 20 мл
556.	МААЛОКС	чайналадиган таблеткалар, ичиш учун суспензия 15 мл, 250 мл
557.	МАГВИТ	капсулалар
558.	МАГВИТ В6	капсулалар
559.	МАГИКОР	қобиқ билан қопланган таблеткалар 75 мг, 150 мг
560.	МАГНЕ В6	қобиқ билан қопланган таблеткалар, ичга қабул қилиш учун эритма 10 мл
561.	МАГНИЙ В6 АТМ	капсулалар
562.	МАГНЕ В6 ФОРТЕ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
563.	МАГНЕРОТ	таблеткалар 500 мг
564.	МАГНЕТАБ	таблеткалар
565.	МАГНИКОР	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 75 мг/15,2 мг
566.	МАГНИКУМ	ичакда эрувчи плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
567.	МАЗЬ ДЛЯ РАН	суртма 35 г
568.	МАЙДА ГУЛЛИ ТОҒРАЙҲОН ЎТИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 2 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
569.	МАККАЖЎХОРИ ОНАЛИК ГУЛИНИНГ УСТУНЧАСИ ВА ОҒИЗЧАСИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 2 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
570.	МАКРОВИТ	пастилкалар
571.	МАКС ЭНЕМА	хўкна учун эритма 66,6 мл, 133 мл
572.	МАКСАВИТ ФОРТЕ	сироп 150 мл
573.	МАМОКЛАМ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 100 мг
574.	МАРАСЛАВИН	маҳаллий қўллаш учун суюқлик 100 мл
575.	МАСТОДИНОН	ичга қабул қилиш учун эритма 50 мл, 100 мл, гомеопатик таблеткалар
576.	МАТАРЕН ПЛЮС	сиртга қўллаш учун крем 30 г
577.	МАХАВАР	капсулалар
578.	МЕДИНАК-К	таблеткалар

579.	МЕДИНАК ПЛЮС	сиртга қўллаш учун гель 30 г
580.	МЕКОЛЬ	сиртга қўллаш учун суртма 40 г
581.	МЕМОВИТ В12	ичга қабул қилиш учун сироп 10 г ва кукун 150 мг
582.	МЕНОВАЗАН	суртма 40 г
583.	МЕНОВАЗИН	эритма 20 мл, 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл, 90 мл; суюқлик 25 мл; 40 мл, 50 мл, 90 мл.
584.	МЕНОВАЛЕН	капсулалар
585.	МЕНОРИШАН	сироп 100 мл
586.	МЕНСТРУЭИД	капсулалар
587.	МЕРКАРДИМАГНИС	плёнка қобиқ билан қоп?анган таблеткалар 75 мг/15,2 мг, 150 мг/30,39 мг
588.	МЕТЕОСПАЗМИЛ	капсулалар
589.	МЕТРОГИЛ ДЕНТА	стоматология гели 5 г, 10 г, 20 г
590.	МЕТРОМЕЗОЛ-ДЕНТ	стоматология гели 20 г
591.	МЕТРОНИДАЗОЛ ДЕНТА	милklar учун гель 20 г
592.	МИКРОКЛИЗМА (глицерол, ромашка, мальва)	ректал қўллаш учун эритма 3 г, 9 г
593.	МИКРОЛАКС	ректал юбориш учун эритма 5 мл
594.	МИКРОНЕМА МИКРОКЛИЗМА	ректал юбориш учун эритма 20 мл
595.	МИЛТ	назал томчилар 10 мл; назал спрей, эритма 10 мл
596.	МИЛЬГАММА КОМПОЗИТУМ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
597.	МИНОМОР	капсулалар
598.	МИРАМИСТИН	сиртга қўллаш учун эритма 50 мл; 0,5% суртма 15 г, 30 г
599.	МЛЕКОИН	гомеопатик гранулалар 10 г
600.	МОЙЧЕЧАК ГУЛЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 2 г, 2,5 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
601.	МОНОПОУЗ ЭССЕЛ	капсулалар
602.	МОРИАМИН ФОРТЕ	капсулалар 0,35 г
603.	МУВКВИК	крем 30 г
604.	МУКАЛТИН	таблеткалар 50 мг
605.	МУКОЗИТ	гель 15 г
606.	МУКОСАТ	суртма 30 г
607.	МУЛЬТИКАЛ ПЛЮС	ичга қабул қилиш учун суспензия тайёрлаш учун гранулалар (апельсин таъмли) 10,5 г
608.	МУЛЬТИ-ТАБС БЭБИ	ичга қабул қилиш учун томчилар 30 мл
609.	МУМИЁ АСИЛ, МУМИЕ-LIK, МУМИЕ-НЕО	капсулалар 150 мг
610.	МУНЗИЧ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар 12 г
611.	НАЙЗ ГЕЛЬ	1% ли гель 20 г
612.	НАСМОРК ПЛЮС	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар 5 г
613.	НАСМОРК ТОТАЛ	таблеткалар

614.	НАТ-В	капсулалар
615.	НАЪМАТАК МЕВАСИНИНГ СИРОПИ	сироп 40 мл, 50 мл, 90 мл, 100 мл, 200 мл, 300 мл, 1000 мл
616.	НАЪМАТАК МЕВАЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1,5 г, 2 г, 2,5 г, 3 г, 30 г, 50 г, 100 г, 130 г, 150 г, 200 г
617.	НАЯТОКС	суртма 20 г
618.	НЕВРАЛОН	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
619.	НЕЙРОМУЛЬТИВИТ	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
620.	НЕЙРОТОН	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
621.	НЕО-АНУЗОЛ	ректал суппозиторийлар
622.	НЕОДЕРМ	крем 10 г, 15 г
623.	НЕОПИРИН АТМ	вишилловчи таблеткалар
624.	НЕРВОМИКС ФОРТЕ	капсулалар
625.	НЕУРОВИТАН	таблеткалар
626.	НОВОСАЛИК	суртма
627.	НОЗЕЙЛИН	кўз/бурун томчилари 15 мл
628.	НОЛГРИПП	таблеткалар
629.	НОЛГРИПП ДЖУНИОР	кулупнай таъмли сироп 60 мл
630.	НОЛГРИПП ПЛЮС	таблеткалар
631.	НОЛГРИПП ХОТ	лимон таъмли ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 2 г
632.	НОЛЬТУССИН ШАКАРСИЗ СИРОП	шакарсиз сироп 90 мл, 120 мл, 150 мл
633.	НОЛЬТУССИН	сироп 90 мл, 120 мл, 150 мл
634.	НОРМОВЕН	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
635.	НОСТОН	сироп 200 мл, капсулалар
636.	НОТТА	ичга қабул қилиш учун гомеопатик томчилар 20 мл, 50 мл, 100 мл
637.	НОФЛУ	таблеткалар
638.	НУРОШРЕЙ-ОД	капсулалар
639.	НУТРИКОФ	йўталга қарши сироп 100 мл, ялпиз, ананас, апельсин, лимон-асал таъмли йўталга қарши пастилкалар
640.	НЬЮРЕКСАН	таблеткалар
641.	ОДДИЙ БЎЙМАДАРОН ЎТИ	доривор ўсимлик хом ашёси 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
642.	ОКСАЦИД	ичга қабул қилиш учун суспензия 200 мл
643.	ОКСИКАЛ D3	сироп 150 мл
644.	ОКСОЛИН	маҳаллий қўллаш учун 0,25% ли бурун суртмаси 5 г, 10 г, 15 г, 20 г, 30 г, 40 г, сиртга қўллаш учун 3% ли суртма 10 г
645.	ОКТАГРИППИН	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 3 г
646.	ОЛАЗОЛЬ	аэрозоль 60 г, 80 г

647.	ОЛИГОВИТ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
648.	ОМЕГА-3-МИК, ОМЕГА-3-ЛІК	капсулалар 450 мг
649.	ОМЕЗ ИНСТА	ичга қабул қилиш учун суспензия тайёрлаш учун кукун 5,9 г
650.	ОПЕФЕРА	капсулалар
651.	ОПТИКАРД-ЛІК	настойка 25 мл, 50 мл
652.	ОРВИФЛЮ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 22,1 г
653.	ОРОНОРМ	спрей 25 мл
654.	ОРСА	ичга қабул қилиш учун эритма 100 мл, 250 мл, 500 мл
655.	ОСТЕОКИНГ	ичга қабул қилиш учун эритма 25 мл
656.	ОТИДРОПС	қулоқ томчилари 15 мл
657.	ОТИПАКС	қулоқ томчилари
658.	ОТИРЕЛАКС	қулоқ томчилари 15 мл
659.	ОФТАЛЬМОФЕРОН	кўз томчилари 5 мл, 10 мл
660.	ОФТИЛ	капсулалар
661.	ОФТОЛИК	кўз томчилари 10 мл
662.	ПАЛОРА	сироп 100 мл, қобиқ билан қопланган таблеткалар
663.	ПАЛОРА НАЙТ	қобиқ билан қопланган таблеткалар 300 мг
664.	ПАЛОРА УЛЬТРА	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 200 мг
665.	ПАМОЛ ДЕТСКИЙ	суспензия 125 мг/5 мл 60 мл
666.	ПАНАВИР	сиртга ва маҳаллий қўллаш учун 0,002% ли гель 3 г, 5 г, 10 г, 30 г
667.	ПАНАНГИН	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
668.	ПАНАНГИН ФОРТЕ	Плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 316мг/280 мг
669.	ПАНТЕСЕПТ	вагинал суппозиторийлар 16 мг/100 мг
670.	ПАНТЕСТИН-ДАРНИЦА	гель 15 г
671.	ПАНТОГАР	Капсулалар
672.	ПАПАВЕРИН	таблеткалар 40 мг, ректал суппозиторийлар 20 мг
673.	ПАПАЗОЛ	таблеткалар
674.	ПАРАДИК ГЕЛЬ	сиртга қўллаш учун гель 30 г
675.	ПАРДИФЕН АКТИВ	сиртга қўллаш учун гель 30 г
676.	ПАФЕСАН	томоқ учун ментолли, лимонли спрей 30 мл; шимиш учун таблеткалар
677.	ПЕКТОЛВАН ПЛЮЩ	сироп 100 мл
678.	ПЕКТОЛВАН СТОП	ичга қабул қилиш учун томчилар 25 мл
679.	ПЕКТОЛВАН Ц	сироп 100 мл
680.	ПЕНТАКОЛД	таблеткалар
681.	ПЕНТОВИТ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
682.	ПЕПСАН-Р	капсулалар, ичга қабул қилиш учун

		гель 10 г
683.	ПЕРСОН	капсулалар
684.	ПЕРСЕН ДЕНЬ/ПЕРСЕН НОЧЬ	қобик билан қопланган таблеткалар, капсулалар
685.	ПЕРТУССИН	эритма 40 мл, 50 мл, 90 мл, 100 мл; сироп 50 мл, 90 мл, 100 мл, 120 мл; суюқлик 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл, 80 мл, 90 мл, 100 мл
686.	ПИКОВИТ	пастилкалар, сироп 150 мл
687.	ПИКОВИТ ФОРТЕ	пастилкалар
688.	ПИНОСОЛ	бурун томчилари 10 мл
689.	ПОЛИЖЕН	капсулалар
690.	ПОЛИФЕР	капсулалар
691.	ПОЧКАМ	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
692.	ПОЧКАМ ПЛЮС	сироп 100 мл
693.	ПРИСЫПКА ДЕТСКАЯ	кукун 15 г, 20 г, 40 г, 50 г, 60 г, 100 г, 120 г, 150 г, 200 г
694.	ПРОГЕПАР	қобик билан қопланган таблеткалар
695.	ПРОКТОЗАН	ректал суппозиторийлар, суртма 20 г
696.	ПРОКТОЭСКУЛАН	ректал гель 30 г
697.	ПРОМЕГАРД	капсулалар
698.	ПРОПАССИТ	сироп 50 мл, 90 мл
699.	ПРОПОЛИС	настойка 25 мл, 40 мл, 50 мл, ректал суппозиторийлар 0,1 г
700.	ПРОСПАН	сироп 100 мл, йўталга қарши эритма 5 мл, 20 мл, ичга қабул қилиш учун томчилар 20 мл
701.	ПРОСПАН ФОРТЕ	вишилловчи таблеткалар
702.	ПРОСТАКЕЙР	капсулалар
703.	ПРОСТАМЕД	чайналадиган таблеткалар
704.	ПРОСТАМОЛ-УНО	капсулалар
705.	ПРОСТАТИЛЕН	ректал суппозиторийлар
706.	ПРОСТИЭИД	капсулалар
707.	ПРОСТОРАЛ	таблеткалар
708.	ПРОТЕКОН	қобик билан қопланган таблеткалар
709.	ПРОТЕКТА	вишилловчи таблеткалар
710.	ПСИЛО-БАЛЬЗАМ	гель 20 г
711.	ПСОРАЛЕН	0,1% ли эритма 50 мл, 100 мл
712.	ПУМΠΑН	гомеопатик томчилар 20 мл, 50 мл
713.	РАДИРЕКС	таблеткалар
714.	РЕВИТ	драже
715.	РЕГСОЛЬ-АТМ	кукун 4,1г, 4,12 г, 10,25 г, 10,3 г, 18,9 г, 20,5 г, 20,6 г
716.	РЕГИДРАТАЦИОННАЯ СОЛЬ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш кукун 13,95 г
717.	РЕГИМЕД	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
718.	РЕЗАЛЮТ ПРО	капсулалар
719.	РЕЗИСТОЛ	орал томчилар 20 мл, 50 мл

720.	РЕЗОМИН	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун апельсин таъмли 15 г
721.	РЕЙТОИЛ	капсулалар
722.	РЕКУТАН	эритма 100 мл
723.	РЕЛАКСИЛ	капсулалар
724.	РЕЛАКСШРЕЙ	капсулалар, сироп 100 мл
725.	РЕЛИФ	ректал суртма 28,4 г, ректал суппозиторийлар
726.	РЕЛИФ АДВАНС	ректал суппозиторийлар, ректал суртма 28,4 г
727.	РЕЛИФ УЛЬТРА	ректал суппозиторийлар
728.	РЕМ МАКС-КВ	ялпиз, апельсин, малина таъмли чайналадиган таблеткалар
729.	РЕМЕНС	гомеопатик томчилар 20 мл, 50 мл
730.	РЕМЕТИК	ичга қабул қилиш учун суспензия 100 мл, 200 мл
731.	РЕМОЛ	таблеткалар
732.	РЕМПИЛС	крем 15 г, 20 г, 25 г, 30 г
733.	РЕНАЛКА	сироп 100 мл
734.	РЕНГАЛИН	шимиш учу? го?еопатик таблеткалар; ичга қабул қилиш учун эритма 100 мл
735.	РЕННИ	чайналадиган таблеткалар, апельсин ва ментол таъмли чайналадиган таблеткалар
736.	РЕНОГЕЛЬ	ичга қабул қилиш учун суспензия 200 мл
737.	РЕНОЛИТ	капсулалар
738.	РЕОНАЛЬГОН	таблеткалар
739.	РЕПАРИЛ-ГЕЛЬ Н	сиртга қўллаш учун гель 40 г
740.	РЕСПИКУР; РЕСПИКУР-АТ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар; сироп 100 мл
741.	РЕФЛЮГАСТ	чайналадиган таблеткалар (апельсин, қулупнай, малина, ментол таъмли)
742.	РИДКОЛД	таблеткалар
743.	РИДФЛЮ ХОТ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун лимон, апельсин, узум, малина таъмли кукун 10 г
744.	РИКРУТАН	спиртли эритма 50 мл, 100 мл
745.	РИМОЛ-IS	таблеткалар
746.	РИНЗА	таблеткалар
747.	РИНЗАСИП С	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун (малина таъмли) 3 г
748.	РИНИКОЛД	таблеткалар
749.	РИНИКОЛД БРОНХО	сироп 100 мл
750.	РИНОИЛ	бурун томчилари 10 мл
751.	РИНОКСИЛ	0,05% ли, 0,1% ли бурун спреји 10 мл
752.	РИНОМАКС KIDS	малина таъмли, наъматак таъмли ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш

		учун кукун 10 г
753.	РИНОМАКС АКТИВ ТАБ	таблеткалар
754.	РИНОМАКС ИНГО	спрей 20 мл
755.	РИНОМАКС КОМБО	спрей 20 мл
756.	РИНОФЛУИМУЦИЛ	бурун спрейи 10 мл
757.	РИНОЦИЛ	назал томчилар 15 мл
758.	РИНТ НАЗАЛЬНЫЙ СПРЕЙ	бурун спрейи ментол билан 0,5 мг/г 10 г; назал спрей 0,5 мг/г 10 г
759.	РИПЕЙР	капсулалар
760.	РОСТИШАН	сироп 100 мл
761.	РОТАБИОТИК	капсулалар
762.	РОТАБИОТИК БЭБИ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 3 г
763.	РОТАВИТ КАЛЬЦИУМ ФОРТЕ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар; вишилловчи таблеткалар
764.	РОТАВИТ КАРДИО	вишилловчи таблеткалар; ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 7 г
765.	РОТАВИТ РОЙАЛ	капсулалар
766.	РОТАПРОСТ	капсулалар
767.	РОТАФЕР КИДС	сироп 150 мл
768.	РОХТО	кўз томчилари
769.	РТФИТ	капсулалар
770.	РЫБИЙ ЖИР ВИТАМИНИЗИРОВАННЫЙ	капсулалар 500 мг
771.	РЭНИКЗОН	чайнаш учун таблеткалар
772.	САЙКАЛ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
773.	САЛВИСАР	сиртга қўллаш учун суртма 25 г
774.	САЛДОН	таблеткалар
775.	САЛДОН ПЛЮС	оригинал, қулупнай, лимон, лимон-асал, апельсин таъмли шимиш учун таблеткалар
776.	САЛИЦИЛОВО-ЦИНКОВАЯ ПАСТА	паста 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
777.	САМАРҚАНД БЎЗНОЧИ ГУЛЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1,5 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
778.	САНАГЕЛЬ	гель 15 г
779.	САНО БАРГЛАРИ	барглар 1 г, 1,5 г, 2 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г.
780.	САНОВИТ	сироп 100 мл, мультивитаминли сироп 100 мл
781.	САРИҚ АНДИЗ ИЛДИЗПОЯСИ ВА ИЛДИЗЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 30 г, 50 г, 100 г
782.	САФРО ҲАЙДОВЧИ ЙИҒМА	ўсимлик хом ашёси 2 г, 25 г
783.	САФРО ҲАЙДОВЧИ ХОДЖИМАТОВ ЙИҒМАСИ	доривор ўсимлик хом ашёси 2,5 г
784.	СБОР RANO	ўсимлик хом ашёси 20 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
785.	СЕДАВИТ	ичга қабул қилиш учун эритма 100

		мл, 200 мл, таблеткалар
786.	СЕДАНОРМ	ичга қабул қилиш учун эритма 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл, 90 мл, 100 мл
787.	СЕДАРЕМ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
788.	СЕДИСТРЕСС	таблеткалар
789.	СЕДОНИК	капсулалар
790.	СЕКСТАФАГ	ичга қабул қилиш учун, маҳаллий ва сиртга қўллаш учун эритма 20 мл
791.	СЕНА-МИГ	таблеткалар
792.	СЕПТАНАЗАЛ	дозаланган бурун спреји 5 мг+0,05 мг/доза болалар учун; 5 мг+0,1мг/доза катталар учун 10 мл дан
793.	СЕПТИЛИН	таблеткалар
794.	СЕПТОЛЕТЕ	пастилкалар, лимон, олма, гилос таъмли пастилкалар
795.	СЕПТОЛЕТЕ Д МЕНТОЛ	пастилкалар қандсиз
796.	СЕПТОЛЕТЕ ПЛЮС	пастилкалар, асал ва лайм таъмли пастилкалар
797.	СЕПТОЛЕТЕ ТОТАЛ	пастилкалар, маҳаллий қўллаш учун дозаланган спрей 250 доза 30 мл
798.	СЕПТОЛЕТЕ® ТОТАЛ ЛИМОН И БУЗИНА; СЕПТОЛЕТЕ® ТОТАЛ ЛИМОН И МЕД	лимон ва маржондарахт таъмли пастилкалар; лимон ва асал таъмли пастилкалар
799.	СЕРНАЯ МАЗЬ ПРОСТАЯ	сиртга қўллаш учун суртма 10 г, 15 г, 20 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
800.	СИЛАТРАВ	сироп 100 мл
801.	СИЛКРОН-ДЕРМ	сиртга қўллаш учун крем 10 г
802.	СИМАЛГЕЛЬ	ичга қабул қилиш учун суспензия 250 мл, 300 мл
803.	СИМЕСПАСМИЛ	капсулалар 60 мг/300 мг
804.	СИМПАТИЛ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
805.	СИНОСАН	таблеткалар
806.	СИНУПРЕТ	ичга қабул қилиш учун томчилар 100 мл, қобиқ билан қопланган таблеткалар, сироп 100 мл
807.	СИНУПРЕТ ФОРТЕ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
808.	СИРИКАЛ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар; сироп 200 мл
809.	СИРИМОЛ	капсулалар
810.	СКИНАЗОЛИН	сиртга қўллаш учун крем 10 г, 15 г
811.	СЛЕЗАВИТ	капсулалар
812.	СЛЕЗОЛ ФОРТЕ	кўз томчилари 15 мл
813.	СЛЕЗА НАТУРАЛЬНАЯ II	кўз томчилари 15 мл
814.	СОЛИДАГОРЕН	ичга қабул қилиш учун томчилар 20 мл, 50 мл, 100 мл
815.	СОЛКОСЕРИЛ	сиртга қўллаш учун гель 20 г, денталь адгезив паста 5 г, сиртга қўллаш учун суртма 20 г
816.	СОЛПАДЕИН АКТИВ	эрувчан таблеткалар

817.	СОНЛАЙФ	капсулалар
818.	СОФТДРОПС	кўз томчилари 10 мл
819.	СПАЗГАН	таблеткалар
820.	СПАЗМАЛГОН	таблеткалар
821.	СТИФИМОЛ	капсулалар
822.	СТОМАГЕЛЬ	гель 15 г
823.	СТОПАРТРОЗ ФОРТЕ	ичга қабул қилиш учун суспензия тайёрлаш учун кукун 3,6 г
824.	СТОПГРИПАН	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун
825.	СТРЕПСИЛС	таблеткалар лимонли ва ўтли, шимиш учун плюс таблеткалар, таблеткалар асал ва лимон билан, таблеткалар С витамини билан, таблеткалар ментол, эвкалипт билан, классик, шимиш учун таблеткалар С витамини билан апельсин таъмли
826.	СТРЕПСИЛС ЭКСПРЕСС	шимиш учун таблеткалар
827.	СТРЕСС ОФФ	капсулалар
828.	СТРЕССИ	капсулалар
829.	СУДРАЛИБ ЎСУВЧИ ТОҒЖАМБИЛ ЎТИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 2г, 30 г, 50 г, 100 г
830.	СУМА ГЕЛЬ	сиртга қўллаш учун гель 30 г
831.	СУПРИМА-БРОНХО	сироп 100 мл
832.	СУПРИМА-ЛОР	лимон, апельсин, асал ва лимон, қулупнай, малина таъмли, эвкалипт ҳидли шимиш учун таблеткалар
833.	СУПРИМА-ПЛЮС	суртма 20 г
834.	СУРУНДЖАН	капсулалар
835.	ТАБЛЕТКИ ОТ КАШЛЯ	таблеткалар
836.	ТАБЛЕТКИ ПЕЧАЕВСКИЕ ОТ ИЗЖОГИ	чайналадиган таблеткалар
837.	ТАВИПЕК	капсулалар
838.	ТАДИМАКС	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
839.	ТАЙЛОЛ ПЛЮС	таблеткалар
840.	ТАЙЛОЛФЕН ХОТ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 20 г
841.	ТАЛЕС ЭНЕРГО	қобик билан қопланган таблеткалар
842.	ТЕЙМУРОВА ПАСТА	сиртга қўллаш учун паста 40 г, 50 г
843.	ТЕЛУМ ФАСТ	сиртга қўллаш учун гель 30 г, 50 г
844.	ТЕМПАЛГИН	қобик билан қопланган таблеткалар
845.	ТЕНОТЕН	шимиш учун гомеопатик таблеткалар
846.	ТЕНОТЕН ДЕТСКИЙ	шимиш учун гомеопатик таблеткалар
847.	ТЕРАФЛЕКС	капсулалар
848.	ТЕРАФЛЕКС АДВАНС	капсулалар
849.	ТЕРАФЛЕКС ХОНДРОКРЕМ ФОРТЕ	сиртга қўллаш учун крем 30 г, 50 г, 100 г
850.	ТЕРАФЛЮ ЛАР	маҳаллий қўллаш учун спрей 30 мл
851.	ТЕРАФЛЮ ПРИ ГРИППЕ И ПРОСТУДЕ	ичиш учун эритма тайёрлаш учун дозаланган лимон таъмли кукун

852.	МЕТЕРЛАФЛУ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун (лимон таъмли)
853.	ТИМОГЕЛЬ	гель 20 г, 25 г, 30 г, 40 г
854.	ТИМОГЕН	дозаланган бурун спреји 25 мкг/доза 10 мл; гель 20 г, 25 г, 30 г, 40 г
855.	ТИРНОҚҒУЛ (КАЛЕНДУЛА) ГУЛИ НАСТОЙКАСИ	настойка 20 мл, 25 мл, 40 мл, 50 мл
856.	ТИРНОҚҒУЛ (КАЛЕНДУЛА) ГУЛИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 2 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
857.	ТОНЗИЛГОН-Н	ичга қабул қилиш учун томчилар 50 мл, 100 мл, қобиқ билан қопланган таблеткалар
858.	ТОНЗИЛОТРЕН	гомеопатик таблеткалар
859.	ТОНЗИПРЕТ	шимиш учун гомеопатик таблеткалар, ичга қабул қилиш учун томчилар 50 мл
860.	ТОРИВИТ	таблеткалар
861.	ТОРИВИТ КИДС	сироп 100 мл, 150 мл
862.	ТРАВАГРА	капсулалар
863.	ТРАВАМАКС	йўталга қарши сироп 100 мл, йўталга қарши лимон таъмли шимиш учун таблеткалар, асал ва лимон таъмли гранулалар 5 г, асал ва апельсин таъмли сироп, асал ва лимон таъмли шимиш учун таблеткалар
864.	ТРАВАМАКС ПЛЮС	сироп 100 мл; ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар 5 г
865.	ТРАВРЕЛАКС	сироп 100 мл
866.	ТРАУМЕЛЬ С	таблеткалар, суртма 50 г, 100 г
867.	ТРАХИСАН	шимиш учун таблеткалар
868.	ТРИАЛГИН	таблеткалар
869.	ТРИБЕСТАН	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 250 мг
870.	ТРИВАЛУМЕН	капсулалар
871.	ТРИДЕРМ	крем, суртма 15 г
872.	ТРИДОКС	крем 15 г
873.	ТРИМЕТАБОЛ	ичиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 3 г
874.	ТРИ-МИГ	таблеткалар
875.	ТРИМОЛ	таблеткалар
876.	ТРИМОЛ МАКС	суртма 25 г
877.	ТРИМОЛ ФОРТЕ	таблеткалар
878.	ТРИНАЗОЛ	крем 5 г, 10 г, 15 г, 20 г
879.	ТРИОВИТ	капсулалар
880.	ТРИОГАЛЕН	настойка 20 мл, 25 мл, 40 мл, 50 мл
881.	ТРИФАЛГАН	таблеткалар
882.	ТУГЕВИЯ	сироп 150 мл
883.	ТУММИКОЛ	ичга қабул қилиш учун эритма 120 мл, 240 мл
884.	ТУРБО МИКРОН G	плёнка қобиқ билан қопланган

		таблеткалар
885.	ТУТУКОН	ичга қабул қилиш учун эритма 300 мл, 600 мл
886.	ТУТУКОН НЕО	ичга қабул қилиш учун эритма 250 мл
887.	ТУТ СΙΑ	сироп 120 мл
888.	ТЫКВЕЛИК	капсулалар
889.	УЛЬСТОН	капсулалар
890.	УЛЬТРАМОЛ	таблеткалар
891.	УМЕКСОЛ	гель 10 мг/г 30 г
892.	УМКАЛОР	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар 20 мг, ичга қабул қилиш учун эритма 20 мл, 50 мл
893.	УНДЕВИТ	драже
894.	УНИВЕРСАЛ ХАНТАЛ КУКУНИ	кукун
895.	УНОПРОСТ	капсулалар
896.	УПСАРИН УПСА С ВИТАМИНОМ С	вишилловчи таблеткалар
897.	УРОЛЕСАН	капсулалар, томчилар 25 мл, сироп 90 мл, 180 мл
898.	УРОНЕФРОН	таблеткалар
899.	УРОСЕПТ-HERVAROL	қобиқ билан қопланган таблеткалар
900.	УРОХОЛУМ	ичга қабул қилиш учун томчилар 25 мл, 40 мл
901.	УСПОКОЙ	гомеопатик таблеткалар
902.	УСПОКОИТЕЛЬНЫЕ КАПЛИ	ичга қабул қилиш учун томчилар 50 мл
903.	ФАГЕСТАФ (стафилококковый бактериофаг жидкий)	ичга қабул қилиш учун, маҳаллий ва сиртга қўллаш учун суюқлик 20 мл
904.	ФАГЕСТИ (Интести бактериофаг жидкий)	ичга қабул қилиш учун суюқлик 20 мл
905.	ФАГИО (Пио бактериофаг жидкий)	ичга қабул қилиш, маҳаллий ва сиртга қўллаш учун суюқлик 20 мл
906.	ФАМЕТОЛ	чайналадиган таблеткалар
907.	ФАНИГАН ФАСТ ГЕЛЬ	сиртга қўллаш учун гель 30 г, 100 г
908.	ФАРГАЛС	эритма 10 мл, 25 мл, 30 мл, 50 мл, 100 мл, 200 мл
909.	ФАРИНГОМЕД	шимиш учун таблеткалар
910.	ФАРИНГТОН	шимиш учун таблеткалар
911.	ФАРМАДОЛ	таблеткалар
912.	ФЕКРОН	сиртга қўллаш учун крем 30 г
913.	ФЕМИНОН А	капсулалар 4 мг
914.	ФЕМИНОН Ц	капсулалар 6,5 мг
915.	ФЕНХЕЛ МЕВАЛАРИ	доривор ўсимлик хом ашёси 50 г, 100 г, 250 г
916.	ФЕРВЕКС	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун лимон таъмли кукун 4,95 г, ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун лимонли қанд билан 13,1 г, малинали қанд билан 12,75 г, ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 13,1 г
917.	ФЕРВЕРК	ичга қабул қилиш учун эритма

		тайёрлаш учун кукун 13,1 г
918.	ФИЛЬТРУМ	таблеткалар 400 мг
919.	ФИНАЛГОН	сиртга қўллаш учун суртма 20 г, 50 г
920.	ФИТИН	таблеткалар 0,25 г
921.	ФИТОЛИЗИН	ичга қабул қилиш учун паста 100 г
922.	ФИТОПАССИТ	сироп 50 мл, 90 мл
923.	ФИТОСЕД	томчилар 25 мл, капсулалар
924.	ФИТОХОЛ	капсулалар
925.	ФЛЕБАВЕН	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар 500 мг
926.	ФЛЕГМЕН ТИНЧЛАНТИРУВЧИ ЙИҒМА	ўсимлик хом ашёси 1,5 г, 10 г, 30 г, 50 г
927.	ФЛЕКСИПАРУМ НЕО	сиртга қўллаш учун гель 5 г, 20 г, 30 г, 50 г
928.	ФЛОНИВИН BS	капсулалар 35 мг
929.	ФЛУСТОП АКТИВ	мева таъмли эритма тайёрлаш учун кукун 22 г
930.	ФЛЮАУТ	ичга қабул қилиш учун суспензия 60 мл
931.	ФЛЮ-КЕЙР	ўсимликлардан олинадиган ичга қабул қилиш учун суспензия тайёрлаш учун шоколад таъмли, асал таъмли гранулалар 5,3 г
932.	ФЛЮКОЛД	сироп 100 мл
933.	ФЛЮКОЛД ФОРТЕ + Vit C	плёнка қобик билан қопланган таблеткалар
934.	ФЛЮКОЛД-Н	таблеткалар
935.	ФЛЮ КУИТ	назал томчилар 25 мл
936.	ФРАКДЖОИН	капсулалар 500 мг
937.	ФОРМИДРОН	эритма 50 мл, 90 мл, 100 мл
938.	ФОСФОГЛИВ	капсулалар
939.	ФОСФОГЛИВ ФОРТЕ	капсулалар
940.	ФУКОРЦИН	эритма 10 мл, 20 мл, 25 мл, 40 мл, 50 мл
941.	ФУКОРЦИН Б	эритма 10 мл, 20 мл, 25 мл, 40 мл, 50 мл
942.	ФУМИГАН ХОТ ГЕЛЬ	сиртга қўллаш учун гель 30 г
943.	ФУНГОТЕРБИН НЕО	сиртга қўллаш учун гель 15 г
944.	ХАЙКИНАЗОЛ	сиртга қўллаш учун бальзам 5 мл, 50 г
945.	ХЕПАШРЕЙ	қандли қобик билан қопланган таблеткалар
946.	ХЕПИЛОР	оғиз бўшлиғи учун спрей 20 мл, 50 мл; оғиз бўшлиғини чайиш учун эритма 100 мл.
947.	ХИЛ КРЕМ	сиртга қўллаш учун крем 30 г, 50 г
948.	ХЛОРОФИЛЛИПТ	спрей 15 мл, 1% ли спиртли эритма 25 мл, 50 мл, 100 мл, спиртли эритма 10 мг/мл 10 мл, 100 мл, ёғли эритма 20 мг/мл 20 мл, 30 мл, ичга қабул қилиш учун эритма, маҳаллий қўллаш учун

		1% ли спиртли эритма 50 мл, 100 мл
949.	ХОЛЕНЗИМ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
950.	ХОЛИСАЛ	стоматологик гель 10 г
951.	ХОЛОСАС	сироп 90 г, 120 г, 140 г, 250 г, эритма 90 мл, 140 мл, 250 мл, суюқлик 40 г, 50 г, 70 г, 90 г, 100 г, 120 г, 125 г, 140 г, 150 г, 260 г, 280 г
952.	ХОНДРО-RITZ	капсулалар
953.	ХОНДРОАСК ПЛЮС	кпсулалар
954.	ХОНДРОГЛЮКСИД	сиртга қўллаш учун гель 30 г, 50 г, 100 г
955.	ХОНДРОЗАМИН	капсулалар
956.	ХОНДРОКСИД	сиртга қўллаш учун 5% ли суртма 10 г, 20 г, 25 г, 30 г, сиртга қўллаш учун 5% ли гель 30 г
957.	ХОНДРОКСИД ФОРТЕ	сиртга қўллаш учун крем 30 г
958.	ХОНДРОКСИН	суртма 10 г, 20 г, 25 г, 30 г
959.	ХОФИТОЛ	қобиқ билан қопланган таблеткалар, ичга қабул қилиш учун эритма 120 мл
960.	Х-ПАЙЛС	сиртга қўллаш учун суртма 30 г; таблеткалар
961.	ЦЕЛАГРИП	таблеткалар 0,012 г
962.	ЦЕЛЕСТОДЕРМ-В С ГАРАМИЦИНОМ	суртма, крем 15 г, 30 г
963.	ЦЕЛЬ Т	таблеткалар; сиртга қўллаш учун суртма 50 г, 100 г
964.	ЦЕНТРАЛ Б	капсулалар
965.	ЦЕФЕКОН Н	ректал суппозиторийлар
966.	ЦЕФЕКОН Д	ректал суппозиторийлар 50 мг, 100 мг, 250 мг
967.	ЦИНАРИКС	қобиқ билан қопланган таблеткалар
968.	ЦИНАРИКС ФОРТЕ	қобиқ билан қопланган таблеткалар 600 мг
969.	ЦИНАРОН БИО	капсулалар 400 мг
970.	ЦИНЕПАР АКТИВ	сиртга қўллаш учун спрей 50 мл, 75 мл, гель 5 г, 20 г, 50 г
971.	ЦИНЕПАР ЭКСТРА	таблеткалар
972.	ЦИСТОН	таблеткалар, сироп 100 мл
973.	ЦИТЕАЛ	сиртга қўллаш учун эритма 250 мл
974.	ЦИТОВИР-3	Ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун (ароматизаторсиз, апельсинли, қулупнайли, клюквали) 20 г, сироп 50 мл; капсулалар
975.	ЦИТОФЛЮ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 22,1 г
976.	ЦИТРАМОН/ЦИТРАМОН II	таблеткалар
977.	ЦИТРОН НЕО	таблеткалар
978.	ЦИТРОН ХОТ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун кукун 22,1 г
979.	ЦИТРОН ЮНИОР	сироп 50 мл, 60 мл, 90 мл, 100 мл

980.	ЦУНАМИ	капсулалар
981.	ЧАКАНДА МОЙИ	мой 25 мл, 30 мл, 40 мл, 50 мл, 90 мл, 100 мл, ректал суппозиторийлар 500 мг
982.	ЧЕРНИКА	капсулалар
983.	ЧЕРНИКА С ЛЮТЕИНОМ	капсулалар
984.	ЧЕРНИКА-ЛІК	капсулалар
985.	ЧЕРНИКА-МИК	капсулалар
986.	ШАЛФЕЙ	шимиладиган таблеткалар
987.	ШРЕЙВИТ ФОРТЕ	капсулалар
988.	ШРЕЙЛАКС	капсулалар
989.	ШРЕЙТОН	капсулалар
990.	ЭВИКА	капсулалар
991.	ЭВКАЛИПТ-ФАРМСТАНДАРТ	маҳаллий қўллаш учун аэрозоль 30 мл
992.	ЭВРИ КОЛД	таблеткалар
993.	ЭКСЕДРИН	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
994.	ЭЛЕВИТ ПРОНАТАЛЬ	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
995.	ЭЛЕУТЕРОКОКК СУЮҚ ЭКСТРАКТИ	ичга қабул қилиш учун суюқ экстракт 50 мл
996.	ЭЛИКСИР GM	эликсир 100 мл, 250 мл, 330 мл, 500 мл, 1000 мл
997.	ЭЛЮДРИЛ ПРО	оғизни чайиш учун эритма 90 мл
998.	ЭМАН ПЎСТЛОҒИ	доривор ўсимлик хом ашёси 1 г, 1,5 г, 2 г, 50 г, 75 г, 100 г, 130 г, 150 г, 200 г, курук экстракт 750 г
999.	ЭМФЕТАЛ	қобиқ билан қопланган таблеткалар
1000.	ЭНГИЛЕН	капсулалар
1001.	ЭНЗИРЕМ НЕО	капсулалар 10000 ТБ, 25000 ТБ
1002.	ЭНТЕНОРМ	капсулалар
1003.	ЭНТЕРОЖЕРМИНА	капсулалар, ичга қабул қилиш учун суспензия 2 млрд/5 мл 5 мл
1004.	ЭНТЕРОКИНД	ичга қабул қилиш учун гомеопатик томчилар 20 мл
1005.	ЭНТЕРОЛ	капсулалар 250 мг; перорал қўллаш учун эритма тайёрлаш учун дозаланган кукун 250 мг
1006.	ЭНТЕРОСГЕЛЬ	ичга қабул қилиш учун паста 225 мг
1007.	ЭНТЕРОСИЛОС	сироп 90 мл, 120 мл, 150 мл; капсулалар
1008.	ЭНТЕРОФЛОРИД	капсулалар
1009.	ЭНТОБАН	капсулалар, сироп 90 мл, 120 мл, 150 мл
1010.	ЭНТОФИТ	ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун гранулалар 6 г
1011.	ЭНТОФИТ АНТАЦИД	сироп 120 мл
1012.	ЭПИГЕН ИНТИМ	сиртга ва вагинал қўллаш учун спрей 60 мл
1013.	ТУКЛИ ЭРВА (ПОЛ-ПОЛА) ЎТИ	доривор ўсимлик хом ашёси 0,5 г, 1 г,

		1,5 г, 2 г, 25 г, 30 г, 40 г, 50 г, 100 г
1014.	ЭРГОФЕРОН	шимиш учун гомеопатик таблеткалар
1015.	ЭСКУЗАН	ичга қабул қилиш учун эритма 20 мл
1016.	ЭСПОЛ	сиртга қўллаш учун суртма 30 г
1017.	ЭССЕЛ ФОРТЕ	капсулалар
1018.	ЭССЕНЦИАЛЕ ФОРТЕ Н	капсулалар
1019.	ЭССЕНЦИАНИК	капсулалар
1020.	ЭТОСЕРТ	сиртга қўллаш учун крем 50 г
1021.	ЭФИЗОЛ	шимиш учун таблеткалар
1022.	ЭФФЕКТ ФЛУ	сироп 60 мл, капсулалар
1023.	ЭФФЕКТСИП	корақорағат таъмли кукун 21,5 г, ичга қабул қилиш учун эритма тайёрлаш учун лимон
1024.	ЭФФЕРАЛГАН	болалар учун сироп 30 мг/мл эритма 90 мл, суппозиторийлар 80 мг, 150 мг, 300 мг, вишилловчи таблеткалар 500 мг
1025.	ЭХИНАЦЕИ ПУРПУРНОЙ КОРНЕВИЦ С КОРНЯМИ СВЕЖИХ	настойка 40 мл
1026.	ЮКИДС	апельсин, қулупнай таъмли чайналадиган таблеткалар
1027.	ЮМАНГЕЛЬ	ичга қабул қилиш учун суспензия 15 мл
1028.	ЮНИВИТ-М	плёнка қобиқ билан қопланган таблеткалар
1029.	ЮНИГРИПП	таблеткалар
1030.	ЮНИКОЛД ФОРТЕ	таблеткалар
1031.	ЮНИСПАЗ Н	таблеткалар
1032.	ЮНИЭНЗИМ С МПС	қобиқ билан қопланган таблеткалар

Изоҳ:

1. Ўзбекистон Республикасида рўйхатдан ўтган ва дорихоналардан шифокор рецептсиз бериладиган дори воситаларига ушбу рўйхатга киритилган дори воситаларининг худди шу таркибдаги таъсир қилувчи моддалари ва дори шаклига, дозасига эга бўлган дори воситалари ҳам киради.

2. Дори воситаларининг ўрамлари, тиббиётда қўлланишига доир йўриқномалари, илова-варақаларида кўрсатилган дори воситаларини беришда, бериш тартибидан қатъи назар, ушбу рўйхатга амал қилиниши керак.

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А,Черных, В.А.Усенко.— Х.:«золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

6. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
7. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
8. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
10. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

11. www.ziynet.uz
12. www.Lex.uz.
13. www.uzpharm-control.uz
14. www.doridarmon.uz
15. www.uzpharmsanoat.uz

II. SEMINAR MASHG'ULOTLAR MATERIALLARI

1- mashg'ulot. Farmatsevtik yordam fani haqida tushuncha. Turli kasalliklarni simptom va sindromlari. Farmatsevtik yordam faninig vazifalari va axamiyati.

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarda farmatsevtik yordam to'g'risida tushuncha berish, vazifalari, axamiyatini tushuntirish. Turli kasalliklarning asosiy symptom va sindromlarini tushuntirib o'tish.

Masalaning qo'yilishi: Farmatsevtik yordam tamoyillari. Kasalliklarning asosiy belgilari va ularni aniqlash. Retseptsiz beriladigan dorilar haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- farmatsevtik yordamning vazifalari, axamiyatini
- farmatsevtik yordam fanining farmatsevt mutaxassislar tayorlashda o'rni.

Talaba bajara olishi lozim:

- Kasalliklarning asosiy belgilarini aniqlay olish.
- Ularga asoslanib retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlay olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkun.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: farmatsevtik yordam to'g'risida tushuncha, uning vazifalari, axamiyatini. Turli kasalliklarning asosiy symptom va sindromlarini.

Tayanch atama va iboralar. farmatsevtik yordam, symptom, sindrom, retseptsiz beriladigan dorilar.

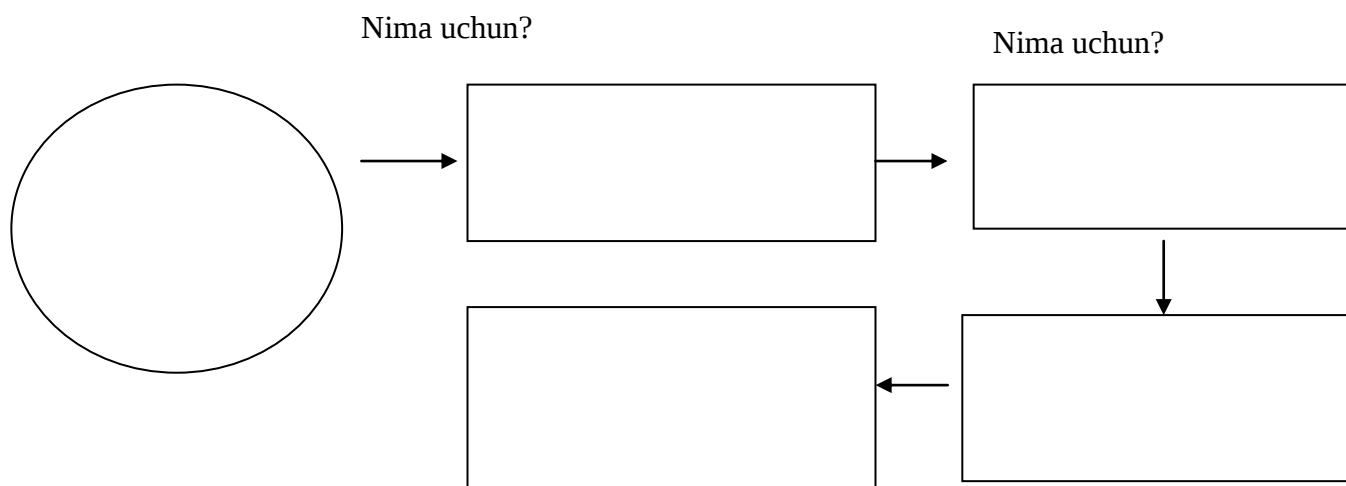
Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1-vazifa. Bemor ko'ngil aynish, qo'sish, ishtahasizlik, qorin sohasida og'rig, diskamfort va b. Shikoyat qilmoqda. Bu belgilar qaysi sindromga tegishli?

2. Pedagogik texnologiya usuli. "Nima uchun?".

Guruhning har bir a'zosi:

- o'z sheriklarining fikrlarini xurmat qilishlari lozim;
- berilgan topshiriqlar to'g'richa faol, hamkorlikda va mas'uliyat bilan ishlashlari lozim;
- o'zlariga yordam kerak bo'lganda so'rashlari mumkin;
- yordam so'raganlarga ko'mak berishlari lozim;
- guruhni baholash jarayonida ishtirok etishlari lozim;

Nima uchun?

1. Kasallik nima?
2. Kasallik simptomi nima?
3. Kasallik sindromi nima?
4. Kasallik simptomiga misollar keltiring.
5. Kasallik sindromiga misollar keltiring.

3. “B.BO.BX” usuli.

Buning uchun biz B.BO.BX usuli asosida bilimlarni sinash uchun tarqatma materiallar tarqatamiz. Talabalar shu tarqatma materiallarga o'zlari bilgan, bilishni xohlagan fikrlarini bayon qilib „+“ belgisini qo'yib chiqishadi.

Masalan:

Tushuncha	Bilaman	Bilib oldim	Bilshni xohlayman
Simptom nima?			
Sindrom nima?			
Farm yordamning vazifalari			
Farm yordamning ahamiyati			

Nazorat savollari.

1. Farmatsevtik yordam fanining vazifalariga nimalar kiradi?
2. Farmatsevtik yordam fanining mazmuni, uning farmatsevtlar tayyorlashdagi ahamiyati qanday.
3. Asosiy kasalliklarning simptom va sindromlari haqida nimalar bilasiz.

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

16. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец, В.А.Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
17. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
18. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
19. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
20. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

21. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, “O'zbekiston” NMIU, 2017. – 29 b.
22. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. “O'zbekiston” NMIU, 2017. – 47 b.
23. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. “O'zbekiston” NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida” gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

24. www.ziyonet.uz
25. www.Lex.uz.
26. www.uzpharm-control.uz
27. www.doridarmon.uz
28. www.uzpharmsanoat.uz

2- mashg'ulot. Dori vositalarini tayinlash algoritmi. Dori va oziq – ovqat moddalarining o'zaro ta'siri, uning farm yordamda ahamiyati

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga dori vositalarini tayinlash algoritmi to'g'risida tushuncha berish. Dori vositalarining oziq-ovqatlar bilan ta'sirini tushuntirish.

Masalaning qo'yilishi: to'g'risida tushuncha. Dori vositalarining oziq-ovqatlar bilan ta'siri va uning ahamiyati haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- dori vositalarini tayinlash algoritmi
- dori vositalarining oziq-ovqatlar bilan o'zaro ta'sirini.

Talaba bajara olishi lozim:

- retseptsiz dori vositalarini tayinlay olish,
- dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkun.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: farmatsevtik yordam to'g'risida tushuncha, uning vazifalari, ahamiyatini. Turli kasalliklarning asosiy symptom va sindromlarini.

Tayanch atama va iboralar. farmatsevtik yordam, retseptsiz beriladigan dorilar, dori va oziq-ovqatlar, o'zaro ta'sirlashuv.

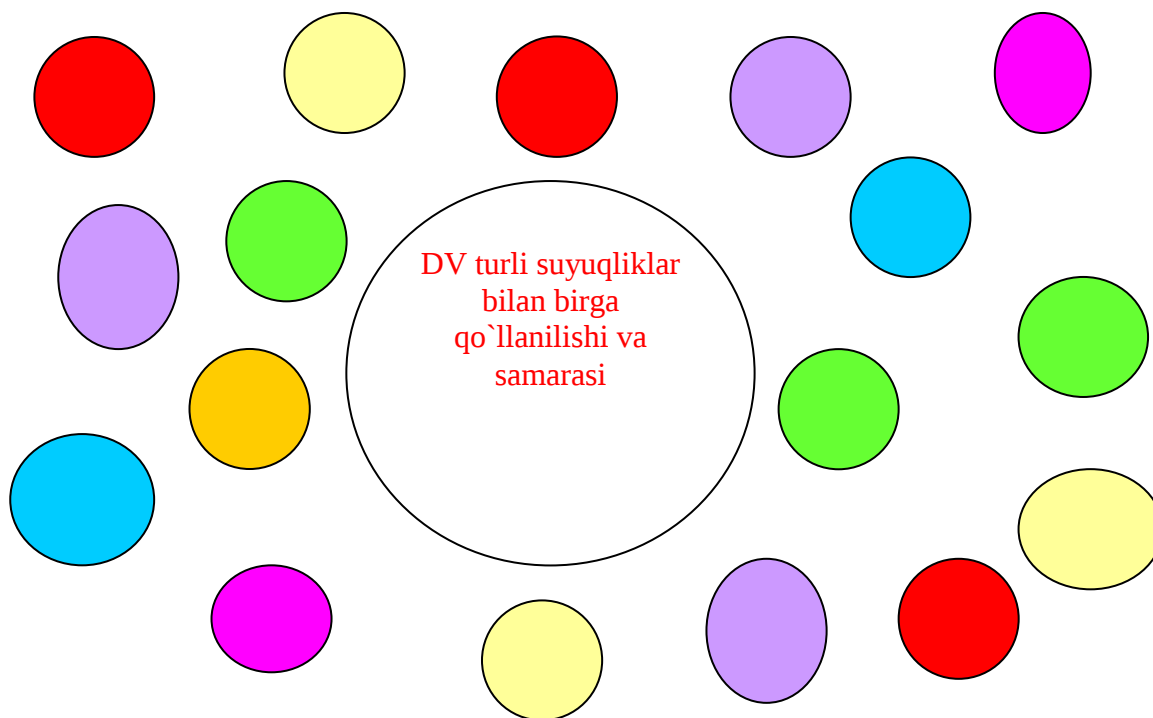
Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. Bemor dorixonada probiotiklarni qanday qabul qilish to'g'risida so'ramoqda. Qanaqa maslahat berasiz ?

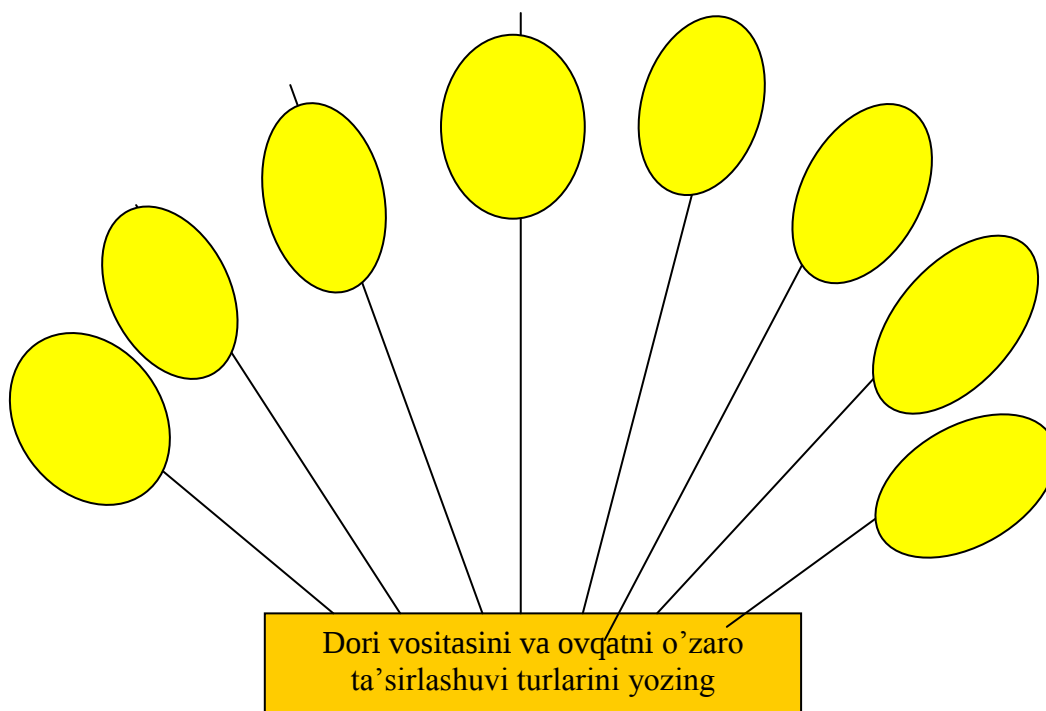
Pedagogik texnologiya

1. Klaster

Talabalar NYAKV lar bo'yicha xar biri shajara ko'rinishida yozib, to'liq yoritib berishlari kerak bo'ladi. Ikkita guruhga bo'linib, har bittasi tuzgan klasterni tekshiradilar, xatolarni topib belgilaydilar.

2. “Elpig`ich”

3. Metod “Blits o`yini”.

**Metod o`tkazilish tartibi.** Har bir gurux talabalariga quyida ko`rsatilgan vazifa tarqatiladi. Talabalar to`g`ri deb xisoblangan raqamni “yakka baxo” qatoriga yozib chiqiladi. O`qituvchi to`g`ri javobga e`lon qilgandan keyin, har bir gurux o`z xatolarini, “gurux xatosi” qatoriga yozadi. Natijada to`g`ri, noto`g`ri javoblar solishtirilib, gurux baxosi xisoblab chiqiladi.

Gurux Baxosi	Gurux xatosi	To`g`ri javob	Yakka xato	Yakka baxo	Gurux ishidan chetlanish	Ovqat va dori moddarini o`zaro ta`siri
						DM ning ovqatlar bilan o`zaro munosabatida ahamiyatga molik asosiy omillarni aytib o`ting?
						Sut bilan qabul qilinmaydigan dori vositalarga qaysi preparatlar misol bo`ladi. Nima sababdan ular sut bilan qabul qilinmaydi.
						Dori vositalarni qabul qilish jarayonida oziq ovqatlarni qaysi jihat-lariga ahamiyat berish kerak?
						Sut bilan qabul qilish mumkin bo`lgan dori vositalarni sanab o`ting va uning ahamiyati nimada?
						Dori vositalarni gazli chimliklar bilan tavsiya etish

						mumkinmi? Qaysi dori vositalar gazli ichimliklar bilan qabul qilinadi?
						Temir saqlovchi preparatlar qanday suyuqliklar bilan qo'llanilsa yaxshi samara beradi va aksincha qaysi xolatlarda samarasi kuzatilmaydi?
						Sabzavotlarni qabul qilish paytida qanday dorilar samarasi o'zgaradi?
						Choy va kofe ta'sirida dori vositalarni samarasi qanday bo'ladi?

Nazorat savollari.

1. Dorilarning so'rilish jarayoniga oziq-ovqatlarning ta'siri va uni xisobga ola bilish.
2. Dori vositalarining oziq-ovqatlar bilan munosabati haqida fikringiz.
3. Dori vositalarini suyuqliklar bilan munosabati.

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

29. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец, В.А.Черных, В.А.Усенко.— Х.:«золотые страницы», 2002.— 264 с.
30. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
31. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
32. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
33. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

34. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
35. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
36. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

37. www.ziyonet.uz
38. www.Lex.uz.
39. www.uzpharm-control.uz

40. www.doridarmon.uz
41. www.uzpharmsanoat.uz

3- mashg'ulot. Allergiya simptomlarini davolashda retseptsiz beriladigan dori vositalarini tanlash.

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga allergiya to'g'risida tushuncha berish. Allergik kasalliklarning asosiy belgilarini tushuntirib o'tish. Retseptsiz beriladigan allergiyaga qarshi dorilar to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: Allergiya va uning turlari. Allergiyaning asosiy belgilari va ularni aniqlash. Retseptsiz beriladigan allergiyaga qarshi dorilar haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- Allergiya va uning turlarini
- allergiyaning asosiy belgilarini
- retseptsiz beriladigan allergiyaga qarshi dorilarni

Talaba bajara olishi lozim:

- allergiyaga qarshi dori vositalarini tayinlay olish,
- ushbu dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkin.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: allergiya to'g'risida tushuncha, turlari, sabablari. Antigistamin dorilar va ularning ta'siri.

Tayanch atama va iboralar. allergen, tez va sekin rivojlanadigan yuqori sezuvchanlik, antigistamin dorilar.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. Bemor allergik rinitga shikoyat qilmoqda. Qanday dori vositalarini tavsiya etasiz ?
Ularning ta'siri va asoratlari nimadan iborat ?

Pedagogik texnologiya

1. Insert usuli

Insert – samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib , mustaqil o'qib o'rganishda yordam beradi. Bunda mavzu va materiallar talabalarga oldindan vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib v , + , - , ? belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi.

Insert jadvali mustaqil o'qish jarayonida olinadigan ma'lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat beradi. Oldindan olingan ma'lumotni yangisi bilan o'zaro bog'lash qobiliyatini shakllantirishga imkon beradi. Talabalar jadval tarkibi va uni to'ldirish qoidasi bilan tanishishadi. Shaxsan uni rasmiylashtirishadi

Matnni belgilash tizimi.

“ V “ – men bilgan narsani tasdiqlaydi “ + “ – yangi ma'lumot.

“ – “ – men bilgan narsaga zid.

“ ? “ – meni o'ylantirdi. Bu borada menga qo'shimcha ma'lumot zarur.

Masalan:

Tushuncha	v	+	-	?
Allergiya, turlari				
Allergenlar				
tez va sekin rivojlanadigan				

2. „SWOT“ – tahlil jadvali.

SWOT tahlili talabalarga tizimli mushohada qilish, taqqoslash, solishtirish, tahlil, sintezni amalga oshirish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Talabalar mini guruhlariga birlashishadi, taqqoslashadi, to'ldirishadi, o'zgartirishadi. Umumiy SWOT jadvalga jamlanadi.

SWOT – tahlil nomlanishi inglizcha bosh harflardan olingan.

Strengths – kuchli tomoni nazarda tutiladi;

Weakness – kuchsiz tomoni yoki ichki muammolar mavjudligi;

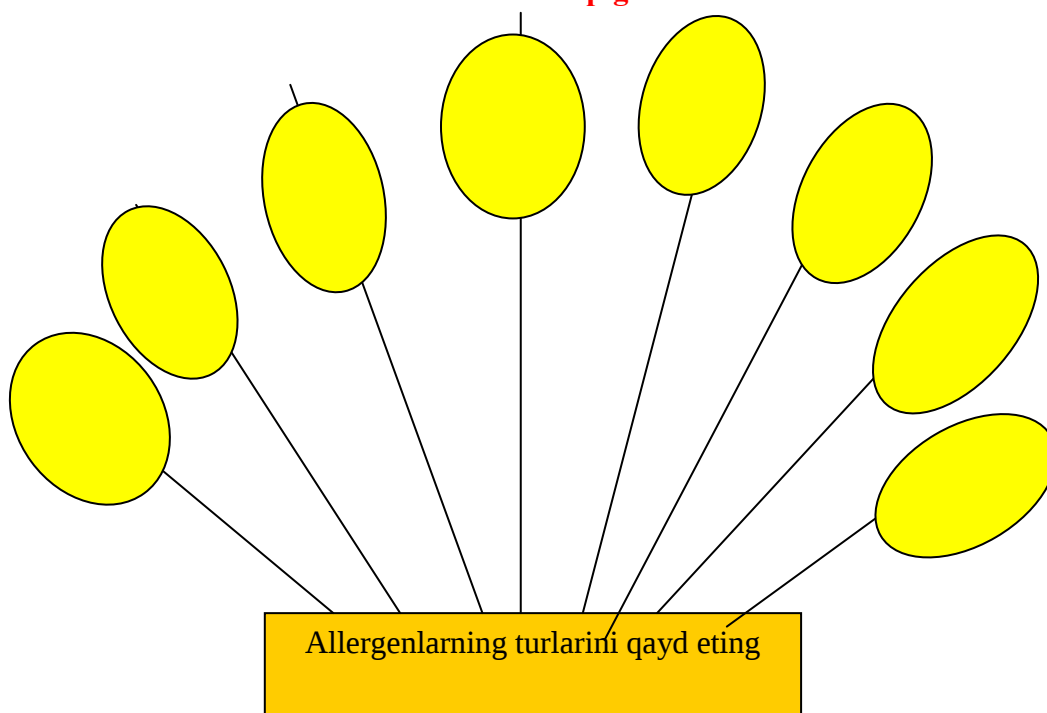
Opportunities – tashqaridagi mavjud imkoniyatlar;

Threats – xavflar, tashqi muhitdagi mavjud xavf-xatarlar

yuqori sezuvchanlik				
antigistamin dorilarning avlodlari				
Allergiyaning asosiy belgilari				

S Farmakologik guruh Antigistamin dorilar	W Ta'sir mexanizmi
O Farmakologik ta'sir	T Preparatlar

3. “Elpig'ich”

Nazorat savollari.

1. Allergik kasalliklarida retseptsiz dorilarning o'rni.
2. Allergiyaga qarshi vositalardan oqilona foydalanish deganda nimani tushunasiz.
3. Antigistamin dori vositalarini tanlash va almashtirish yo'l-yo'riqlari qanday olib boriladi.

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

42. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А,Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
43. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
44. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
45. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
46. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

47. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
48. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
49. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

50. www.ziyonet.uz
51. www.Lex.uz.
52. www.uzpharm-control.uz
53. www.doridarmon.uz
54. www.uzpharmsanoat.uz

4- mashg'ulot. Yod tanqislik xolatida va tireotoksikozda FYO tamoyillari.

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga yod tanqisligi to'g'risida tushuncha berish. Yod tanqisligining asosiy belgilarini tushuntirib o'tish. Retseptsiz beriladigan yod saqllovchi dorilar to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: yod tanqisligining sabablari. Yod tanqisligining asosiy belgilari va ularni aniqlash. Retseptsiz beriladigan yod saqllovchi dorilar haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- yod tanqisligining asosiy belgilarini
- yod tanqisligining asoratlarini
- retseptsiz beriladigan yod saqllovchi dorilarni.

Talaba bajara olishi lozim:

- yod saqllovchi dori vositalarini tayinlay olish,
- ushbu dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkun.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: yod tanqisligining sabablari, asosiy belgilari va ularni aniqlash. Yod tanqisligining oldini olish va davolash.

Tayanch atama va iboralar. yod tanqisligi, yod etishmasligi asoratlari, tireotoksikoz, yod saqllovchi dorilar.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. Bemorda sochning to'kilishi (sochlar quruq, sinuvchan, taralganida ko'p to'kiladi), terining quruqlanishi, qabziyat (ich qotishi), salga toliqib qolish, uyquchanlik, tushkunlik, xotiraning pasayishi va boshqalar kuzatilganligini aytib o'tdi. Bemorga tavsiyangizni aytib o'ting.

2. Bemor muskullarni zaiflashishi, serzarda bo'lganligi ozishi, ko'zi chaqchayishi, ko'p terlash, oyoq-qo'li, ba'zan butun tanasi titrashi, taxikardiya, uyqu buzilishi, kuchsiz isitma chiqishi, tez charchashi tufayli dori vosita tavsiya etishingizni so'radi.

Pedagogik texnologiya

1.Insert usuli

Insert – samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib, mustaqil o'qib o'rganishda yordam beradi. Bunda mavzu va materiallar talabalarga oldindan vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib v, +, -, ? belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi.

Insert jadvali mustaqil o'qish jarayonida olinadigan ma'lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat beradi. Oldindan olingan ma'lumotni yangisi bilan o'zaro bog'lash qobiliyatini shakllantirishga imkon beradi. Talabalar jadval tarkibi va uni to'ldirish qoidasi bilan tanishishadi. Shaxsan uni rasmiylashtirishadi

Matnni belgilash tizimi.

“ V “ – men bilgan narsani tasdiqlaydi “ + “ – yangi ma'lumot.

“ – “ – men bilgan narsaga zid.

“ ? “ – meni o'ylantirdi. Bu borada menga qo'shimcha ma'lumot zarur.

Masalan:

Tushuncha	v	+	-	?
Yod tanqisligi sabablari				
tireotoksikoz				

yod etishmasligi asoratlari				
yod etishmasligi profilaktikasi				
yod saqllovchi dorilar.				

2. “Keys-stadi” metodi

Ish bosqichlari	Faoliyat shakli va mazmuni
1-bosqich: Keys va uning axborot ta’minoti bilan tanishtirish	• Yakka tartibdagi audio-vizualish; • Keys bilan tanishish(matnli, audio yoki media shaklda); • Axborotni umumlashtirish; • Axborot tahlili; • Muammolarni aniqlash
2-bosqich: Keysni aniqlashtirish va o’quv topshirig’ni belgilash	• Individual va guruhda ishlash; • Muammolarni dolzarblik ierarxiyasini aniqlash; • Asosiy muammoli vaziyatni belgilash
3-bosqich: Keysdagi asosiy muammoni tahlil etish orqali o’quv topshirig’ining echimini izlash, hal etish yo’llarini ishlab chiqish	• Individual va guruhda ishlash; • muqobil echim yo’llarini ishlab chiqish; • har bir echimning imkoniyatlari va to’siqlarni tahlil qilish; • muqobil echimlarni tanlash
4-bosqich: Keys echimini echimini shakllantirish va asoslash, taqdimot.	• Yakka va guruhda ishlash; • Muqobil variantlarni amalda qo’llash imkoniyatlarini asoslash; • ijodiy-loyiha taqdimotini tayyorlash; • yakuniy xulosa va vaziyat echimining amaliy aspektlarini yoritish

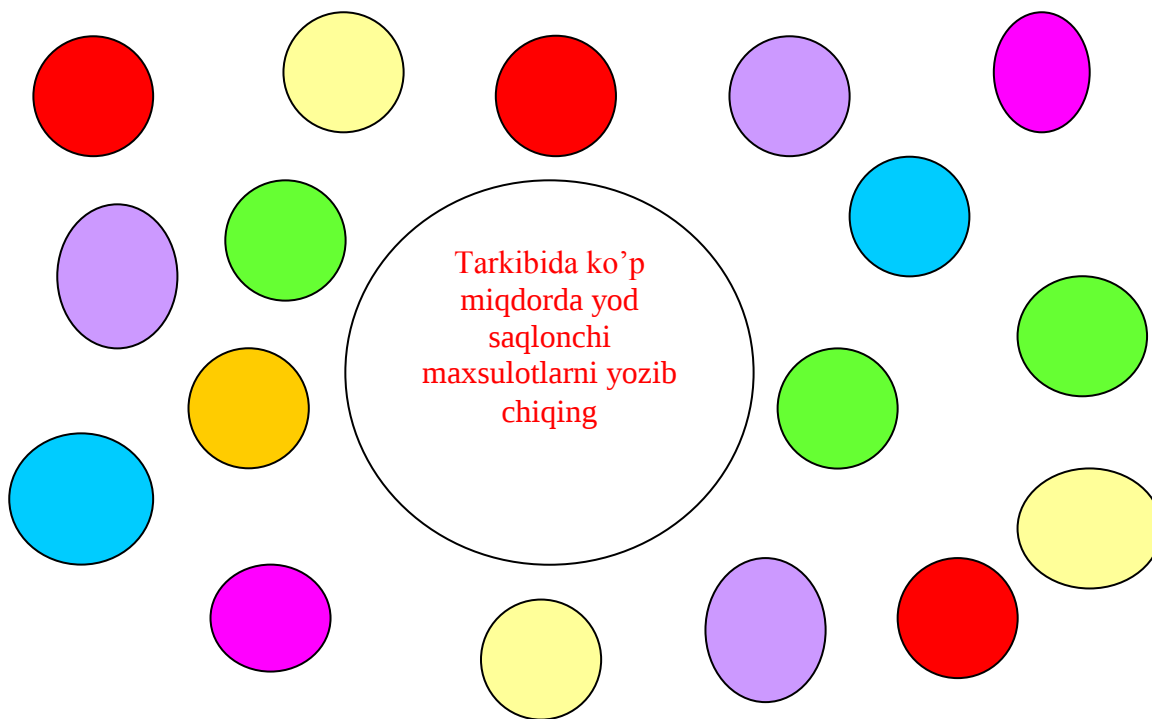
Keysni bajarish bo’yicha topshiriqlar:

1. Keys mohiyatini etarlicha anglab oling.
- 2.Manbalar asosida muammoning echimini toping.
- 3.Aniqlangan omillar orasidan muammoga barchasidan ko’proq dahldor bo’lgan omil (yoki ikki taomil)ni ajrating.
4. Ana shu omillar asosida echimni asoslashga harakat qiling.
5. Echimni **bayon eting**.

Muammo	Yechimi	Natijasi
O’zbekistonda endogen yod tanqislik o’choqlari		
Yod tanqisligi tufayli tanada kelib chiqadigan asoratlari		
Axoli orasida yod tanqisligining oldini olishga qaratilgan choralar		

3. Klaster

Talabalar NYAKV lar bo’yicha xar biri shajara ko’rinishida yozib, to’liq yoritib berishlari kerak bo’ladi. Ikkita guruhga bo’linib, har bittasi tuzgan klasteri tekshiradilar, xatolarni topib belgilaydilar.

Nazorat savollari.

1. Yod tanqisligida retseptsiz dorilarning o'rni.
2. Yod etishmovchiligining profilaktikasi
3. Yod saqlovchi vositalardan oqilona foydalanish deganda nimani tushunasiz.

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

55. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец, В.А.Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
56. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
57. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
58. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
59. Харкевич Д.А Фармакология. М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

60. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
61. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
62. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

63. www.ziyounet.uz

- 64. [www.Lex.uz.](http://www.Lex.uz)
- 65. www.uzpharm-control.uz
- 66. www.doridarmon.uz
- 67. www.uzpharmsanoat.uz

5- mashg'ulot. Temir tanqisligi bilan bog'liq kamqonlik va ularni davolashda farm yordam berish tamoyillari.

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga temir tanqisligi to'g'risida tushuncha berish. Temir tanqisligining asosiy belgilarini tushuntirib o'tish. Retseptsiz beriladigan temir preparatlari to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: temir tanqisligining sabablari. Temir tanqisligining asosiy belgilari va ularni aniqlash. Retseptsiz beriladigan temir preparatlari haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- temir tanqisligining asosiy belgilarini
- temir tanqisligining asoratlari
- retseptsiz beriladigan temir preparatlari

Talaba bajara olishi lozim:

- temir preparatlarini tayinlay olish,
- ushbu dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkin.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: temir tanqisligining sabablari, asosiy belgilari va ularni aniqlash. Temir tanqisligining oldini olish va davolash.

Tayanch atama va iboralar. temir tanqisligi, temir etishmasligi asoratlari, gipoxrom kamqonlik, temir preparatlari.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. Bemorda rangparlik, tez charchab qolish, bosh aylanish va b. shikoyatlar, laborator taxlilda eritrotsitlar va gemoglobinni kamayib ketganligi aniglandi. Kamqonlikning qaysi turi? Qaysi preparatlarni tayinlash mumkin?

Pedagogik texnologiya

1. "Keys-stadi" metodi

Ish bosqichlari	Faoliyat shakli va mazmuni
1-bosqich: Keys va uning axborot ta'minoti bilan tanishtirish	• Yakka tartibdagi audio-vizualish; • Keys bilan tanishish(matnli, audio yoki media shaklda); • Axborotni umumlashtirish; • Axborot tahlili; • Muammolarni aniqlash
2-bosqich: Keysni aniqlashtirish va o'quv topshirig'ni belgilash	• Individual va guruhda ishlash; • Muammolarni dolzarblik ierarxiyasini aniqlash; • Asosiy muammoli vaziyatni belgilash
3-bosqich: Keysdagi asosiy muammoni tahlil etish orqali	• Individual va guruhda ishlash; • muqobil echim yo'llarini ishlab chiqish; • har bir echimning imkoniyatlari va to'siqlarni

o'quv topshirig'ining echimini izlash, hal etish yo'llarini ishlab chiqish	tahlil qilish; • muqobil echimlarni tanlash
4-bosqich: Keys echimini echimini shakllantirish va asoslash, taqdimot.	• Yakka va guruhda ishlash; • Muqobil variantlarni amalda qo'llash imkoniyatlarini asoslash; • ijodiy-loyiha taqdimotini tayyorlash; • yakuniy xulosa va vaziyat echimining amaliy aspektlarini yoritish

Keysni bajarish bo'yicha topshiriqlar:

1. Keys mohiyatini etarlicha anglab oling.
2. Manbalar asosida muammoning echimini toping.
3. Aniqlangan omillar orasidan muammoga barchasidan ko'proq dahldor bo'lgan omil (yoki ikki taomil)ni ajrating.
4. Ana shu omillar asosida echimni asoslashga harakat qiling.
5. Echimni **bayon eting**.

Muammo	Yechimi	Natijasi
Temir tanqisligi sabablari		
Temir tanqisligi asoratlari		
O'smirlar va xomilador ayollarda temir tanqisligining oldini olishga qaratilgan choralar		

2.Insert usuli

Insert – samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib , mustaqil o'qib o'rganishda yordam beradi. Bunda mavzu va materiallar talabalarga oldindan vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib v , + , - , ? belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi.

Insert jadvali mustaqil o'qish jarayonida olinadigan ma'lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat beradi. Oldindan olingan ma'lumotni yangisi bilan o'zaro bog'lash qobiliyatini shakllantirishga imkon beradi. Talabalar jadval tarkibi va uni to'ldirish qoidasi bilan tanishishadi. Shaxsan uni rasmiylashtirishadi

Matnni belgilash tizimi.

“ V “ – men bilgan narsani tasdiqlaydi “ + “ – yangi ma'lumot.

“ – “ – men bilgan narsaga zid.

“ ? “ – meni o'ylantirdi. Bu borada menga qo'shimcha ma'lumot zarur.

Masalan:

Tushuncha	v	+	-	?
Temir tanqisligi sabablari				
Temir tanqisligi asoratlari				
Temir tanqisligi profilaktikasi				
Temir preparatlari				
Gemosideroz va uni sabablari				

3.“ Asalari to'dasi” ish o'yini.

“Asalari to'dasi” ish o'yinini o'tkazish uchun zarur:

1. Situatsion masala va savollar to'plami yozilgan alohida variant.

2. Toza qog'oz varag'i va ruchka

Ishni bajarish tartibi.

1. Hamma talabalar 4 tadan alohida guruhlariga bo'linadi.
3. Guruhlar alohida stol atrofiga va toza oq qog'oz, ruchka tayyorlanadi.
4. Qog'ozga sana va guruh soni, fakultet, talabalar ismi, sharifi va o'yin nomi yoziladi.
5. Guruhlardan bittadan talaba konvertdan topshiriq variantini oladi
6. Guruh talbalari o'zaro savollarini tahlil qilishadi va 1 ta talaba varaqqa yozadi.
7. Topshiriqni yechish uchun 15 daqiqa vaqt beriladi.
8. O'qituvchi o'yinni bajarilishini kuzatib boradi.
9. Vaqt tugashi bilan ish o'yinlari yig'i b olinadi.
10. O'qituvchi va talabalar birgalikda natijalarni tahlil qilishadi eng aniq to'g'ri javob bergan variant uchun yuqori maksimal ball beriladi. 2 chi o'rindagi variantga **85,9** 3-urindagi guruhga **70,9** ball belgilanadi.
11. Javob variantlari yozilgan varaqqa o'qituvchi ball va imzo qo'yadi.
12. Jaridaga ish o'yinining nomi. Guruh sardori imzosi qo'yilishi lozim.
13. Talabalar olgan ballari joriy baholashda hisobga olinadi.

Nazorat savollari.

1. Kamqonlik kasalligi va uinng turlari.
2. Temir tanqislik kamqonligi va uning belgilari.
3. Temir tanqisligi kasalligida retseptsiz dori vositalarini to'g'ri qo'llash.
4. Temir tanqisligi kamqonligini davolashda o'ziga xos ko'rsatkichlar

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

68. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец, В.А.Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
69. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
70. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
71. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
72. Харкевич Д.А Фармакология. М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

73. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
74. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
75. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

76. www.ziyonet.uz
77. www.Lex.uz.

78. www.uzpharm-control.uz
79. www.doridarmon.uz
80. www.uzpharmsanoat.uz

6- mashg'ulot. Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida F.YO tamoillari (rinit va bronxitlar).

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga rinit va bronxit to'g'risida tushuncha berish. rinit va bronxitning asosiy belgilarini tushuntirib o'tish. Rinit va bronxitda retseptsiz beriladigan preparatlar to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: Rinit va bronxit sabablari. Rinit va bronxitni asosiy belgilari va ularni aniqlash. Rinit va bronxitda retseptsiz beriladigan preparatlari haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- rinit va bronxitning asosiy belgilarini
- rinit va bronxitlarning asoratlari
- rinit va bronxitda retseptsiz beriladigan preparatlarni.

Talaba bajara olishi lozim:

- rinit va bronxitlarning belgilarini aniqlay olish,
- ushbu kasallikda dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkun.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: Rinit va bronxitni sabablari, asosiy belgilari va ularni aniqlash. Rinit va bronxitni oldini olish va davolash.

Tayanch atama va iboralar. rinit, bronxit, uning asoratlari, davolash.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

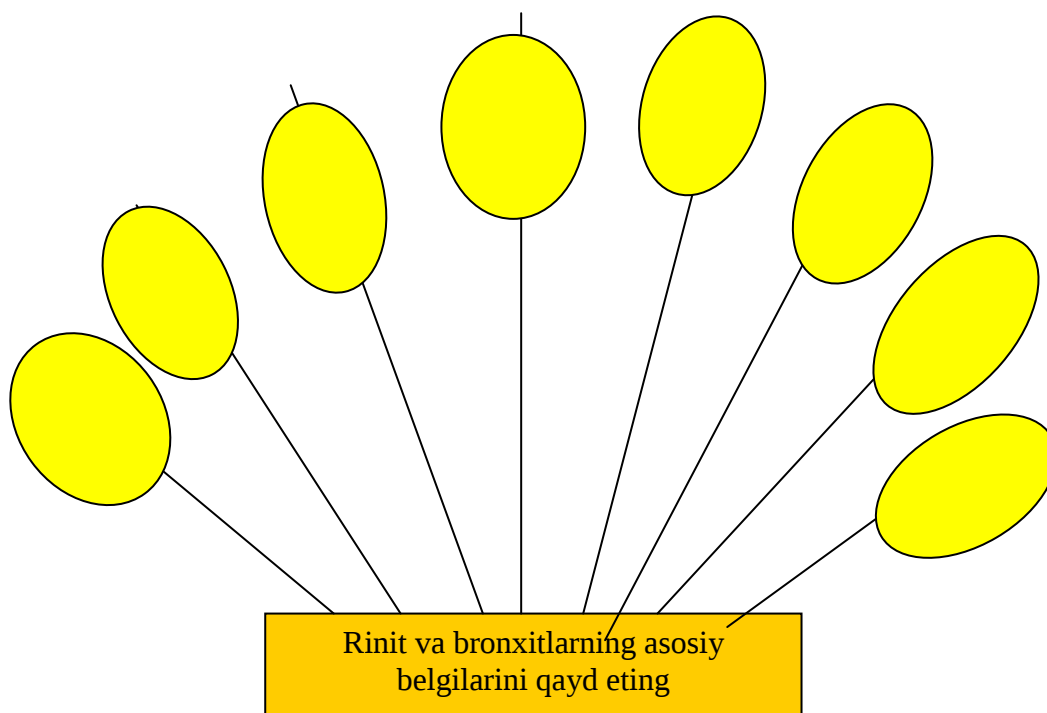
1. Bemorda tumov, burun bo'shligidan to'xtovsiz suyuqlik xosil bo'lishi, aksa urish holatlari kuzatilmoqda. Bu holat kuzda doim takrorlanishini aytib o'tdi. Qanday farmatsevtik yordam berish mumkin?

Pedagogik texnologiya

1. "Qora quti".

"Qora quti" usulida – qora quti keltiradi, uni ichida noma'lum dori modda bo'ladi. O'sha modda to'g'risida qisqacha ma'lumot keltiradi. Talabalar qutidagi moddani nomini keltirishi kerak. Masalan qora qutida yuqori nafas yo'llari kasalliklarida qo'llaniladigan dori vosita kuyiladi unga ta'rif beriladi. Talaba ushbu moddani nomini aytish kerak.

2. "Elpig'ich"

3. “Keys-stadi” metodi

Ish bosqichlari	Faoliyat shakli va mazmuni
1-bosqich: Keys va uning axborot ta’minoti bilan tanishtirish	• Yakka tartibdagi audio-vizualish; • Keys bilan tanishish(matnli, audio yoki media shaklda); • Axborotni umumlashtirish; • Axborot tahlili; • Muammolarni aniqlash
2-bosqich: Keysni aniqlashtirish va o‘quv topshirig‘ni belgilash	• Individual va guruhda ishlash; • Muammolarni dolzarblik ierarxiasini aniqlash; • Asosiy muammoli vaziyatni belgilash
3-bosqich: Keysdagi asosiy muammoni tahlil etish orqali o‘quv topshirig‘ining echimini izlash, hal etish yo‘llarini ishlab chiqish	• Individual va guruhda ishlash; • muqobil echim yo‘llarini ishlab chiqish; • har bir echimning imkoniyatlari va to‘siqlarni tahlil qilish; • muqobil echimlarni tanlash
4-bosqich: Keys echimini echimini shakllantirish va asoslash, taqdimot.	• Yakka va guruhda ishlash; • Muqobil variantlarni amalda qo‘llash imkoniyatlarini asoslash; • ijodiy-loyiha taqdimotini tayyorlash; • vaziyat echimining amaliy aspektlarini yoritish

Keysni bajarish bo‘yicha topshiriqlar:

1. Keys mohiyatini etarlicha anglab oling.
- 2.Manbalar asosida muammoning echimini toping.
- 3.Aniqlangan omillar orasidan muammoga barchasidan ko‘proq dahldor bo‘lgan omil (yoki ikki taomil)ni ajrating.
4. Ana shu omillar asosida echimni asoslashga harakat qiling.
5. Echimni **bayon eting**.

Muammo	Yechimi	Natijasi
Rinit kasalligi sabablari		
Bronxidlarning asoratlari		
YUqori nafas yo'llari kasalliklarida dori vositalarni nojo'ya ta'sirlari		
Rinit va bronxitda dori vositalarini to'g'ri tanlay bilish.		

Nazorat savollari.

1. Rinit kasalligiga ta'rif bering va uning simptomlari haqida ma'lumot bering.
2. Rinit kasalligida qanday retseptsiz dori vositalar tavsiya etiladi?
3. YUqori nafas yo'llari kasalliklarida yosh bolalar va xomilador ayollarga beriladigan ko'rsatmalar.

Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

81. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А.Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
82. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
83. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
84. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
85. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

86. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
87. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
88. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

89. www.ziyonet.uz
90. www.Lex.uz.
91. www.uzpharm-control.uz
92. www.doridarmon.uz
93. www.uzpharmsanoat.uz

7- mashg'ulot. Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida F.YO tamoillari (yotal va isitma)

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga yuqori nafas yo'llari kasalliklari to'g'risida tushuncha berish. Yuqori nafas yo'llari kasalliklari asosiy belgilarini tushuntirib o'tish. yuqori nafas yo'llari kasalliklari retseptsiz beriladigan preparatlar to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: yuqori nafas yo'llari kasalliklari sabablari. Yuqori nafas yo'llari kasalliklari asosiy belgilari va ularni aniqlash. yuqori nafas yo'llari kasalliklarida retseptsiz beriladigan preparatlari haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- yuqori nafas yo'llari kasalliklari asosiy belgilarini
- yuqori nafas yo'llari kasalliklari asoratlari
- yuqori nafas yo'llari kasalliklarida retseptsiz beriladigan preparatlarni.

Talaba bajara olishi lozim:

yuqori nafas yo'llari kasalliklari belgilarini aniqlay olish,

- ushbu kasallikda dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkun.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: yuqori nafas yo'llari kasalliklari sabablari, asosiy belgilari va ularni aniqlash. Yuqori nafas yo'llari kasalliklari oldini olish va davolash.

Tayanch atama va iboralar. yuqori nafas yo'llari kasalliklari, ularning asoratlari, yo'tal, isitma, davolash usullari.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. Bemorda to'xtovsiz yutal kuzatilmoqda. Yo'tal quruq bo'lib bemorda nafas bo'g'ilishi bilan kuzatilmoqda. Bu xolda qanda retseptsiz dori vositalardan foydalanasiz?
2. Bemorning tana harorati kutarilishi, tumov, bosh og'rig'i, tana mushaklarida xam og'riq ro'y berayotganligidan shikoyat qilmoqda. Bemorga qanday farmatsevtik yordam ko'rsatiladi?
3. YOsh bolaga tana xaroratini tushiruvchi qanday bezarar va samarali dori vositani tavsiya etasiz?

Pedagogik texnologiya usullari.

1. "Qora quti".

"Qora quti" usulida – qora quti keltiradi, uni ichida noma'lum dori modda bo'ladi. O'sha modda to'g'risida qisqacha ma'lumot keltiradi. Talabalar qutidagi moddani nomini keltirishi kerak. Masalan qora qutida yallig'lanishga qarshi qo'llaniladigan dori vosita kuyiladi unga ta'rif beriladi. Talaba ushbu moddani nomini aytish kerak.

2. Insert usuli

Insert – samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib , mustaqil o'qib o'rganishda yordam beradi. Bunda mavzu va materiallar talabalarga oldindan vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib v , + , - , ? belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi.

Insert jadvali mustaqil o'qish jarayonida olinadigan ma'lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat beradi. Oldindan olingan ma'lumotni yangisi bilan o'zaro bog'lash qobiliyatini shakllantirishga imkon beradi. Talabalar jadval tarkibi va uni to'ldirish qoidasi bilan tanishishadi. Shaxsan uni rasmiylashtirishadi

Matnni belgilash tizimi.

“ V “ – men bilgan narsani tasdiqlaydi “ + “ – yangi ma'lumot.

“ – “ – men bilgan narsaga zid.

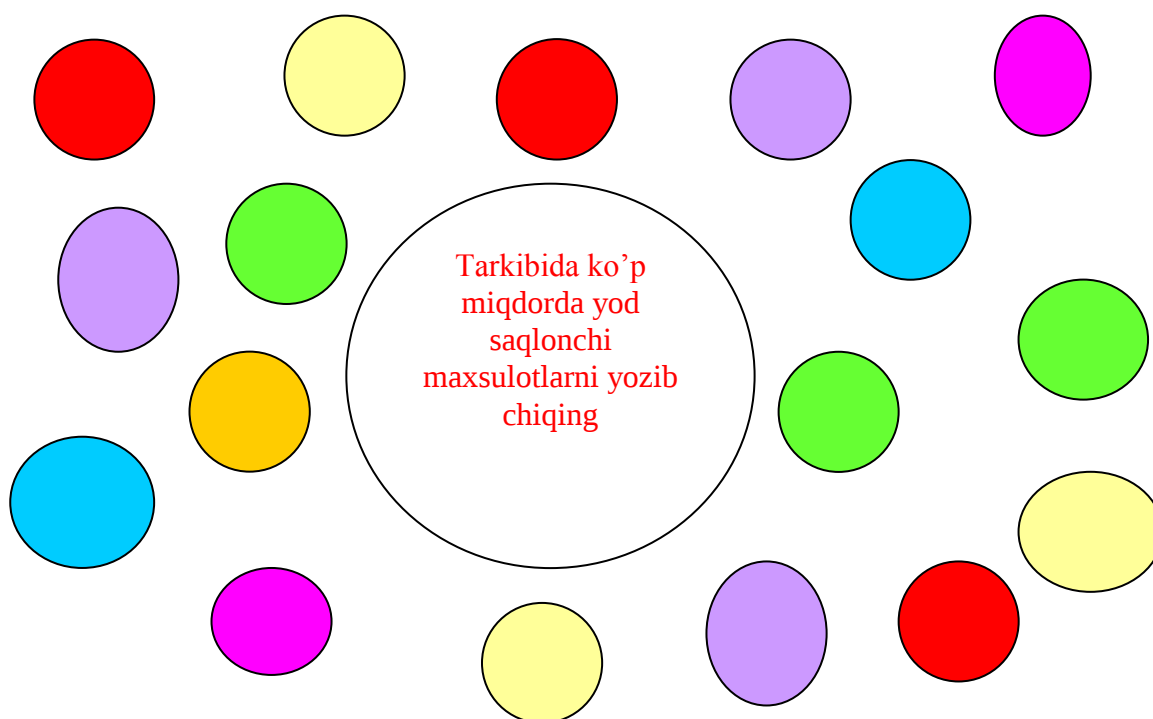
“ ? “ – meni o'ylantirdi. Bu borada menga qo'shimcha ma'lumot zarur.

Masalan:

Tushuncha	v	+	-	?
yuqori nafas yo'llari kasalliklari sabablari				
yuqori nafas yo'llari kasalliklari asoratlari				
yuqori nafas yo'llari kasalliklari profilaktikasi				
yuqori nafas yo'llari kasalliklarini davolash				

3. Klaster

Talabalar NYAKV lar bo'yicha xar biri shajara ko'rinishida yozib, to'liq yoritib berishlari kerak bo'ladi. Ikkita guruhga bo'linib, har bittasi tuzgan klasterni tekshiradilar, xatolarni topib belgilaydilar.

Nazorat savollari.

1. Yo'tal turlari, kelib chiqish sabablarini aytib o'ting.
2. Quruq yo'tal kuzatilganda bemorga qanday farmatsevtik yordam ko'rsatiladi.
3. Balg'amli yo'talda tavsiya etiladigan retseptsiz dori vositalarni aytib o'ting.
4. Tana haroratini ko'tarilishi sabablari, simptomlari va ulraga farmatsevtik yordam ko'rsatish tamoyillari.
5. YOsh bolalar va xomiladorlarda tana haroratini tushiruvchi dori vositalariini tayinlash?

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari**Asosiy:**

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А,Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.

5.Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo‘shimcha:

- 1.Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 29 b.
- 2.Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 47 b.
- 3.Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 485 b.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida” gi PF-4947-sonli Farmoni. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

- 1.www.ziyonet.uz
- 2.www.Lex.uz.
- 3.www.uzpharm-control.uz
- 4.www.doridarmon.uz
- 5.www.uzpharmsanoat.uz

8- mashg'ulot. Tomoq og'riqlarida farmatsevtik yordam

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga tomoq og'riqlari to'g'risida tushuncha berish. Yuqori nafas yo'llari kasalliklari asosiy belgilarini tushuntirib o'tish. Tomoq og'riqlarida retseptsiz beriladigan preparatlar to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: tomoq og'riqlari sabablari. Yuqori nafas yo'llari kasalliklari asosiy belgilari va ularni aniqlash. Tomoq og'riqlarida retseptsiz beriladigan preparatlari haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- tomoq og'riqlari kelib chiqish sabablarini,
- tomoq og'riqlari asoratlarini,
- tomoq og'riqlarida retseptsiz beriladigan preparatlarni.

Talaba bajara olishi lozim:

- yuqori nafas yo'llari kasalliklari belgilarini aniqlay olish,
- ushbu kasallikda dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkun.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: tomoq og'riqlari sabablari. tomoq og'riqlarini oldini olish va davolash.

Tayanch atama va iboralar. tomoq og'riqlari, uning sabablari, asoratlari, davolash usullari.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

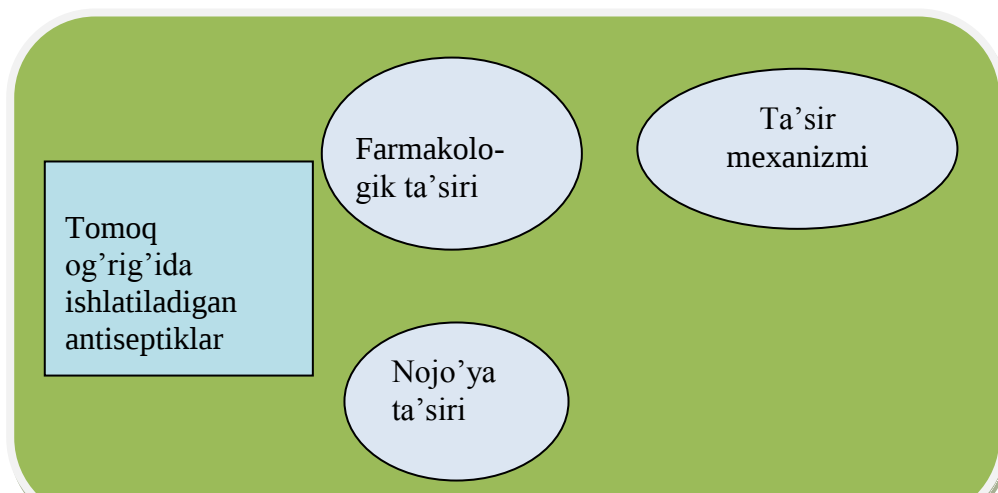
1. Bemorda to'xtovsiz tomoq qichishi tufayli yutal paydo bo'lmoqda. Bu xolda qanda retseptsiz dori vositalardan foydalanasiz?
2. Dorixonaga bemor kirib keldi. Uning ovozi bo'g'ilgan, yutish va nafas olish qiyinlashiganidan shikoyat qilmoqda. Bemorga qanday farmatsevtik yordam ko'rsatiladi?

Pedagogik texnologiya usullari.

1. Kaskad" sxemasi.

Yakka (juftlikda) sxema tuziladi. Juftlarga birlashiladi, sxemalarini taqqoslashadi va qo'shimchalar kiritishadi. Kaskad sxemasi u yoki bu holatni qayta mushohada qilishga imkon beradi. Yakka holda yoki juftlikda sxema tuziladi, asosiy muammo kichik muammolar yoziladi, keyin muammo yoki masalaning ikkinchi darajali jihatlarini yozish davom ettiriladi. Buning natijasida bitta g'oya rivojlanishining barcha tomonlari yetarlicha chuqur o'rganib chiqiladi. Talabalar juftlarga birlashiladi O'z sxemalarini taqqoslaydilar va qo'shimchalar kiritadilar. Umumiy sxemaga jamlaydilar.

Masalan:

2. Qor bo'ron" ish o'yini.

Maqsad :guruh talabalarining hammasini 1 vaqtning o'zida bilimini nazorat qilish.

Ish o'tkazish tartibi:

Guruh 2 – 3 talabadan iborat kichik guruhlariga bo'linadi .Guruh talabalarining hammasi bitta savol yoki vaziyatni o'zaro tahlil qilishadi . Har bir to'g'ri javob bergan guruhchaga ball sifatida “qorbo'ron” yozib qo'yiladi. Natijada eng ko'p qorbo'ronlar to'plagan guruhcha g'olib bo'ladi.

Ish o'yinini o'tkazish uchun savollar to'plami:

1. Laringit kasalligini ta'riflang, uning simptomlari haqida tushuntirib uting.
2. Laringit kasalligida qanday retseptsiz dori vositalar tavsiya etiladi?
3. Faringit kasalligiga ta'rif bering.
4. Faringit kasalligini kelib chiqish sabablarini aytib o'ting.
5. Faringit kasalligini retseptsiz davolash usullarini aytib o'ting?

3. “Keys-stadi” metodi

Ish bosqichlari	Faoliyat shakli va mazmuni
1-bosqich: Keys va uning axborot ta'minoti bilan tanishtirish	• Yakka tartibdagi audio-vizualish; • Keys bilan tanishish(matnli, audio yoki media shaklda); • Axborotni umumlashtirish; • Axborot tahlili; • Muammolarni aniqlash
2-bosqich: Keysni aniqlashtirish va o'quv topshirig'ni belgilash	• Individual va guruhda ishlash; • Muammolarni dolzarblik ierarxiyasini aniqlash; • Asosiy muammoli vaziyatni belgilash
3-bosqich: Keysdagi asosiy muammoni tahlil etish orqali o'quv topshirig'ining echimini izlash, hal etish yo'llarini ishlab chiqish	• Individual va guruhda ishlash; • muqobil echim yo'llarini ishlab chiqish; • har bir echimning imkoniyatlari va to'siqlarni tahlil qilish; • muqobil echimlarni tanlash
4-bosqich: Keys echimini echimini shakllantirish va asoslash, taqdimot.	• Yakka va guruhda ishlash; • Muqobil variantlarni amalda qo'llash imkoniyatlarini asoslash; • ijodiy-loyiha taqdimotini tayyorlash; • vaziyat echimining amaliy aspektlarini yoritish

Keysni bajarish bo'yicha topshiriqlar:

1. Keys mohiyatini etarlicha anglab oling.
- 2.Manbalar asosida muammoning echimini toping.
- 3.Aniqlangan omillar orasidan muammoga barchasidan ko'proq dahldor bo'lgan omil (yoki ikki taomil)ni ajrating.
4. Ana shu omillar asosida echimni asoslashga harakat qiling.

5. Echimni bayon eting.

Muammo	Yechimi	Natijasi
Tomoq og'rig'i kelib chiqish sabablari		
Tomoq og'rig'i kelib chiqishini oldini olish		
Tomoq og'rig'ida asoratlari		
Tomoq og'rig'ida dori vositalarni tanlash		

Nazorat savollari.

1. Yosh bolalarda tomoq og'riqlarining sabablari nima?
2. Tomoq og'riqlarida qanday retseptsiz dori vositalar tavsiya etiladi?
3. Tomoq og'riqlarida retseptsiz dorilarning farmakologik ta'siri qanday?
4. Antiseptik vositalardan oqilona foydalanish deganda nimani tushunasiz.
5. Tomoq og'rig'ida farmatsevtik yordam tamoyillari

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А.Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

1. www.ziynet.uz
2. www.Lex.uz.
3. www.uzpharm-control.uz
4. www.doridarmon.uz
5. www.uzpharmsanoat.uz

9-mashg'ulot. Yallig'lanishga qarshi dori vositalarining farmatsevtik yordamdagi o'rni.

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga yallig'lanishga qarshi dori vositalari to'g'risida tushuncha berish, yallig'lanishga qarshi dori vositalari ta'sirini tushuntirib o'tish. Retseptsiz beriladigan yallig'lanishga qarshi dori vositalari to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: Retseptsiz beriladigan yallig'lanishga qarshi dori vositalari haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- yallig'lanishga qarshi dori vositalarining ta'sirini,
- retseptsiz beriladigan yallig'lanishga qarshi dori vositalarini
- yallig'lanishga qarshi dori vositalarining salbiy ta'siri va uni oldini olishni.

Talaba bajara olishi lozim:

- yallig'lanishga qarshi dori vositalari nojo'ya ta'sirini aniqlay olish,
- yallig'lanishga qarshi dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkun.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: yallig'lanishga qarshi dori vositalarining ta'siri, qo'llanishi, nojo'ya ta'siri va uning oldini olish.

Tayanch atama va iboralar. yallig'lanishga qarshi dori vositalari, ultserogen ta'sir, antikoagulyant ta'sir.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. So'runkali bo'yarak etishmovchiligi bor kekxa yoshli bemorga bog'imlarida og'riq tufayli diklofenak-natriyni parenteral qabul qilish uchun berish mumkinmi?
2. Dorixonada bemor aspirin preparatini qabul qilayotganini aytib o'tdi. Bunda bemorda oshqozon sohasida kuchli sanchuvchi og'riqlar paydo bo'lgan. Bemorga qanday maslahatlar berasiz?

Pedagogik texnologiya usullari.

1. „SWOT“ – tahlil jadvali.

SWOT tahlili talabalarga tizimli mushohada qilish, taqqoslash, solishtirish, tahlil, sintezni amalga oshirish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Talabalar mini guruhlariga birlashishadi, taqqoslashadi, to'ldirishadi, o'zgartirishadi. Umumiy SWOT jadvalga jamlanadi.

SWOT – tahlil nomlanishi inglizcha bosh harflardan olingan.

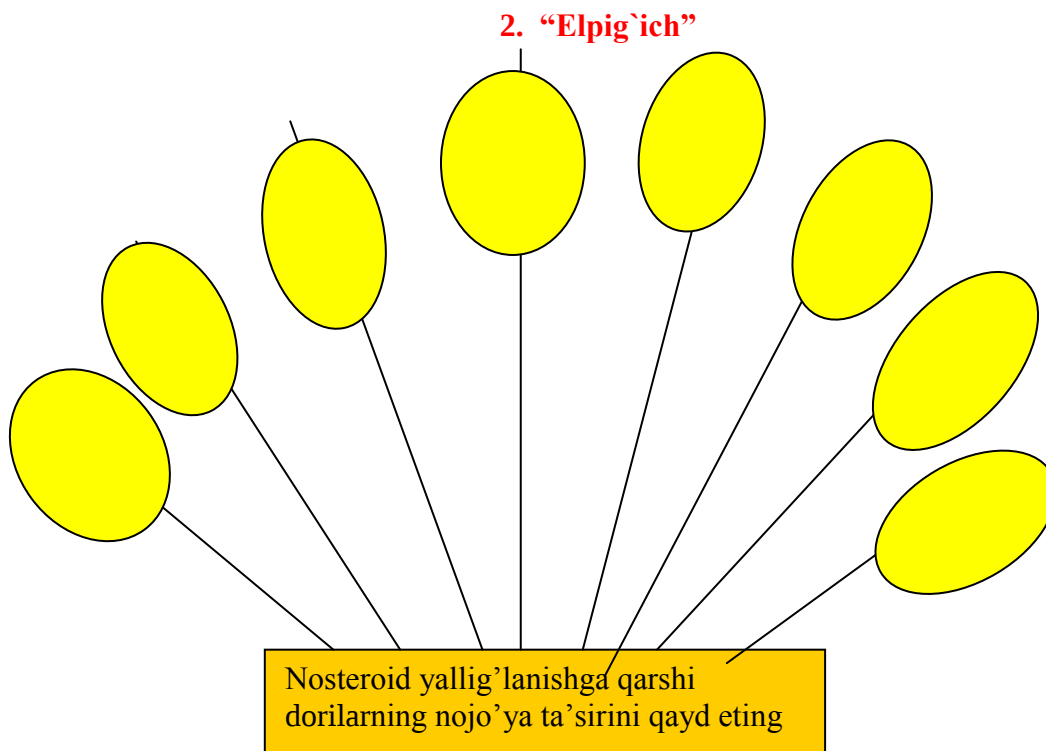
Strenghts – kuchli tomoni nazarda tutiladi;

Weakness – kuchsiz tomoni yoki ichki muammolar mavjudligi;

Opportunities – tashqaridagi mavjud imkoniyatlar;

Threats – xavflar, tashqi muhitdagi mavjud xavf-xatarlar

S Farmakologik guruh	W Ta'sir mexanizmi
Nosteroid yallig'lanishga qarshi dorilar	
O Farmakologik ta'sir	T Preparatlar

3. Insert usuli

Insert – samarali o`qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib , mustaqil o`qib o`rganishda yordam beradi. Bunda mavzu va materiallar talabalarga oldindan vazifa qilib beriladi. Uni o`qib chiqib v , + , - , ? belgilari orqali o`z fikrini ifodalaydi.

Insert jadvali mustaqil o`qish jarayonida olinadigan ma`lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat beradi. Oldindan olingan ma`lumotni yangisi bilan o`zaro bog`lash qobiliyatini shakllantirishga imkon beradi. Talabalar jadval tarkibi va uni to`ldirish qoidasi bilan tanishishadi. Shaxsan uni rasmiylashtirishadi

Matnni belgilash tizimi.

“ **V** “ – men bilgan narsani tasdiqlaydi “

+ “ – yangi ma`lumot.

“ – “ – men bilgan narsaga zid.

“ ? “ – meni o`ylantirdi. Bu borada menga qo`shimcha ma`lumot zarur.

Masalan:

Tushuncha	v	+	-	?
Nosteroid yallig`lanishga qarshi dorilarning tasnifi				
Nosteroid yallig`lanishga qarshi dorilarning ta`siri				
Nosteroid yallig`lanishga qarshi dorilarning ta`sir mexanizmi				
Nosteroid yallig`lanishga qarshi dorilarning ishlatilishi				

Nazorat savollari.

1. Nosteroid yallig`lanishga qarshi dorilarning tasnifi

2. Nosteroid yallig'lanishga qarshi dorilarning ta'sir mexanizmi
3. Nosteroid yallig'lanishga qarshi dorilarning salbiy ta'siri
4. Nosteroid yallig'lanishga qarshi dorilarning farm yordamda o'rni.

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А.Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

1. www.ziyonet.uz
2. www.Lex.uz.
3. www.uzpharm-control.uz
4. www.doridarmon.uz
5. www.uzpharmsanoat.uz

10-mashg'ulot. Nerv tizimi faoliyati buzilishida farmatsevtik yordam tamoyillari (Uyqusizlik holatlari, nevrozlar, stress holatlari, depressiyalar).

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga bosh og'riqlarini kelib chiqish sabablari to'g'risida tushuncha berish. Bosh og'riqlarida retseptsiz beriladigan preparatlar to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: bosh og'riqlari sabablari. Bosh og'riqlarida retseptsiz beriladigan preparatlari haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- bosh og'riqlari kelib chiqish sabablarini,
- bosh og'riqlari asoratlari,
- bosh og'riqlarida retseptsiz beriladigan preparatlarni.

Talaba bajara olishi lozim:

- bosh og'riqlarning sabablarini aniqlay olish,
- ushbu kasallikda dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkun.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: bosh og'riqlari sabablari. bosh og'riqlarini oldini olish va davolash.

Tayanch atama va iboralar. bosh og'riqlari, uning sabablari, asoratlari, davolash usullari.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. Dorixonaga bemor boshi qattiq og'rishini aytib keldi. Bu og'riq paytida qanday maslahatlar beriladi?

2. Bemor uyquchanlik, lanjlik, aqliy faoliyatini pasayishidan shikoyat qilib keldi. Qanday farmatsevtik yordam tavsiya etasiz?

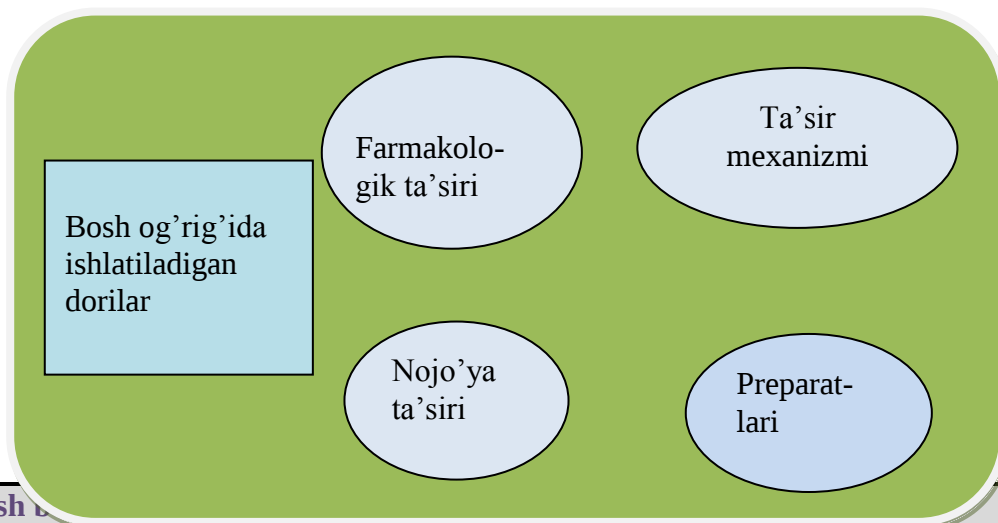
3. Bemorda ensa qismida tarqaluvchan og'riq bezovta qilmoqda. Bemorga nojo'ya ta'siri kam bo'lgan va samarali preparat tavsiya eting.

Pedagogik texnologiya usullari.

1. Kaskad" sxemasi.

Yakka (juftlikda) sxema tuziladi. Juftlarga birlashiladi, sxemalarini taqqoslashadi va qo'shimchalar kiritishadi. Kaskad sxemasi u yoki bu holatni qayta mushohada qilishga imkon beradi. Yakka holda yoki juftlikda sxema tuziladi, asosiy muammo kichik muammolar yoziladi, keyin muammo yoki masalaning ikkinchi darajali jihatlarini yozish davom ettiriladi. Buning natijasida bitta g'oya rivojlanishining barcha tomonlari yetarlicha chuqur o'rganib chiqiladi. Talabalar juftlarga birlashiladi O'z sxemalarini taqqoslaydilar va qo'shimchalar kiritadilar. Umumiy sxemaga jamlaydilar.

Masalan:

Ish b	
1-bosqich: Keys va uning axborot ta'minoti bilan tanishtirish	• Yakka tartibdagi audio-vizualish; • Keys bilan tanishish(matnli, audio yoki media shaklda); • Axborotni umumlashtirish; • Axborot tahlili; • Muammolarni aniqlash
2-bosqich: Keysni aniqlashtirish va o'quv topshirig'ni belgilash	• Individual va guruhda ishlash; • Muammolarni dolzarblik ierarxiasini aniqlash; • Asosiy muammoli vaziyatni belgilash
3-bosqich: Keysdagi asosiy muammoni tahlil etish orqali o'quv	• Individual va guruhda ishlash;

topshirig'ining echimini izlash, hal etish yo'llarini ishlab chiqish	• muqobil echim yo'llarini ishlab chiqish; • har bir echimning imkoniyatlari va to'siqlarni tahlil qilish; • muqobil echimlarni tanlash
4-bosqich: Keys echimini echimini shakllantirish va asoslash, taqdimot.	• Yakka va guruhda ishlash; • Muqobil variantlarni amalda qo'llash imkoniyatlarini asoslash; • ijodiy-loyiha taqdimotini tayyorlash; • vaziyat echimining amaliy aspektlarini yoritish

Keysni bajarish bo'yicha topshiriqlar:

1. Keys mohiyatini etarlicha anglab oling.
2. Manbalar asosida muammoning echimini toping.
3. Aniqlangan omillar orasidan muammoga barchasidan ko'proq dahldor bo'lgan omil (yoki ikki taomil)ni ajrating.
4. Ana shu omillar asosida echimni asoslashga harakat qiling.
5. Echimni **bayon eting**.

Muammo	Yechimi	Natijasi
Bosh og'rig'i kelib chiqish sabablari		
Bosh og'rig'i kelib chiqishini oldini olish		
Bosh og'rig'i asoratlari		
Bosh og'rig'ida dori vositalarni tanlash		

Nazorat savollari.

1. Bosh og'rig'ini kelib chiqish sabablari.
2. Bosh og'rig'ini simptomlari.
3. Bosh og'rig'ida ko'rsatiladigan farmatsevtik yordam.
4. Astenik sindrom deganda nimani tushunasiz.
5. Astenik sindrom belgilari.
6. Astenik sindromda farmatsevtik yordam

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А.Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.

3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

1. www.ziyonet.uz
2. www.Lex.uz.
3. www.uzpharm-control.uz
4. www.doridarmon.uz
5. www.uzpharmsanoat.uz

11-mashg'ulot. Tayanch- xarakat apparati patologiyasida (bo'g'im va mushak og'riqlari, osteoartroz, oteoporozi) F.yo tamoyillari.

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga bo'g'im va mushak og'riqlarini kelib chiqish sabablari to'g'risida tushuncha berish. bo'g'im va mushak og'riqlarida retseptsiz beriladigan preparatlar to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: bo'g'im va mushak og'riqlari sabablari. Bo'g'im va mushak og'riqlarida retseptsiz beriladigan preparatlari haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- bo'g'im va mushak og'riqlari kelib chiqish sabablarini,
- bo'g'im va mushak og'riqlari asoratlari,
- bo'g'im va mushak og'riqlarida retseptsiz beriladigan preparatlarni.

Talaba bajara olishi lozim:

- bo'g'im va mushak og'riqlarning sabablarini aniqlay olish,
- ushbu kasallikda dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkin.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: bo'g'im va mushak og'riqlari sabablari. bo'g'im va mushak og'riqlarini oldini olish va davolash.

Tayanch atama va iboralar. bo'g'im va mushak og'riqlari, uning sabablari, asoratlari, davolash usullari.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. Bemorda zo'riqish tufayli bel qismida kuchli og'riq kuzatildi. Bemor dorixonaga kelib dori vosita tavsiya etishni so'radi. Sizni tavsiyangiz!
2. Xomilador ayolda bo'g'im og'riqlari kuzatilganda. Qanday dori dori vosita tavsiya etish mumkin?

Pedagogik texnologiya usullari.

1. "Keys-stadi" metodi

Ish bosqichlari	Faoliyat shakli va mazmuni
-----------------	----------------------------

1-bosqich: Keys va uning axborot ta'minoti bilan tanishtirish	• Yakka tartibdagi audio-vizualish; • Keys bilan tanishish(matnli, audio yoki media shaklda); • Axborotni umumlashtirish; • Axborot tahlili; • Muammolarni aniqlash
2-bosqich: Keysni aniqlashtirish va o'quv topshirig'ni belgilash	• Individual va guruhda ishlash; • Muammolarni dolzarblik ierarxiasini aniqlash; • Asosiy muammoli vaziyatni belgilash
3-bosqich: Keysdagi asosiy muammoni tahlil etish orqali o'quv topshirig'ining echimini izlash, hal etish yo'llarini ishlab chiqish	• Individual va guruhda ishlash; • muqobil echim yo'llarini ishlab chiqish; • har bir echimning imkoniyatlari va to'siqlarni tahlil qilish; • muqobil echimlarni tanlash
4-bosqich: Keys echimini echimini shakllantirish va asoslash, taqdimot.	• Yakka va guruhda ishlash; • Muqobil variantlarni amalda qo'llash imkoniyatlarini asoslash; • ijodiy-loyiha taqdimotini tayyorlash; • vaziyat echimining amaliy aspektlarini yoritish

Keysni bajarish bo'yicha topshiriqlar:

1. Keys mohiyatini etarlicha anglab oling.
- 2.Manbalar asosida muammoning echimini toping.
- 3.Aniqlangan omillar orasidan muammoga barchasidan ko'proq dahldor bo'lgan omil (yoki ikki taomil)ni ajrating.
4. Ana shu omillar asosida echimni asoslashga harakat qiling.
5. Echimni **bayon eting**.

Muammo	Yechimi	Natijasi
bo'g'im va mushak og'rig'i kelib chiqish sabablari		
bo'g'im va mushak og'rig'i kelib chiqishini oldini olish		
bo'g'im va mushak og'rig'i asoratlari		
bo'g'im va mushak og'rig'ida dori vositalarni tanlash		

2. "Qora quti".

"Qora quti" usulida – qora quti keltiradi, uni ichida noma'lum dori modda bo'ladi. O'sha modda to'g'risida qisqacha ma'lumot keltiradi. Talabalar qutidagi moddani nomini keltirishi kerak. Masalan qora qutida yallig'lanishga qarshi qo'llaniladigan dori vosita kuyiladi unga ta'rif beriladi. Talaba ushbu moddani nomini aytish kerak.

3. Insert usuli

Insert – samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib , mustaqil o'qib o'rganishda yordam beradi. Bunda mavzu va materiallar talabalarga oldindan vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib v , + , - , ? belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi.

Insert jadvali mustaqil o'qish jarayonida olinadigan ma'lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat beradi. Oldindan olingan ma'lumotni yangisi bilan o'zaro bog'lash qobiliyatini

shakllantirishga imkon beradi. Talabalar jadval tarkibi va uni to'ldirish qoidasi bilan tanishishadi. Shaxsan uni rasmiylashtirishadi

Matnni belgilash tizimi.

“ V “ – men bilgan narsani tasdiqlaydi “ + “ – yangi ma'lumot.

“ – “ – men bilgan narsaga zid.

“ ? “ – meni o'ylantirdi. Bu borada menga qo'shimcha ma'lumot zarur.

Masalan:

Tushuncha	v	+	-	?
bo'g'im va mushak og'rig'isabablari				
bo'g'im va mushak og'rig'i asoratlari				
bo'g'im va mushak og'rig'i profilaktikasi				
bo'g'im va mushak og'rig'ini davolash				

Nazorat savollari:

1. Bo'g'im og'riqlarida FYO tamoyillari.
2. Mushak og'riqlarida retseptsiz qo'llaniladigan dori vositalar to'g'risida tushunchalariga ta'rif bering.
3. Osteartroz kasaligini ta'riflang.
3. Osteoartrozda farmatsevtik yordam ko'rsatish tadbirlarini sanab o'ting.
4. Osteoporoz kasalligini ta'rifi va unda ko'rsatiladigan farmatsevtik yordam.

Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А.Черных, В.А.Усенко.— Х.:»ЗОЛОТЫЕ страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

1. www.ziyonet.uz
2. www.Lex.uz.
3. www.uzpharm-control.uz
4. www.doridarmon.uz
5. www.uzpharmsanoat.uz
- 1.

12-mashg'ulot. Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (qabziyat)

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga qabziyat holatining kelib chiqish sabablari to'g'risida tushuncha berish. Qabziyat holatida retseptsiz beriladigan preparatlar to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: qabziyat holatining sabablari. Qabziyat holatida retseptsiz beriladigan preparatlari haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- qabziyat holatining kelib chiqish sabablarini,
- qabziyat holatining asoratlarini,
- qabziyat holatida retseptsiz beriladigan preparatlarni.

Talaba bajara olishi lozim:

- qabziyat holatining sabablarini aniqlay olish,
- ushbu kasallikda dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkun.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: qabziyat holatining sabablari. qabziyat holatining oldini olish va davolash.

Tayanch atama va iboralar. qabziyat holati, uning sabablari, asoratlari, davolash usullari.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. Bemorda oshqozon-ichak traktida jarrohlik amaliyotidan so'ng kuchli qabziyat kuzatildi. Bemorga nima tavsiya qilasiz?
2. Bolalarda ich qotish kuzatilganda qaysi dori vositasini qo'llash mumkin?

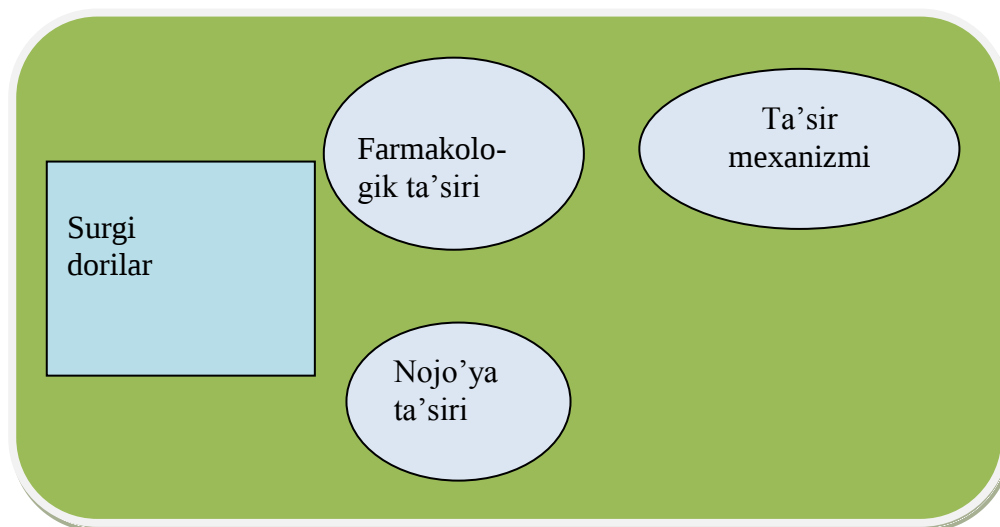
Pedagogik texnologiya usullari.

1. Kaskad" sxemasi.

Yakka (juftlikda) sxema tuziladi. Juftlarga birlashiladi, sxemalarini taqqoslashadi va qo'shimchalar kiritishadi. Kaskad sxemasi u yoki bu holatni qayta mushohada qilishga imkon beradi. Yakka holda yoki juftlikda sxema tuziladi, asosiy muammo kichik muammolar yoziladi, keyin muammo yoki masalaning ikkinchi darajali jihatlarini yozish davom ettiriladi. Buning natijasida bitta g'oya rivojlanishining barcha tomonlari yetarlicha chuqur o'rganib chiqiladi.

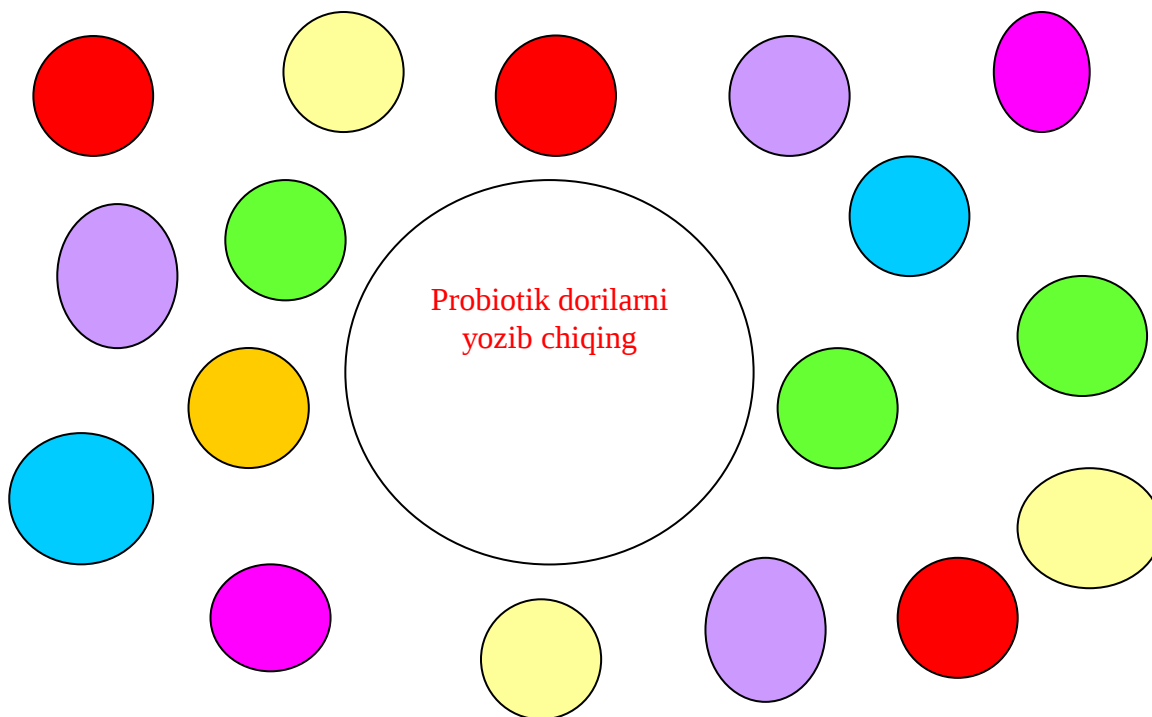
Talabalar juftlarga birlashiladi O'z sxemalarini taqqoslaydilar va qo'shimchalar kiritadilar. Umumiy sxemaga jamlaydilar.

Masalan:

2. Klaster

Talabalar NYAKV lar bo'yicha xar biri shajara ko'rinishida yozib, to'liq yoritib berishlari kerak bo'ladi. Ikkita guruhga bo'linib, har bittasi tuzgan klasterni tekshiradilar, xatolarni topib belgilaydilar.

3. Insert usuli

Insert – samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib , mustaqil o'qib o'rganishda yordam beradi. Bunda mavzu va materiallar talabalarga oldindan vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib v , + , - , ? belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi.

Insert jadvali mustaqil o'qish jarayonida olinadigan ma'lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat beradi. Oldindan olingan ma'lumotni yangisi bilan o'zaro bog'lash qobiliyatini shakllantirishga

imkon beradi. Talabalar jadval tarkibi va uni to'ldirish qoidasi bilan tanishishadi. Shaxsan uni rasmiylashtirishadi

Matnni belgilash tizimi.

“ V “ – men bilgan narsani tasdiqlaydi “

+ “ – yangi ma'lumot.

“ – “ – men bilgan narsaga zid.

“ ? “ – meni o'ylantirdi. Bu borada menga qo'shimcha ma'lumot zarur.

Masalan:

Tushuncha	v	+	-	?
Surgi dorilarning tasnifi				
Surgi dorilarning ta'siri				
Surgi dorilarning ta'sir mexanizmi				
Surgi dorilarning ishlatilishi				

Nazorat savollari:

1. OIS kasalligi haqida nima deya olasiz.
2. OIS ning infeksiyon-yallig'lanish kasalliklarida retseptsiz beriladigan dorilar.
3. Funksional dispepsiya, meteorizm, qabziyatda farmatsevtik yordam tamoyillariga nimalar kiradi.
4. Qabziyatni surgu dorilari bilan simptomatik davolash.

Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А,Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

1. www.ziyonet.uz
2. www.Lex.uz.
3. www.uzpharm-control.uz

13-mashg'ulot. Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (disbakterioz, diareyalar, meteorizm).

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga disbakterioz holatining kelib chiqish sabablari to'g'risida tushuncha berish. Disbakterioz holatida retseptsiz beriladigan preparatlar to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: disbakterioz holatining sabablari. Disbakterioz holatida retseptsiz beriladigan preparatlari haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- disbakterioz holatining kelib chiqish sabablarini,
- disbakterioz holatining asoratlarini,
- disbakterioz holatida retseptsiz beriladigan preparatlarni.

Talaba bajara olishi lozim:

- disbakterioz holatining sabablarini aniqlay olish,
- ushbu kasallikda dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkun.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: disbakterioz holatining sabablari. Disbakterioz holatining oldini olish va davolash.

Tayanch atama va iboralar. disbakterioz holati, uning sabablari, asoratlari, davolash usullari.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. Bemorda antibakterial terapiyadan so'ng disbakterioz, kop suyuqlik yuqotish kuzatilmoqda. Bemorga nima tavsiya qilasiz?

Pedagogik texnologiya usullari.

1. "Qora quti".

"Qora quti" usulida – qora quti keltiradi, uni ichida noma'lum dori modda bo'ladi. O'sha modda to'g'risida qisqacha ma'lumot keltiradi. Talabalar qutidagi moddani nomini keltirishi kerak. Masalan qora qutida yallig'lanishga qarshi qo'llaniladigan dori vosita kuyiladi unga ta'rif beriladi. Talaba ushbu moddani nomini aytish kerak.

2. Insert usuli

Insert – samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib , mustaqil o'qib o'rganishda yordam beradi. Bunda mavzu va materiallar talabalarga oldindan vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib v , + , - , ? belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi.

Insert jadvali mustaqil o'qish jarayonida olinadigan ma'lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat beradi. Oldindan olingan ma'lumotni yangisi bilan o'zaro bog'lash qobiliyatini shakllantirishga imkon beradi. Talabalar jadval tarkibi va uni to'ldirish qoidasi bilan tanishishadi. Shaxsan uni rasmiylashtirishadi

Matnni belgilash tizimi.

“ V “ – men bilgan narsani tasdiqlaydi “

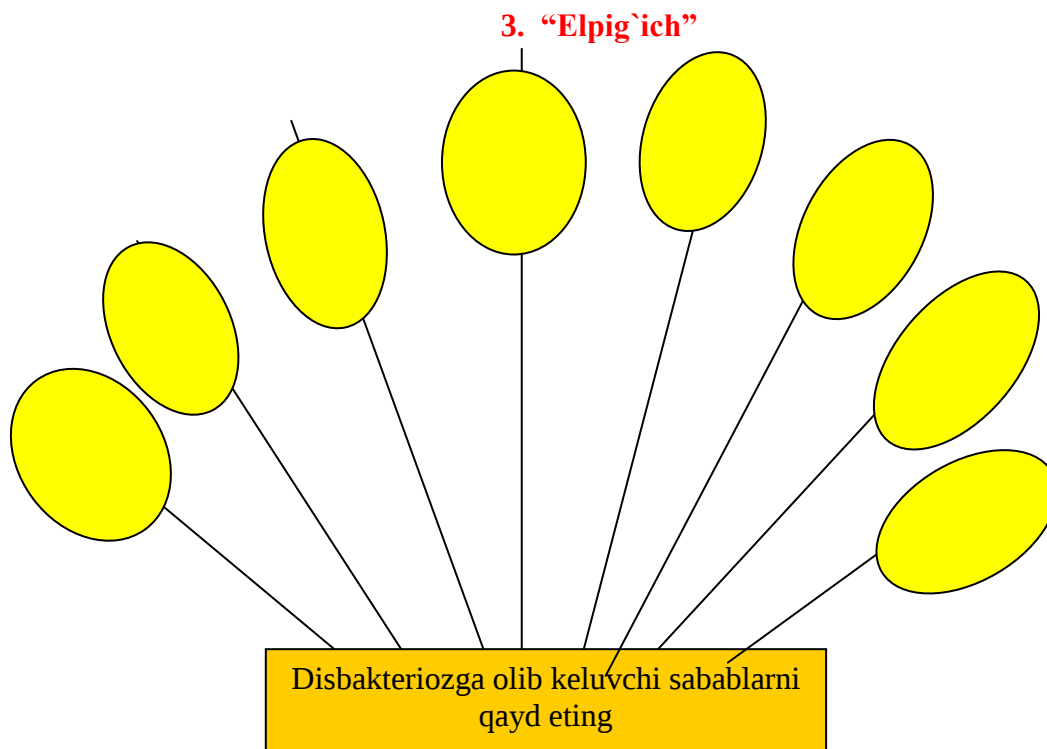
+ “ – yangi ma'lumot.

“ – “ – men bilgan narsaga zid.

“ ? “ – meni o’ylantirdi. Bu borada menga qo’shimcha ma’lumot zarur.

Masalan:

Tushuncha	v	+	-	?
Disbakteriz sabablari				
Disbakterioz asoratlari				
Normal mikroflorani tiklovchi preparatlar				
Meteorizm.				

Nazorat savollari.

1. Disbakterioz-ularning kechishi, sabablari
2. Disbakterioz- asoratlari.
3. Disbakterioz- ularni davolash prinsiplari.
4. Diareyalarning turlari, davolash prinsiplari
5. Meteorizm, davolash.

Asosiy va qo’simcha o’quv adabiyotlar hamda axborot manba’lari

Asosiy:

- 1.Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А,Черных, В.А.Усенко.—
- 2.Farmatsevtik yordam fanidan ma’ruzalar matni 2006 yil.
- 3.Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
- 4.Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
- 5.Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Х.:»золотые

Qo’shimcha:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

1. www.ziyonet.uz
2. www.Lex.uz.
3. www.uzpharm-control.uz
4. www.doridarmon.uz
5. www.uzpharmsanoat.uz

14-mashg'ulot. Jigar va o't yo'llari kasalliklarida farmatsevtik yordam

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga jigar va o't yo'llari kasalliklarining kelib chiqish sabablari to'g'risida tushuncha berish. jigar va o't yo'llari kasalliklarining beriladigan preparatlar to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: jigar va o't yo'llari kasalliklarining sabablari. Jigar va o't yo'llari kasalliklarining beriladigan preparatlari haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- jigar va o't yo'llari kasalliklarining kelib chiqish sabablarini,
- jigar va o't yo'llari kasalliklarining asoratlari,
- jigar va o't yo'llari kasalliklarining beriladigan preparatlarni.

Talaba bajara olishi lozim:

- jigar va o't yo'llari kasalliklarining sabablarini aniqlay olish,
- ushbu kasallikda dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkin.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: jigar va o't yo'llari kasalliklarining sabablari. jigar va o't yo'llari kasalliklarining oldini olish va davolash.

Tayanch atama va iboralar. jigar va o't yo'llari kasalliklari, uning sabablari, asoratlari, davolash usullari.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. Bemorda oshqozon-ichak traktida jarrohlik amaliyotidan so'ng kuchli qabziyat kuzatildi. Bemorga nima tavsiya qilasiz?
2. Bolalarda ich qotish kuzatilganda qaysi dori vositasini qo'llash mumkin?

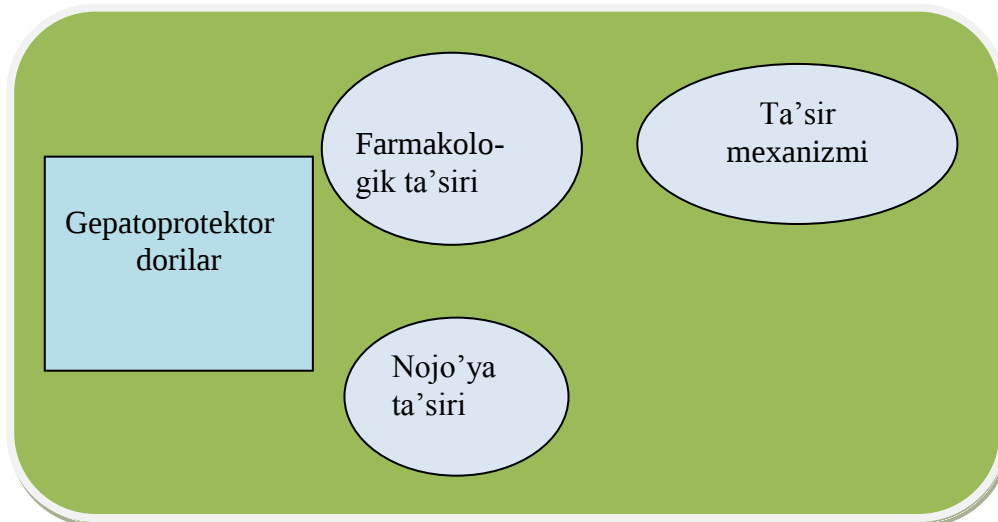
Pedagogik texnologiya usullari.

1.

Kaskad" sxemasi.

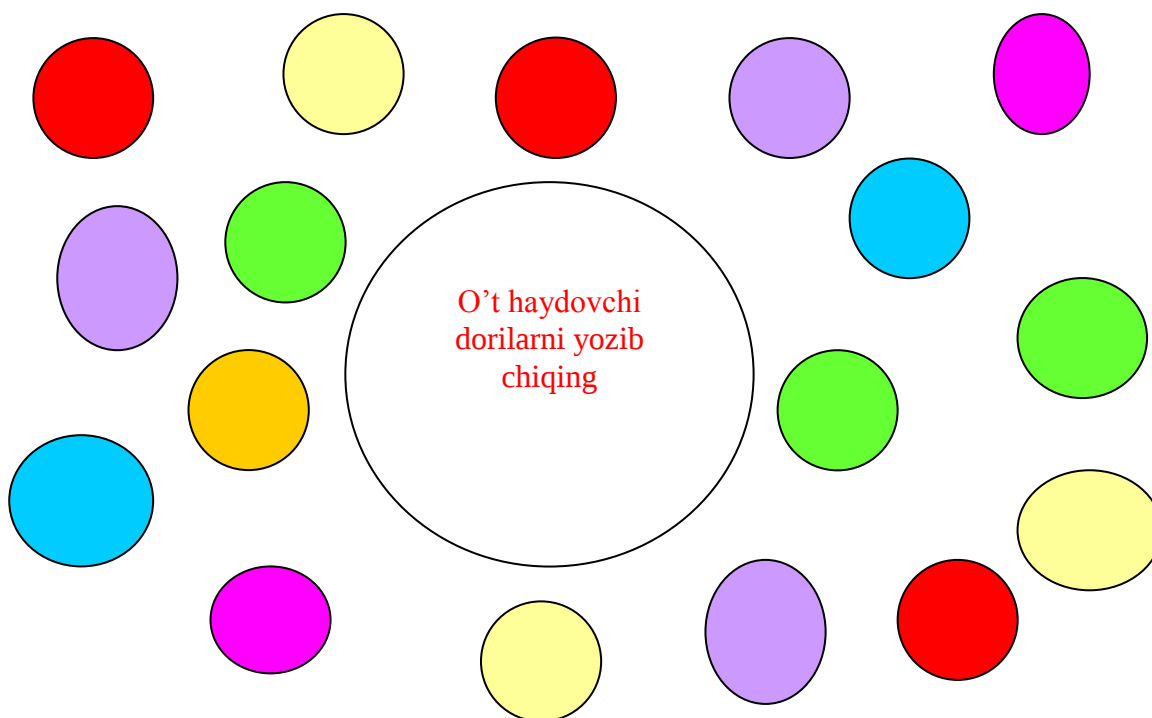
Yakka (juftlikda) sxema tuziladi. Juftlarga birlashiladi, sxemalarini taqqoslashadi va qo'shimchalar kiritishadi. Kaskad sxemasi u yoki bu holatni qayta mushohada qilishga imkon beradi. Yakka holda yoki juftlikda sxema tuziladi, asosiy muammo kichik muammolar yoziladi, keyin muammo yoki masalaning ikkinchi darajali jihatlarini yozish davom ettiriladi. Buning natijasida bitta g'oya rivojlanishining barcha tomonlari yetarlicha chuqur o'rganib chiqiladi. Talabalar juftlarga birlashiladi O'z sxemalarini taqqoslaydilar va qo'shimchalar kiritadilar. Umumiy sxemaga jamlaydilar.

Masalan:

• Klaster

Talabalar NYAKV lar bo'yicha xar biri shajara ko'rinishida yozib, to'liq yoritib berishlari kerak bo'ladi. Ikkita guruhga bo'linib, har bittasi tuzgan klasterni tekshiradilar, xatolarni topib belgilaydilar.

3. Insert usuli

Insert – samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib , mustaqil o'qib o'rganishda yordam beradi. Bunda mavzu va materiallar talabalarga oldindan vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib v , + , - , ? belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi.

Insert jadvali mustaqil o'qish jarayonida olinadigan ma'lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat beradi. Oldindan olingan ma'lumotni yangisi bilan o'zaro bog'lash qobiliyatini shakllantirishga imkon beradi. Talabalar jadval tarkibi va uni to'ldirish qoidasi bilan tanishishadi. Shaxsan uni rasmiylashtirishadi

Matnni belgilash tizimi.

“ **V** “ – men bilgan narsani tasdiqlaydi “

+ “ – yangi ma'lumot.

– “ – men bilgan narsaga zid.

“ ? “ – meni o'ylantirdi. Bu borada menga qo'shimcha ma'lumot zarur.

Masalan:

Tushuncha	v	+	-	?
Gepatoprotektor dorilarning tasnifi				
Gepatoprotektor dorilarning ta'siri				
Gepatoprotektor dorilarning ta'sir mexanizmi				
Gepatoprotektor dorilarning ishlatilishi				

Nazorat savollari:

1. Jigar kasalliklari.
2. Jigar kasalliklari kechishi, asoratlari.
3. Jigar kasalliklarini davolash prinsiplari.
4. Gepatoprotektorlarning xarakteristikasi.
5. Ot haydovchi dorilar, xarakteristikasi.

Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

- 1.Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А,Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
- 2.Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
- 3.Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
- 4.Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
- 5.Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

- 1.Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, “O'zbekiston” NMIU, 2017. – 29 b.
- 2.Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. “O'zbekiston” NMIU, 2017. – 47 b.
- 3.Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. “O'zbekiston” NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida” gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

1. www.ziyonet.uz
2. www.Lex.uz.
3. www.uzpharm-control.uz
4. www.doridarmon.uz
5. www.uzpharmsanoat.uz

15-mashg'ulot. Terining zamburug'li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga terinig zamburug'li kasalliklarining kelib chiqish sabablari to'g'risida tushuncha berish. terinig zamburug'li kasalliklarida beriladigan preparatlar to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: terinig zamburug'li kasalliklarining sabablari. terinig zamburug'li kasalliklarida beriladigan preparatlari haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- terinig zamburug'li kasalliklarining kelib chiqish sabablarini,
- terinig zamburug'li kasalliklarining asoratlarini,
- terinig zamburug'li kasalliklarida beriladigan preparatlarni.

Talaba bajara olishi lozim:

- terinig zamburug'li kasalliklarining sabablarini aniqlay olish,
- ushbu kasallikda dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkin.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: terinig zamburug'li kasalliklarining sabablari. Terinig zamburug'li kasalliklarining oldini olish va davolash.

Tayanch atama va iboralar. terinig zamburug'li kasalliklari, uning sabablari, asoratlari, davolash usullari.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. O'smir bolada terida ko'plab xusnbuzarlar toshgan. Bemor dorixonaga kelib dori vosita tavsiya etishni so'radi. Sizni tavsiyangiz!

Pedagogik texnologiya usullari.

1. "Keys-stadi" metodi

Ish bosqichlari	Faoliyat shakli va mazmuni
1-bosqich: Keys va uning axborot ta'minoti bilan tanishtirish	• Yakka tartibdagi audio-vizualish; • Keys bilan tanishish(matnli, audio yoki media shaklda); • Axborotni umumlashtirish; • Axborot tahlili; • Muammolarni aniqlash

2-bosqich: Keysni aniqlashtirish va o'quv topshirig'ni belgilash	• Individual va guruhda ishlash; • Muammolarni dolzarblik ierarxiyasini aniqlash; • Asosiy muammoli vaziyatni belgilash
3-bosqich: Keysdagi asosiy muammoni tahlil etish orqali o'quv topshirig'ining echimini izlash, hal etish yo'llarini ishlab chiqish	• Individual va guruhda ishlash; • muqobil echim yo'llarini ishlab chiqish; • har bir echimning imkoniyatlari va to'siqlarni tahlil qilish; • muqobil echimlarni tanlash
4-bosqich: Keys echimini echimini shakllantirish va asoslash, taqdimot.	• Yakka va guruhda ishlash; • Muqobil variantlarni amalda qo'llash imkoniyatlarini asoslash; • ijodiy-loyiha taqdimotini tayyorlash; • vaziyat echimining amaliy aspektlarini yoritish

Keysni bajarish bo'yicha topshiriqlar:

1. Keys mohiyatini etarlicha anglab oling.
2. Manbalar asosida muammoning echimini toping.
3. Aniqlangan omillar orasidan muammoga barchasidan ko'proq dahldor bo'lgan omil (yoki ikki taomil)ni ajrating.
4. Ana shu omillar asosida echimni asoslashga harakat qiling.
5. Echimni **bayon eting**.

Muammo	Yechimi	Natijasi
terinig zamburug'li kasalliklari kelib chiqish sabablari		
terinig zamburug'li kasalliklari kelib chiqishini oldini olish		
terinig zamburug'li kasalliklari asoratlari		
terinig zamburug'li kasalliklarida dori vositalarni tanlash		

2. “Qora quti”.

“Qora quti” usulida – qora quti keltiradi, uni ichida noma'lum dori modda bo'ladi. O'sha modda to'g'risida qisqacha ma'lumot keltiradi. Talabalar qutidagi moddani nomini keltirishi kerak. Masalan qora qutida yallig'lanishga qarshi qo'llaniladigan dori vosita kuyiladi unga ta'rif beriladi. Talaba ushbu moddani nomini aytish kerak.

3. Insert usuli

Insert – samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib, mustaqil o'qib o'rganishda yordam beradi. Bunda mavzu va materiallar talabalarga oldindan vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib v, +, -, ? belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi.

Insert jadvali mustaqil o'qish jarayonida olinadigan ma'lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat beradi. Oldindan olingan ma'lumotni yangisi bilan o'zaro bog'lash qobiliyatini shakllantirishga imkon beradi. Talabalar jadval tarkibi va uni to'ldirish qoidasi bilan tanishishadi. Shaxsan uni rasmiylashtirishadi

Matnni belgilash tizimi.

“ V “ – men bilgan narsani tasdiqlaydi “ + “ – yangi ma’lumot.

“ – “ – men bilgan narsaga zid.

“ ? “ – meni o’ylantirdi. Bu borada menga qo’shimcha ma’lumot zarur.

Masalan:

Tushuncha	v	+	-	?
terinig zamburug’li kasalliklari sabablari				
terinig zamburug’li kasalliklari asoratlari				
terinig zamburug’li kasalliklari profilaktikasi				
terinig zamburug’li kasalliklarini davolash				

Nazorat savollari.

1. Allergik kasalliklar va psevdallergik reaksiyalarni davolashda retseptsiz beriladigan dori vositalarining o’rni qanday.
2. Antigistamin dorilardan samarali foydalanish deganda nimani tushunasiz.
3. Terining zamburug’ kasalliklarida, moddalar almashinuvi buzilishidan kelib chiqadigan xusnbuzar, herpes viruslari keltirib chiqadigan uchuqlarni davolashda qanday dori vositalari qo’llaniladi.
4. O’rab oluvchi yoki belbog’simon uchuq qanday kasallik.

Asosiy va qo’shimcha o’quv adabiyotlar hamda axborot manba’lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А.Черных, В.А.Усенко.— Х.:»ЗОЛОТЫЕ страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma’ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo’shimcha:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O’zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, “O’zbekiston” NMIU, 2017. – 29 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. “O’zbekiston” NMIU, 2017. – 47 b.
3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. “O’zbekiston” NMIU, 2017. – 485 b.
4. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O’zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo’yicha harakatlar strategiyasi to’g’risida” gi PF-4947-sonli Farmoni. O’zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to’plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

1. www.ziyonet.uz

2. www.Lex.uz.
3. www.uzpharm-control.uz
4. www.doridarmon.uz
5. www.uzpharmsanoat.uz

16-mashg'ulot. Poligipovitaminoz, mikroelementlar etishmaslik xolatida F.yo tamoyillari

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga gipovitaminoz holatlarining kelib chiqish sabablari to'g'risida tushuncha berish. gipovitaminoz holatlarida beriladigan preparatlar to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: gipovitaminoz holatlarining sabablari. gipovitaminoz holatlarida beriladigan preparatlari haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- gipovitaminoz holatlarining kelib chiqish sabablarini,
- gipovitaminoz holatlarining asoratlarini,
- gipovitaminoz holatlarida beriladigan preparatlarni.

Talaba bajara olishi lozim:

- gipovitaminoz holatlarining sabablarini aniqlay olish,
- ushbu kasallikda dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkun.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: gipovitaminoz holatlarining sabablari. Gipovitaminoz holatlarining oldini olish va davolash.

Tayanch atama va iboralar. gipovitaminoz holatlari, uning sabablari, asoratlari, davolash usullari.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. Yosh bolada qusish, ishtaha yo'qolishi, yaxshi ovqatlanmaslik tufayli poligipovitaminoz belgilari rivojlandi. Nima tavsiya berasiz?
2. Xomilador ayollarda mikroelement va vitamin etishmasligining profilaktikasi usullari qanaqa. Bunda qanday preparatlar ishlatiladi ?

Pedagogik texnologiya usullari.

1. Insert usuli

Insert – samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib , mustaqil o'qib o'rganishda yordam beradi. Bunda mavzu va materiallar talabalarga oldindan vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib v , + , - , ? belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi.

Insert jadvali mustaqil o'qish jarayonida olinadigan ma'lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat beradi. Oldindan olingan ma'lumotni yangisi bilan o'zaro bog'lash qobiliyatini shakllantirishga imkon beradi. Talabalar jadval tarkibi va uni to'ldirish qoidasi bilan tanishishadi. Shaxsan uni rasmiylashtirishadi

Matnni belgilash tizimi.

“ V “ – men bilgan narsani tasdiqlaydi “ + “ – yangi ma'lumot.

“ – “ – men bilgan narsaga zid.

“ ? “ – meni o'ylantirdi. Bu borada menga qo'shimcha ma'lumot zarur.

Masalan:

Tushuncha	v	+	-	?
gipovitaminoz holatlari sabablari				
gipovitaminoz holatlari asoratlari				

gipovitaminoz holatlari profilaktikasi				
gipovitaminoz holatlarini davolash				

2. “Keys-stadi” metodi

Ish bosqichlari	Faoliyat shakli va mazmuni
1-bosqich: Keys va uning axborot ta’minoti bilan tanishtirish	• Yakka tartibdagi audio-vizualish; • Keys bilan tanishish(matnli, audio yoki media shaklda); • Axborotni umumlashtirish; • Axborot tahlili; • Muammolarni aniqlash
2-bosqich: Keysni aniqlashtirish va o‘quv topshirig‘ni belgilash	• Individual va guruhda ishlash; • Muammolarni dolzarblik ierarxiyasini aniqlash; • Asosiy muammoli vaziyatni belgilash
3-bosqich: Keysdagi asosiy muammoni tahlil etish orqali o‘quv topshirig‘ining echimini izlash, hal etish yo‘llarini ishlab chiqish	• Individual va guruhda ishlash; • muqobil echim yo‘llarini ishlab chiqish; • har bir echimning imkoniyatlari va to‘siqlarni tahlil qilish; • muqobil echimlarni tanlash
4-bosqich: Keys echimini echimini shakllantirish va asoslash, taqdimot.	• Yakka va guruhda ishlash; • Muqobil variantlarni amalda qo‘llash imkoniyatlarini asoslash; • ijodiy-loyiha taqdimotini tayyorlash; • vaziyat echimining amaliy aspektlarini yoritish

Keysni bajarish bo‘yicha topshiriqlar:

1. Keys mohiyatini etarlicha anglab oling.
- 2.Manbalar asosida muammoning echimini toping.
- 3.Aniqlangan omillar orasidan muammoga barchasidan ko‘proq dahldor bo‘lgan omil (yoki ikki taomil)ni ajrating.
4. Ana shu omillar asosida echimni asoslashga harakat qiling.
5. Echimni **bayon eting**.

Muammo	Yechimi	Natijasi
gipovitaminoz holatlari kelib chiqish sabablari		
gipovitaminoz holatlari kelib chiqishini oldini olish		
gipovitaminoz holatlari asoratlari		
gipovitaminoz holatlari dori vositalarni tanlash		

3. “Qora quti”.

“Qora quti” usulida – qora quti keltiradi, uni ichida noma’lum dori modda bo’ladi. O’sha modda to’g’risida qisqacha ma’lumot keltiradi. Talabalar qutidagi moddani nomini keltirishi kerak.

Masalan qora qutida yallig'lanishga qarshi qo'llaniladigan dori vosita kuyiladi unga ta'rif beriladi. Talaba ushbu moddani nomini aytish kerak.

Nazorat savollari.

1. Poligipovitaminoz kelib chiqish sabablarini sanab o'ting.
2. Yosh bolalarda gipovitaminozning asosiy sabablari nimada.
3. Zamonaviy vitamin preparatlarining sinflanishi va qo'llanilishi.
4. Gipovitaminozni oldini olish chora tadbirlarini olib borish qanday amalga oshiriladi..

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А.Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

1. www.ziyonet.uz
2. www.Lex.uz.
3. www.uzpharm-control.uz
4. www.doridarmon.uz
5. www.uzpharmsanoat.uz

17.mavzu Dezinfektsialovchi dori vositalar hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati va ularni qo'llashda farmasevtik yordamning ahamiyati.

Mashg'ulotning maqsadi: talabalarga Dezinfektsialovchi dori vositalar hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati va ularni qo'llashda farmasevtik yordamning ahamiyati beriladigan preparatlar to'g'risida ma'lumot berish.

Masalaning qo'yilishi: Dezinfektsialovchi dori vositalar hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati va ularni qo'llashda farmasevtik yordamning ahamiyati haqida talabalarga beriladigan bilim va ko'nikmalar.

Talaba bilishi lozim:

- Dezinfeksialovchi dori vositalar
- retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati
- ularni qo'llashda farmasevtik yordamning ahamiyati

Talaba bajara olishi lozim:

- ushbu kasallikda dori vositalarini qabul qilish tartibi to'g'risida bemorlarga maslahat bera olish.

Fanlararo va fan ichidagi bog'liqlik: Mashg'ulot davomida olingan bilimlardan klinik fanlar, BTY'o va klinik farmatsiyada barcha mavzularini o'zlashtirishda foydalanish mumkun.

Motivatsiya: dorixona sharoitida bemorlarga dorilar to'g'risida maslahat berish, retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash.

Mashg'ulotning mazmuni: Dezinfeksialovchi dori vositalar hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati va ularni qo'llashda farmasevtik yordamning ahamiyati va kasalliklarining oldini olish va davolash.

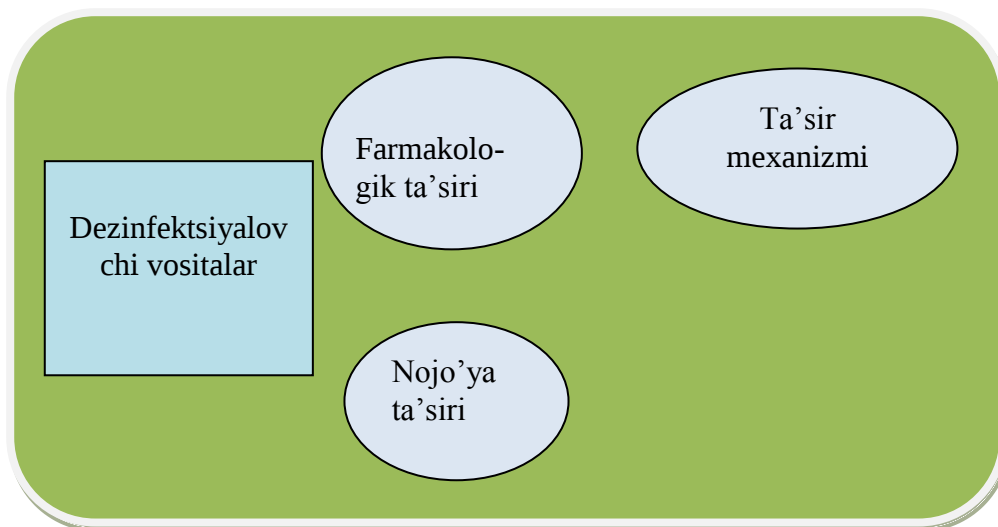
Tayanch atama va iboralar. Dezinfeksialovchi dori vositalar. retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati. qo'llashda farmasevtik yordamning ahamiyati, uning sabablari, asoratlari, davolash usullari.

Mustaqil bajarish uchun vazifalar:

1. Bemorda oshqozon-ichak traktida jarrohlik amaliyotidan so'ng kuchli qabziyat kuzatildi. Bemorga nima tavsiya qilasiz?
2. qaysi dori vositalarini vrach retsepsiz berish mumkin?

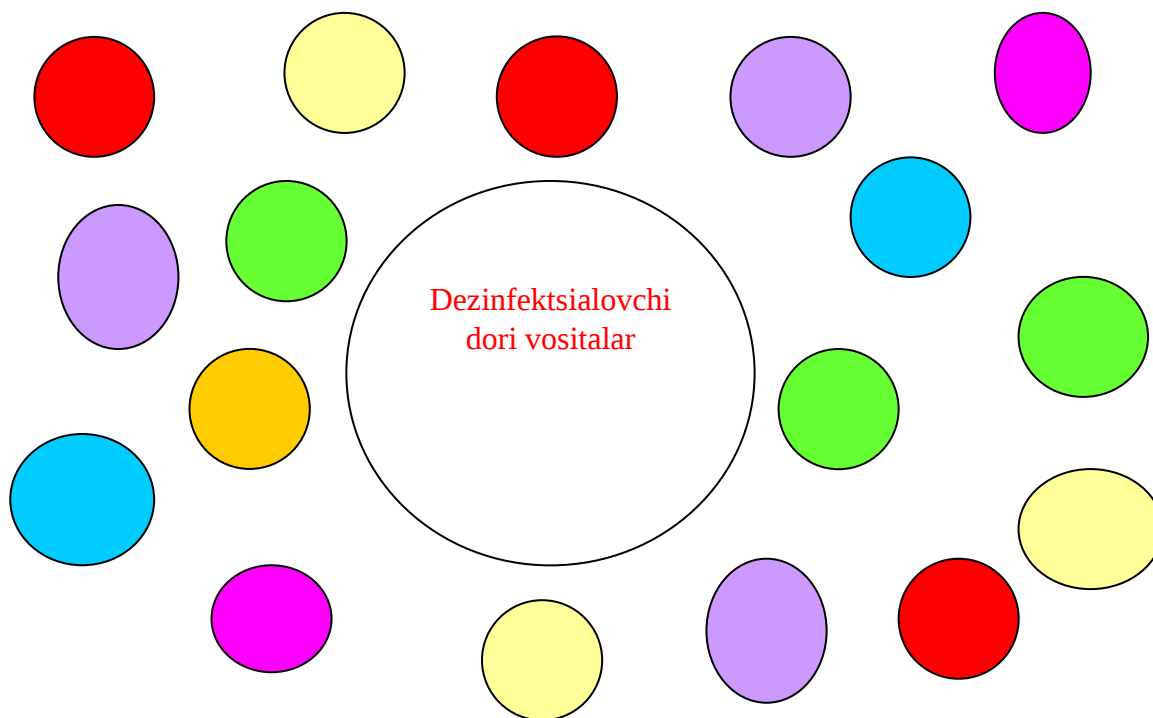
Pedagogik texnologiya usullari.**1.****Kaskad" sxemasi.**

Yakka (juftlikda) sxema tuziladi. Juftlarga birlashiladi, sxemalarini taqqoslashadi va qo'shimchalar kiritishadi. Kaskad sxemasi u yoki bu holatni qayta mushohada qilishga imkon beradi. Yakka holda yoki juftlikda sxema tuziladi, asosiy muammo kichik muammolar yoziladi, keyin muammo yoki masalaning ikkinchi darajali jihatlarini yozish davom ettiriladi. Buning natijasida bitta g'oya rivojlanishining barcha tomonlari yetarlicha chuqur o'rganib chiqiladi. Talabalar juftlarga birlashiladi O'z sxemalarini taqqoslaydilar va qo'shimchalar kiritadilar. Umumiy sxemaga jamlaydilar.

Masalan:**• Klaster**

Talabalar Dezinfeksialovchi dori vositalar hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati va ularni qo'llashda farmasevtik yordamni lar bo'yicha xar biri shajara ko'rinishida yozib, to'liq yoritib

berishlari kerak bo‘ladi. Ikkita guruhga bo‘linib, har bittasi tuzgan klasterni tekshiradilar, xatolarni topib belgilaydilar.

3. Insert usuli

Insert – samarali o‘qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib , mustaqil o‘qib o‘rganishda yordam beradi. Bunda mavzu va materiallar talabalarga oldindan vazifa qilib beriladi. Uni o‘qib chiqib v , + , - , ? belgilari orqali o‘z fikrini ifodalaydi.

Insert jadvali mustaqil o‘qish jarayonida olinadigan ma’lumotlarni bir tizimga keltirishga imkoniyat beradi. Oldindan olingan ma’lumotni yangisi bilan o‘zaro bog‘lash qobiliyatini shakllantirishga imkon beradi. Talabalar jadval tarkibi va uni to‘ldirish qoidasi bilan tanishishadi. Shaxsan uni rasmiylashtirishadi

Matnni belgilash tizimi.

“ V “ – men bilgan narsani tasdiqlaydi “

+ “ – yangi ma’lumot.

– “ – men bilgan narsaga zid.

“ ? “ – meni o‘ylantirdi. Bu borada menga qo‘shimcha ma’lumot zarur.

Masalan:

Tushuncha	v	+	-	?
Dezinfeksialovchi dori vositalar				
retseptsiz beriladigan dori vositalar ro‘yhati va ularni qo‘llashda farmasevtik yordamn				

Nazorat savollari:

1. Dezinfeksialovchi dori vositalar
2. retseptsiz beriladigan dori vositalar ro‘yhati va ularni qo‘llashda farmasevtik yordamn

Asosiy va qo‘simcha o‘quv adabiyotlar hamda axborot manba‘lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А.Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma’ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo’shimcha:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O’zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, “O’zbekiston” NMIU, 2017. – 29 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. “O’zbekiston” NMIU, 2017. – 47 b.
3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. “O’zbekiston” NMIU, 2017. – 485 b.
4. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi “O’zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo’yicha harakatlar strategiyasi to’g’risida” gi PF-4947-sonli Farmoni. O’zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to’plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

1. www.ziyonet.uz
2. www.Lex.uz.
3. www.uzpharm-control.uz
4. www.doridarmon.uz
5. www.uzpharmsanoat.uz

III. Mustaqil ta'lim

Mustaqil ishni bajarishdan asosiy maqsad, professor-o'qituvchilarning bevosita rahbarligi va nazorati ostida talaballarni semestr davomida fanlarni uzluksiz o'rganishini tashkil etish, olingan bilim, ko'nikmalarini chuqur o'rganib mustahkamlash, kelgusidagi darslarga tayyorgarlik ko'rish, aqliy mehnat madaniyati, yangi bilimlarni mustaqil ravishda izlab topish va qabul qilishni shakllantirishdan iborat. Mustaqil ishga mo'ljallangan mavzular va topshiriqlar talabaning mustaqil ishini tashkil etish bo'yicha kafedrada ishlab chiqilgan va muntazam yangilanib boradigan uslubiy qo'llanmalarda keng yoritilgan.

Mustaqil ishlar referat, slayd, vaziyatli masalalar, test, internet ma'lumotlari ko'rinishlarida bajariladi.

Farmatsiya yo'nalishi uchun Mustaqil ta'lim mavzulari

t/r	Mustaqil ta'lim mavzulari	Hajmi (soatda)
1	Dori vositalarini tayinlash algoritmi.	3
2	Dori moddalarining ovqat maxsulotlari bilan ta'sirlashuvi.	3
3	Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida FYo tamoillari.	3
4	O'RVI profilaktikasi.	3
5	Funksional dispepsiya(ko'ngil aynishi,jig'ildon qaynashi,qayt qilish)	3
6	Meteorizm,qabziyat, turlari va davolash usullari	3
7	Disbakterioz, diareyalar,) simptomatik davolash tamoillari.	3
8	Gepatoprotektorlarni ratsional qo'llash.	3
9	Bosh oriqlari va astenik sindromida farmatsevtik yordam tamoillari.	3
10	Uyqusizlik holatlari,nevrozlar, stress holatlari, depressiyalarlarda FYOotamoillari.	3
11	Bo'g'im va mushak og'riqlari, osteoartroz, oteoporozlarda FYo tamoillari.	3
12	Allergiya simptomlari va ularni davolashda farmatsevtik yordam.	3
13	Terining zamburug'li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.	3
14	Yod tanqislik holati, uning oldini olish va davolash asoslari.	3
15	Temir tanqislik kamqonligi va ularni davolashda o'z - o'ziga yordam tamoillari.	3
16	Poligipovitaminoz holati va mikroelementlar etishmovchiligida F.yo tamoyillari	3
	JA'MI	48

Klinik Farmatsiya yo'nalishi uchun Mustaqil ta'lim mavzulari

t/r	Mustaqil ta'lim mavzulari	Hajmi
-----	---------------------------	-------

		(soatda)
1	Dori vositalarini tayinlash algoritmi.	3
2	Dori moddalarining ovqat maxsulotlari bilan ta'sirlashuvi.	3
3	Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida FYo tamoillari.	3
4	O'RVI profilaktikasi.	3
5	Funksional dispepsiya(ko'ngil aynishi,jig'ildon qaynashi,qayt qilish)	3
6	Meteorizm,qabziyat, turlari va davolash usullari	3
7	Disbakterioz, diareyalar,) simptomatik davolash tamoillari.	3
8	Gepatoprotektorlarni ratsional qo'llash.	3
9	Bosh oriqlari va astenik sindromida farmatsevtik yordam tamoillari.	3
10	Uyqusizlik holatlari,nevrozlar, stress holatlari, depressiyalarlarda FYOotamoillari.	3
11	Bo'g'im va mushak og'riqlari, osteoartroz, oteoporozlarda FYo tamoillari.	3
12	Allergiya simptomlari va ularni davolashda farmatsevtik yordam.	3
13	Terining zamburug'li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.	3
14	Yod tanqislik holati, uning oldini olish va davolash asoslari.	3
15	Temir tanqislik kamqonligi va ularni davolashda o'z - o'ziga yordam tamoillari.	3
16	Poligipovitaminoz holati va mikroelementlar etishmovchiligida F.yo tamoyillari	2
	JA'MI	47

IV. GLOSSARIYLAR

O'zbek	Rus	Ingliz
Avtoklav bosim ostida toyingan suv bug'i bilan sterilizasiya qilish uchun apparat Alkogolizm spirtli ichimliklarni uzoq vaqtgacha, meyyoridan ortiq isti'mol va ularga o'rganib qolish natijasida sihat-salomatlikka putur yetib, shaxsning tanazzulga yuz tutishi. Allergiya organizmning reaktivligi o'zgarishi bilan bog'liq holda turli moddalarga sezuvchanligining oshishi. Anemiyahajm birligida qonda eritrositlar va gemoglobinlar kamayishi bilan ta'riflanadigan holat, kanqonlik. Antibiotiklar mikroblar, hayvonlar va o'simliklar chiqaradigan moddalar; ayrim bakteriyalarning rivojlanishiga yo'l qo'ymaydi yoki ularni qirib yuboradi Apnoe nafasning vaqtincha to'xtab qolishi Aseptika bemorning yarasi, to'qimasi, organlari, bo'shliqlariga mikroorganizmlarga tushurmaslikka qaratilgan tadbirlar sistemasi. Astsit qorin istisqosi-qorin bo'shlig'ida ko'p miqdorda erkin suyuqlik yig'ilishi Auskul'tatsiya ishlab turgan ichki a'zolaridan chiqadigan tovushlarni eshitish, organlarning qanday ishlayotganini bilish uchuch qollaniladigan tekshirish usuli. Biopsiya diagnostika maqsadida mikraskopda tirik to'qima yoki organni kesib olish Vaksinam mikroblar va ularning hayot faoliyatida paydo bo'ladigan maxsulotlardan olinadigan priporatlar. Odam va hayvonlar	Avtoklav apparat dlya provedeniya razlichnykh protsessov pri nagreve i pod davleniem vyshе atmosfernogo. Alkogolizm xronicheskoe psixicheskoe progredientnoe zabolevanie, xarakter-sya pristrastiem k alkogolyu, s psixicheskoy i fizicheskoy zavisimostyu ot nego. Allergiya sverxchuvstvitel-nost immunnyy sistemy organizma pri povtornykh vozdeystviyax allergena na ranee sensibilizirovanny etim allergenom organizm. Anemiya snijenie konsentratsii gemoglobina v krovi, chaste pri odnovremennom umenshenii chisla eritrotsitov. Antibiotiki veshchestvo mikrobnogo, jivotnogo ili rastitelnogo proisxojdeniya, sposobnoe podavlyat rost opredelyonnykh mikroorganizmov ili vyzivat ix gibel. Apnoe ostanovka dyxatelnykh dvizheniy. Aseptika kompleks meropriyatiy, napravlennykh na preduprezhdenie popadaniya mikroorganizmov v ranu. Assitskoplenie svobodnoy jidkosti v bryushnoy polosti. Auskultatsiya fizicheskoy metod meditsinskoy diagnostiki, zaklyuchayushchiysya v vyslushivaniy zvukov, obrazuyushchiysya v protsesse funkcionirovaniya vnutrennix organov. Biopsiya eto udalenie nebolshogo uchastka tkani dlya izucheniya na predmet priznakov togo ili inogo zabolevaniya. Vaksina meditsinskiy ili veterinarnyy preparat, prednaznachenny dlya sozdaniya immuniteta k infektsionnyy	Autoclave apparatus for conducting various processes upon heating and under pressure above atmospheric. Alcoholism is a chronic progressive mental disorder, character-smiling addiction to alcohol, with mental and physical dependence on him. Allergy hypersensitivity of the immune system with repeated exposure to allergen in previously sensitized by this allergen, the body. Anaemia reduction in the concentration of hemoglobin in the blood, often while reducing the number of red blood cells. Antibiotics substance of microbial, animal or vegetable origin, able to inhibit the growth of certain microorganisms or to cause their death. Apnea stop breathing. Asepsis is a complex of measures aimed at preventing the ingress of microorganisms into the wound. Ascites accumulation of free fluid in the abdominal cavity. Auscultation physical method of medical diagnosis, which consists of listening to the sounds generated in the process of functioning of internal organs. Biopsy is the removal of a small section of tissue for study for signs of a disease. Vaccine for medical or veterinary preparation used to create immunity to infectious diseases.

kasalligining oldini olish yoki davolash maqsadida aktiv immunizatsiya uchun ishlatiladi. Vaksinatsiya yuqumli kasalliklarga qarshi aktiv immunitet hosil qilish Gallyusinasialar aldamchi his, soxta zezgi- haqiqatdan yoq narsani his qilish, sezish, tasavvur qilish va bunga ishonish. Genetik airsiyat va organizm ozgaruvchanligi haqidagi fan Genotip organizmning irsiy asosi, muayyan organizmga doir barcha irsiy omillarning, ya'ni genlarning majmuasi Gepatit jigarning kelib chiqishi har xil o'tkir va surunkali yallig'lanish kasalliklarining umumiy nomi Gidroterapiya suv bilan davolash; harorati har xil suvni umumiy va mahalliy vanna, shuningdek dush ko'rinishida davolashva kasallikning oldini olish maqsadida ishlatish Gidrofobiya suvdan qo'rqish-qoqshol, asabiy qo'zg'alish va quturish kasalligida bu holat suvni ko'rish bilanoq paydo bo'ladi Gipertenziya organizm bo'shliqlari, qovoq organlari va tomirlardagi gidrostatik bosimning ortib borishi Gipertermiya davolash yoki tajriba maqsadida odam va hayvonlar haroratini sun'iy ravishda ko'tarish usuli Gipertrofiya to'qima, a'zo yoki uning bir qismi hajmining kattalashuvi Gipesteziyateri sezgisining pasayishi Gipovitaminozlar organizmda vitaminlar kamayishi bilan bog'liq kasalliklar Gipoksiya to'qimalarda kislorod miqdorining kamayishi Gipotermiya issiq qonli	boleznyam. Vaksinatsiya eto sozdaniya immuniteta k infektsionnym boleznyam. Gallyusinatsiya eto mnimые vospriyatiya, vospriyatiya bez ob'ekta, oshchueniya, kotorye voznikayut bez razdrajiteley. Genetika nauka o zakonomernostyax nasledstvennosti i izmenchivosti. Genotip eto sovokupnost vsekh genov organizma, yavlyayushixsya ego nasledstvennoy osnovoy. Gepatit eto vospalenie pecheni, vyzivayemoe, v osnovnom, virusnoy infeksiyey. Gidroterapiya kotorem v kachestve lechebno-profilakticheskogo faktora ispolzuetsya voda. Gidrofobiya boyazn utonut, strax podoyti k vode i negativnoe otnoshenie k kupaniyu. Gipertenziya eto zabolevanie, xarakterno imenno stoykoe povyshenie arterialnogo davleniya. Gipertermiya peregrevanie, nakoplenie izbytochnogo tepla v organizme cheloveka i jivotnykh s povysheniem temperatury tela. Gipertrofiya uvelichenie myshechnykh kletok v ob'eme, voznikayushchee kak prisposobitelnaya reaktsiya na vozrastayushuyu nagruzku. Gipesteziya eto prituplenie oshchueniy, oslablenie chuvstvitelnosti koji. Gipovitaminoz eto gruppazabolevaniy, vyzvannykh nedostatkom v organizme odnogo ili neskol'kix vitaminov. Gipoksiya prekrasheniya ili nedostatochnogo postupleniya kisloroda v kletki. Gipotermiya pereoxlajdenie, sostoyanie organizma, pri kotorem temperatura tela padaet niye, chem trebuetsya normalnogo obmena veshchestv i funktsionirovaniya.	Vaccinate is creating immunity to infectious diseases. Hallucinations are imaginary perception, perception without an object, sensations that occur without stimulus. Genetics the science of the laws of heredity and variability. Genotype is the totality of all genes of an organism is its hereditary basis. Hepatitis is an inflammation of the liver, caused mainly by a viral infection. Hydrotherapy which as a preventive and curative factor is water. Hydrophobia fear of drowning, fear to approach the water and a negative attitude to bathing. Hypertension is a disease that is characterized by a persistent increase in blood pressure. Hyperthermia is overheating, the excess heat accumulation in the human body and animals with fever. Hypertrophy an increase in muscle cell volume that occurs as an adaptive response to a growing workload. Hypoesthesia is a dulling of the senses, the weakening of the skin sensitivity. Hypovitaminosis is a group of diseases caused by deficiency in the body of one or more vitamins. Hypoxia cessation or insufficient supply of oxygen to the cells. Hypothermia condition of an organism in which body temperature falls below than is required for normal
---	--	--

organizmni sun'iy sovutish ; haroratni boshqaruvchi markaziy mexanizmlarni narkotik moddalar ta'siri natijasida tormozlanishidan kelib chiqadi Gipotrofiyabolalarda oziqlanishining surunkali buzulishi, uning asosida organism holdan toyadi Glaukomaasosan ko'z ichki bosimining ortib ketishi bilan kechadigan ko'z kasalligi Gospitalizasiyastatsional uslubda tekshirish va davolash maqsadida bemorni shifoxonaga yotqizish Dezenseksiyabo'g'imoyoqlilarga qarshi kurash chora-tadbirlari Dezintoksikasiyaoadam va hayvonlar organizmdagi zaharli moddalarni zararlash tirish jarayoni Dezinfeksiyayuqumli kasalliklarni qo'zg'atuvchi mikroblarni fizikaviy va ximiyaviy ta'sir etish bilan qirish Desmurgiyabog'lamlar va har xil jarohatlarda va kasalliklarda ularni to'g'ri ishlatish va bog'lash Diagnozkasallikning mazmuni va bemor holati to'g'risidagi vrachning to'g'ri xulosasi Dietoterapiyabemorlarni maxsus ovqatlar bilan davolash Dispepsiyaovqat hazm qilinishining buzilishi Diurezsiydik hosil bo'lishi va chiqishi Immobilizasiyaahar xil jarohatlanish yoki kasalliklarda harakatlarni to'xtatish, tinch qo'yish Immunizasiyaoadam va hayvonlar orasida yuqumli kasalliklarni oldini olish choralari sifatida ularda immunitet hosil qilish usuli Kollapssurak faoliyatining keskin pasayib ketishi va tomirlar tonusining pasayib ketishidan kelib	Gipotrofiya eto xronicheskoe narushenie pitaniya, privodyashее defitsita massы. Glaukomaeto bolezнь glaz, vyzvannaya povыsheniem vnutriglaznogo davleniya. Gospitalizatsiya pomesheniye v statsionar lits, nujdayushixsya v meditsinskoy pomoshchi i lechenii. Dezinseksiya unichtojeniye spetsialnymi sredstvami paraziticheskix nasekomыx. Detoksikatsiya estestvennoe i iskusstvennoe udalenie toksinov iz organizma. Dezinfeksiya eto obezzarajivanie, unichtojeniye boleznetvornыx mikrobov pri pomoshchi spetsialныx sredstv. Desmurgiya eto ucheniye o povыazkax, ix primeneniі i pravilnom nalojenii. Diagnoz zaklyucheniye o sumnosti bolezni i sostoyanii patsienta. Dietoterapiya eto ispolzovaniye pitaniya dlya lecheniya razlichныx zabolevaniyax. Dispepsiya voznikayushix pri narusheniі protsessov perevarivaniya pishchi v jeludke. Diurez eto ob'yom mochi, obrazuemoy za opredelyonnyy promejutok vremeni. Immobilizatsiya sozdaniye nepodvijnostipri razlichныx povrejdeniyax ili zabolevaniyax. Immunizatsiya eto protsess, blagodarya kotoromu chelovek priobretaet immunitet, ili stanovitsya nevospriimchivым k infekcionnoy bolezni. Kollaps eto protsess razrusheniya kakoy-libo struktury pod vliyaniem sistemnogo krizisa. Komatyajyoloe sostoyaniye bolnogo, svyazannoe s poterey soznaniya. Gomosfera eto prostranstvo, gde naxoditsya chelovek v protsesserassmatrivaemoy deyatelnosti. Noksosfera eto prostranstvo, v	metabolism and functioning. Hypotrophy is chronic malnutrition, leading mass deficit. Glaucoma is an eye disease caused by increased intraocular pressure. Hospitalization in a hospital room persons in need of medical care and treatment. Disinfestation the destruction of the special means of parasitic insects. Detoxification of natural and artificial removal of toxins from the body. Disinfection disinfection is the destruction of pathogens by using special tools. Dressing is the doctrine of dressings, their usage and proper application. Diagnosis conclusion about the nature of the disease and the patient's condition. Nutritional therapy is using nutrition to treat various diseases. Dyspepsia occurs in violation of processes of digestion in the stomach. Diuresis is the volume of urine produced over a certain period of time. Immobilization of the creation of immobility upon injury or disease. Immunization is the process by which a person becomes immune, or become immune to infectious diseases. Collapse is a process of destruction of any structure under the influence of a systemic crisis. Coma is a serious condition of the patient, associated with loss of consciousness. Homosphere is the space where the person is in the process of the activities. Exosfera this space, which
--	--	--

chiqadigan holat Koma qattiq hushdan ketish Gomosfera inson o'z mehnat faoliyati jarayonida bo'ladigan fazo Noksosfera xavf mavjud yoki vaqt-vaqti bilan paydo bo'ladigan fazo. Portlash moddalarning bir holatdan ikkinchi holatga tez o'tishi bo'lib, bunda ko'p miqdorda energiya chiqadi va ko'p miqdorda gazlar hosil bo'ladi, bu siqilgan gazlar yemirilishiga olib kelishi mumkin. Onkoviruslar o'sma kasalliklar va leykoslarni keltirib chiqaruvchi viruslar Lentiviruslarkasallikni sekin astalik bilan keltiruvchi viruslar OIV odam immuntanqisligi virusi	kotorom postoyanno sujestvuyut ili periodicheski voznikayut opasnosti Vzryv eto vesma bystroie izmenenie ximicheskogo sostoyaniya vzryvchatogo veshstva, soprovozhdayushiesya vydeleniem bolshogo kolichestva tepla i obrazovaniem bolshogo kolichestva gazov Onkovirusy eto obshche nazvanie dlya vsekh virusov, potentsialno privodyashix k razvitiyu raka. Lentivirusy eto rod virusov, s dlitelnyim inkubatsionnym periodom. VICH virusnyy immunodefitsit cheloveka	exist or arise from time to time risk Explosion is a very rapid change in chemical state explosives, accompanied by release of large amount of heat and the formation of large amounts of gas Oncovirus is the common name for all viruses, potentially leading to the development of cancer. Lentiviruses is a genus of viruses with a long incubation period. HIV human immune virus
--	--	---

V. TESTLAR

1. Lat yeish nima

- A. Zarb ta'sirida yumshoq tuqimalarning anatomic o'zgarishsiz shikastlanishi.
- B. To'qima va muskullarning chuzilib ketishi.
- C. Barcha qon tomirlarning yorilib ketishi. (arteriya, vena, kapilyar).
- D. Muskel tuqima va ho'jayralarning ezilishi.

2. Yuqumli kasallik boshqa kasalliklardan qaysi asosiy xususiyatlari bilan farq qiladi?

- A. Organlarning funksiyasini buzulganligidan kelib chiqadi,
- B. immunitet qoldirmaydi
- C. * yuqumli kasallik tirik potogen mikroob qo'zg'atadi, bemor kasallik manbai bo'lib boshqalarga yuqtirishi mumkin,
- D. Kasallik qo'zg'atuvchilari bo'lmaydi

3. Yuqumli kasallik paydo bulishidagi omillarni ayting?

- A. mikroobning turi, ichki va tashqi immunitet, organlarning fiziologik xususiyati
- B. kasallikning manbai epidemiologik jarayon, iqtisodiy va sotsial sharoit
- C. patogen mikroobning miqdori, verulentligi, odam organizmining reaktivlik xususiyati, moil
- D. * barchasi to'g'ri

4. Potensial xavf nima

- *yashirin ko'rinmaydigan xavf
- Ochiq ko'rinib turgan xavf
- Ish jarayonida vujudga kelgan xavf
- Uy sharoitida vujudga kelgan xavf

5. Nasha chekkanda nashadan o'tkir mast bo'lish fazasi necha soatgacha davom etadi?

- A. 2-3 soat
- B* 1-3 soat
- C. 2-6 soat
- D. 4-5 soat

6. Gomosfera nima?

- *Inson o'z mehnat faoliyati jarayonida bo'ladigan fazo
- Xavf mavjud yoki vaqt _ vaqti bilan paydo bo'lib turadigan fazo
- Insonlar yashaydigan va mehnat qiladigan fazo
- To'g'ri javob yo'q

7. Noksosfera nima?

- Inson o'z mehnat faoliyati jarayonida bo'ladigan fazo
- *Xavf mavjud yoki vaqt _ vaqti bilan paydo bo'lib turadigan fazo
- Insonlar yashaydigan va mehnat qiladigan fazo
- To'g'ri javob yo'q

8. O'zbekiston fuqarolari necha yoshdan mehnat qilish huquqiga ega?

- 15 yoshdan
- *16 yoshdan
- 18 yoshdan
- 20 yoshdan

9. Mehnatni muhofaza qiliuvchi organlar

- *O'zbekiston Respublikasi mehnat va ijtimoiy tamoyil vazirligi sanoat, kontexnik nazorat agentligi Davlat sanitariya, yong'in energiya nazorati
- Mehnatni muhofaza qiluvchi organlar Oliy Majlis
- Viloyat shahar deputatlar soveti
- Barchasi to'g'ri

10. Shaxsiy tarkibni ogohlantirish tartib usullari, qanday

Ovoz bilan, belgilangan signallar orqali, choparlar
Telefon bo'yicha radiostansiya orqali, komandalar berish orqali.
*Yuqorida keltirilgan usullar orqali.

Avtomatik boshqaruv tizimi orqali belgilangan signallarni yetkazish bo'yicha, og'zaki texnik aloqa vositalari orqali yoki shaxsiy murojaat orqali.

11.Qaysi kasalliklar o'ta xavfli yuqumli kasalliklar guruhiga kiradi

Quturish(beshenstvo)

OITS (SPID)

*O'lat (chuma)

Kuydirgi (sibirskayayazva)

12.Xlor moddasining tibbiy-taktik tavsifi

*turg'un, tez ta'sir qiluvchi modda.

Beqaror, tez ta'sir qiluvchi modda.

Turg'un, sekin ta'sir qiluvchi modda.

Beqaror, sekin ta'sir qiluvchi modda.

13.Fuqaro muhofazasi tuzilmalari to'g'risidagi Nizom va ularning moddiy texnik vositalari bilan ta'minlash me'yorlari qachon va kimning buyrug'i bilan tasdiqlangan va amalga joriy etilgan

*O'zbekiston respublikasi Bosh Vaziri-Fuqaro muhofazasi boshlig'ining 2001 yil 1 yanvar kunidagi 1- sonli buyrug'i.

O'zbekiston Respublikasi FVVning 2001 yil – yanvardagi 1-sonli buyrug'i.

O'zbekiston respublikasi Bosh vaziri-fuqaro muhofazasi boshlig'ining 2002 yil 1 fevral kunidagi 1-sonli buyrug'i.

O'zbekiston Respublikasi FVV ning birinchi o'rinbosarining 2001 yil 1yanvar kunidagi 1-sonli buyrug'i.

14.Terrorchilik xurujlari bilan bog'liq bo'lgan favqulotda vaziyat turi qaysi hujjatda ko'rsatilgan va u qaysi xususiyatga kiradi

*“Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida”gi Qonun. “Texnogen xususiyatli”

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Tabiiy, texnogen va ekologik tusdagi favqulotda vaziyatlarning tasnifi to'g'risida”gi 455-sonli qarori “Texnogen xususiyatli

O'zbekiston Respublikasi FVV ning 2001 yil 19 mart kunga 31 sonli buyrug'i “tabiiy yoki texnogen xususiyatli”

O'zbekiston Respublikasi FVV ning 2004 yil 1 noyabr kunidagi 169-sonli buyrug'i “Texnogen xususiyatli

16.Favqulotda vaziyatlardan himoyalashning asosiy prinsiplari

Tenghuquqlilik, o'zaro manfaatdorlik va o'zga davlatlarni ichki ishlariga aralashmaslik

Davlatlarni va xavfsizligini mustahkamlash.

Favqulotda vaziyatlarni oqibatlarini bartaraf etish.

*Insonparvarlik, inson hayoti va salomatligini ustunligi, oshkoralik axbarotni ishonchliligi va o'z vaqtida berilishi.

17.Ko'rsatib o'tilgan favqulotda vaziyatni qaysinisi texnogen xususiyatli Favqulotda vaziyat

Tog' o'pirilishi.

Kuchli (shtormovoy)shamol.

Oziq-ovqat bilan ommaviy zararlanish.

*Transport avariylari va halokatlari

18.Vazirlar Mahkamasining qarorlarining qaysi birida texnogen, tabiiy va ekologik xususiyatli favqulotda vaziyatlar debaytiladi

*28.10.1998 yil 455-sonli O'zbekiston respublikasi VM qarori.

Fuqaro muhofazasi to'g'risida qonun.

O'zbekiston Respublikasi Fuqaro muhofazasi boshlig'ining direktivalarida.

.O'zbekiston Respublikasi Bmning 18.01.1997 yil 32-sonli qarori.

19.Shikastlanganlarga I-tibbiy yordam ko'rsatishda qanday vositalardan foydalaniladi

Tabeldagi va qo'lda bor vositalardan shina dori - darmonlar va tibbiy bog'lov paketlaridan
Shaxsiy dori qutidan (AI-2)

Katta va kichik steril bog'lam va salfetkalaridan

*Barchasi javoblar to'g'ri

20.Fuqaro muhofazasi tizimlari bo'ysunishga ko'ra quyidagilarga bo'linadi

*hududiy, viloyat, shahar, tuman, ishlab chiqarish - xalq xo'jaligi obyektlarida

mahalliy, rahbar organlarida

moliyaviy – madaniy resuslarga

axborot – aloqa, va ta'minotlarga

21.Yer surilishi bu

tog' jinslarining seysmik kuchlar ta'sirida surilish

tog' jinslari qatlamining gidrostatik surilishi

tog' jinslari qatlamining qoyalik bo'ylab surilishi

*barchasi to'g'ri

22.Favqulodda vaziyatlarning kuch va vositalariga

Fuqaro muhofazasi qo'shinlari, Favqulodda vaziyatlar vazirligining respublika ixtisoslashgan tuzilmalar

Mahalliy hokimiyati organlarning qutqaruv komandalari

Obyektlarining ixtisoslashtirilgan va maxsus maqsadlardagi tuzilmalari Qizil yarim oy jamiyatining ko'ngilli o'triyadlari "vatanparvar" tashkiloti

*Barchasi to'g'ri

23.Ommaviy qirg'in qurollariga qanday qurollar kiradi

yadroviy qurollar

nurli qurollar kimyoviy qurollar

biologik qurollar

*barchasi to'g'ri

24.Bakterial vositalar bu

*kasallik tug'diruvchi mikroblar va toksinlar

bo'g'uvchi zaharli modalar

nerv tizimini shikastlantiruvchi V- gazlar

ko'zni yoshlantiruvchi zaharli modalar

25.Tibbiy saralash nima

shikastlanganlarni evakuatsiya qilish

shikastlanganlarni gospitalga joylashtirish

*shikastlangan va kasallarni jarohati kasalligi uning ogir va yengilligiga qarab davolash profilaktika muassasalariga yuborish

barchasi to'g'ri

26.Fuqaro himoyasining maqsadi nimalardan iborat

*Favqulodda vaziyatlar paydo bo'lish va rivojlanishini ogohlantirish, favqulodda vaziyatlar tufayli yuzaga kelgan talofatlarni kamaytirish, favqulodda vaziyatlar oqibatini bartaraf etish

Barorlikni taminlash va taraqqiyot yo'lidagi ustivor muvozanatni saqlab qolish

Aolini yadro qurolidan himoya qilish

Tibbiy ofatlarni oldini olish

27.Tibbiy saralash nima

shikastlanganlarni evakuatsiya qilish

shikastlanganlarni gospitallarga joylashtirish

*shikastlangan va kasallarni jarohati, kasalligi uning og'ir va yengilligiga qarab davolash profilaktika va evakuatsiyaga oid chora – tadbirlar

barchasi to'g'ri

28.Eng xavfli, vayron qiluvchi tabiiy ofatlar qaysi qatorda to'g'ri berilgan?

*suv toshqini, zilzila

qattiq shamol, vulqon
suv toshqini, bo'ronlar
zilzila, avariylar

29. Gazniqobning inson organizmiga ta'sirini tushuntiring

*nafas olishni qiyinlashtiradi, niqob yuzdagi nerv va qon tomirlarni siqadi, ko'rish doirasini kichraytiradi, yuz terlaydi, rezinka hidi keladi.

Nafas olishni yengillashtiradi, bug' va suyuqliklardan himoya qiladi, faqat nafas yo'llarini himoya qiladi.

Faqat nafas chiqarish organlarni himoya qiladi

Og'iz bo'shlig'i va nafas a'zolarini radioaktiv changlardan himoya qiladi.

30. Umumqo'shin himoya komplekti OP – 1 nechta qismdan iborat?

*Himoya plashi, himoya paypog'i, va qo'lqopdan iborat

Kombinizon, rezina etik, qo'lqopdan iborat

Himoya plashi, kombinizon, rezina etikdan iborat

Rezina etik, gazniqob, qo'lqopdan iborat

31. Jaroxat nima

Suyaklarning sinishi

To'qimalarning shikastlanishi

Qon tomirlarining shikastlanishi natijasida ko'p qon yo'qotish animiya

*tana a'zolari va to'qimalarini kutilmagan holatda tashqi ta'sir ostida shikastlanishi

32. Jaroxatlar kelib chiqish sababiga ko'ra necha xil bo'ladi

Kuyish va to'qimalarning shikastlanishi

Teri butunligining buzilishi, suyaklarning sinishi

*Ishlab chiqarish va maishiy

Sport zallari va maydonchalaridagi jarohatlar

33. Kasbiy kasalliklar nima?

Hayot faoliyati davomida orttirilgan kasalliklar

Kasbga aloqador bo'lib texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilmaganda yuzaga keladigan kasalliklar

*bular ishlovchi uchun zararli ish sharoitlarning ta'siri natijasida hosil bo'ladigan kasalliklar

Barchasi to'g'ri

34. Kasbiy kasalliklar ko'rsatilgan qatorni toping

* miopiya, nevroz, gipertoniya, radikulit, eshitish organlarining susayishi

Gipertoniya, gipermitropiya, stenokardiya, reumatizm

Virusli gepatit, oshqozon yara kasalligi, reumatizm

Sil kasalligi, poliartrlit, infarkt miokard

35. Sanoat korxonalarida insonlarga havoning qanday ko'rsatkichlari ta'sir ko'rsatadi.

Sovuq harorat, nisbiy namlik, gazlarning tarqalishi

Issiq harorat havoning tarkibida kislorodning kamayib ketishi

*Havoning harorati nisbiy namlik bosim, ish jarayonidagi havoning tezligi

Barchasi to'g'ri

36. Shovqin nima?

Mashina va mexanizmlarning ish jarayonida vujudga kelgan ovozlar

*Odam uchun har qanday yoqimsiz tovush

Turli ovoz va musiqalarning qo'shilib ketishi

To'g'ri javob yo'q

37. Xavflar doirasi nima?

* inson hayoti va salomatligiga ta'sir etadigan xavfli maydon

Mashina va mexanizmlarning aylanadigan qismi

Zaharli modalar, gazlar tarqalgan hudud

Favqulotda vaziyat yuz bergan hudud

38. Mehnat xavfsizligini ta'minlashning texnik vositalar to'g'ri ko'rsatilgan qatorni toping

Shaxsiy himoya vositalari

Mashina va mexanizmlardan to'g'ri foydalanish haqidagi yo'riqnoma

Yo'l belgilari, texnika xavfsizligi qoidalari

*to'siq qurilmalar, himoya qurilmalari, tormozlash qurilmalari, blakirovka qurilmalari, signalizatsiya qurilmalari

39. Vazifasiga ko'ra signalizatsiya turlarini aniqlang

Rangli, ovozli

Belgili, yorug'lik

Ogohlantiruvchi, avariya, nazoratlovchi, gaplashishga oid

Xavflar sodir bo'lganda ogohlantiruvchi va nazorat qiluvchi signalizatsiya

40. Tabiiy ofatlarga misollar keltiring

zilzilalar, suv toshqinlari, zavodlardagi portlashlar, transport avariylari

sel kelishi, o'prilishlar, yer qimirlashi, gazdan zaharlanishlar

*sel, suv toshqini, qorning jadal erishi, qor ko'chishi, kuchli shamollar

xavfli epidemiologik sharoitlarning vujudga kelishi, temir yo'l va boshqa transport vositalardagi avariylar

41. Yadro quroli portlaganda shikast yetkazuvchi omillarni bayon eting?

singuvchi radiatsiya hosil bo'lishi

elektr magnit impulsi hosil bo'lishi

radioaktiv zaharlanish paydo bo'lishi

*barchasi to'g'ri

42. O'tkir nur kasalligining 4 ta darajasiga ta'rif bering

9 – 8 grey (3 – daraja) 1 – 4 grey (2) 10 – 11 grey (4) 3 -4 grey (1)

*1 – 2 grey (1daraja) 2 – 4 grey (2) 4 – 6 grey (3) 6 greydan ortiq (4)

Barchasi to'g'ri

100 rentgen (1daraja) 200 rentgen (2) 300 rentgen (3) 400 rentgen (4)

43. Kimyoviy qurol nima

*jamiyki mavjudod va narsalarni zaharlaydi

barchada turli kasalliklarni keltirib chiqaradi, toksin ishlab chiqaradi

nurlarning obyektga yo'naltirilishi

barchasi to'g'ri

44. Qanday qurol bakteriologik qurol deyiladi

*bakterial vositalardan iborat bo'lgan turli asbob va moslamalarga joylashtirilgan

shikast yetkazuvchi kimyoviy moddalar

filtrlovchi moddalar

Barchasi to'g'ri

45. Zaharlovchi moddalar qanday holatga keltirilib ishlatiladi

zaharli, ionlovchi holatga

*suyuq tomchi, aerosol, gazsimon yoki bug'simon

filtrlovchi holatga

falajlovchi holatga

46. Bakterial vositalar qanday yo'llar bilan mo'ljalga yetkaziladi

aviatsion bombalar orqali, qoplar qutilar generatorlar orqali

ampulalar, paketlar, to'lqin aviatsiya asboblari orqali

har xil masofaga uchib boruvchi raketalar orqali

*barchasi to'g'ri

47. O'tkir nur kasalligining nechta darajasi mavjud?

2 ta darajasi

3 ta darajasi

*4 ta darajasi

6 ta darajasi

48. Evakuatsiya qilish tadbirlari nechta turga bo'linadi

3 turga
4 turga
6 turga
*2 turga

49.Terrorchilik harakati nima

garovda ushlab turish uchun shaxslarni qo'lga olish yoki ushlab turish.
davlat yoki jamoat arbobini hayotiga tajovuz qilish. Davlat ob'ektlarini bosib olish.
portlatish,o't qo'yish,transport vositalarini qo'lga olish va boshqalar.

*Barchasi to'g'ri

50.Dizinfeksiya uchun ishlatiladigan qanday kimyoviy vositalarni bilasiz

*xlor,xlorli ohak,vodorod peroksidi,xloramin
margansofka,spirt,xlor
vodorod peoksid, Na cl
DDA-53, DD-2 qurilmalar

51.Karantin nima

*aholini ajratish va muloqotlarni cheklash
yuqumli kasalliklar qo'zg'atuvchisini yo'qotish
aholini yuqumli kasalliklarga qarshi emlash
barchasi to'g'ri

52.Yuqumli kasalliklar qanday yo'llar bilan yuqadi

Teri va shilliq pardalar orqali. Nafas yo'llari orqali
Oshqozon ichk yo'lari orqali
Transmissiv yoki qon orqali

*Barchasi to'g'ri

53.Mikroorganizmlar quyidagi xossalarga eg

Patogenlik
Toksiguenlik
Spedsifik, Verunetlik

*Barchasi to'g'ri

54.O'zbekiston respublikasi hududida sodir bo'lishi mumkin bo'lgam FV kelib chiqish harakatiga ko'ra necha turga bo'linadi

2 turga
*3 turga
5 turga
6 turga

55.O'zbekistonda eng kuchli zilzila qachon bo'lgan

*1966 – yil
1992 - yil
1988 – yil
1958 – yil

56.Rixter shkalasi bo'yicha zilzilalar nacha balda baholaniladi

15 ball
9 ball
* 12 ball
18 ball

57.O'zbekiston respublikasi hududida ishlab chiqarish korxonalarida bo'lishi mumkin bo'lgan avariya va falokatlar turlari qaysi qatorda berilgan

kimyoviy xavfli obyektlardagi avariyaalar, radioaktiv manbalardagi avariyaalar.
temir yo'l va boshqa transport vositalaridagi avariyaalar
portlash va yong'on xavfi mavjud obyektlardagi avariyaalar

*Barchasi to'g'ri

58.Fuqaro muhofazasi haqidagi qonun qachon qabul qilingan

*1998 yil

1996 yil

1997 il

1995 yil

59. Fuqaro muhofazasi haqidagi qonunning asosiy vazifalarini ayting

*favqulodda vaziyatlarda ogihlantirish, favqulodda vaziyatlardan ko'rilgan zarar va talofatlarni kamaytirish

fuqaro muhofazasi bo'yicha davlat siyosatining asosiy yo'nalishini belgilash
vazirlik boshqarma va mahalliy ijroya organlari faoliyatini nazorat qilish
favqulodda vaziyatlarda kuch va vositalarni jalb etish

60. Narkomaniyani davolashning asosiy qoidasi nima?

A* xumorlik sindromini yo'qotish

B. o'tkir zaharlanishni oldini olish

C. mehnat bilan davolash

D. barchasi to'g'ri

61. Aptechkadagi ichimlik sodasi nima maqsadda ishlatiladi?

A.*Kislotalardan kuyganda ko'zni yuvish va og'izni chayish u-n

B. Ishqorlardan kuyganda ko;zni yuvish va ogizni chayish u-n

C. Zaharlanganda oshqozonni yuvish u-n

D. Barchasi to'g'ri

62. Qon tarkibiy qismlarini ayting

A. II A va III V guruxlar

B. Leykositlar va eritrositlar

C. * qon plazmasi va qonning shaklli elimentlari

D. Trombositlar va eritrositlar

63. Anafilaktik (allergik) shokda 1-tibbiy yordam

A. Og'riqsizlantiruvchi dorilar, narkotiklar, suprastin

B. qon oqishini to'xtatish, yurak glikozidlari va qon bosimini ko'taruvchi dorilar, kalsiy- xlor

C. *dimedrol, kalsiy xlor, prednizolon, suprastin

D. regidron, kalsiy xlor

64. Ochiq suyak sinishi deb nimaga aytiladi.

A. suyak butunligining buzilishi, shish, og'riq

B. * suyak butunligining buzilishi, terining yirtilishi, suyak siniqlarining chiqib turishi,

C. jaroxatning ko'zga ko'rinib turishi, qon ketishi

D. suyak butunligining buzilishi, qo'l-oyoqning kaltalashuvi, sinish zonasidagi potologik harakat

65. Singan qo'l-oyoqni xarakatsizlantirish (immobilizasiya) nima maqsadda qo'llaniladi?

A. * og'riqni kamaytirish, to'qimalarning keyingi shikastlanishini oldini olish,

B. travmatik shokni oldini olish

C. qon to'xtatish, og'riqsizlantirish va travmatik shokni oldini olish

D. suyak siniqlarini joy-joyiga solish, og'riqni kamaytirish va suyak siniklarining bitishi

66. Kuyish nima?

A. tuqimalarning yuqori harorat, kimyoviy moddalar, snaryad parchasi, o'q tegishi natijasida paydo bulgan jaroxat

B. snaryad parchasi, o'q tegishi natijasida paydo bulgan jaroxat

C. olovdan, chug'dan, kislotalardan, elektr tokidan va nurdan jaroxatlanish

D. *barchasi to'g'ri

67. Barcha binolar yong'in jixatidan xavfsizlik darajasiga ko'ra nechta toifaga bo'linadi?

A. 3

B. 2

C*5

D. 4

68.Kuyishning II darajasi:

- A. terining barcha ichki qavatlarining jonsizlanishi
- B. terining o'z miqdorda qizarishi va shish paydo bo'lishi
- C. *teri yuzasi qizargan, shishgan va pufaklar paydo bo'lishi
- D. terida pufakchalar yorilgan, infeksiya tushgan

69. Eletr tokidan shikastlanishda 1-tibbiy yordam

- A. * tok ta'sirini to'xtatish, sun'iy nafas, yurakni sun'iy massaj, yurak dorilari yuborish
- B. tokni uchirish, shikastlangan kishini tortib olish, qon bosimini kutaruvchi, yurak glikozidlari
- C. yuborish, sun'iy nafas
- D. elektrdan kuyishni davolash, bemorni shifoxonaga yotqizish, og'riqsizlantiruvchi, allergiyaga qarshi

70. Narkomaniyani davolashning asosiy qoidasi nima?

- A* xumorlik sindromini yo'qotish
- B. o'tkir zaharlanishni oldini olish
- C. mehnat bilan davolash
- D. barchasi to'g'ri

71. Yong'inni uchirishda ishlatiladigan asosiy vositalarga nimalar kiradi?

- A. Suv, ko'pik, ko'kun,
- B* Avtomobil, avtosisterna, matopompa
- C Avto narvonlar, tirsakli ko'targichlar
- D. barchasi to'g'ri

72.Sovuq urishining III darajasi

- A. qon aylanishining buzilishi, tiniq suyuqlik bilan tulgan pufakchalar xosil bo'ladi.
- B. * teri va uning ostidagi tuqimalar nekrozga uchraydi, gemorragik suyuqlik bilan to'lgan
- C. yumshoq pufaklar hosil bo'ladi, yiringlaydi
- D. teri oqaradi va sezuvchanligi yuqoladi

73. Qulda mavjud vositalar bilan immobilizasiya qilish

- A. tayoq, bir oyoqni ikkinchisiga bint bilan bog'lash
- B. *taxta bulagi, karton, tayoq, bir dasta sim, shox-shabba, soyabon
- C. Qo'lni tanaga bog'lash, Kramer shinasi, taxta va faner shinalar
- D. shinalar, tayoqlar, taxtalar

74.O't o'chirish vosilari yonishni tugatish usuliga ko'ra.

- a.oksidlanish –tiklanish.
- b.zaharli va kam zaharli,elektr tokini o'tkazuvchi.
- c.*sovuvchi,aralashtiruvchi ixotalovshi,ingibirlashtiruvchi.
- d. ixotalovchi, oksidlovchi

75. Elektr tokini o'tkazuvchi o't o'chirish vositalarini ko'rsating.

- a.gaz,suv,bug',ko'pik.
- b.karbonat angidrit,suv,gaz.
- c.*suv,bug',ko'pik.
- d. barchasi to'g'ri

76.Zaharsiz o't o'chirish vosilarini ko'rsating.

- a.suv,bug',ko;pik.
- b.suv,ko'pik,kukunli birikmalar.
- c.gazlar,kukunli birikma,suv.
- d. to'g'ri javob yoq.

77.Elektr tokini o'tkazmaydigan o't o'chirish vositalarini ko'rsating.

- a.gazlar, kukunli birikmalar.
- b.gazlar,suv,ko'pik.
- c.*azot,gazlar,suv.
- d. gaz, suv,azot.

78.Suvning o't ochirishdagi xususiyatlarini ko'rsating.

- a. kislorodni yutadi, issiqlik sig'imi katta, zaharli emas.
- b. elektr tokini o'tkazadi, kislorod miqdorini kamaytiradi, sovutuvchi.
- c. *issiqlik sig'imi katta, issiqlikni yutadi, tez bug'lanadi, kislorod miqdorini kamaytiradi.
- d. to'g'ri javob yoq

79. Yuqumli kasallik boshqa kasalliklardan qaysi asosiy xususiyatlari bilan farq qiladi?

- E. Organlarning funksiyasini buzulganligidan kelib chiqadi,
- F. immunitet qoldirmaydi
- G. * yuqumli kasallik tirik potogen mikroob qo'zg'atadi, bemor kasallik manbai bo'lib boshqalarga yuqtirishi mumkin,
- H. Kasallik qo'zg'atuvchilari bo'lmaydi

80. Yuqumli kasallik paydo bulishidagi omillarni ayting?

- E. mikroobning turi, ichki va tashqi immunitet, organlarning fiziologik xususiyati
- F. kasallikning manbai epidemiologik jarayon, iqtisodiy va sotsial sharoit
- G. *patogen mikroobning miqdori, verulentligi, odam organizmining reaktivlik xususiyati, moil
- H. barchasi to'g'ri

81. Ichak infeksiyalariga kaysi infeksiyalar kiradi?

- A. ich terlama, ichburug, ovkatdan zaxarlanish, virusli gipatit
- B. bugma, kukyutal, ulat, bezgak, angina
- C. ichburug, kuydirgi, vabo, virusli gipatit, kukyutal
- D. *enterokolit

82. Jgut to'g'ri qo'llanilganini nimaga qarab aniqlashadi.

- A. teri ko'karadi;
- B. teri qizaradi;
- C. * puls yo'qoladi, qon oqishi to'xtaydi;
- D. to'g'ri javob yo'q.

83. Quyidagilarning qaysisi termik kuyishga tegishli?

- A. kislotadan kuyish;
- B. elektr tokidan kuyish;
- C. nurdan kuyish;
- D. *issiq suvdan kuyish.

84. Sinishga tegishli bo'lgan absloyut belgini toping.

- A. terining ko'karishi, qizarishi;
- B. *singan joyning deformasiyasi;
- C. isitma ko'tarilishi;
- D. bosh aylanishi, ko'ngil aynishi.

85. Qon ketishning qaysi turi xayot uchun xavfli emas?

- A. arterial qon ketishi;
- B. venoz qon ketishi;
- C. * kapilyar qon ketishi;
- D. parenximatoz qon ketishi.

86. Yong'inni uchirishda ishlatiladigan maxsus vositalarga nimalar kiradi?

- A. Suv, ko'pik, ko'kun,
- B. Avtomobil, avtosisterna, matopompa
- C. * Avto narvonlar, tirsakli ko'targichlar
- D. barchasi to'g'ri

87. O't uchiruvchi zaharli moddalar qaysi qatorda to'g'ri ko'rsatilgan?

- A. Gazlar, kukunlar
- B. * 3,5 brom-etil, Freon
- C. Azod ko'mir kislotasi
- D. Suv, ko'pik, ko'kunlar

88. Zoonoz kasalliklarni yukish yullari

- A. oziq ovkat orkali odamga yukadigan

- B. * xayvonlardan odamga yukadigan
- C. tuprok va suvdan yukadigan
- D. xavo tomchi yuli orkali

89. Aptekhadagi borat kislotasi nima maqsadda ishlatiladi?

- A. Kislotalardan kuyganda ko'zni yuvish va og'izni chayish u-n
- B. * Ishqorlardan kuyganda ko;zni yuvish va ogizni chayish u-n
- C. Zaharlanganda oshqozonni yuvish u-n
- D. Barchasi to'g'ri

90. Gemotransfuziya shoki qachon vujudga keladi?

- A. * Kop qon yoqotish natijasida
- B. Qon quyish natijasida
- D. Jarohatdan so'ng
- C. Kuchli o'g'riqdan

91. Ichak infeksiyalariga kaysi infeksiyalar kiradi?

- A ich terlama, ichburug, ovkatdan zaxarlanish, virusli gipatit
- B bugma, kukiyutal, ulat, bezgak, angina
- C ichburug, kuydirgi, vabo, virusli gipatit, kukiyutal
- D * enterokolit

92. Bolalarda sil kasalligining oldini olish

- A. *BSJ vaksinasi
- B. ona suti bilan emizish
- C. mantu probasi
- D. profilaktik davolash

93. Tok urganda 1-yordam berish

- A. * elektr manbaini uzish, yurakni massaj kilish
- B. issik biron narsa ichirish
- C. yurakni massaj kilish
- D. sun'iy nafas berish

94. Karbonat angidridning o't o'chirish xususiyatini ko'rsating.

- a. yong'in maydonini qamrab oladi.
- b. yong'in yuzasini namlab, yong'inni o'chiradi.
- c. * kislorod miqdorini kamaytiradi.
- d. yong'inni o'chiradi

95. Yong'in chiqish sabablarini ko'rsating.

- a. elektr simlarini nosozligi, issiqlikni oshishi, alangalinish, kerosindan foydalanish.
- b. ishlab chiqarishdagi ehtiyotsizlik, elektr asboblarining nosozligi, kerosindan foydalanish.
- c. * yashin, isitish pechlarining nosozligi, namlikning ortishi, portlash.
- d. barchasi to'g'ri

96. Bino va inshootlarning yong'in xavfi bo'yicha turlarini ko'rsating.

- a. A, G, K, L, B.
- b. C, D, B, L.
- c. * A, V, G, D, E.
- d. A, D, G

97. Ezilish sindiromining belgilari

- A. * Ezilgan joyda o'g'riq sezilmaydi 6-8-soatda shish paydo bo'ladi
- B. Kuchli o'g'riq bo'ladi
- C. To'qimalar eziladi
- D. Barcha javoblar to'g'ri

98. Dezinfeksiya nima?

- A. * mikroblarni zararsizlantirish
- B. kemiruvchilarga qarshi ko'rashish
- C. qonsurar xashoratlarga karshi ko'rash

D. tuproqni zararsizlantirish

99. Ishlab chiqarish korxonalarida va qishloq xo`jaligi mashinalari uchun zarur bo`lgan birlamchi o`t uchirish vositalariga talab O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qaysi qaroriga asosan aniqlanadi?

A. Vazirlar Mahkamasining 1995 yil 29 iyun 243 sonli qaroriga asosan

B*O`zbekiston Respublikasi Qishloq va suv xo`jaligi vazirligining 1998 yil 12 iyundagi № 44 3-5-21 sonli qaroriga asosan

C. Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 4 martdagi № 446 sonli qaroriga asosan

D. Vazirlar Mahkamasining 2001 yil 29 noyabr № 365 sonli qaroriga asosan

100. Nashan tarkibidagi nima organizmga ta'sir ko`rsatadi?

A. aromatik aldegit

B. tannin moddasi

C* konnabinol

D. barchasi to`g`ri

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

2019 yıl = 1 = 08

Səltiqni saxlash yəqin, 51

231 - complex script

2019 yil "62

FAN DASTURI

Bilim sohasi:	500000	–	Sogʻliqni saqlash va ijtimoiy taʼminot
Taʼlim sohasi:	510000	–	Sogʻliqni saqlash
Taʼlim yoʻnalishi:	5510500	–	Farmatsiya (Klinik farmatsiya)
	5510500	–	Farmatsiya (Farmatsevtika ishi)

Toshkent – 201

O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2019 yil "12" 09
dagi 431 - sonli buyrug'ining 1 - ilovasi bilan fan dasturi ro'yxati
tasdiqlangan.

Fan dasturi O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi huzuridagi tibbiyot
uliy va o'rta mahsus kasb-xunar ta'lim muassasalari faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi
kengashining 2019 yil "1" 08 dagi "2" - sonli bayonnomasi bilan
ma'qullangan.

Fan dasturi Toshkent Farmatsevtika institutida ishlab chiqildi

Tuzuvchilar:

Z.T. Fayzieva - "Farmakologiya va klinik farmatsiya" kafedrası mudiri, t.f.d., dotsent
N.V. Shilsova - "Farmakologiya va klinik farmatsiya" kafedrası dotsenti, b.f.n.;
F.A. Saydaliyeva - Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrası katta o'qituvchisi
Sultanova R.X. - "Farmakologiya va klinik farmatsiya" kafedrası katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

M.J. Allaeva - TTA farmakologiya kafedrası mudiri, b.f.d., dotsent

D. E. Qodirova - Toshkent farmatsevtika instituti ekologiya va
mikrobiologiya kafedrası katta o'qituvchisi, t.f.n.

Fan dasturi Toshkent farmatsevtika instituti Kengashida ko'rib chiqilgan va tavsiya
qilingan 2019 yil "12" 08 dagi 1 -sonli bayonnomasi).

KIRISH

Hozirgi zamon Fan va texnikasining rivojlanishi bemorlar qabul qiladigan turli xil dori moddalarining o'ziga xos, original dori shakllarini yuzaga keltirmoqda. Dorixonadagi dori moddalarining 75 % dan ortig'ini tayyor dori turlari tashkil etadi. Bemorlarning ko'pchiligi shifokorlarga emas, balki to'g'ridan-to'g'ri farmatsevtlarga murojaat qiladilar. SHuning uchun ham farmatsevtlarni turli xil kasalliklarning asosiy simptom va sindromlari bilan tanishtirish, dori vositalaridan samarali foydalanish, zarurat tug'ilganda ma'lum bir preparat o'rnini bosuvchi boshqa preparatni tavsiya etish, dorilarni kombinirlangan holda ishlatilganda yuzaga keluvchi holatlar haqida ma'lumotlar bilan tanishtirish lozim.

Fanning maqsad va vazifalari

Keyingi vaqtda aholining yordam so'rab aptekalarga murojaat qilish hollari ko'payganligi, o'z-o'ziga yordam holatlarining oshib borayotganligi bo'lajak farmatsevtlarni retseptsiz berilayotgan dori moddalari to'g'risida yanada ko'proq ma'lumotga ega bo'lishini taqozo qiladi.

Fanni o'qitishdan maqsad – dori moddalaridan samarali va xavfsiz foydalanish uchun talabalarga ko'p uchraydigan simptom va sindromlar, ularda qo'llanadigan dori moddalari to'g'risida ma'lumot berishdir.

Farmatsevtik yordam fanining asosiy vazifasi retseptsiz sotishga ruxsat etilgan preparatlar haqida bulajak farmatsevtlarga ma'lumot berish, tayyor preparatlarni ratsional qo'llashga oid bilim va kunikmalar hosil qilishdir

Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablar

Dastur bo'yicha talabalar:

- dori moddalarining turli xil patologik holatlardagi asosiy farmakokinetik ko'rsatkichlarini;
- organizmda dori moddalarining miqdorini farmakokinetik izlanishlar orqali nazorat qilish prinsiplarini;
- retseptsiz beriladigan dorilar bilan davolanuvchi asosiy simptom va sindromlarni;
- kasallikni xarakteriga, ichki va tashqi omillarga bog'liq holatda dori moddalarini dozalashni;
- dori moddalarining o'zaro munosabatining asosiy ko'rinishlarini;
- dori moddalarini noo'rin qo'llaganda qayd etiluvchi nojo'ya ta'sirlarni;
- Respublikamizda hayotiy zarur dori-darmonlar ruyxatiga kirgan preparatlarni;
- aholiga o'z-o'zini davolashning salbiy oqibatlarini va ratsional davo usullarini tushuntira bilishi kerak;

talaba:

- bemorlarni dorilarning nojo'ya ta'sirlaridan himoyalash;

- shifokor kelguncha birinchi tibbiy yordam ko'rsata olish;
- dori vositalaridan ratsional foydalana olish;
- «shifokor-bemor-farmatsevt»larning o'zaro munosabatlariga oid kompleks masalalarni hal qila bilish;
- asosiy simptom va sindromlarni davolash uchun kam zaharli, nojo'ya ta'sirlardan holi, Yuqori samaraga ega preparatlarni tanlay bilish;
- har bir bemor uchun dori moddalarining optimal shaklini, dozasini, qo'llash muddatini tanlash, birga qo'llash bilan bog'liq holatlarni tushuntira bilish;
- shifokorlarni yangi dorilar bilan tanishtirish, dorilarni boshqa o'xshash preparat bilan almashtira olish o'quviga ega bo'lishi kerak

talaba:

- retseptsiz qabul qilinadigan dorilarga nisbatan asosiy talablarni baholay olish;
- dori moddalarining farmakologik ta'sirini va guruxlarini aniqlay olish;
- qayd etilishi mumkin bo'lgan nojo'ya ta'sirlarni oldini olish;
- dorilarni birgalikda tayinlay olish;
- dorilar samarasini organizmni funksional holatiga, ichki va tashqi faktorlarga, farmakodinamik va farmakokinetik xususiyatlariga bog'liq ravishda o'rgana olish ko'nikmasiga ega bo'lishi kerak.

Fanning o'quv rejasidagi boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi va uslubiy jihatdan uzviyligi

Fanni o'zlashtirish uchun talabalar quyidagi o'quv rejasidagi fanlarni o'zlashtirgan bo'lishlari kerak:

- farmakologiya,
- mikrobiologiya,
- klinik farmatsiya va farmakokinetika asoslari;
- anatomiya va fiziologiya,
- biologik kimyo,
- birinchi tibbiy yordam.

Fanning ishlab chiqarishdagi o'rni

Farmatsevtik yordam amaliy fan bo'lib, olingan bilimlar bevosita apteka amaliyotida qo'llaniladi. Farmatsevtik yordam klinik fanlar bilan uzviy bog'liq bo'lib, ularning erishgan yuto'qlari asosida boyib boradi.

Fanni o'qitishda zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar

Farmatsevtik yordam fanini o'qitishda ta'limning zamonaviy usullaridan foydalanish, yangi informatsion-pedagogik texnologiyalarni tadbiq etish muxim ahamiyatga egadir. Ma'ruzalarda Internet materiallari, tarqatma materiallar,

prezentatsiyalar, multimedia, slaydlardan, amaliy mashg'ulotlarni o'tishda esa zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalaniladi.

ASOSIY QISM

Fanga kirish

Farmatsevtik yordam fanining vazifalari, mazmuni, uning farmatsevtlar tayyorlashdagi ahamiyati. Asosiy kasalliklarning simptom va sindromlari haqida tushuncha Dori vositalarining oziq-ovqatlar bilan munosabati. Dorilarning so'rilish jarayoniga oziq-ovqatlarning ta'siri va uni xisobga ola bilish.

Retseptsiz dori moddalari bilan davolanadigan asosiy kasallik va patologik xolatlarda qayd etiladigan simptom va sindromlar haqida tushuncha Dori va oziq-ovqat moddalarining o'zaro ta'siri, ularning farm. yordamda ahamiyati.

Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida F.YO tamoillari. O'RVI profilaktikasi.

Yuqori nafas yo'llari kasalliklarida balg'am ko'chiruvchi, yo'talga qarshi va antibakterial vositalardan oqilona foydalanish. Immunomodulyator dori vositalarini tanlash va almashtirish yo'l-yo'riqlari.

Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (Funksional dispepsiya, meteorizm, qabziyat)

OISning infeksiya-yallig'lanish kasalliklarida retseptsiz beriladigan dorilarni tanlash. Funksional dispepsiya, meteorizm, qabziyatda farmatsevtik yordam tamoyillarini bilish.

Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va FYO tamoillari (disbakterioz, diareyalar, xoletsistit, gepatit).

Disbakterioz, diareyalar, jigar va o't yo'llarining surunkali kasalliklarida retseptsiz ishlatiladigan dori vositalari va ulardan oqilona foydalanishni bilishdan iborat.

Nerv tizimi faoliyati buzilishi (bosh oriqlari, nevrozlar, stress holatlari, depressiyalar) va tayanch xarakat apparati patologiyasida (bo'g'im va mushak og'riqlari, osteoartroz, oteoporoz) F.yo tamoyillari.

Turli xil sababdan kelib chiqadigan bosh og'riqlarida retseptsiz beriladigan dori vositalarini bilish va amalda tatbiq etish. Xar xil stres xolatlari va depressiyalarni bartaraf etuvchi dorilarni tavsiya qilishni bilish. YAllig'lanish oqibatida kelib chiqadigan bo'g'im va mushak og'riqlarida qo'llaniladigan retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlash va tavsiya etishini bilishdan iborat.

Allergiya simptomlarini davolashda retseptsiz beriladigan dori vositalarini tanlash. va terining zamburug‘li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.

Allergik kasalliklar va psevdoadallergik reaksiyalarni davolashda retseptsiz beriladigan dori vositalarining o‘rni. Antigistamin dorilardan samarali foydalanish. Terining zamburug‘ kasalliklarida, moddalar almashinuvi buzilishidan kelib chiqadigan xusnbuzar, herpes viruslari keltirib chiqadigan uchuqlarni davolashda qo‘llaniladigan dori vositalarini bilishdan iborat.

Yod tanqislik xolatini (YTX)davolashda o‘z-o‘ziga yordam berish tamoyillari.

Yod tanqislik holatlarining tarqalganligi, uning oldini olish va davolashda retseptsiz ishlatiladigan dori vositalari.

Temir tanqisligi bilan bog‘liq kamqonlik va ularni davolashda o‘z-o‘ziga yordam berish tamoyillari.

Kamqonlikning respublikamizda tarqalish sabablari, turlari, belgilari. Temir tanqislik kamqonligini davolashda retseptsiz ishlatiladigan dori vositalari to‘g‘risida tushuncha.

Poligipovitaminoz xolati va mikroelementlar etishmovchiligida F.yo tamoyillari.

Organizmnda vitaminlar va mikroelementlar etishmasligi turli xil patologik holatlarga olib keladi. SHuning uchun qaysi vitamin turi etishmasligi qanday simptomlar bilan namoyon bo‘ladi. SHu tufayli bunday holatlarda farmatsevtik yordam tamoillarini bilish katta ahamiyatga ega.

Amaliy mashg‘ulotlarining taxminiy ro‘yxati

- Farmatsevtik yordam fani haqida tushun-cha. Turli kasalliklarni simptom va sindromlari. Dori vositalarini tayinlash algoritmi.
- Dori vositalarini tayinlash algoritmi. Dori va oziq – ovqat moddalarining o‘zaro ta’siri, uning farm yordamda ahamiyati.
- Yuqori nafas yo‘llari yallig‘lanish kasalliklari: rinit, tomoq og‘rigi (tonzillit, laringit va faringit)da simptomatik davolash.
- Yallig‘lanish kasalliklarida farm yordam: tana haroratining ko‘tarilishi, yo‘tal va nafas siqishida farm yordam. O‘RVI profilaktikasi.
- Xazm yo‘llari faoliyati buzilishini simptomatik davolash: Funktsional dispepsiya(ko‘ngil aynishi, jig‘ildon qaynashi, qayt qilish)
- Xazm yo‘llari faoliyati buzilishini simptomatik davolash meteorizm, qabziyat, turlari va davolash usullari
- Xazm yo‘llari faoliyati buzilishini simptomatik davolash (disbakterioz, diareyalar) simptomatik davolash tamoillari.

- O't qopi va o't yo'llari kasalliklarida FYO tamoyillari. Gepatoprotektorlarni ratsional qo'llash
- Turli xil sababdan kelib chiqadigan bosh oriqlari va astenik sindromida farmatsevtik yordam tamoillari.
- Nerv tizimi faoliyati buzilishida farmatsevtik yordam tamoyillari (Uyqusizlik holatlari, nevrozlar, stress holatlari, depressiyalar).
- Tayanch- xarakat apparati patologiyasida (bo'g'im va mushak og'riqlari, osteoartroz, oteoporoz) F.yo tamoyillari.
- Allergiya simptomlari va ularni davolashda farmatsevtik yordam tamoillari.
- Terining zamburug'li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.
- Yod tanqislik xolati, uning oldini olish va davolash asoslari.
- Temir tanqislik kamqonligi va ularni davolashda o'z - o'ziga yordam tamoillari
- Poligipovitaminov holatida F.yo tamoyillari
- Mikroelementlar etishmovchiligida F.yo tamoyillari

Laboratoriya ishlarini tashkil etish bo'yicha ko'rsatmalar

Fan bo'yicha laboratoriya ishlari namunaviy o'quv rejada ko'zda tutilmagan.

Kurs ishini tashkil etish bo'yicha ko'rsatmalar

Fan bo'yicha kurs ishi namunaviy o'quv rejasida rejalashtirilmagan

Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakli va mazmuni

Talaba mustaqil ishining asosiy maqsadi – o'qituvchining raxbarligi va nazoratida muayyan o'quv ishlarini mustaqil ravishda bajarish uchun bilim va ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish.

Talaba mustaqil ishini tashkil etishda quyidagi shakllardan foydalaniladi:

- ayrim nazariy mavzularni o'quv adabiyotlari yordamida mustaqil o'zlashtirish;
- berilgan mavzular bo'yicha axborot (referat) tayyorlash;
- nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash;
- maket, model va namunalarni yaratish;
- ilmiy maqola, anjumanga ma'ruza tayyorlash va x.k..

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha kafedra professor – o'qituvchilari tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar, masalalar to'plami ishlab chiqiladi. Unda talabalarga asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha amaliy masala va misollar echish uchun masalalar keltirildi.

Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarning mavzulari

1. Dori vositalarini tayinlash algoritmi.
2. Dori moddalarining ovqat maxsulotlari bilan ta'sirlashuvi.

3. Yuqori nafas yoʻllari yalligʻlanish kasalliklarida FYO tamoillari.
4. OʻRVI profilaktikasi.
5. Funktsional dispepsiya(koʻngil aynishi,jigʻildon qaynashi,qayt qilish)
6. Meteorizm,qabziyat, turlari va davolash usullari
7. Disbakterioz, diareyalar,) simptomatik davolash tamoillari.
8. Gepatoprotektorlarni ratsional qoʻllash.
9. Bosh oriqlari va astenik sindromida farmatsevtik yordam tamoillari.
- 10.Uyqusizlik holatlari,nevrozlar, stress holatlari, depressiyalarlarda FYO tamoillari.
- 11.boʻgʻim va mushak ogʻriqlari, osteoartroz, oteoporoz) F.yo tamoyillari
- 12.Allergiya simptomlari va ularni davolashda farmatsevtik yordam.
- 13.Terining zamburugʻli kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.
- 14.Yod tanqislik xolati, uning oldini olish va davolash asoslari.
- 15.Temir tanqislik kamqonligi va ularni davolashda oʻz - oʻziga yordam tamoillari.
- 16.Poligipovitaminoz holati va mikroelementlar etishmovchiligida F.yo tamoyillari

Dasturning informatsion-metodik taʼminoti

Dasturni uzlashtirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, shuningdek, axborot taʼlimi resurslari-multimedia, elektron kutubxona, internet maʼlumotlari va b. dan keng foydalaniladi.

Jumladan:

- nafas yoʻllari kasalliklarida farmatsevtik yordamga oid mashgʻulotlarni oʻtishda aqliy xujum va guruxli oʻyinlar pedagogik texnologiyalaridan,
- oshqozon-ichak kasalliklarida farmatsevtik yordamga oid mashgʻulotlarni oʻtishda elpigʻich pedagogik texnologiyasidan,
- yalligʻlanish kasalliklarida farmatsevtik yordamni oʻrganishga bagʻishlanagan mashgʻulotlarda bumerang pedagogik texnologiyasidan,
- barcha maʼruzalarda Internet materiallari va kompyuter prezentatsiyalaridan foydalaniladi.

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А,Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

1. www.ziyonet.uz
2. www.Lex.uz.
3. www.uzpharm-control.uz
4. www.doridarmon.uz
5. www.uzpharmsanoat.uz

VII. ISHCHI DASTUR

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TOSHKENT FARMATSEVTIKA INSTITUTI**

**“FARMATSEVTIK YORDAM”
FANINING ISHCHI O‘QUV
DASTURI**

Ta’lim sohasi: 510000 – Sog‘liqni saqlash
Ta’lim yo‘nalishi: 5510500 – Farmatsiya (farmatsevtika ishi)

Umumiy o‘quv soati: – 116 soat
Jumladan:
Ma’ruza: - 18 soat (5-kurs 9 semestr)
Seminar mashg‘ulot: - 50 soat (5-kurs 9 semestr)
Mustaqil ta’lim soati: - 48 soat; (5-kurs 9 semestr)

TOSHKENT – 2020

Fanning ishchi o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2019 yil "12" sentyabrdagi 231- sonli buyrug'i bilan (buyrug'ining 1- ilovasi) tasdiqlangan "Farmatsevtik yordam" fani dasturi asosida tayyorlangan.

Ishchi o'quv dasturi Toshkent farmatsevtika instituti MUKning 2020 yil "7" iyuldagi 12- sonli bayoni bilan tasdiqlangan.

Tuzuvchilar:

Fayziyeva Z. T.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrasini mudiri, dots.
Shiltsova N.V.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrasini b.f.n., dots.
Sultanova R.X.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrasini f.f.n.
Saydaliyeva F.A.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrasini katta o'q.

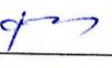
Taqrizchilar:

M. J. Allayeva- Toshkent tibbiyot akademiyasi farmakologiya kafedrasini mudiri, dotsent, biologiya fanlari doktori

D. E. Qodirova - Toshkent farmatsevtika instituti tibbiy va biologik fanlar kafedrasini dotsenti, t.f.n.

ToshFarMI, farmatsiya fakulteti dekani:
2020 yil "30" 06. 11-son U.X. Usmanov

Farmakologiya va klinik farmatsiya
kafedrasini mudiri:

2020 yil "27" 06. 21-son Z.T. Fayziyeva

KIRISH

1.O`quv fanni o`qitilish bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar

Keyingi vaqtda aholining yordam so'rab aptekalarga murojaat qilish hollari ko'payganligi, o'z-o'ziga yordam holatlarining oshib borayotganligi bo'lajak farmatsevtlarni retseptsiz berilayotgan dori moddalari to'g'risida yanada ko'proq ma'lumotga ega bo'lishini taqozo qiladi.

Fan bo'yicha talabalarning bilimi, ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi. **Talaba:**

dori moddalaridan samarali va xavfsiz foydalanish uchun ko'p uchraydigan simptom va sindromlar, ularda qo'llanadigan dori moddalari to'g'risida ma'lumot berishni bilishi

retseptsiz sotishga ruxsat etilgan preparatlar haqida bemorlarga ma'lumot berish, tayyor preparatlarni ratsional qo'llashga oid bilim va ko'nikmalar hosil qilish bo'yicha **tasavvurga ega bo'lishi;**

dori moddalarining turli xil patologik holatlardagi asosiy farmakokinetik ko'rsatkichlarini; organizmda dori moddalarining miqdorini farmakokinetik izlanishlar orqali nazorat qilish prinsiplarini; retseptsiz beriladigan dorilar bilan davolanuvchi asosiy simptom va sindromlarni; kasallikni xarakteriga, ichki va tashqi omillarga bog'liq holatda dori moddalarini dozalashni; dori moddalarining o'zaro munosabatining asosiy ko'rinishlarini; dori moddalarini noo'rin qo'llaganda qayd etiluvchi nojo'ya ta'sirlarini-

bilishi va ulardan foydalana olishi;

bemorlarni dorilarning nojo'ya ta'sirlaridan himoyalash; «shifokor-bemor-farmatsevt»larning o'zaro munosabatlariga oid kompleks masalalarni hal qila bilish;

asosiy simptom va sindromlarni davolash uchun kam zaharli, nojo'ya ta'sirlardan holi, yuqori samaraga ega preparatlarni tanlay bilish; har bir bemor uchun dori moddalarining optimal shaklini, dozadini, qo'llash muddatini tanlash, birga qo'llash bilan bog'liq holatlarni tushuntira bilish; shifokorlarni yangi dorilar bilan tanishtirish, dorilarni boshqa o'xshash preparat bilan almashtira olish retseptsiz qabul qilinadigan dorilarga nisbatan asosiy talablarni baholay olish; dori moddalarining farmakologik ta'sirini va guruxlarini aniqlay olish;qayd etilishi mumkin bo'lgan nojo'ya ta'sirlarni oldini olish;dorilarni birgalikda tayinlay olish; dorilar samarasini organizmni funksional holatiga, ichki va tashqi faktorlarga, farmakodinamik va farmakokinetik xususiyatlariga bog'liq ravishda o'rgana olish- **ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.**

Farmatsevtik yordam fanining boshqa fanlar bilan integratsiyasi:

Farmakologiya fanini mukammal o'zlashtirish uchun talabalar quyidagi fanlardan yetarli bilim, ko'nikma va malakaga ega bo'lishlari kerak:

- fiziologiya,
- patologiya,
- farmakognoziya;
- farmatsevtik kimyo;
- biologik kimyo

- farmakologiya
- klinik farmatsiya farmakokinetika asoslari bilan.

2. Ma'ruza mashg'ulotlari

1-jadval

№	Ma'ruza mashg'ulotlarning nomi	Soat
1.	Farmatsevtik yordam fanining vazifalari va ahamiyati. Retseptsiz dori moddalari bilan davolanadigan asosiy kasallik va patologik holatlarda qayd etiladigan simptom va sindromlar haqida tushuncha.	2
2	Allergiya simptomlarini davolashda retseptsiz beriladigan dori vositalarini tanlash.	2
3	Yod tanqislik holatida va tireotoksikozda F.Yo tamoyillari. Temir tanqisligi bilan bog'liq kamqonlik va ularni davolashda farm yordam berish tamoyillari.	2
4	Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (rinit va bronxitlar) Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (yotal va isitma)	2
5	Tomoq og'riqlarida farm yordam Yalliglanishga qarshi dori vositalarining farmatsevtik yordamdagi o'rni	2
6	Nerv tizimi faoliyati buzilishida farmatsevtik yordam tamoyillari (Uyqusizlik holatlari, nevrozlar, stress holatlari, depressiyalar). Tayanch- xarakat apparati patologiyasida (bo'g'im va mushak og'riqlari, osteoartroz, oteoporoz) F.yo tamoyillari.	2
7	Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (qabziyat) Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (disbakterioz, diareyalar, meteorizm).	2
8	Jigar va o't yo'llari kasalliklarida farm yordam Terining zamburug'li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.	2
9	Poligipovitaminoz, mikroelementlar xolatida F.yo tamoyillari Dezinfektsialovchi dori vositalar hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati va ularni qo'llashda farmasevtik yordamning ahamiyati.	2
	Jami	18

Ma`ruza mashg`ulotlari multimediya qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada akademik guruhlar oqimi uchun o`tiladi.

3. Seminar mashg`ulotlar Darsni olib borish rejasi (xronoxarita):

1. O`qituvchining mavzu bo`yicha kirish so`zi - 5 daqiqa;
 2. Talabalarning bilimini og`zaki usulda mavzuga tegishli savollar bilan tekshirish - 30 daqiqa;
 3. Mavzuni tushuntirish: o`qituvchi talabalarning bergan javoblariga qarab, yo`l qo`yilgan xatoliklarni tuzatib, javoblarni umumlashtiradi - 10 daqiqa;
 4. Kundalik daftarni tekshirish: (dorivor moddalarning farmakologik xususiyatlari, to`g`ri yozilganligiga ahamiyat beriladi) – 10 daqiqa;
 5. Uslubiy ko`rsatmada berilgan vazifalarni bajarish: (talaba o`quv uslubiy ko`rsatmada berilgan savollarga, testlarga, vaziyatli masalalarga va b. yozma javob beradi. O`qituvchi tomonidan jarayon nazorat qilib boriladi) - 15 daqiqa;
 6. Talabalarni baholash va keying darsning mavzuini e`lon qilish – 10 daqiqa.
- Jami: 80 daqiqa.

4.

2-jadval

№	Seminar mashg`ulotlarning nomi	Soat
1	2	3
1.	Farmatsevtik yordam fani haqida tushuncha. Turli kasalliklarni simptom va sindromlari. Farmatsevtik yordam faninig vazifalari va ahamiyati	3
2.	Dori vositalarini tayinlash algoritmi. Dori va oziq – ovqat moddalarining o`zaro ta`siri, uning farm yordamda ahamiyati.	3
3.	Allergiya simptomlarini davolashda retseptsiz beriladigan dori vositalarini tanlash.	3
4.	Yod tanqislik xolatida va tireotoksikozda F.Yo tamoyillari.	3
5	Temir tanqisligi bilan bog`liq kamqonlik va ularni davolashda farm yordam berish tamoyillari.	3
6	Yuqori nafas yo`llari yallig`lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (rinit va bronxitlar)	3
7	Yuqori nafas yo`llari yallig`lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (yotal va isitma)	3
8	Tomoq og`riqlarida farm yordam	3
9	Yalliglanishga qarshi dori vositalarining farmatsevtik yordamdagi o`rni.	3
10	Nerv tizimi faoliyati buzilishida farmatsevtik yordam tamoyillari (Uyqusizlik holatlari, nevrozlar, stress holatlari, depressiyalar).	3

11	Tayanch - xarakat apparati patologiyasida (bo'g'im va mushak og'riqlari, osteoartroz, oteoporoz) F.yo tamoyillari.	3
12	Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (qabziyat, meteorizm)	3
13	Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (disbakterioz, diareyalar).	3
14	Jigar va o't yo'llari kasalliklarida farm yordam	3
15	Terining zamburug'li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.	3
16	Poligipovitaminov, mikroelementlar etishmasligi holatida F.yo tamoyillari	3
17	Dezinfeksionalovchi dori vositalar hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati va ularni qo'llashda farmasevtik yordamning ahamiyati.	2
	Jami	50

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada har bir akademik guruhda alohida o'tkaziladi. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tiladi. "Keys stadi" texnologiyasi ishlatiladi, keyslar mazmuni o'qituvchi tomonidan belgilanadi. Ko'rgazmali materiallar va axborotlar multimediya qurilmalari yordamida uzatiladi.

3. Talabalar tomonidan fan bo'yicha olinadigan amaliy ko'nikmalar

3-jadval

N	Mavzu	Amaliy ko'nikmalar
1	Farmatsevtik yordam fani haqida tushuncha. Turli kasalliklarni simptom va sindromlari. Farmatsevtik yordam faninig vazifalari va ahamiyati	Dorilarni retseptsiz sotishga oid xujjatlar bilan ishlay oladi. Turli kasalliklarni symptom va sindromlarini biladi. Dori moddasining optimal shakli va yuborish yo'lini tanlay oladi.
2	Dori vositalarini tayinlash algoritmi. Dori va oziq – ovqat moddalarining o'zaro ta'siri, uning farm yordamda ahamiyati.	Dori vositalarining oziq-ovqatlar bilan ta'sirini biladi, ularni birgalikda tayinlay oladi.
3	Allergiya simptomlarini davolashda retseptsiz beriladigan dori vositalarini tanlash.	Allergik reaksiyalarning tiplarini ajrata oladi, simptomlarini aniqlay oladi. Antigistamin vositalarni tayinlay oladi.
4	Yod tanqislik xolatida va tireotoksikozda FYO tamoyillari.	Yod tanqisligining belgilarini aniqlay oladi. Yod saqllovchi preparatlarni tayinlay oladi,

		samarasini baholay oladi.
5	Temir tanqisligi bilan bog'liq kamqonlik va ularni davolashda farm yordam berish tamoyillari.	Kamqonlikning belgilarini, turlarini aniqlay oladi. Temir saqllovchi preparatlarni tayinlaydi va samarasini baholay oladi.
6	Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (rinit va bronxitlar)	Rinit va bronxidlarning belgilarini biladi, retseptsiz dorilarni tayinlay oladi
7	Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (yotal va isitma)	Yo'talga qarshi, balg'am ko'chiruvchi va isitma tushiruvchi dorilarni tayinlay oladi va samarasini baholay oladi.
8	Tomoq og'riqlarida farm yordam	Antiseptik vositalardan samarali foydalana oladi.
9	Yallig'lanishga qarshi dori vositalarining farmatsevtik yordamdagi o'rni	Yallig'lanishga qarshi dori vositalarini tayinlaydi, farmakologik xususiyatlarini biladi, nojo'ya ta'sirlarining oldini olishni biladi
10	Nerv tizimi faoliyati buzilishida farmatsevtik yordam tamoyillari (Uyqusizlik holatlari, nevrozlar, stress holatlari, depressiyalar).	Bosh og'riqlarining patogenetik tiplarini biladi, ularni retseptsiz dorilar bilan davolay oladi. Turli xil stresslarda, bezovtalikda sedativ vositalarni tayinlay oladi.
11	Tayanch - harakat apparati patologiyasida (bo'g'im va mushak og'riqlari, osteoartroz, osteoporoz) F.yo tamoyillari.	Bo'g'im va mushak og'riqlarida retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlay oladi.
12	Oshqozon ichak trakti (OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (qabziyat)	Qabziyatning sabablarini aniqlay oladi. Surgi vositalaridan samarali foydalana oladi.
13	Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (disbakterioz, diareyalar, meteorizm).	Disbakteriozlarning sabablarini aniqlay oladi, ularni simptomatik davolay oladi. Probiotiklardan samarali foydalana oladi.
14	Jigar va o't yo'llari kasalliklarida farm yordam	Gepatoprotektorlarni ishlatishda farmatsevtik yordam tamoyillari. O't yo'llari kasalliklarida retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlay oladi.
15	Terining zamburug'li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.	Teri kasalliklarining asosiy belgilarini aniqlay oladi. Ularda retseptsiz dorilardan foydalana oladi.

16	Poligipovitaminoz, mikroelementlar xolatida F.yo tamoyillari	Vitamin dorilarning tasnifini, asosiy xossalarini biladi. Ulardan to'g'ri foydalana oladi.
17	Dezinfeksialovchi dori vositalar hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati va ularni qo'llashda farmasevtik yordamning ahamiyati.	Dezinfeksialovchi dori vositalarni qo'llash uchun ko'rsatma berish hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati asosida bemorlarga tavsiya qilish

3. Mustaqil ta'lim

Mustaqil ishni bajarishdan asosiy maqsad, professor-o'qituvchilarning bevosita rahbarligi va nazorati ostida talaballarni semestr davomida fanlarni uzluksiz o'rganishini tashkil etish, olingan bilim, ko'nikmalarini chuqur o'rganib mustahkamlash, kelgusidagi darslarga tayyorgarlik ko'rish, aqliy mehnat madaniyati, yangi bilimlarni mustaqil ravishda izlab topish va qabul qilishni shakllantirishdan iborat. Mustaqil ishga mo'ljallangan mavzular va topshiriqlar talabaning mustaqil ishini tashkil etish bo'yicha kafedrada ishlab chiqilgan va muntazam yangilanib boradigan uslubiy qo'llanmalarda keng yoritilgan.

Mustaqil ishlar referat, slayd, vaziyatli masalalar, test, internet ma'lumotlari ko'rinishlarida bajariladi.

4-jadval

t/r	Mustaqil ta'lim mavzulari	Hajmi (soatda)
1	Dori vositalarini tayinlash algoritmi.	3
2	Dori moddalarining ovqat maxsulotlari bilan ta'sirlashuvi.	3
3	Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida FYo tamoillari.	3
4	O'RVI profilaktikasi.	3
5	Funksional dispepsiya(ko'ngil aynishi,jig'ildon qaynashi,qayt qilish)	3
6	Meteorizm,qabziyat, turlari va davolash usullari	3
7	Disbakterioz, diareyalar,) simptomatik davolash tamoillari.	3
8	Gepatoprotektorlarni ratsional qo'llash.	3
9	Bosh oriqlari va astenik sindromida farmatsevtik yordam tamoillari.	3
10	Uyqusizlik holatlari,nevrozlar, stress holatlari, depressiyalarlarda FYOotamoillari.	3
11	Bo'g'im va mushak og'riqlari, osteoartroz, oteoporozlarda FYo tamoillari.	3
12	Allergiya simptomlari va ularni davolashda farmatsevtik yordam.	3
13	Terining zamburug'li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.	3
14	Yod tanqislik holati, uning oldini olish va davolash asoslari.	3

15	Temir tanqislik kamqonligi va ularni davolashda o'z - o'ziga yordam tamoillari.	3
16	Poligipovitaminoz holati va mikroelementlar etishmovchiligida F.yo tamoyillari	2
	JA`MI	47

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan internet ma'lumotlarni to'plash, bibliografik annotatsiya va taqdimotlarni tayyorlash, test savollarini va vaziyatli masalalarni tuzish tavsiya etiladi.

5.Fan bo'yicha kurs ishi. Fan bo'yicha kurs ishi namunaviy o'quv rejasida rejalashtirilmagan.

6.Fan bo'yicha amaliyot. Fan bo'yicha amaliyot namunaviy o'quv rejasida rejalashtirilmagan.

7. Fan bo'yicha talabalar bilimini baholash va nazorat qilish mezonlari

Baholash usullari	Ekspress testlar, yozma ishlar, og'zaki so'rov
Baholash mezonlari	86-100 ball "a'lo" - fanga oid nazariy va amaliy tushunchalarni to'la o'zlashtirish olish, - o'rganilayotgan dori vositasiga to'la ta'rif bera olish; - o'rganilayotgan dori vositasining farmakologik guruhini bilish; - o'rganilayotgan dori vositasining ta'sir mexanizmini bilish; -dori vositasini farmakologik ta'siridan kelib chiqqan xolda to'g'ri tanlay bilish; - dori vositasini qullanishi va man etiladigan holatlarni bilish - dori vositasini nojuya ta'sirlarini bilish va uni oldini olish
	71-85 ball "yaxshi" - o'rganilayotgan dori vositasi haqida mustaqil fikr yuritish; - o'rganilayotgan dori vositasiga ta'rif bera olish; - o'rganilayotgan dori vositasining farmakologik guruhini bilish; - o'rganilayotgan dori vositasining ta'sir mexanizmini tushuna olish; - dori vositasini farmakologik ta'siridan kelib chiqqan xolda to'g'ri tanlay bilish; - dori vositasini qullanishi va man etiladigan holatlarni bilish - dori vositasini nojuya ta'sirlarini bilish
	55-70 "qoniqarli" - o'rganilayotgan dori vositasi haqida tushunchaga ega bo'lish - o'rganilayotgan dori vositasiga ta'rif bera olish; - o'rganilayotgan dori vositasining farmakologik guruhi

	to'g'risida tushunchaga ega bo'lish; - dori vositasini farmakologik ta'siridan kelib chiqqan holda tanlay bilish; - dori vositasini qullanishi haqida tushunchaga ega bo'lish.		
	<i>0-54 "qoniqarsiz"</i> - o'tilgan mavzuga oid nazariy va amaliy tushunchalarni bilmaslik; - farmakologik guruhlari haqida tassavurga ega emaslik; - o'rganilayotgan dori vositasiga ta'rif bera olmaslik.		
	Reyting baholash turlari	Maks. ball	O'tkazish vaqti
	Joriy nazorat: Amaliy mashg'ulotlarida faolligi, savollarga to'g'ri javob berganligi, topshiriqlarni bajarilganligi uchun	45	Sikl boshlangandan ikkinchi mashg'ulotdan oxirgi mashg'ulotga qadar har bir mashg'ulotda 100 ballik tizimda joriy baholanadi, so'ngra ushbu ballar yig'indisidan o'rtacha ball chiqarilib, 0,45 koeffitsientga ko'paytiriladi.
	Mustaqil ta'lim	5	
	Oraliq nazorat: Amaliy mashg'ulotida og'zaki so'rov ko'rinishida qabul qilinadi. Ma'ruzachi o'qituvchi va amaliy mashg'uloti o'qituvchisi tomonidan birgalikda o'tkaziladi. Oraliq nazorat savollari 4 kun avval e'lonlar doskasiga joylashtiriladi. Oraliq nazorat 20 ballni tashkil etib, undan: (86-100 %) 17,2-20,0 A'lo "5" (71-85 %) 14,2-17,2 Yaxshi "4" (55- 70 %) 11-14,2 Qoniqarli "3" (0-54 %) 11 baldan kam Qoniqarsiz "2"	20	siklning 14 - kunida
	Yakuniy nazorat(test)	30	siklning 17- kunida
	JAMI	100	

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

9. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А,Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
10. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
11. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
12. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
13. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

4. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
5. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
6. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

6. www.ziyonet.uz
7. www.Lex.uz.
8. www.uzpharm-control.uz
9. www.doridarmon.uz
10. www.uzpharmsanoat.uz

VII. ISHCHI DASTUR

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TOSHKENT FARMATSEVTIKA INSTITUTI**

**“FARMATSEVTIK YORDAM”
FANINING ISHCHI O'QUV
DASTURI**

Ta'lim sohasi: 510000 – Sog'liqni saqlash
Ta'lim yo'nalishi: 5510500 – Farmatsiya (klinik farmatsiya)

Umumiy o'quv soati:	– 115 soat
Jumladan:	
Ma'ruza:	- 18 soat (5-kurs 9 semestr)
Seminar mashg'ulot:	- 50 soat (5-kurs 9 semestr)
Mustaqil ta'lim soati:	- 47 soat; (5-kurs 9 semestr)

TOSHKENT – 2020

Fanning ishchi o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2019 yil "12" sentyabrdagi 231- sonli buyrug'i bilan (buyrug'ining 1- ilovasi) tasdiqlangan "Farmatsevtik yordam" fani dasturi asosida tayyorlangan.

Ishchi o'quv dasturi Toshkent farmatsevtika instituti MUKning 2020 yil "7" iyuldagi 12- sonli bayoni bilan tasdiqlangan.

Tuzuvchilar:

Fayziyeva Z. T.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrası mudiri, dots.
Tulyaganov R.T.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrası b.f.d., dots.
Shiltsova N.V.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrası b.f.n., dots.
2 Sultanova R.X.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrası f.f.n.
Saydaliyeva F.A.	Farmakologiya va klinik farmatsiya kafedrası katta o'q.

Taqrizchilar:

M. J. Allayeva- Toshkent tibbiyot akademiyasi farmakologiya kafedrası mudiri, dotsent, biologiya fanlari doktori

D. E. Qodirova - Toshkent farmatsevtika instituti tibbiy va biologik fanlar kafedrası dotsenti, t.f.n.

ToshFarMI, farmatsiya fakulteti dekani:

2020 yil "30" 06. 11-son U.X. Usmanov

Farmakologiya va klinik farmatsiya

Kafedrası mudiri: -

2020 yil "27" 06. 21-son Z.T. Fayziyeva

KIRISH

1.O'quv fanni o'qitilish bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar

Keyingi vaqtda aholining yordam so'rab aptekalarga murojaat qilish hollari ko'payganligi, o'z-o'ziga yordam holatlarining oshib borayotganligi bo'lajak farmatsevtlarni retseptsiz berilayotgan dori moddalari to'g'risida yanada ko'proq ma'lumotga ega bo'lishini taqozo qiladi.

Fan bo'yicha talabalarning bilimi, ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi. **Talaba:**

dori moddalaridan samarali va xavfsiz foydalanish uchun ko'p uchraydigan simptom va sindromlar, ularda qo'llanadigan dori moddalari to'g'risida ma'lumot berishni bilishi

retseptsiz sotishga ruxsat etilgan preparatlar haqida bemorlarga ma'lumot berish, tayyor preparatlarni ratsional qo'llashga oid bilim va ko'nikmalar hosil qilish bo'yicha **tasavvurga ega bo'lishi;**

dori moddalarining turli xil patologik holatlardagi asosiy farmakokinetik ko'rsatkichlarini; organizmda dori moddalarining miqdorini farmakokinetik izlanishlar orqali nazorat qilish prinsiplarini; retseptsiz beriladigan dorilar bilan davolanuvchi asosiy simptom va sindromlarni; kasallikni xarakteriga, ichki va tashqi omillarga bog'liq holatda dori moddalarini dozalashni; dori moddalarining o'zaro munosabatining asosiy ko'rinishlarini; dori moddalarini noo'rin qo'llaganda qayd etiluvchi nojo'ya ta'sirlarini-

bilishi va ulardan foydalana olishi;

bemorlarni dorilarning nojo'ya ta'sirlaridan himoyalash; «shifokor-bemor-farmatsevt»larning o'zaro munosabatlariga oid kompleks masalalarni hal qila bilish;

asosiy simptom va sindromlarni davolash uchun kam zaharli, nojo'ya ta'sirlardan holi, yuqori samaraga ega preparatlarni tanlay bilish; har bir bemor uchun dori moddalarining optimal shaklini, dozasini, qo'llash muddatini tanlash, birga qo'llash bilan bog'liq holatlarni tushuntira bilish; shifokorlarni yangi dorilar bilan tanishtirish, dorilarni boshqa o'xshash preparat bilan almashtira olish retseptsiz qabul qilinadigan dorilarga nisbatan asosiy talablarni baholay olish; dori moddalarining farmakologik ta'sirini va guruxlarini aniqlay olish;qayd etilishi mumkin bo'lgan nojo'ya ta'sirlarni oldini olish;dorilarni birgalikda tayinlay olish; dorilar samarasini organizmni funksional holatiga, ichki va tashqi faktorlarga, farmakodinamik va farmakokinetik xususiyatlariga bog'liq ravishda o'rgana olish- **ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.**

Farmatsevtik yordam fanining boshqa fanlar bilan integratsiyasi:

Farmakologiya fanini mukammal o'zlashtirish uchun talabalar quyidagi fanlardan yetarli bilim, ko'nikma va malakaga ega bo'lishlari kerak:

- fiziologiya,
- patologiya,
- farmakognoziya;
- farmatsevtik kimyo;
- biologik kimyo

- farmakologiya
- klinik farmatsiya farmakokinetika asoslari bilan.

2. Ma'ruza mashg'ulotlari

1-jadval

№	Ma'ruza mashg'ulotlarning nomi	Soat
1.	Farmatsevtik yordam fanining vazifalari va ahamiyati. Retseptsiz dori moddalari bilan davolanadigan asosiy kasallik va patologik holatlarda qayd etiladigan simptom va sindromlar haqida tushuncha.	2
2	Allergiya simptomlarini davolashda retseptsiz beriladigan dori vositalarini tanlash.	2
3	Yod tanqislik holatida va tireotoksikozda F.Yo tamoyillari. Temir tanqisligi bilan bog'liq kamqonlik va ularni davolashda farm yordam berish tamoyillari.	2
4	Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (rinit va bronxitlar) Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (yotal va isitma)	2
5	Tomoq og'riqlarida farm yordam Yalliglanishga qarshi dori vositalarining farmatsevtik yordamdagi o'rni	2
6	Nerv tizimi faoliyati buzilishida farmatsevtik yordam tamoyillari (Uyqusizlik holatlari, nevrozlar, stress holatlari, depressiyalar). Tayanch- xarakat apparati patologiyasida (bo'g'im va mushak og'riqlari, osteoartroz, oteoporoz) F.yo tamoyillari.	2
7	Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (qabziyat) Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (disbakterioz, diareyalar, meteorizm).	2
8	Jigar va o't yo'llari kasalliklarida farm yordam Terining zamburug'li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.	2
9	Poligipovitaminoz, mikroelementlar xolatida F.yo tamoyillari Dezinfektsialovchi dori vositalar hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati va ularni qo'llashda farmasevtik	2

	yordamning ahamiyati.	
	Jami	18

Ma`ruza mashg`ulotlari multimediya qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada akademik guruhlar oqimi uchun o`tiladi.

3. Seminar mashg`ulotlar Darsni olib borish rejasi (xronoxarita):

7. O`qituvchining mavzu bo`yicha kirish so`zi - 5 daqiqa;
 8. Talabalarning bilimini og`zaki usulda mavzuga tegishli savollar bilan tekshirish - 30 daqiqa;
 9. Mavzuni tushuntirish: o`qituvchi talabalarning bergan javoblariga qarab, yo`l qo`yilgan xatoliklarni tuzatib, javoblarni umumlashtiradi - 10 daqiqa;
 10. Kundalik daftarni tekshirish: (dorivor moddalarning farmakologik xususiyatlari, to`g`ri yozilganligiga ahamiyat beriladi) – 10 daqiqa;
 11. Uslubiy ko`rsatmada berilgan vazifalarni bajarish: (talaba o`quv uslubiy ko`rsatmada berilgan savollarga, testlarga, vaziyatli masalalarga va b. yozma javob beradi. O`qituvchi tomonidan jarayon nazorat qilib boriladi) - 15 daqiqa;
 12. Talabalarni baholash va keying darsning mavzuini e`lon qilish – 10 daqiqa.
- Jami: 80 daqiqa.

4.

2-jadval

№	Seminar mashg`ulotlarning nomi	Soat
1	2	3
1.	Farmatsevtik yordam fani haqida tushuncha. Turli kasalliklarni simptom va sindromlari. Farmatsevtik yordam faninig vazifalari va ahamiyati	3
2.	Dori vositalarini tayinlash algoritmi. Dori va oziq – ovqat moddalarining o`zaro ta`siri, uning farm yordamda ahamiyati.	3
3.	Allergiya simptomlarini davolashda retseptsiz beriladigan dori vositalarini tanlash.	3
4.	Yod tanqislik xolatida va tireotoksikozda F.Yo tamoyillari.	3
5	Temir tanqisligi bilan bog`liq kamqonlik va ularni davolashda farm yordam berish tamoyillari.	3
6	Yuqori nafas yo`llari yallig`lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (rinit va bronxitlar)	3
7	Yuqori nafas yo`llari yallig`lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari	3

	(yotal va isitma)	
8	Tomoq og'riqlarida farm yordam	3
9	Yalliglanishga qarshi dori vositalarining farmatsevtik yordamdagi o'rni.	3
10	Nerv tizimi faoliyati buzilishida farmatsevtik yordam tamoyillari (Uyqusizlik holatlari, nevrozlar, stress holatlari, depressiyalar).	3
11	Tayanch - xarakat apparati patologiyasida (bo'g'im va mushak og'riqlari, osteoartroz, oteoporoz) F.yo tamoyillari.	3
12	Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (qabziyat, meteorizm)	3
13	Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (disbakterioz, diareyalar).	3
14	Jigar va o't yo'llari kasalliklarida farm yordam	3
15	Terining zamburug'li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchug'larni davolashda F.yo tamoyillari.	3
16	Poligipovitaminoz, mikroelementlar etishmasligi holatida F.yo tamoyillari	3
17	Dezinfektsialovchi dori vositalar hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati va ularni qo'llashda farmasevtik yordamning ahamiyati.	2
	Jami	50

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada har bir akademik guruhda alohida o'tkaziladi. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tiladi. "Keys stadi" texnologiyasi ishlatiladi, keyslar mazmuni o'qituvchi tomonidan belgilanadi. Ko'rgazmali materiallar va axborotlar multimediyaga qurilmalari yordamida uzatiladi.

3. Talabalar tomonidan fan bo'yicha olinadigan amaliy ko'nikmalar

3-jadval

N	Mavzu	Amaliy ko'nikmalar
1	Farmatsevtik yordam fani haqida tushuncha. Turli kasalliklarni simptom va sindromlari. Farmatsevtik yordam faninig vazifalari va ahamiyati	Dorilarni retseptsiz sotishga oid xujjatlar bilan ishlay oladi. Turli kasalliklarni symptom va sindromlarini biladi. Dori moddasining optimal shakli va yuborish yo'lini tanlay oladi.
2	Dori vositalarini tayinlash algoritmi. Dori va oziq – ovqat moddalarining o'zaro ta'siri, uning farm yordamda ahamiyati.	Dori vositalarining oziq-ovqatlar bilan ta'sirini biladi, ularni birgalikda tayinlay oladi.
3	Allergiya simptomlarini davolashda	Allergik reaksiyalarning tiplarini

	retseptsiz beriladigan dori vositalarini tanlash.	ajrata oladi, simptomlarini aniqlay oladi. Antigistamin vositalarni tayinlay oladi.
4	Yod tanqislik xolatida va tireotoksikozda F.YO tamoyillari.	Yod tanqisligining belgilarini aniqlay oladi. Yod saqllovchi preparatlarni tayinlay oladi, samarasini baholay oladi.
5	Temir tanqisligi bilan bog'liq kamqonlik va ularni davolashda farm yordam berish tamoyillari.	Kamqonlikning belgilarini, turlarini aniqlay oladi. Temir saqllovchi preparatlarni tayinlaydi va samarasini baholay oladi.
6	Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (rinit va bronxitlar)	Rinit va bronxidlarning belgilarini biladi, retseptsiz dorilarni tayinlay oladi
7	Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida F.Yo tamoillari (yotal va isitma)	Yo'talga qarshi, balg'am ko'chiruvchi va isitma tushiruvchi dorilarni tayinlay oladi va samarasini baholay oladi.
8	Tomoq og'riqlarida farm yordam	Antiseptik vositalardan samarali foydalana oladi.
9	Yallig'lanishga qarshi dori vositalarining farmatsevtik yordamdagi o'rni	Yallig'lanishga qarshi dori vositalarini tayinlaydi, farmakologik xususiyatlarini biladi, nojo'ya ta'sirlarining oldini olishni biladi
10	Nerv tizimi faoliyati buzilishida farmatsevtik yordam tamoyillari (Uyqusizlik holatlari, nevrozlar, stress holatlari, depressiyalar).	Bosh og'riqlarining patogenetik tiplarini biladi, ularni retseptsiz dorilar bilan davolay oladi. Turli xil stresslarda, bezovtalikda sedativ vositalarni tayinlay oladi.
11	Tayanch - harakat apparati patologiyasida (bo'g'im va mushak og'riqlari, osteoartroz, osteoporoz) F.yo tamoyillari.	Bo'g'im va mushak og'riqlarida retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlay oladi.
12	Oshqozon ichak trakti (OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (qabziyat)	Qabziyatning sabablarini aniqlay oladi. Surgi vositalaridan samarali foydalana oladi.
13	Oshqozon ichak trakti(OIT) faoliyati buzilishlarida simptomatik davolash va F.yo tamoillari (disbakterioz, diareyalar, meteorizm).	Disbakteriozlarning sabablarini aniqlay oladi, ularni simptomatik davolay oladi. Probiotiklardan samarali foydalana oladi.
14	Jigar va o't yo'llari kasalliklarida farm yordam	Gepatoprotektorlarni ishlatishda farmatsevtik yordam tamoyillari.

		O't yo'llari kasalliklarida retseptsiz beriladigan dorilarni tayinlay oladi.
15	Terining zamburug'li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.	Teri kasalliklarining asosiy belgilarini aniqlay oladi. Ularda retseptsiz dorilardan foydalana oladi.
16	Poligipovitaminoz, mikroelementlar xolatida F.yo tamoyillari	Vitamin dorilarning tasnifini, asosiy xossalarini biladi. Ulardan to'g'ri foydalana oladi.
17	Dezinfektsialovchi dori vositalar hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati va ularni qo'llashda farmasevtik yordamning ahamiyati.	Dezinfektsialovchi dori vositalarni qo'llash uchun ko'rsatma berish hamda retseptsiz beriladigan dori vositalar ro'yhati asosida bemorlarga tavsiya qilish

5. Mustaqil ta'lim

Mustaqil ishni bajarishdan asosiy maqsad, professor-o'qituvchilarning bevosita rahbarligi va nazorati ostida talaballarni semestr davomida fanlarni uzluksiz o'rganishini tashkil etish, olingan bilim, ko'nikmalarini chuqur o'rganib mustahkamlash, kelgusidagi darslarga tayyorgarlik ko'rish, aqliy mehnat madaniyati, yangi bilimlarni mustaqil ravishda izlab topish va qabul qilishni shakllantirishdan iborat. Mustaqil ishga mo'ljallangan mavzular va topshiriqlar talabaning mustaqil ishini tashkil etish bo'yicha kafedrada ishlab chiqilgan va muntazam yangilanib boradigan uslubiy qo'llanmalarda keng yoritilgan.

Mustaqil ishlar referat, slayd, vaziyatli masalalar, test, internet ma'lumotlari ko'rinishlarida bajariladi.

4-jadval

t/r	Mustaqil ta'lim mavzulari	Hajmi (soatda)
1	Dori vositalarini tayinlash algoritmi.	3
2	Dori moddalarining ovqat maxsulotlari bilan ta'sirlashuvi.	3
3	Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida FYo tamoillari.	3
4	O'RVI profilaktikasi.	3
5	Funksional dispepsiya(ko'ngil aynishi,jig'ildon qaynashi,qayt qilish)	3
6	Meteorizm,qabziyat, turlari va davolash usullari	3
7	Disbakterioz, diareyalar,) simptomatik davolash tamoillari.	3
8	Gepatoprotektorlarni ratsional qo'llash.	3
9	Bosh oriqlari va astenik sindromida farmatsevtik yordam tamoillari.	3
10	Uyqusizlik holatlari,nevrozlar, stress holatlari, depressiyalarlarda FYOotamoillari.	3
11	Bo'g'im va mushak og'riqlari, osteoartroz, oteoporozlarda FYo	3

	tamoillari.	
12	Allergiya simptomlari va ularni davolashda farmatsevtik yordam.	3
13	Terining zamburug'li kasalliklari, seboreya, xusnbuzar, uchuqlarni davolashda F.yo tamoyillari.	3
14	Yod tanqislik holati, uning oldini olish va davolash asoslari.	3
15	Temir tanqislik kamqonligi va ularni davolashda o'z - o'ziga yordam tamoillari.	3
16	Poligipovitainoz holati va mikroelementlar etishmovchiligida F.yo tamoyillari	3
	JA`MI	48

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan internet ma'lumotlarni to'plash, bibliografik annotatsiya va taqdimotlarni tayyorlash, test savollarini va vaziyatli masalalarni tuzish tavsiya etiladi.

5.Fan bo'yicha kurs ishi. Fan bo'yicha kurs ishi namunaviy o'quv rejasida rejalashtirilmagan.

6.Fan bo'yicha amaliyot. Fan bo'yicha amaliyot namunaviy o'quv rejasida rejalashtirilmagan.

7. Fan bo'yicha talabalar bilimni baholash va nazorat qilish mezonlari

Baholash usullari	Ekspress testlar, yozma ishlar, og'zaki so'rov
Baholash mezonlari	86-100 ball "a'lo" - fanga oid nazariy va amaliy tushunchalarni to'la o'zlashtira olish, - o'rganilayotgan dori vositasiga to'la ta'rif bera olish; - o'rganilayotgan dori vositasining farmakologik guruhini bilish; - o'rganilayotgan dori vositasining ta'sir mexanizmini bilish; -dori vositasini farmakologik ta'siridan kelib chiqqan xolda to'g'ri tanlay bilish; - dori vositasini qullanishi va man etiladigan holatlarni bilish - dori vositasini nojuya ta'sirlarini bilish va uni oldini olish 71-85 ball "yaxshi" - o'rganilayotgan dori vositasi haqida mustaqil fikr yuritish; - o'rganilayotgan dori vositasiga ta'rif bera olish; - o'rganilayotgan dori vositasining farmakologik guruhini bilish; - o'rganilayotgan dori vositasining ta'sir mexanizmini tushuna olish; - dori vositasini farmakologik ta'siridan kelib chiqqan xolda to'g'ri tanlay bilish;

	- dori vositasini qullanishi va man etiladigan holatlarni bilish - dori vositasini nojuya ta'sirlarini bilish		
	55-70 " <i>qoniqarli</i> " - o'rganilayotgan dori vositasi haqida tushunchaga ega bo'lish - o'rganilayotgan dori vositasiga ta'rif bera olish; - o'rganilayotgan dori vositasining farmakologik guruhi to'g'risida tushunchaga ega bo'lish; - dori vositasini farmakologik ta'siridan kelib chiqqan holda tanlay bilish; - dori vositasini qullanishi haqida tushunchaga ega bo'lish.		
	0-54 " <i>qoniqarsiz</i> " - o'tilgan mavzuga oid nazariy va amaliy tushunchalarni bilmaslik; - farmakologik guruhlari haqida tassavurga ega emaslik; - o'rganilayotgan dori vositasiga ta'rif bera olmaslik.		
	Reyting baholash turlari	Maks. ball	O'tkazish vaqti
	Joriy nazorat: Amaliy mashg'ulotlarida faolligi, savollarga to'g'ri javob berganligi, topshiriqlarni bajarilganligi uchun	45	Sikl boshlangandan ikkinchi mashg'ulotdan oxirgi mashg'ulotga qadar har bir mashg'ulotda 100 ballik tizimda joriy baholanadi, so'ngra ushbu ballar yig'indisidan o'rtacha ball chiqarilib, 0,45 koeffitsientga ko'paytiriladi.
	Mustaqil ta'lim	5	
	Oraliq nazorat: Amaliy mashg'ulotida og'zaki so'rov ko'rinishida qabul qilinadi. Ma'ruzachi o'qituvchi va amaliy mashg'uloti o'qituvchisi tomonidan birgalikda o'tkaziladi. Oraliq nazorat savollari 4 kun avval e'lonlar doskasiga joylashtiriladi. Oraliq nazorat 20 ballni tashkil etib, undan: (86-100 %) 17,2-20,0 A'lo "5" (71-85 %) 14,2-17,2 Yaxshi "4" (55- 70 %) 11-14,2 Qoniqarli "3"	20	siklning 14 - kunida

	(0-54 %) 11 baldan kam Qoniqarsiz "2"		
	Yakuniy nazorat (yozma)	30	siklning 17- kunida
	JAMI	100	

VIII. FOYDALANILADIGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Asosiy va qo'simcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manba'lari

Asosiy:

1. Фармацевтическая опека В.П.Зупанец , В.А,Черных, В.А.Усенко.— Х.:»золотые страницы», 2002.— 264 с.
2. Farmatsevtik yordam fanidan ma'ruzalar matni 2006 yil.
3. Maxsumov M.N., Malikov M.M. Farmakologiya. T. Ibn Sino nash. 2006 y.
4. Azizova S.S. Farmakologiya. T. Ibn Sino 2002 g.
5. Харкевич Д.А Фармакология . М. Медицина 2008 г.

Qo'shimcha:

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 29 b.
2. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b.
3. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 485 b.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda
5. Клинические рекомендации и фармакологический справочник под ред. И.Н. Денисова, Ю.Л. Шевченко, Ф.Г. Назирова. М.2005 г.

Internet va Ziyonet saytlari

1. www.ziyonet.uz
2. www.Lex.uz.
3. www.uzpharm-control.uz
4. www.doridarmon.uz
5. www.uzpharmsanoat.uz

